

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 295,
Παρασκευή 19 Ιουλίου 1985
Δρχ. 70

Εσωτερικές
αντιθέσεις
στα κόμματα:

1. ΠΑΣΟΚ - αδράνεια

2. ΝΔ - διασπάσεις

3. ΑΡΙΣΤΕΡΑ - κινητικότητα

ΚΥΠΡΙΑΚΟ:
Η κρίση τώρα

Ο «Ευαγγελισμός»
του ΕΣΥ

Η κουζίνα
της «Αυριανής»

ΥΕΝ: Εφοπλιστές και ΠΑΣΟΚ

Έλλη να ένα μήλο!...

Πάλι ξέχασες ν' αγοράσεις βιβλία για τις διακοπές...

Μη στενοχωριέσαι, βιβλία του ΟΔΥΣΣΕΑ μπορούμε να βρούμε κι εδώ...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ
ΚΑΙ ΦΕΤΟΣ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ
Σε όλα τα πρακτορεία εφημερίδων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

Γιώργου Δημ. Κοντογιώργη

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τσιμισκή 78

Στο καλοκαιρινό τεύχος της Νέας Οικολογίας

ΙΟΥΛΙΟΣ • ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1985

Επικαιρότητα:

Ηλίας Ευθυμίουπουλος: Το διαλυτήριο πλοίων απειλεί τον βιότοπο της Κεραμωτής

Ουμπέρτο Έκο: Η βία στα γήπεδα

Όττο Σίλλυ και Άντζη Βόλμερ: Για τους πράσινους, το κράτος και τη βία

Κίμων Χατζημήπιρος: Αλλαγή και εναλλακτικές λύσεις

Δημήτρης Κωστόπουλος: Η Ζάκυνθος των κυνηγών

Ομάδα Πολιτών: Ένας δρόμος πνίγει τη Δραπετσώνα

Μιχάλης Μοδινός: Ο άνθρωπος με την τρομπέτα (Μάιλς Ντέιβις)

Ειδικές σελίδες

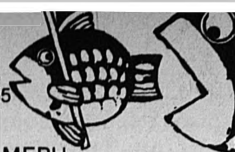
Μιχάλης Μοδινός: Η διαχείριση των εθνικών πάρκων στην Κένυα

Τριαντάφυλλος Αδαμακόπουλος: Διαδρομή στο Νέστο

Επίσης επιλογές απ' τη λογοτεχνία με κείμενα του σοφιστή Αντιφώντα, του Αλέξανδρου Πάλλη, της Μαργκερίτ Ντυράς και του Μαξ Φρις.

Πληροφορίες - Συνδρομές: Μαυρομιχάλη 39 - Αθήνα 106 80 - τηλ. 36.19.837.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
 Δημοχάρους 60
 115 21 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. ΜΙΧΑΗΛ	
Προκαταρκτικά του ανασχηματισμού	10
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Ο Καραμανλισμός μένει	12
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ	
Διαλυτικές ικανότητες Κ. Μητσotάκη	14
ΠΑΝ. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ	
Ο αγώνας του '65 δικαιώνεται...	16
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
Πλουραλισμός απόψεων	18
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	
«Ενότητα» και διαδικασία	20
ΒΑΓΓ. ΓΙΑΧΝΗΣ	
Η «ελληνική» ναυτιλία	24
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Η περίπτωση του «Ευαγγελισμού»	26
ΜΑΝ. ΧΑΙΡΕΤΑΚΗΣ	
Πέρα από τις πλαστικές σημαίες	29
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Παρόν και μέλλον μιας εφημερίδας	30
ΣΤ. ΛΥΓΕΡΟΣ	
Κυπριακό: Διαβουλευσεις και αδιέξοδο	42
Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ	
Μια βρισιά κι ύστερα μια φτυσιά	38
Φ. ΑΠΕΡΓΗΣ	
Με το ροκ του μέλλοντός μας	44
ΣΑΒ. ΠΑΤΣΑΛΙΔΗΣ	
Ο Άδωνις των περιπτέρων	46
Χ.Γ.Α.	
Η ελληνική γυναικεία φορεσιά	49
Α. ΔΕΛΗΒΟΡΡΙΑΣ	
«Ελλάδα και θάλασσα» —Συνέντευξη	50
ΟΛΓΑ ΓΚΡΑΤΖΙΟΥ	
Η προστασία των μνημείων	52
Γλώσσα και πλουραλισμός...	54
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Των οικιών ημών εμπιπραμένων	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	
Α. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ	
Ηθοπλαστικές ιστορίες	21
ΑΝΝΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ	
Γερατιά και «σεξουαλική ανθοφορία»	22
Κ. ΚΑΜΠΙΤΗΣ	
Ένας «αγγλισμός»	23
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
Π. ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ	
Ένας χριστιανοδημοκράτης πρόεδρος	34
Ν. ΒΟΥΛΕΛΗΣ	
Τι καινούριο φέρνει ο Μ. Γκορμπατσόφ	35
ΠΑΡΕ ΜΕ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ	37
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	56
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Στις 23/24 Ιουλίου είναι η επέτειος της μεταπολίτευσης. Στο επόμενο ΑΝΤΙ θα βρείτε ένα μικρό αφιέρωμα με ντοκουμέντα για τον ιδιόμορφο χαρακτήρα της «δημοκρατικής τομής».

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΛΜΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΜΠΡΟΣ

ΟΙ ΚΑΤ' ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ήττες της δεξιάς, η περιθωριοποίηση της αριστεράς και η συνακόλουθη αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ, αποτελούν αναμφισβήτητα ιδανικό πλαίσιο —στο πολιτικό επίπεδο τουλάχιστον— για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών από το κυβερνών κόμμα. Το ΠΑΣΟΚ, σαν κυβέρνηση από το 1981 είχε την πρωτοβουλία των κινήσεων και την καθοριστική ευθύνη των πολιτικών εξελίξεων και της οικονομικής πορείας στα χρόνια που πέρασαν. Διακυβέρνησε τη χώρα χωρίς να απειληθεί σοβαρά η εξουσία του. Η πρωτοβουλία του για τηναποπομπή του Καραμανλή στις 9 του Μάρτη, όσο και αν επικρίθηκε σήμαινε πάντως ότι διατηρούσε την πρωτοβουλία των κινήσεων και έλεγχε τις εξελίξεις. Η εκλογική τακτική του τέλος, αποδείχτηκε αποτελεσματική, αφού επιβραβεύθηκε με μια νίκη, που από πολλούς χαρακτηρίστηκε «σαρωτική».

Η ΕΙΚΟΝΑ που περιγράψαμε μπορεί να είναι σε κάποιο βαθμό απλουστευτική γιατί δεν συμμέτρησε και τις δυσκολίες· δεν είναι όμως παραμορφωτική. Και φτάσαμε σήμερα προς το τέλος Ιουλίου του σωτηρίου έτους 1985. Πώς αξιοποιεί όλα αυτά τα δεδομένα το ΠΑΣΟΚ; Η γενική εικόνα που εμφανίζεται είναι ότι το ΠΑΣΟΚ έχει σήμερα καθηλωθεί σε αδράνεια. Γιατί όμως;

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ και το είδος των προβλημάτων και η συγκρότηση της νεοελληνικής κοινωνίας αποτελούν ασφαλώς τους λόγους ανάσχεσης της παρέμβασης του ΠΑΣΟΚ. Αντίστροφα, όμως, μπορούσαν να αποτελέσουν και την μεγάλη π ρ ο κ λ η σ η για δημιουργικές πρωτοβουλίες. Αλλά αυτό προϋποθέτει την περιφνητη «πολιτική βούληση». Προϋποθέτει επίσης την δημιουργική ανάπτυξη της προβληματικής μέσα από συλλογικές, δημοκρατικές διαδικασίες. Αλλά έτσι, φτάσαμε πάλι να επανερχόμαστε στο θέμα που πολυσυζητήθηκε τα τελευταία τρία χρόνια.

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ που έπρεπε όμως σήμερα να συζητούνται είναι οι όροι για το ξεπέρασμα της οικονομικής κρίσης και η συμμετοχή των εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία, οι θεσμικές αλλαγές, οι χειρισμοί της εξωτερικής πολιτικής, τα προβλήματα άμυνας, το είδος της Παιδείας, οι πολιτιστικές επιλογές και τόσα άλλα. Αντ' αυτού, επιστρέφουμε στη μαγεία της μαντικής τέχνης, προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι μύχιες σκέψεις και οι πραγματικές προθέσεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ στο «μέγα» πρόβλημα των εσωκομματικών ισορροπιών.

ΕΙΝΑΙ φανερό ότι ο κ. Α. Παπανδρέου έχει επιλέξει τη μέθοδο αλληλοεξουδετέρωσης των ομάδων πίεσης για να διατηρήσει το ρόλο του ύπατου και τελικού ρυθμιστή. Το πρακτικό αποτέλεσμα της τακτικής αυτής είναι να ουδετεροποιούνται οι αποχρώσεις, να απορρυθμίζονται οι πρωτοβουλίες και να οδηγούμαστε σε μια προϊούσα αδρανοποίηση.

Η ΑΚΙΝΗΣΙΑ που παρατηρείται τους τελευταίους μήνες στο ΠΑΣΟΚ και η απραξία της κρατικής μηχανής είναι το αντίτιμο για τον έλεγχο κόμματος - κυβέρνησης.

ΕΙΝΑΙ λυπηρό αλλά και επιζήμιο, ότι ενώ θα έπρεπε να παρακολουθούμε εκ του σύνεγγυς «τα μεγάλα άλματα προς τα εμπρός» που το ΠΑΣΟΚ ευαγγελίστηκε, έχουμε υποβαθμιστεί στο ρόλο του απορούντος θεατή ενώ τα στελέχη του κόμματός του έχουν περιπέσει στην κατάσταση του κουρασμένου και άβουλου εντολοδόχου και διεκπεραιωτή.

Ο κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ έχει αποδείξει πολλές φορές ότι και πολιτικό αισθητήριο διαθέτει και τη μέθοδο γνωρίζει για την επίλυση τρεχόντων ζητημάτων. Παγιδεύει όμως τελικά ο ίδιος την πορεία της δικής του «Αλλαγής».

ΤΙ ΑΠΟΜΕΝΕΙ λοιπόν να γίνει; Ποιος πιστεύει ότι είναι δυνατόν να αφήνονται τα προβλήματα να χρονίζονται και να περιπλέκονται ακόμη περισσότερο; Αν η πολιτική βούληση του ΠΑΣΟΚ έχει αυτοπαγιδευτεί, η θέληση των πολιτών αυτού του τόπου θα αναζητήσει και θα βρει διεξόδους και θα επιβάλλει την πορεία, που άλλοι διστάζουν να αποτολμήσουν. Οι αισιόδοξοι πάντοτε πίστευαν στους μηχανισμούς αυτορύθμισης. Και αισιόδοξοι υπάρχουν ακόμα.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Των οικιών ημών εμπιπραμένων...

ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ημών εμπιπραμένων... Φυσικά, δεν άδομεν. Αλλά και δεν φαίνεται κανείς, από τους πρώτα φέροντες, ν' ανησυχεί, υπέρμετρα, από την έκταση της βιβλικής καταστροφής που γνωρίζει η χώρα, καθώς οι πυρκαγιές, η μια μετά την άλλη, αφανίζουν την ήδη φτωχή και αποσαρκομένη χλωρίδα μας... Θυμάσθε την Ελλάδα της «φαιδράς πορτοκαλάς»;

ΑΛΛΑ ΠΟΙΟΣ να ενδιαφερθεί για τις τρομερές φωτιές που μαινονται σ' ολόκληρη τη χώρα; Ο πρωθυπουργός —την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές— εξακολουθεί να βρίσκεται στην Κέρκυρα, με μοναδική έγνοια τη στελέχωση του «νέου επαναστατικού κυβερνητικού σχήματος»... Οι υπουργοί μας προτιμούν να διαβάζουν την *Αποκάλυψη* του Ιωάννη και αναρριγούν όταν αναλογίζονται πως υπάρχουν κομμένες κεφαλές... Και ο αρχηγός της «Νέας Δημοκρατίας», αφού αποκήρυξε τον απορτονοιστή... Κάουτσκυ (τον Γιάννη Μπούτο), αναχώρησε για τις ΗΠΑ, για να πάρει μέρος στις εργασίες της Διεθνούς της Δεξιάς...

ΦΥΣΙΚΑ, ΠΑΝΤΑ αναζητούμε —και βρίσκουμε— λόγους (όπως οι «πνέοντες ισχυροί άνεμοι», οι «οικοπεδοφάγοι» κ.ά.), για να δικαιολογήσουμε την απουσία οποιασδήποτε πολιτικής —την ανεπάρκεια στοιχειωδών προληπτικών μέτρων— για την αντιμετώπιση του κακού. Και η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, που ζητούσε, το καλοκαίρι του '81, την παραίτηση της κυβέρνησης Ράλλη, με το σκεπτικό ότι οι τρομερές εκείνες πυρκαγιές «απανθράκωσαν και τα τελευταία κατάλοιπα αξιοπιστίας του κράτους της Δεξιάς», αποδειχεται, σήμερα, εξίσου ανικανή να προβλέψει, να κινητοποιήσει ή να συντονίσει...

ΚΑΝΕΙΣ βέβαια, δεν αμφισβητεί, ότι «οικοπεδοφάγοι» υ-

πάρχουν. Και ότι, το περασμένο Σαββατοκύριακο, οι «πνέοντες άνεμοι», ήταν ισχυρότατοι. Αυτό όμως, δεν αναιρεί το γεγονός ότι, στα τέσσερα χρόνια παραμονής του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, δεν έγινε τίποτε —ή σχεδόν τίποτε— από πλευράς θεσμικών και πρακτικών μέτρων, για την προστασία του δασικού μας πλούτου. Πού είναι το δασικό οδικό δίκτυο, οι αντιπυρικές λωρίδες, τα φρέατα, οι δεξαμενές συλλογής ομβρίων υδάτων, πού είναι η δική μας παρέμβαση, στη σύνθεση και δομή του δάσους για την αύξηση της αντίστασής του; Αλλά πολύ πέρα από τα μέτρα που δεν πάρθηκαν, πώς λειτουργούν, σήμερα, υπό τον αστερισμό του ΠΑΣΟΚ, οι λογής υπηρεσίες, πως αντιδρά ο ίδιος ο πληθυσμός, από τη στιγμή που θα εκδηλωθεί μια μεγάλη πυρκαγιά; Αντιγράφουμε από το «Βήμα», της περασμένης Τρίτης, ένα ρεπορτάζ από το μέτωπο της φωτιάς, στη Λαυρεωτική:

«... Οι ομάδες πυρασφαλείας δεν ξεπέρασαν το όριο της αυθόρμητης αντίδρασης μπροστά στο «επερχόμενο πυρ» και σύντομα μεταβλήθηκαν σε έντρομους θεατές του... Οι πυροσβέστες —αυτοί οι κατ' εξοχήν αρμόδιοι— εθεάθησαν, σε πολλές περιπτώσεις, να σχολιάζουν ήρεμα την καταστροφή γύρω από τα σταματημένα οχήματά τους... Οι αστυνομικοί, σε όχι λίγες περιπτώσεις, απλώς παρατηρούσαν τους καπνούς και εμπόδιζαν τους «περιεργούς» να πλησιάσουν... Οι στρατιώτες περίμεναν με τις ώρες τις διαταγές που δεν έρχονταν. Και τα πυροσβεστικά αεροπλάνα δεν είχαν άλλο στόχο από τις εγκαταστάσεις της ΕΒΟ!... Μέσα από αυτές τις απίθανες συμπεριφορές και αντιδράσεις, αναδυόταν μόνο ο πανικός και η έλλειψη ψυχραιμίας που κατέλαβε την περιοχή. Κανείς δεν ήξερε τι να κάνει και πώς. Κανείς δεν αντιλαμβανόταν τι συμβαίνει και πού. Όλοι περίμεναν αναστατωμένοι και αλλόφρονες τη σωτηρία από τον ουρανό, που δεν είχε ούτε βροχή και, στην πρώτη φάση, ούτε αεροσκάφη... Οι χιλιάδες ανεύθυνοι και υπεύθυνοι, συντονιστές και συντονιζόμενοι, κάτοικοι και περαστικοί, παραθεριστές και «εκτελούντες υπηρεσία», που βρέθηκαν στην πυρκαγιά της Λαυρεωτικής, ένα μονάχα χαρακτηρισμό μπορούν να διεκδικήσουν: Πανικόβλητοι!»

ΑΛΛΑ Η ΖΩΗ προχωρεί, είτε μαινονται, είτε όχι, οι φωτιές γύρω μας... Και τα ερωτήματα παραμένουν ερωτήματα: Γιατί αποχώρησε από τη «Νέα Δημοκρατία», ο κ. Ι. Μπούτος; Γιατί οι Αμερικανοί, παρά τις εκθέσεις της ΙΑΤΑ, επιμένουν στο μπουκόταζ των ελληνικών αεροδρομίων; Θα ανατεθεί το υπουργείο Προεδρίας στον Α. Τσοχατζόπουλο; Θα ψαλιδισθούν οι εξουσίες και αρμοδιότητες του Γερ. Αρσένη; Θα συνυπάρξουν η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ); Τι απέδωσε η πρόσφατη συνάντηση του Κ. Μητσοτάκη με τον Χ. Φλωράκη; Τι γίνεται στον αναερωτικό χώρο του κομμουνιστικού κινήματος; Και ακόμα: Πόσο ουσιαστικές —και μόνιμες— θα είναι οι ελαφρύνσεις για τους εργαζόμενους, με βάση το νομοσχέδιο που κατέθεσε η κυβέρνηση στη Βουλή, για φορολογικές ρυθμίσεις;

ΤΗΝ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ (και ανεξαρτοποίηση) του κ. Ι. Μπούτου από τη Νέα Δημοκρατία, δεν είναι λίγοι οι σχολιαστές εκείνοι που συνέδεσαν με την ανεξαρτοποίηση του κ. Δ. Λιβανού και τους λόγους που ο βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας ανέπτυξε, σε σχέση με το ρόλο που θα πρέπει, από δω και μπρος, να παίζει η συντηρητική παράταξη. Η «Νέα Δημοκρατία», λοιπόν, κατά τον κ. Διονύση Λιβανό, βρίσκεται «απορριμμένη

Ελλάδα - Ελλάδα

ΠΑΝΕΤΟΙΜΗ

Κάηκαν 600 στρ.

Από μεγάλη πυρκαγιά κατέλασαν στις 28 Σεπτεμβρίου 1981, στην περιοχή της Δεξιάς, 600 στρέμματα από τον κ. Ι. Μπούτο, ο οποίος είναι ο ιδιοκτήτης της εταιρείας που κατέλασε τα 600 στρέμματα. Ο κ. Μπούτος είναι ο ιδιοκτήτης της εταιρείας που κατέλασε τα 600 στρέμματα. Ο κ. Μπούτος είναι ο ιδιοκτήτης της εταιρείας που κατέλασε τα 600 στρέμματα.

Η είδηση είναι από την «Ελευθεροτυπία». Την ίδια μέρα κάηκαν 600 στρέμματα και την επόμενη καϊγόταν η μισή Ελλάδα. Δεν είναι σαν το ανέκδοτο που κάποιος πέφτει από έναν ουρανοξύστη και μετρώντας τους ορόφους μονολογεί: «μέχρι εδώ καλά πάμε!...».

ΤΟ ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ

ΧΤΕΣ Ο κ. ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ

της μισής περιφέρειας της χώρας, όπως μετέφερε: «Τώρα από 40 δημοτίτες, οι οποίοι, από τα οποία η είναι συνολικά από 28 δημοτίτες. 166, χρηματοδοτείται από ένα σύστημα ΜΑΒΕ (προμηθευτής) με μετρίως μετριοφύλαξη και μετρίως μετριοφύλαξη με τιμή που είναι από 5.000 € το χρόνο. Έχουν προϋπολογισμένο 1.500 εκατομμύρια δραχμές, αλλά οι τιμές...

στο περιθώριο της ιστορίας». Και ο Κ. Μητσοτάκης δεν κατάφερε καν να εξισορροπήσει τις δυο τάσεις — την σκληρή αβερωφική και την «αριστερή» του Γ. Ράλλη... Όμως το 41% του ελληνικού λαού που ψήφισε «Νέα Δημοκρατία», ζητεί «μια σύγχρονη πολιτική έκφραση, μια σύγχρονη πολιτική ηγεσία, απαλλαγμένη από σύνδρομα του παρελθόντος και παλαιοκομματικές επιβιώσεις». Συνεπώς —κατά τον κ. Λιβανό πάντοτε— η νέα συντηρητική παράταξη που θα διεκδικήσει, στο μέλλον την εξουσία, θα πρέπει, ΠΡΩΤΟ, «ν' αποκοπεί ολοκληρωτικά από τον εναγκαλισμό της αντίδρασης», ΔΕΥΤΕΡΟ, «να προχωρήσει σε ευρύτερες πολιτικές συνθέσεις, που θα περιέχουν ένα μεγάλο μέρος από την ιστορική προσφορά του ΠΑΣΟΚ», και, ΤΡΙΤΟ, «να θεωρήσει την κομμουνιστική Αριστερά, όχι μόνο τυπικά, αλλά και ουσιαστικά, ισότιμο εταίρο στην πολιτική μας ζωή».

ΝΑ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ οι διατυπώσεις αυτές, το πρώτο βήμα προς τη δημιουργία ενός άλλου συντηρητικού —πλην σύγχρονου— κόμματος, στο οποίο ηγετική θέση θα κατέχουν ο Δ. Λιβανός, ο Γ. Μπούτος και στελέχη από την «ανανεωτική πτέρυγα» της σημερινής Νέας Δημοκρατίας; Αυτό δεν θ' αργήσει να φανεί.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ —και ακολουθώντας τη σειρά των ερωτημάτων, όπως τέθηκαν— βέβαιο είναι ότι οι Αμερικανοί το παίζουν, τη στιγμή αυτή, «ζεστό - κρύο», σε μια προσπάθεια να υποχρεώσουν τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου ν' «αποσαφηνίσει», από τώρα, τις προθέσεις του, σε ό,τι αφορά το μέλλον των εδώ αμερικανικών βάσεων. Η συμφωνία, βέβαια, εκπνέει το 1988. Αλλά και ο Σουλτς, και ο Χάας, και ο Σαρμπάνης, και ο Στερνς, επανειλημμένα διαμήνυσαν στην κυβέρνηση ότι οι επιτελείς του Πενταγώνου είναι άνθρωποι «πολύ μεθοδικοί», που προγραμματίζουν τις ρυθμίσεις τους τρία και τέσσερα χρόνια ενωρίτερα... Συνεπώς, ο Α. Παπανδρέου θα πρέπει να πει, από σήμερα, τι προτίθεται να κάνει το 1988 και 1989. Και επειδή ο πρωθυπουργός αποφεύγει να δώσει συγκεκριμένη απάντηση, το μπουκοτάζ των ελληνικών αεροδρομίων συνεχίζεται... Αυτή, τουλάχιστον, την ερμηνεία δίδουν άνθρωποι από το άμεσο περιβάλλον του Α. Παπανδρέου.

ΟΣΟ ΓΙΑ το ποιος θα καταλάβει ποιο πόστο, στο νέο υπουργικό συμβούλιο, αυτό, κανένα στόμα δεν το 'βρε και δεν το 'πε ακόμα, καθώς όλοι, ακόμα και οι «άουτσάιντερ» —ακόμα και ο Ευ. Γιαννόπουλος...— περιμένουν κάποιο θαύμα! Πάντως, βέβαιο θεωρείται ότι οι εξουσίες και αρμοδιότητες του σημερινού «τσάρου της οικονομίας» —αλλά και η ίδια η θέση του— θα εξαρτηθούν από την ειδοηματική πολιτική που θα προκρίνει, τελικά, η κυβέρνηση. Πάντως και σε ό,τι αφορά το νομοσχέδιο περί «φορολογικών ελαφρύνσεων», κτλ., θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ελαφρύνσεις αυτές —για πρώτη φορά μεγαλύτερες από την άνοδο του τιμαριθμού— αφορούν μόνο το 1985, που υπήρξε... έτος εκλογών! Τι θα γίνει, όμως, το 1986 ή το 1987 ή το 1988; Ποιος θα πληρώσει, τότε, τη νύφη, καθώς όλες οι δημοσιονομικές εξελίξεις, διαγράφονται εξαιρετικά δυσοίωνες; Ήδη, το έλλειμμα του δημόσιου τομέα έφτασε πέρασι το 15,5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (από 12,9% που ήταν το 1982 και 11,5% το 1983), ενώ φέτος κινδυνεύει να είναι ακόμα μεγαλύτερο.

Η κατάργηση του άρθρου «4»

ΜΙΛΩΝΤΑΣ για ειδοηματική πολιτική, λαϊκή συμμετοχή, κτλ., ίσως θα πρέπει να σταθεί κανείς στην πρόσφατη συνάντηση Κ. Μητσοτάκη-Χ. Φλωράκη και στη δήλωση ότι τόσο η Νέα Δημοκρατία, όσο και το ΚΚΕ, συμφωνούν στην ανάγκη

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

κατάργησης του αντιεργατικού άρθρου «4» —αυτού του ίδιου άρθρου που είχε υπερψηφίσει η Νέα Δημοκρατία, σε πλήρη σύμπτωση τότε, με το ΠΑΣΟΚ!

ΤΗΝ «ΣΥΜΠΛΕΥΣΗ» αυτή, έσπευσε, φυσικά, να καταγγείλει, αμέσως, ο υπουργός παρά τω πρωθυπουργώ Α. Τσοχατζόπουλος, εκφράζοντας μάλιστα, απορία για το πώς το ΚΚΕ, που «τάσσεται υπέρ της κοινωνικοποιήσεως», συμμαχεί με τη Δεξιά, στην κατάργηση του άρθρου «4»! (Το μόνο που δεν εξήγησε ο Α. Τσοχατζόπουλος είναι: Ποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στην «κοινωνικοποίηση» και το... άρθρο «4»).

Η ΓΡΑΜΜΗ Τσοχατζόπουλου, εκφράζει, φυσικά την κυβερνητική γραμμή, με τους δύο στόχους της: Ν' αποδειχθεί, πρώτο, ότι υπάρχει —και συνεχίζεται— μια άτυπη συμμαχία, ανάμεσα στη Δεξιά και την «παραδοσιακή Αριστερά»... Και, δεύτερο, ν' αποδειχθεί ότι τα δύο ΚΚΕ «τα βρίσκουν τώρα μεταξύ τους», μέσω ενός διαλόγου που, «με τη βοήθεια των δημοσιογράφων», άνοιξε μεταξύ ΚΚΕ και ΚΚΕ εσωτερικού... Τελικός στόχος: Να καταδειχθεί ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ της «δογματικής» και της «ανανεωτικής» Αριστεράς, ότι και τα δύο ΚΚΕ βλάπτουν το ίδιο τη... Συρία (δηλαδή την Ελλάδα) και ότι μόνη σύγχρονη, ανανεωτική Αριστερά, είναι το ΠΑΣΟΚ, προς το οποίο θα πρέπει να στραφούν όλοι οι Αριστεροί, αλλά και όλοι οι κεντρώοι, αλλά και όλοι οι καλόπιστοι, μη προνομιούχοι, οπαδοί της Δεξιάς!

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά αυτή, δεν εκπλήσσει η αντιπαλότητα με την οποία το ΠΑΣΟΚ προσεγγίζει τις αναζητήσεις του ΚΚΕ Εσωτερικού σε ό,τι αφορά την προοπτική του κόμματος και τις ενδεχόμενες αλλαγές στην πολιτική, τη φυσιογνωμία και τον τίτλο του. Η λογική παραμένει η ίδια: Ολόκληρο τον χώρο της Αριστεράς, πρέπει να καλύψει το κόμμα-λεωφορείο που λέγεται ΠΑΣΟΚ!

ΑΝΤΗΝΩΡ

Φωτιά στα μπατζάκια μας

Από τις στήλες αυτές έχουμε επανειλημμένα επιχειρήσει την ανατροπή της παραλυτικής αντίληψης ότι για τα πάντα υπάρχει ένας υπεύθυνος και ένας σωτήρας, που ονομάζεται κράτος. Έχουμε την πεποίθηση ότι η ανασυγκρότηση της Αριστεράς περνάει μέσα από την ανάπτυξη ενός κριτικού λόγου, που θα μπορεί να διακρίνει με σαφήνεια τη μορφή των κοινωνικών αντιθέσεων που εγγράφονται στο πεδίο του κράτους — χωρίς να εξαντλούνται σ' αυτό.

Αυτή η προσέγγιση όμως δεν σημαίνει καθόλου πως για μια σειρά ζητήματα η παρέμβαση του κράτους δεν είναι αποφασιστική, επομένως και οι απαιτήσεις μας απ' αυτό απόλυτες και η κριτική μας κατηγορηματική.

Αναφερόμαστε εδώ συγκεκριμένα στο θέμα των πυρκαγιών, που τούτη τη στιγμή μαινούνται σε καμιά εικοσαριά σημεία της Ελλάδας, καταστρέφοντας τον δασικό πλούτο — που λιγοστεύει ούτως ή άλλως δραματικά — καταστρέφοντας καλλιέργειες, απειλώντας περιουσίες και ζωές, στοιχίζοντας δεκάδες δισεκατομμυρίων σε άμεσο και μακροπρόθεσμο κόστος.

Η ευθύνη του κράτους φυσικά δεν έγκειται στον μη εντοπισμό των δραστών, στο βαθμό που πάρα πολλές φωτιές και φέτος είναι σαφές προϊόν εμπρησμού. Δεν ζητάμε από την κυβέρνηση αστυνομικές επιτυχίες για να επιδείξει κρατική αποτελεσματικότητα.

Δικαιούμαστε να ζητήσουμε όμως την αντιμετώπιση και την εξάλειψη των αιτιών που κάθε καλοκαίρι μετατρέπουν την Ελλάδα σε προπονητήριο για Αναστενάρια.

Γιατί φυσικά, αν εφαρμοζόταν οι νόμοι για την αυστηρή απαγόρευση κάθε μορφής οικοδομικής ή οικονομικής δραστηριότητας σε καμένη περιοχή, θα είχε εκλείψει ένας βασικός παράγων των εμπρησμών. Μια βόλτα όμως σε οποιαδήποτε πυρπολημένη κατά το παρελθόν περιοχή θα πείσει για το πόσο ισχυρά είναι τα υλικά κίνητρα για μια καλή φωτιά. Βίβες και λυόμενα, διαχωριστικά συρματοπλέγματα οικοπέδων, είναι οι α-

ψευδείς μάρτυρες της δημιουργικής αξιοποίησης της επιχειρήσης εμπρησμός.

Και φυσικά, όταν μεγάλες δασικές εκτάσεις ανακηρύχθηκαν επίσημα από την κυβέρνηση ως οικιστικοί χώροι, είναι δύσκολο να πείσεις πως τα «δάση του λαού» δεν πρέπει να γίνουν οικόπεδα για τον υπόλοιπο λαό.

Από την άλλη μεριά, είναι ευθύνη του κράτους και της κυβέρνησης η οργάνωση μιας αποτελεσματικής πυροπροστασίας.

Όταν στην ίδια την Αττική αποδειχεται ότι δεν έχει προβλεφθεί ούτε μια συγκεκριμένη χάραξη διαδρόμων πυρασφάλειας στα ελάχιστα δάση της, τότε καταλαβαίνει κανείς τι γίνεται σε πιο μακρινές περιοχές. Όπως επίσης δεν είναι δυνατόν να υποστηριχτεί ότι είναι επαρκής η υποδομή σε δασοφύλακες, σε σύγχρονο πυροσβεστικό εξοπλισμό ή ότι επαρκεί ο αριθμός των πυροσβεστικών αεροπλάνων και ο εφοδιασμός τους με επιβραδυντικά υλικά κτλ.

Κατά κάποιο τρόπο μάλιστα, επειδή οι κ. Σημίτης και Γιώτας είναι από τους πιο ικανούς και συστηματικούς ανθρώπους της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, εδώ μπορούμε να δούμε ένα από τα αίτια της γενικότερης κυβερνητικής αποτυχίας, απ' αυτά δηλαδή που δεν οφείλονται στην ανεπάρκεια του πολιτικού του προσωπικού.

Έχουμε δηλαδή εδώ να κάνουμε όχι με αδυναμία της «βούλησης» αλλά με την αδυναμία της «βούλησης» να παράγει αποτέλεσμα. Η έλλειψη δηλαδή κάθε ενδοκυβερνητικής συνεννόησης, η εμπλοκή πολλών υπηρεσιών και κέντρων αποφάσεων σε προμήθειες υλικού (π.χ. πολωνικά ή καναδικά αεροπλάνα κτλ.), η εμπλοκή σε θέματα προσλήψεων στο Υπ. Προεδρίας είναι η μια όψη του προβλήματος και της παράλυσης του Υπ. Γεωργίας.

Από την άλλη, η αδυναμία χάραξης μιας κυβερνητικής πολιτικής, αυξάνει το ρόλο των παραδοσιακών ομάδων πίεσης μέσα στο κράτος, δηλαδή το ρόλο των υπηρεσιακών παραγόντων, οι οποίοι εμπλέκονται με τη σειρά τους σε αλυσίδα αντιτιθέμενων μικρών ή μεγάλων συμφερόντων που αποδιαιρώνουν τη συνεκτικότητα και αποτελεσματικότητα της διοίκησης.

Αν λοιπόν δεν υπάρξει «πολιτική βούληση» που θα επιβάλει συγκεκριμένα πρακτικά μέτρα στο σύνολο του προβλήματος των εμπρησμών, τόσο στις αιτίες του όσο και στην αντιμετώπισή του, δεν μας απομένει παρά ως μικροί Νέρωνες να παρακολουθούμε από την τηλεόραση ή εκ του φυσικού την ερείωωση της Ελλάδας.

Αλλά τότε θα ξέρουμε, ότι όλα αυτά δεν οφείλονται στην εμπρηστική δύναμη της κουκουνάρας του κ. Ράλλη, αλλά στην

«ΠΑΛΙΟ» ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ — ΔΙΑΡΚΗΣ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ

Το περιστατικό οδεύει πια να κλείσει μήνα, όσο και το θύμα του στις ελληνικές φυλακές. Μιλάμε για τον «αλητοτουρίστα» όπως τον χαρακτήρισε με συνοπτική διαδικασία «μερίδα του Τύπου» που καταδικάστηκε σε 9 μήνες φυλακή για αντίσταση κατά της αρχής, εξύβριση κτλ.

Σας θυμίζουμε λίγο το σκηνικό: πρόκειται για τη βίαιη εκδίωξη στις 2 Ιουλίου από την πλατεία Ομονοίας του νεαρού Άγγελου τουρίστα που έπαιξε μουσική και θεωρήθηκε από τα αστυνομικά όργανα ως άτομο που διαταράσσει την τάξη, προσβάλλει την εθνική μας αξιοπρέπεια διότι εμφανίζεται ως επαίτης και ενδεχομένως (δεν γνωρίζουμε το βάθος σκέψης των οργάνων) ως δολιοφθορέας της εθνικής μας οικονομίας, μιας και αντί να φέρνει συνάλλαγμα υπεξαιρεί τμήμα της κοινωνικής μας υπεραξίας.

Φαίνεται ότι έγιναν οι γνωστές πολιτισμέ-

νες σκηνές «συστάσεων» και η αναπόφευκτη για κάθε αξιοπρεπή άνθρωπο εμπλοκή με την αστυνομική βία.

Δεν είμαστε μάρτυρες του περιστατικού, ούτε έχουμε σκοπό να κρίνουμε —άλλωστε το απαγορεύει και ο νόμος— τις δικαστικές αποφάσεις. Το σίγουρο είναι όμως πως αυτή η περίπτωση των περιπλανώμενων τουριστών, περιλαμβάνει συνήθως τους πιο ευαίσθητους και ουσιαστικούς επισκέπτες της χώρας μας. Μπορεί βέβαια τα δολάρια να τα φέρνει ο υψηλός τουρισμός, αλλά οι άνθρωποι έρχονται καλύτερα σε επαφή μ' αυτού του τύπου τους «αλητοτουρίστες».

Φαίνεται κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι από την εποχή που ο ελληνικός λαός, ακόμα και τα αστυνομικά όργανά του χαιρόταν όταν έβλεπε τους φορείς άλλων πολιτισμικών στάσεων. Τώρα εκτιμούμε μόνο τους φορείς δολαρίων, μια και το δολάριο αποτελεί την

πιο αυτονόητη πολιτισμική αξία της εποχής μας.

Παρ' όλα αυτά το πρόβλημα υπάρχει —και ένας νέος άνθρωπος βρίσκεται στη φυλακή για εννιά μήνες μιας και δεν είχε τις 400 δρχ. την ημέρα που απαιτούνταν για την εξαγορά της ποινής του.

Μήπως μέσα στις τόσες «υιοθεσίες» που γίνονται αυτόν τον καιρό θα 'έιξε κάποιοι άνθρωποι που νιώθουν και καταλαβαίνουν τι σημαίνουν 9 μήνες φυλακή, να φροντίσουμε και για τον «επαίτη» της Ομόνοιας, έναν άνθρωπο δηλαδή που ήλθε μάλλον σε λάθος χώρα, όπου όμως υπάρχουν ακόμα κάποιοι μη λάθος άνθρωποι;

Περί ποινής

Τυχάνει να μην είμαστε νομικοί, αν και οι δεκάδες δίκες στις οποίες σύρθηκε το ANTI μας έκαναν —εν μέρει— ειδικούς σε ορισμένες κατηγορίες «αδικημάτων».

Υποθέτουμε όμως ότι θεμελιώδης παραδο-

κυβερνητική ανεπάρκεια και την κρατική αβελτηρία από τα οποία πρέπει να απαλλαγούμε μάλλον με την ίδια μέθοδο που απαλλαγίκαμε από τον κ. Ράλλη.

Μάλλον είναι ο μόνος δρόμος για να σωθούν τα δάση μας.

ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

Με κυβερνητική απόφαση, όσοι Έλληνες επιμένουν ή ελπίζουν ακόμα, θα αγοράζουν τις εφημερίδες ενιαία στις 40 δρχ. ή την «Αυριανή» τους με 15 δρχ.

Όπως όλες οι αυξήσεις, έτσι και αυτή παρουσιάστηκε με φιλολαϊκό ένδυμα. Υπήρξε λοιπόν διεθνώς μια αύξηση της τιμής του χαρτιού και μια γενικότερη αύξηση όλων σχεδόν των συντελεστών του κόστους της έκδοσης. Έτσι η κυβέρνηση, προκειμένου να μην ευνοούνται κάποιες εφημερίδες οι οποίες ενισχύονται από κεφάλαια που δεν διαθέτουν οι ίδιες, (εδώ ο κ. Μαρούδας κλείνει το μάτι), αποφάσισε την «ενοποίηση» της τιμής, ώστε να προστατεύεται ο «υγιής ανταγωνισμός» αφενός, και ο αναγνώστης αφετέρου.

Η κυβέρνηση βέβαια ειδικεύεται στην παρουσίαση της «μισής αλήθειας» γύρω από κάθε θέμα.

Είναι αλήθεια λοιπόν πως αυξήθηκε η τιμή του χαρτιού, και η σχετική πτώση της τιμής του τους τελευταίους μήνες δεν καλύπτει τη συνολική αύξηση του στη διάρκεια του χρόνου. Είναι αλήθεια επίσης πως υπήρξε κάποια αύξηση (η κανονική πάντως) και άλλων συντελεστών του κόστους έκδοσης.

Αυτή όμως είναι η μισή αλήθεια. Η άλλη μισή (δηλαδή η ολοκληρη) είναι πως πολλοί, σύνθετοι και καθόλου «φιλολαϊκοί» παράγοντες οδήγησαν στην αύξηση της τιμής.

Για παράδειγμα είναι διασφάλιση του ίσου συναγωνισμού των «καθαρών» εκδοτικών και μη κεφαλαίων του γεγονός ότι ο κ. Λαμπράκης ελέγχει το κυριότερο μέρος της εισαγωγής δημοσιογραφικού χαρτιού; Άρα θα κερδίσει και ως εκδότης και ως εισαγωγέας;

Η μήπως «επί της ουσίας» δεν είναι αλήθεια ότι οι αγορανομικές διατάξεις επί της τιμής αφήνουν άθικτο το συνολικό καθαρώς λειτουργίας του Τύπου ως καπιταλιστικής επιχείρησης και μάλιστα με πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας;

Τι γίνεται συγκεκριμένα με το βασικότατο θέμα μιας εθνικής χαρτοβιομηχανίας; Ή άραγε δεν θα έπρεπε να έχει προχωρήσει ο διάλογος κυβέρνησης - εκδοτών και εργαζόμενων στον Τύπο γύρω από το θέμα της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, που πάλι θα έλθει «αιφνιδιαστικά» για να αναδιατάξει βίαια τους συσχετισμούς εξουσίας στο χώρο της τέταρτης εξουσίας;

Ακόμα περισσότερο, οι αγορανομικές ρυθμίσεις δεν μπορούν να απαντήσουν στοιχειωδώς στο πρόβλημα της εισβολής στο χώρο του Τύπου κεφαλαίων «αλλότριας» προέλευσης. Οι κ. Μπόμπολας, Βουδούρης, Βαρδινογιάννης, Λιακουνάκος κτλ. δεν αντιμετωπίζονται (αν υποθέσουμε ότι υπήρχε πρόθεση αντιμε-

χ ή του νόμου παραμένει πάντοτε το «κοινόν περί Δικαίου αίσθημα».

Θα μιλήσουμε λοιπόν από αυτή τη σκοπιά, η οποία άλλωστε είναι και η μόνη που μας αναλογεί υπευθύνως.

Αφορμή και πάλι το προηγούμενο περιστατικό, η καταδική δηλαδή του «αλητοτουριστά» σε 9 μήνες φυλακή.

Είναι αλήθεια ότι η κοινωνική και πολιτική ιστορία της Ελλάδας έχει συχνά τη φυλακή «στο σαλόνι της». Η έλλειψη κοινωνικών μηχανισμών επανένταξης των «ποινικών» και η οξυτήτα των πολιτικών συγκρούσεων, μετέτρεψαν τη φυλακή σε έναν οικείο χώρο, τεράστιων κατηγοριών Ελλήνων.

Το αναπόφευκτο αποτέλεσμα αυτής της στενής συνάφειας της νεοελληνικής κοινωνίας ως προς τον εγκλεισμό στη φυλακή (ή την εξορία, την εκτόπιση κτλ.), υπήρξε ένα είδος μιθρυδατισμού στο βάρος της ποινής.

Όταν για παράδειγμα για τους «πολιτικούς» τα ισόβια ήταν, η φυσική ταρifa μιας

ορισμένης δράσης, η φυλάκιση ενός χρόνου ήταν «παιχνιδάκι». Το ίδιο κατ' αναλογίαν με τους «ποινικούς», που έχουν και αυτή τη δική τους «σημειολογία» της ποινής.

Σ' αυτό το κλίμα λοιπόν, και υπό το βάρος μιας τέτοιας παράδοσης, είναι «φυσικό» να μην υπάρχει αντίδραση —και δεν εννοούμε μόνο ψυχική— όταν διαβάζουμε για 2, 3 ή έστω 9 μήνες φυλακή.

Κι όμως, αν υποθέσουμε ότι κάτι αρχίζουμε σιγά σιγά να κατακτούμε τα τελευταία έντεκα χρόνια στην πολιτική μας ιδεολογία —και να είμαστε —και σωστά— ευαίσθητοι, όταν ποινικοποιείται μια πολιτική στάση, θα έπρεπε να διευρύνουμε αυτή μας την αντίδραση στη χρήση της ποινής, ως «καθαρά» κοινωνικού μέτρου.

Γιατί δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ποτέ τι τερατώδης πράξη είναι —κατά βάση— ο «νόμιμος εγκλεισμός», η επίσημη δηλαδή στέρηση της ατομικής ελευθερίας.

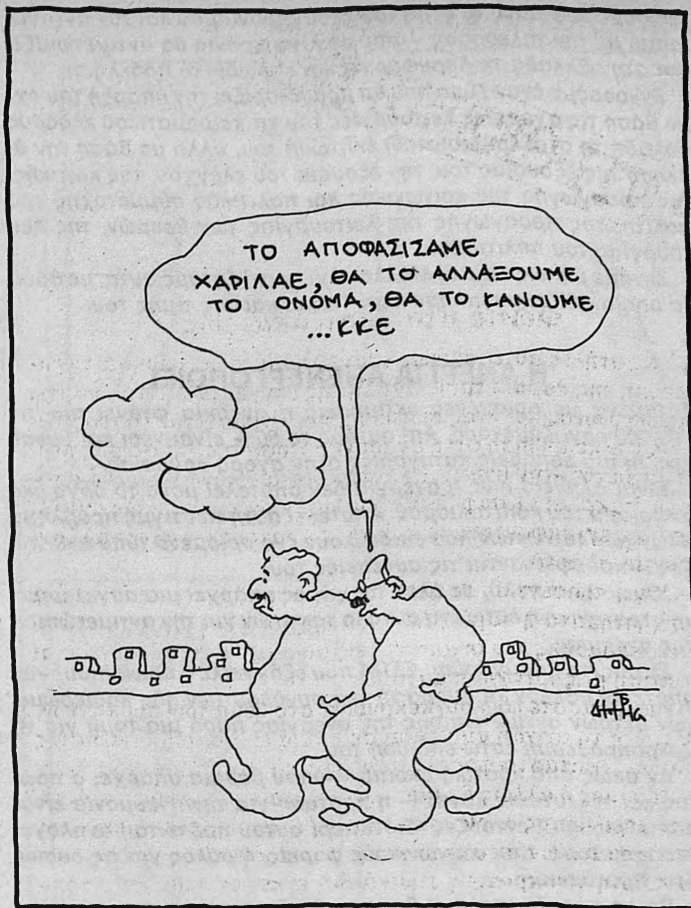
Πέρα από όλα τα άλλα ζητήματα που συν-

δέονται με το θέμα —και δεν είναι πρόθεσή μας να τα θίξουμε εδώ—, δεν πρέπει να ξεχνάμε ποτέ πως και μια μέρα και μια ώρα κράτηση είναι κάτι το πολύ βαρύ. Μια μέρα στη φυλακή είναι ήδη πολύ σκληρή.

Όταν ακούμε δηλαδή για εννιά μήνες φυλακή αισθανόμαστε την παγερή φρίκη, του μακρόχρονου εγκλεισμού. Γι' αυτό και το «κοινό περί Δικαίου αίσθημα», θα 'θελε να τεκμηριώνεται το βάρος της ποινής από ένα σύνολο παραγόντων, που προσδιορίζονται από την υφή του αδικήματος, την κοινωνική του αφετηρία, τα πραγματικά του περιστατικά, που τεκμηριώνουν και το «δίκαιο» της ποινής.

Αλλιώς, η επιμέτρηση της ποινής θα αναπαράγει τον μιθρυδατισμό που περιγράψαμε προηγουμένως, δηλαδή θα ακυρώνει την ουσία της Δικαιοσύνης υπέρ της εξουσίας της διώξης.

Και κάποτε πρέπει να τελειώνουμε και μ' αυτό.

τώπιση) με «ενιαιοποίηση» της τιμής. Είναι εξώφθαλμα αληθές ότι παρόμοιες ρυθμίσεις, εκτός από περιστασιακές ενδοοικογενειακές «γκρίνιες» (στην περίπτωση μας του κ. Βουδούρη), ισχυροποιούν ακόμα περισσότερο τα φύλλα που έχουν ήδη «γερές πλάτες», πέρα από την ακτινοβολία των σελίδων τους. Γιατί ακριβώς το «έξωθεν» κεφάλαιο θα επιβοηθήσει τις διαφημιστικές καμπάνιες και τη συνεχή προβολή, που θα αλλάξει επωφελώς την ενδοκατανομή του ανταγωνιστικού κοινού μεταξύ των ομότιμων και ομοιόμορφων —αλά Στεφανίδη— εφημερίδων.

Περιμένουμε με πραγματικά περισσότερο ενδιαφέρον τις τοποθετήσεις της κυβέρνησης, των εκδοτών και κυρίως των εργαζομένων στον Τύπο γύρω από τα θέματα ουσίας. Και δεν εν-

νοοούμε εδώ μόνο το θέμα του εκσυγχρονισμού και τον ανταγωνισμό με την τηλεόραση —που σε λίγα χρόνια θα αντιμετωπίζει και στην Ελλάδα τη δορυφορική και καλωδιακή πρόκληση.

Εννοούμε έναν Τύπο που θα προσδιορίζει την ύπαρξή του όχι με βάση τις αγοραίες λειτουργίες του επιχειρηματικού κέρδους δηλαδή τη σταθερή ποιοτική έκπτωσή του, αλλά με βάση την άσκηση της εξουσίας του, την εξουσία του ελέγχου, της κριτικής, της προαγωγής της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής του πολίτη, της προαγωγής της λειτουργίας των θεσμών, της λειτουργίας του πολιτισμού.

Ζητάμε μήπως πολλά; Μάλλον όχι, γιατί ζητάμε αυτά, με βάση τα οποία αξίζει να μιλάμε περί Τύπου και της τιμής του...

Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΑΝΕΝΕΡΓΟΠΟΙΕΙ

Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις η ανεργία φτάνει πια τις 400.000 εργαζόμενους. Απ' αυτούς το 60% είναι νέοι και γυναίκες, οι πιο ευπαθείς κατηγορίες στην αγορά εργασίας.

Είναι αλήθεια πως η ανεργία δεν αποτελεί μόνο το οργανικό γνώρισμα του καπιταλισμού. Αποτελεί αυτή τη στιγμή πρόβλημα όλων των κοινωνιών που επιδιώκουν ένα ορισμένο τύπο ανάπτυξης —και υφίστανται τις συνέπειές του.

Όμως λίγο πολύ, σε όλες τις χώρες υπάρχει μια συγκεκριμένη στρατηγική ή έστω ένα σύνολο τακτικών για την αντιμετώπιση της ανεργίας.

Σε μας, το βαρύγδουπο ΕΣΠΑ που εξήγγειλε ο πρωθυπουργός αποτελεί μάλλον τη συρραφή του συνόλου των ήδη καθιερωμένων μέτρων αντιμετώπισης της ανεργίας παρά μια τομή για τη μακροπρόθεσμη έστω επίλυσή του.

Αν όμως από κρατική σκοπιά —όπου βέβαια υπάρχει ο πρώτος και τελευταίος λόγος— η πρόταση για την πνευμονία είναι ασπρινές και βεντούζες (διότι περί αυτού πρόκειται) αναλογεί στους άλλους, τους κοινωνικούς φορείς, ο ρόλος για τις ουσιώδεις προτάσεις.

Ποιος προοδευτικός άνθρωπος θα διαφωνήσει στο σύνθημα «λεφτά στους εργάτες και όχι στα μονοπώλια» αλλά ποια αριστερή δύναμη έχει προσδιορίσει τον τρόπο αυτής της ανακατανομής στην Ελλάδα του σήμερα;

Διαβάζουμε διαρκώς για τη δράση των συνδικάτων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ομολογούμε ότι νιώθουμε τη γοητεία της εξάρτησης, πόσο δηλαδή θα θέλαμε και εμείς, αντί οι συγκρούσεις ΠΑΣΚ και ΕΣΑΚ να αναφέρονται στα λειτουργικά της διοίκησης της ΓΣΕΕ να εδραιώνονται στην αντιπαράθεση διαφορετικών έστω —αλλά συγκροτημένων προτάσεων.

Θα 'ταν κι αυτό ένα θετικό βήμα για την αντιμετώπιση της ανεργίας όσο και για την ουσιαστικοποίηση των εργασιών της ΓΣΕΕ.

ΟΤΑΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΙ

Η εκτέλεση του μικροδιαρρήκτη Σινιόρα από τον αρχιφύλακα Παπαδημητρίου —και ενδεχομένως άλλους συναδέλφους του— είναι αλήθεια πως προκάλεσε μια αντίδραση που δεν είχε αναπτυχθεί παλαιότερα σε παρόμοια περιστατικά. Ίσως γιατί από τον κόσμο προσέχθηκε ιδιαίτερα ένα στοιχείο, που από πολλούς επιστήμονες ή αναλυτές που ασχολήθηκαν με την υπόθεση φάνηκε να διέφυγε.

Το κρίσιμο αυτό στοιχείο είναι πως η καταδίωξη και η υποτιθέμενη σύγκρουση με τον Σινιόρα δεν ήταν μια απρόσωπη διωκτική σχέση, όπου ενδεχομένως η σύγχυση και ο φόβος «δικαιολογούν» την αστυνομική «ακρότητα».

Εδώ είχαμε μια καταδίωξη του συγκεκριμένου και ονοματισμένου ανθρώπου. «Σταμάτα Σινιόρα γιατί πέθανες» φώναζαν κατά τις μαρτυρίες οι αστυφύλακες. Και οι ίδιοι άλλωστε καυχήθηκαν ότι είχαν αναγνωρίσει τον διαρρήκτη που καταδίωκαν. Επομένως εδώ καταρρίπτεται το βασικό επιχείρημα ή άλλοθι της «α-

ποτελεσματικότητας», μιας και αν υποθέσουμε ότι διέφυγε εκείνη τη στιγμή τη σύλληψη ο Σινιόρας, θα μπορούσε ανά πάσα στιγμή να συλληφθεί εφόσον θα εκδίδταν το αντίστοιχο ένταλμα.

Αυτό λοιπόν που «πάγωσε» στην περίπτωση Σινιόρα και ενεργοποίησε τον κόσμο είναι η εμφάνιση σε όλο το μεγαλείο μιας πραγματικότητας που την αμεσότητά της ενώ την διαισθάνεται όλο το κοινωνικό σώμα την βιώνουν ως καθημερινή αλήθεια οι πάσης φύσεως «περιθωριακοί».

Ότι δηλαδή η Αστυνομία έχει το δικό της καθεστώς, όπου ο Νόμος υποχωρεί μπρος στην τάξη, όπου η τάξη με τη σειρά της έχει τους δικούς της νόμους, όπου δικαστής και εκτελεστής είναι το ίδιο πρόσωπο, αντλώντας την εξουσία του απλά και μόνο απ' τη στολή του.

Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με προβλήματα «κακής και ανεπαρκούς εκπαίδευσης» ή με κοινωνιολογήματα κατανόησης του τύπου «έχετε σκεφθεί πόσο μοναχικός είναι ένας αστυφύλακας με αυτόματο απέναντι σε έναν άοπλο κακοποιό μέσα στη νύχτα»;

Εδώ ορθώνεται η πιο γυμνή πραγματικότητα της αυτονομίας των διωκτικών μηχανισμών της εκτελεστικής εξουσίας. Αν υπάρχει μια καιρία απειλή για την κοινωνία είναι η απειλή που υποκρύπτεται πίσω από το ένδυμα του προστάτη του νόμου και όχι οι «ανοιχτοί» αρνητές της «εννόμου τάξεως». Γιατί οι άνθρωποι που συγκρούονται με βασικές κοινωνικές αρχές και αγαθά είναι κοινωνικά αναγνωρίσιμοι και απομονώσιμοι —όταν και αν χρειαστεί.

Ποιος όμως και πώς θα αναγνωρίσει και θα απομονώσει την αυθαιρεσία πίσω από τη στολή; Ή κατά το λαϊκότερο ποιος θα φυλάξει τα πρόβατα όταν τα φυλάει ο λύκος;

Ή μήπως θα πρέπει να πάσουμε να 'μαστε πρόβατα, ώστε να καταργήσουμε και το ρόλο του λύκου;

ΟΠΟΥ «Η ΖΩΗ ΜΑΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΕΙ»

Ανακρίβειες. Στο ρεπορτάζ με τίτλο «Το Κίνημα του Ναυτικού της Νέας Δημοκρατίας» που δημοσιεύθηκε στο τχ. 293 (21.6.85), αναφερόμενοι στον κ. Δ. Χατζηδάκη γράφουμε ότι φέρει το βαθμό του αντιπλοίαρχου. Ο κ. Δ. Χατζηδάκης ήταν μόνο πλωτάρχης. Αλλά πριν καλά-καλά προλάβουμε να επανορθώσουμε για το βαθμό του θαυμαστή του κ. Μητσστάκη, η «ζωή μας επιβεβαίωσε». Έτσι, στον Τύπο της 11ης Ιουλίου, διαβάσαμε ότι ο πλωτάρχης προήχθη σε αντιπλοίαρχο. Και ύστερα ο αρχηγός της Ν.Δ. διαμαρτύρεται ότι η «Αλλαγή» καταδίωκε τους οπαδούς του όπου κι αν βρίσκονται. Λάθος. Η «Αλλαγή» τους προάγει. Ενδεχομένως γιατί δεν «πίαστηκε επ' αυτοφώρω» να καταρτίζει τις «λίστες» προγραφών για τους δημοκρατικούς αξιωματικούς στην περίπτωση που ο «θείος του» κέρδιζε τις εκλογές. Αυτή η λεπτομέρεια είχε αναφερθεί στο ρεπορτάζ από λάθος πληροφορία που είχε το περιοδικό μας. Πάντως, ο μη κρυπτόμενος για τις πεποιθήσεις του, αντιπλοίαρχος τώρα, είχε δραστήρια κινηθεί πολιτικά στην προεκλογική περίοδο σύμφωνα με τις φήμες που έντονα είχαν κυκλοφορήσει στο Ναύσταθμο —και που έλεγαν ότι μέχρι και γραπτές λίστες είχε καταρτίσει. Λέτε να επηρέασε ενοικία για την προαγωγή του ότι όντως δεν «πίαστηκε στα πράσα» όπως λανθασμένα είχαμε γράψει;

Εμείς δεν είμαστε αντίθετοι με την ελεύθερη έκφραση του πολιτικού φρονήματος στις ένοπλες δυνάμεις. Δεν μπορούμε όμως να επικροτήσουμε:

- Τις απειλές και τις διώξεις που έπονται ή συνακολουθούνται από την ελεύθερη έκφραση του πολιτικού φρονήματος; και

- Το να υπάρχουν δυο μέτρα και δυο σταθμά. Και εξηγούμαστε: γιατί θα πρέπει οι βαθμοφόροι να «διακινούν» ελεύθερα τις ιδέες τους ενώ από την άλλη μεριά, οι απλοί φαντάρη, οι σημίτες και οι ναύτες θα πρέπει να διώκονται με την ανάγνωση των εφημερίδων; Θυμάστε την περίπτωση του φαντάρη που —επί «Αλλαγής»— κλείστηκε στο πειθαρχείο απλώς και μόνο γιατί πιάστηκε να διαβάσει «ΑΝΤΙ»;

Κυκλοφορεί ο 21ος τόμος του ΑΝΤΙ

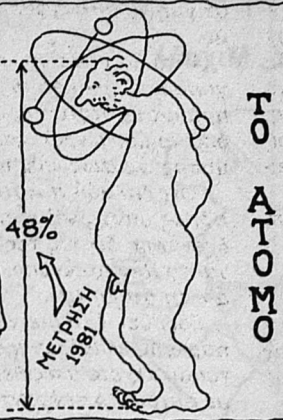
που περιλαμβάνει τα τεύχη του Β' εξαμήνου 1984 (265-277)

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

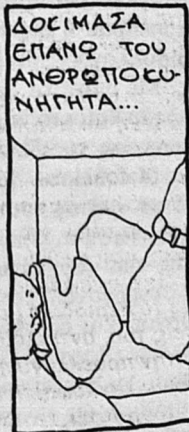
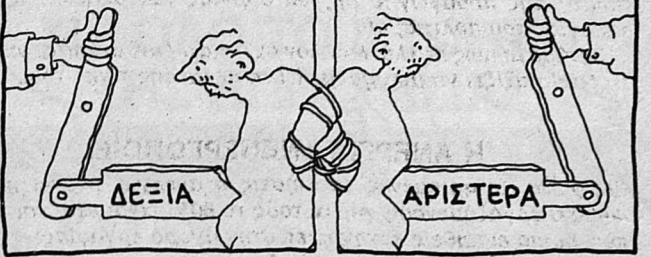
ΜΕ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ ΣΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΩ ΜΙΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΟΥΛΕΙΑ 4 ΧΡΟΝΩΝ ΠΛΗΡΕΣ ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΤΟΥ.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΦΟΡΑΣ ΕΙΧΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙ ΚΑΙ ΠΑΛΛΙΟΤΕΡΟΥΣ ΜΕΛΗΤΗΤΕΣ

ΣΚΕΦΤΗΕΣ ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ...

Η ΧΑΡΑ ΜΟΥ ΗΤΑΝ ΜΕΓΑΛΗ. ΤΩΡΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑ ΝΑ ΕΑΝΩ ΜΙΑ ΕΥΒΕΡΝΗΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΗΘΕΛΑ, ΑΡΚΕΙ ΝΑ ΕΥΠΝΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΟΥΣ ΜΟΥ-ΕΙΧΑ ΠΕΡΑΜΑΤΙΣΤΕΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΩ ΤΟΥΣ-ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΟΡΚΙΖΑ...

Προκαταρκτικά του ανασχηματισμού

του Δ. Μιχαήλ

Τις επόμενες ημέρες (γύρω στις 22 είχε εκμυστηρευθεί ο Πρωθυπουργός, γύρω στις 25 διαβεβαίωσε ο κ. Μαρούδας) θ' αρχίσει να λειτουργεί το νέο κυβερνητικό σχήμα, που θα σημάνει τη λήξη της θητείας (και όχι του έργου, βέβαια) της «κυβέρνησης των 45 ημερών» και θα πρέπει να σημάνει την ανάσχεση της παρατεταμένης κρατικής αρρυθμίας από τις 9 Μαρτίου.

Την ώρα, που γράφονται οι γραμμές αυτές το παιχνίδι της νέας κυβερνητικής δομής και εικόνας επικεντρώνεται σε τρεις κορυφαίες περιπτώσεις εκείνες των κ. Απ. Λάζαρη, Γερ. Αρσένη, Άκη Τσοχατζόπουλου και Κώστα Λαλιώτη.

Από τη διατήρηση ή τη μετακίνησή τους και σε ποιες υπουργικές αρμοδιότητες, συναρτώνται και ορισμένες άλλες αλλαγές προσώπων. Γιατί το μείζον —η γενική κυβερνητική εικόνα— έχει πλέον κριθεί. Οι νέες συγκεντρωτικές δομές —με τις οποίες άνετα θα μπορούσε να κυβερνήσει μια δεξιά κυβέρνηση— δεν μπορούν να είναι «προοδευτικές» ή επιμέρους διαφοροποιημένες παρά στο μέτρο, που κάποιο συγκεκριμένο υπουργείο ή τομέας στελεχώνει πρόσωπο συγκεκριμένης πολιτικής τοποθέτησης και αντίληψης.

Γιατί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ανασχηματισμών του ΠΑΣΟΚ είναι αφενός ότι η υπουργοποίηση ορισμένων σημαίνει αυτόματα αποκλεισμό ή «εξισορροπιστική αναβάθμιση» άλλων και αφ' ετέρου ότι οι τοποθετήσεις ορισμένων σημαίνουν, έστω και ανομολόγητα, την έντονη απόχρωση πολιτικής.

Για παράδειγμα, η τοποθέτηση του κ. Μένιου Κουτσόγιωργα στο υπουργείο Εσωτερικών σημαίνει και σημαίνει υποβάθμιση για το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως άλλου είδους πολιτική στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας σημαίνει η διαδοχή του κ. Απ. Λάζαρη, από τον κ. Γερ. Αρσένη ή στο υπουργείο Προεδρίας του κ. Λάζαρη από τον κ. Κουτσόγιωργα ή στο υπουργείο Χωροταξίας του κ. Ευαγ. Κουλουμπή από τον κ. Αντ. Τρίτη.

Συμπερασματικά, αν ο κ. Α. Παπανδρέου είναι πλέον αναγκασμένος να λάβει υπόψη του ορισμένους συσχετισμούς και ισορροπίες στο νέο ανασχηματισμό η ανάγκη αυτή θα πρέπει να συνδυαστεί και με τις προθέσεις του να δοθεί ιδιαίτερο βάρος ή κάποια νέα απόχρωση σε ορισμένες επιμέρους πολιτικές. Πρόκειται για σύνθεση ή για απλή εξισορρόπηση;

Ο ανασχηματισμός της κυβέρνησης συνδέεται και σε ορισμένα νέα δεδομένα και πρώτες διαπιστώσεις, που πρέπει να καταγράψουμε.

Κατ' αρχήν, όλη η «φιλολογία» των τελευταίων ημερών στο σύνολο του Τύπου για αντιθέσεις προσώπων, όρους και προϋποθέσεις, αρνήσεις για ανάληψη υπουργείων κτλ. αντικατοπτρίζουν ένα γεγονός αληθινό και καιρίας σημασίας.

Ότι μετά 10 χρόνια κοινοβουλευτικής παρουσίας και τέσσερα κυβερνητικής εξουσίας υπάρχουν πολλά, πλέον, πρόσω-

πα στην κυβέρνηση και το Κίνημα, που έχουν το αίσθημα της κάποιας αυθυπαρξίας και αυταξίας, που δεν αισθάνονται ότι απλώς είναι οι εκλεκτοί της αρχηγικής δωρεάς, αλλά ότι διαθέτουν προσωπικό κύρος.

Ότι, ενώ κανένας δεν αμφισβητεί την κυριαρχική θέση του κ. Α. Παπανδρέου υπάρχουν αρκετοί, που έχουν αρχίσει να σχολιάζουν ορισμένες επιλογές του.

Το δεύτερο δεδομένο από τα προκαταρκτικά του νέου ανασχηματισμού, είναι —σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες μας— η απόφαση να αναπαραχθεί αυτό το μοντέλο της «πρωτοκαθεδρίας του ενός» στις Δημόσιες Επιχειρήσεις, τους Οργανισμούς και τις Τράπεζες. Όπως απέδειξαν έως τώρα τα σχέδια για τη νέα δομή της ΕΡΤ-1 και της ΕΡΤ-2 και του Εθνικού Θεάτρου έχει επιλεγεί σαν νέο διοικητικό μοντέλο, εκείνο του αυστηρού συγκεντρωτισμού, της διεύρυνσης των εξουσιών του ενός —προέδρου ή διοικητή— και της κάποιας αυτονομίας του από συλλογικές διαδικασίες και θεσμικούς κοινωνικούς ελέγχους. Με βάση τα δεδομένα και τις εξελίξεις αυτές δεν θα ήταν ίσως αυθαίρετο να υποθέσει κανείς ότι στόχος της δεύτερης τετραετίας του ΠΑΣΟΚ είναι —όπως επισημαίνει η «Αυγή» στις 14 Ιουλίου— «η αντικατάσταση του κράτους της Δεξιάς από το κράτος του κόσμου του ΠΑΣΟΚ».

Την εντύπωση αυτή επιτείνει το γεγονός αφενός της άμεσης υπαγωγής των (συχνά ανένταχτων πολιτικά) συμβούλων και ειδικών συνεργατών κατευθείαν στο Πολιτικό Γραφείο του κάθε υπουργού και επίσης οι τρεις έως τώρα επιλογές γενικών γραμματέων (Βορείου Ελλάδας, Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας). Αν ληφθεί υπόψη ότι οι επιλογές των προσώπων αυτών έγιναν και θα γίνουν απευθείας από το Πολιτικό Γραφείο του πρωθυπουργού μπορεί να μιλήσει κανείς όχι για αναπαραγωγή εδώ του συγκεντρωτικού μοντέλου, αλλά για αναπαραγωγή της «πρωθυπουργικής εποπτείας» σε όλα τα επίπεδα. Φυσικά όταν ομιλεί κανείς για την πρωθυπουργική εποπτεία θα πρέπει να διευρύνει την έννοια του λεγόμενου «στενού επιτελείου». Θα πρέπει πλέον να συμπεριλάβει εκτός από το Πολιτικό Γραφείο και εκείνους τους «απόλυτα πειθαρχικούς» είτε «εκτελεστικούς» —όπως ο κ. Α. Τσοχατζόπουλος— είτε «κοινοβουλευτικούς και κεντρογενείς» όπως ο κ. Μένιος Κουτσόγιωργας.

Συμπερασματικά, με τη νέα δομή του υπουργικού συμβουλίου και την ορκωμοσία του νέου σχήματος θα είναι επιπόλαιο να οδηγηθεί κανείς σε απλουστευτικά συμπεράσματα ότι επικράτησαν οι «εκτελεστικοί» ή «του περιβάλλοντος του Καστριού» ή ακόμα οι «κοινοβουλευτικοί» και «κεντρογενείς». Οι συσχετισμοί, οι ανάγκες της ισορροπίας και οι διαιρετικές καταστάσεις σε κάποια επίπεδα —όπως το Εκτελεστικό, όπου έχει φαίνεται διαλυθεί η δήθεν «τρόικα»— εξαναγκάζουν σε

πιο σύνθετα συμπεράσματα.

Ένα ακόμα κυρίαρχο συμπέρασμα από τα προκαταρκτικά του ανασχηματισμού είναι ότι η θεσμοθετημένη πλέον κυριαρχική παρουσία του πρωθυπουργού έχει δημιουργήσει όχι μόνο σχεδόν παραλυσία στην κυβερνητική και διοικητική μηχανή αλλά και αισθήματα ανασφάλειας ακόμα και στα πρώτα ονόματα της κυβερνήσεως. Το αίσθημα αυτό της «μείωσης» φαίνεται να έχει δώσει λαβή σε ψιθύρους για κάποιες «νεποτιστικές επιλογές», οι οποίοι δεν λείπουν τον τελευταίο καιρό από τις συζητήσεις ακόμα και ακραιφνών κομματικών.

Κατά συνέπεια, στο μέτρο που δεν εφαρμοσθούν κανόνες όπως ο απόλυτος διαχωρισμός κράτους και Κινήματος ή η υπουργολογία μόνο τεχνοκρατών θα υπάρξουν νέες τριβές, πικρίες και δυσαρέσκειες —δηλαδή μείωση της συνοχής.

Αν ήθελε κανείς να κάνει μια προβολή στο μέλλον για τη λειτουργία του νέου κυβερνητικού σχήματος θα μπορούσε υπεύθυνα να καταγράψει από τις έως σήμερα εμπειρίες και διαπιστώσεις, τα εξής:

1. Ότι εάν δεν υπάρξει μια σύνθεση απόψεων, φιλοδοξιών και αντιλήψεων ανάμεσα στους «επιφανείς» υπουργούς και στελέχη θα συνεχισθούν και πιθανόν θα ενταχθούν τα διαιρετικά φαινόμενα και οι λεγόμενες «κόντρες» του παρασκηνίου. Μια λύση προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν η δημοκρατική λειτουργία του υπουργικού συμβουλίου, το οποίο αντίθετα φαίνεται να υποτάσσεται σε επιμέρους «υπουργικά διευθυντήρια» τουλάχιστον. Αυτό όμως προϋποθέτει την αναγνώριση για τους υπουργούς και τα στελέχη του είδους ότι πλέον έχουν κάποια αυτόνομη πολιτική υπόσταση, μια πολιτική αυταξία και ένα ενδιαφέροντα δικό τους πολιτικό λόγο, στα πλαίσια βέβαια των στρατηγικών επιλογών και της γενικής πολιτικής γραμμής.
2. Ότι, πολύ σύντομα δεν αποκλείεται να σημειωθούν αλλαγές στο ρόλο και τη λειτουργία των οργάνων και των προσώπων του οικονομικού τομέα —όπως έχει συμβεί επανειλημμένα στο παρελθόν— καθώς σήμερα όλες οι σχετικές ευθύνες αναλαμβάνονται από τον Πρωθυπουργό και τους επιτελείς του. Εκτός και αν στο σημείο αυτό, ακόμα και ο ανασχηματισμός επιφυλάσσει εκπλήξεις, που θα αφορούν είτε τον ίδιο τον κ. Αρσένη είτε τους άλλους «οικονομικούς» υπουργούς.

Με το νέο νόμο για το υπουργικό συμβούλιο και τα κυβερνητικά όργανα καθιερώνονται νέες σχέσεις και ιεραρχίες ανάμεσα στον Πρωθυπουργό, τα μέλη της κυβερνήσεως, τη διοίκηση και τη νομοθετική λειτουργία. Ένα είδος «πρωθυπουργικής Δημοκρατίας» στα πρότυπα του «εκσυγχρονιστικού» κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια και του Προέδρου των ΗΠΑ, χωρίς όμως τις εξισοροπιστικές εξουσίες του νομοθετικού και δικαστικού σώματος στη δεύτερη περίπτωση. Σημαίνει άραγε τούτο ότι θα υπάρξει κάποτε και κάποιος Αυγουστίνος; □

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ-ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΜΕ ΟΛΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΙΟΥΛΙΑΝΑ 1965 100 ΜΕΡΕΣ που συγκλόνισαν την Ελλάδα

170 φωτογραφίες-ντοκουμέντα
και χρονικό των γεγονότων

**Εξαντλήθηκε σε ένα μήνα
και κυκλοφορεί
σε ΝΕΑ
ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟ
ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ**

Ο Καραμανλής έφυγε ο καραμανλισμός μένει...

Κάποιοι από το φιλικό κύκλο του Α. Παπανδρέου, διηγούνται ότι όταν ο σημερινός πρωθυπουργός έφτασε στις αρχές της δεκαετίας του '60 στην Ελλάδα, έμεινε έκπληκτος από ένα επεισόδιο, στο οποίο παρέστη μάρτυς: μία μέρα στο Υπουργείο Συντονισμού, ο τότε Πρόεδρος της Κυβέρνησης Κ. Καραμανλής, επετιμούσε, χρησιμοποιώντας μερικές όχι και τόσο κολακευτικές εκφράσεις, έναν από τους κυριότερους οικονομικούς του συνεργάτες. Βλέποντας την δυσφορία του νεαρού τότε και άρτι αφιχθέντος από το εξωτερικό Αντρέα, ο Κ. Καραμανλής γύρισε και του είπε: «στην Ελλάδα μόνο εσύ μπορείς να διοικείς. Και έτσι μόνο καταλαβαίνουν, ακόμα και οι στενοί συνεργάτες σου».

Έχουν περάσει από τότε σχεδόν 25 χρόνια, αλλά φαίνεται ότι ο «καραμανλισμός» (όχι φυσικά με την έννοια των ύβρεων) αλλά ως σύστημα πατερναλιστικής διακυβέρνησης, που στηρίζεται στη μονοκρατορία μίας «χαρισματικής» προσωπικότητας, έχει βαθιές ρίζες στην ελληνική κοινωνία και το πολιτικό μας σύστημα. Και τα όσα έγιναν, γίνονται και θα γίνουν με αφορμή τη λεγόμενη «ανασύνθεση της δομής του Υπουργικού Συμβουλίου», είναι ίσως αρκετά χαρακτηριστικά.

15 ή 40, για να κάνουν τι;

Η τελευταία όμως αυτή περίπτωση, αποδεικνύει και κάτι άλλο που έχει άλλωστε επανειλημμένα διαφανεί από τη διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, με αρχή το '81 και μέχρι σήμερα: ακόμα και οι καλύτερες των προθέσεων, δεν αρκούν για να εξασκήσει κανείς μία αποτελεσματική πολιτική. Γιατί πράγματι όταν ο κ. Παπανδρέου έκανε λόγο πριν ακόμη από τις εκλογές για ένα 15μελές Υπουργικό Συμβούλιο, δεν εννοούσε φυσικά το 40μελές που θα προκύψει με βάση το νέο νόμο που ήδη ψηφίστηκε στη Βουλή, όπως και όταν την επομένη των πρόσφατων εκλογών ανήγγειλε ένα δεκαμελές Υπουργικό σχήμα, δεν εννοούσε φυσικά... δεκαεννεαμελές. Ήθελε πράγματι ένα ευέλικτο και αποτελεσματικό σχήμα, που θα βοηθούσε στο ξεπέρασμα της

του Στέλιου Κούλογλου

γραφειοκρατίας και της δυσκινησίας της πρώτης τετραετίας και στο διαχωρισμό του κυβερνητικού από το κομματικό έργο, όσο βέβαια αυτά εξαρτώνται από τον αριθμό των υπουργών και τις αλλαγές μόνο στην κορυφή του τέρατος, που συνήθως ονομάζεται ελληνική διοίκηση.

«Αυτό που λείπει από το όλο αυτό σχέδιο, που υποτίθεται ότι θα βοηθήσει την πολιτική μας», έλεγε πρόσφατα ένα ανώτατο στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, «είναι ακριβώς η πολιτική. Πολιτική για μία ουσιαστική αλλαγή της διοίκησης, και κυρίως με την έννοια της γραμμής που θα ακολουθήσει η νέα κυβέρνηση. Γιατί άλλον θα βάλεις επικεφαλής του Υπουργείου Εσωτερικών, αν θέλεις να κάνεις ουσιαστική αποκέντρωση, ενώ τον Κουτσόγιωργα θα τον κρατήσεις, αν αποφασίσεις να μην κάνεις τίποτα. Και άλλη διάταξη Υπουργείων θα κάνεις, αν έχεις κατά νου να συνεργαστείς με τους εφοπλιστές, ή να δώσεις βάρος στο περιβάλλον για παράδειγμα, από το αν αποφασίσεις ότι η Ναυτιλία είναι χαμένη υπόθεση και το περιβάλλον δευτερεύουσα».

Η έλλειψη αυτής της πολιτικής, απόρροια άλλωστε σε μεγάλο βαθμό του τρόπου με τον οποίο διεξήχθη ο προεκλογικός αγώνας, φαίνεται ότι είναι και ο κυριότερος λόγος της διαφαινόμενης αποτυχίας στη μεταρρύθμιση της δομής του Υπουργικού Συμβουλίου. Από τη στιγμή που καμιά πολιτική δεν ξεκαθαρίζεται, στα εσωτερικά του ΠΑΣΟΚ επεμβαίνουν οι προσωπικές επιδιώξεις: όλοι θεωρούν τους εαυτούς τους ικανούς να αναλάβουν όλα τα Υπουργεία, ή και να προστεθούν ορισμένα ακόμη, ώστε να ικανοποιηθούν περισσότεροι.

70.000 μέλη, χτυπούν την πόρτα

Η ίδια έλλειψη ξεκαθαρισμένης πολιτικής, εμφανίζεται και στο θέμα του διαχωρισμού κράτους-κόμματος. Τον πρωθυπουργό φαίνεται ότι απασχολούσαν, τόσο οι κομματικές παρεμβάσεις που σημειώθηκαν σε διάφορα Υπουργεία την

προηγούμενη τετραετία, όσο και το φαινόμενο της μετατροπής του ΠΑΣΟΚ, σε νέο είδος «κοινωνικού κόμματος»: σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες μόνο στις οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ στο λεκανοπέδιο της Αττικής, εκκρεμούν 70.000 αιτήσεις εισδοχής νέων μελών. Τα τελευταία στηρίζαν σε μεγάλο βαθμό την πρόσφατη προεκλογική κινητοποίηση του κινήματος, και φυσικά η πλειοψηφία τους, θέλει να ξεπληρώσει τα γραμμάτια...

Έτσι ο αποφασιστικός διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων του κόμματος από παρόμοιες «δουλειές», θα μπορούσε να βάλει φρένο σε φιλοδοξίες, που είναι αδύνατον να ικανοποιηθούν, όσο καλή διάθεση και αν διαθέτει κανείς...

Για το προηγούμενο πρόβλημα, υπάρχουν διάφορα μοντέλα, με πιο αντιπροσωπευτικό, ίσως, το γαλλικό. Σύμφωνα με το τελευταίο, η ηγεσία του κόμματος δεν κατέχει καμία κρατική κυβερνητική θέση. Φυσικά τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν και εκεί είναι πολλά και βέβαια στην Ελλάδα, δεν θα είχαμε ποτέ τη σύγκρουση γραμματέα κόμματος - Ζοσπέν με πρωθυπουργό Φαμπιούς - Παπανδρέου αντίστοιχα. Αλλά ένα τέτοιο μοντέλο προϋποθέτει ότι το κόμμα διατηρεί εσωτερική ζωή, και δεν χρησιμοποιείται μόνο για προεκλογικούς σκοπούς ενώ διατηρεί την αυτόνομη στρατηγική του. Η ΚΕ όμως του ΠΑΣΟΚ, ετοιμάζεται να συγκληθεί για πρώτη φορά μετά τις εκλογές στο τέλος του Ιουλίου και πάντως μετά την ορκωμοσία του νέου Υπουργικού Συμβουλίου, στη στρατηγική του οποίου, δεν θα συμβάλει και πάλι, αλλά θα κληθεί να επικυρώσει «Όταν ήτανε να φορτωθούμε όλοι το βάρος της επανεκλογής Καραμανλή», λέει μέλος της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, «κληθήκαμε να αποφασίσουμε στις 9 Μαρτίου. Τώρα δεν ξέρουμε ούτε την ημερήσια διάταξη, για την οποία κάτι διάβασα στα «Νέα» την προηγούμενη Πέμπτη»!

Ένας για όλους, όλοι για έναν

Από το σημείο αυτό και μετά τον κύριο ρόλο καλούνται να παίξουν οι εσωκομματικές διαμάχες. Το μέλος του ΕΓ

Κώστας Λαλιώτης, υπεστήριξε το διαχωρισμό κόμματος-κράτους με το πρόθετο επιχείρημα ότι η αναπόφευκτη σύγκρουση με το ΚΚΕ και το ΚΚΕ εσωτ. στα μαζικά κινήματα, επιβάλλει την ύπαρξη ενός συγκροτημένου κόμματος, και αρνούμενος μέχρι την τελευταία στιγμή να υπουργοποιηθεί, γεγονός που οδήγησε τον πρωθυπουργό να του διαμηνύσει μέσω ενός άλλου μέλους του ΕΓ, «ότι αυτός αποφασίζει».

Οι υπόλοιποι ισχυροί του ανώτερου οργάνου του ΠΑΣΟΚ, αντιτάχθηκαν στην πρόταση, με το επιχείρημα ότι «αυτό θα ενίσχυε ιδιαίτερα τη θέση ορισμένων, μέσα στον κομματικό μηχανισμό». Ήταν τότε που ο κ. Παπανδρέου, δήλωνε εκνευρισμένος απ' αυτήν τη διαμάχη, ότι σχεδόν κανένα μέλος του Εκτελεστικού δεν θα συμμετέχει στην κυβέρνηση, κάτι που όχι μόνο δεν έλυσε το πρόβλημα, αλλά επέτεινε την όλη συζήτηση. Γιατί πολλοί, που είναι ήδη σίγουρα μέλη της νέας κυβέρνησης, δεν ήθελαν να χάσουν τη θέση στο ΕΓ, ενώ άλλοι θεωρούνται απόλυτα απαραίτητοι και για το ένα πόστο και για το άλλο από τον κ. Παπανδρέου. Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι ορισμένοι κύκλοι του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος που ευνοούν την άνοδο του Γ.Α. Παπανδρέου, και στο κόμμα και στην κυβέρνηση, δεν θέλουν την παντοδυναμία ορισμένων στο πρώτο, ενώ αντίθετα προωθούν την υπουργοποίηση νέων σε ηλικία, ώστε να μην θεωρηθεί «φαβοριτισμός οικογενειακού τύπου», η πιθανή υπουργοποίηση του Γ. Παπανδρέου.

Έτσι, τελικά, φαίνεται ότι θα γίνει το ακριβώς αντίθετο απ' αυτό που δήλωνε ο πρωθυπουργός, δηλαδή όλα σχεδόν τα μέλη του ΕΓ θα υπουργοποιηθούν: στους επιμένοντες να παραμείνουν στο κόμμα, μεταφέρθηκε ήδη ότι θα πρέπει να διαλέξουν αυτό ή το άλλο υπουργείο, ενώ δεν είναι απίθανο να συμμετέχουν στην κυβέρνηση και οι Β. Παπανδρέου, Δ. Ρόκος και Κ. Σκανδαλιδής.

Ακόμη περισσότερο: μετά απ' όλες αυτές τις διαμάχες και τις πιέσεις, που φυσικά ξεπερνούν κατά πολύ τα όρια του ΕΓ και απλώνονται σε όλο το χώρο του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης, οι ο-

ποιεσδήποτε σκέψεις για την αλλαγή της δομής, έχουν ήδη ξεχαστεί. Τα διάφορα Υπουργεία «ανασυντίθενται» πια με βασικό κριτήριο, «ποιος θα πάρει τι», και αυτό καθρεφτίζεται περίφημα τόσο στο νομοσχέδιο, όσο και στις αλλαγές, που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησής του, στη Βουλή.

Από δω βέβαια και μετά, κανείς δεν είναι σίγουρος για τον εαυτό του, και όλες οι αξίες, έχουν ανατραπεί: τις θέσεις θεωρούντων σίγουρων διεκδικούν με πείσμα άλλοι, υπουργοί τηλεφωνούν σε δημοσιογράφους για να πληροφορηθούν αν διατηρούν τη θέση τους ή που τέλος πάντων θα μετατεθούν, ενώ η υπουργοποίηση δεν είναι σώνει και καλά επιβράβευση ικανοτήτων, αλλά μπορεί κάλιστα να γίνεται για τον έλεγχο του προϊσταμένου ή υφισταμένου του ίδιου Υπουργείου, την αλληλοεξουδετέρωση και των δύο, ή την υπονόμευση του ίδιου του (υφ)υπουργοποιούμενου. Ένας μόνο ξέρει τι θα γίνει.

Το πέρασμα στην ιστορία

Η κατάληξη της ανασύνθεσης του Υπουργικού Συμβουλίου, δεν είναι όπως ισχυρίζεται η Νέα Δημοκρατία, ένα σχεδιασμένο σχέδιο «Λουδοβικοποίησης» της εξουσίας, έστω και αν οδηγεί εξ αντικειμένου, στη νομική κατοχύρωση της de facto πρωθυπουργικής αυτοδυναμίας. Φαίνεται ότι ο κ. Παπανδρέου, συνειδητοποιώντας ότι και σαν δομή δεν θα έχει να παρουσιάσει για τη νέα τετραετία, παρά «μία από τα ίδια», αποφασίζει να δημιουργήσει ένα πανίσχυρο πρωθυπουργικό γραφείο με στόχο να ελέγξει πιο αποτελεσματικά από το προηγούμενο, την πορεία του κυβερνητικού έργου. Μόνο που το εγχείρημα παρουσιάζεται αυτή τη φορά πολύ δυσκολότερο, για μια σειρά από λόγους.

Ο πρώτος είναι ότι από τους περισσότερους Υπουργούς της περιόδου '81-'85, αυτό που έλλειψε, δεν ήταν ούτε ο έλεγχος, ούτε η διάθεση για παραγωγικό έργο. Ιδιαίτερα όσοι είχαν αναδειχθεί μέσα από κάποιες στοιχειώδεις μαζικές διαδικασίες, και δεν είχαν μπει «από το παράθυρο», δούλεψαν· μάλιστα οι περισσότεροι αρκετά πιο επίπονα από τους προηγούμενους της ΝΔ που διέθεταν και πείρα και έναν κρατικό μηχανισμό στα μέτρα της πολιτικής τους. Αυτό που έλλειψε ήταν ακριβώς μια γενική κυβερνητική κατεύθυνση, που να ξεφεύγει από την ασάφεια και ένα περιθώριο πρωτοβουλιών εξειδίκευσης μίας συγκεκριμένης πολιτικής. Με τη δαμόκλεια σπάθη μίας αναδόμησης και ενός πρωθυπουργικού γραφείου πανταχού παρόντος, πάνω από τα κεφάλια τους, οι νέοι Υπουργοί

θα περιμένουν τώρα περισσότερο από πριν, την πρωθυπουργική συγκατάβαση για να υπογράψουν και ένα απλό έγγραφο.

Δεύτερον, ο μήνας του μέλιτος στον δεύτερο γάμο κρατάει λιγότερο από τον πρώτο: και αυτή είναι η περίπτωσή μας. Με άλλα λόγια, η περίοδος χάριτος και η συναίνεση θα κρατήσουν πολύ λιγότερο απ' ό,τι το 1981, και στην κοινωνία και στο κόμμα. Και για μέν την κοινωνία, έχει ήδη χαθεί πολύτιμος χρόνος. Δεν ξέρουμε αν υπάρχει οικονομομήτρης που να μπορούσε να μετρήσει το ύψος των δισεκατομμυρίων που χάθηκαν και χάνονται από ένα κράτος που έχει ουσιαστικά πάψει να λειτουργεί εδώ και τρεις μήνες (από την προκήρυξη των εκλογών δηλαδή) και δεν πρόκειται να λειτουργήσει πριν από το Σεπτέμβριο, με δεδομένο πάντα τον Αυγουστιάτικο καύσωνα. Τι μιλάμε όμως για αύξηση της παραγωγικότητας όταν έχει ήδη χαθεί το μισό σχεδόν 1985; Ας προστεθεί δε εδώ, ότι το ΠΑΣΟΚ είναι ένα κουρασμένο κόμμα, για το οποίο ο θριαμβος των εκλογών, δεν αποτελεί παρά μια τωνωτική ένεση. Για να λειτουργήσει, χρειάζεται νέα πνοή και νέες ιδέες.

Τρίτον και κυριότερον, ο κ. Παπανδρέου παρά την νομικά κατοχυρωμένη πια παντοδυναμία του, μεταβάλλεται όχι σε προαγωγό μιας καινούργιας πνοής, αλλά σε ένα είδος ΟΗΕ που θα καλείται κάθε τόσο να διευθετεί τις εσωτερικές αντιθέσεις και να εξισορροπεί τις αλληλοσυγκρουόμενες τάσεις. Μόνο που αυτό που καταλογίζεται στις αδυναμίες του σημερινού πρωθυπουργού, δεν είναι τόσο οι θαυμάσιες τακτικές του ικανότητες όσο η εμμονή του σε αυτές, σε βάρος της στρατηγικής που είναι το ζητούμενο, και στο κόμμα του, και γενικότερα. Στο πρώτο, ήδη η άποψη ότι «μας είναι χρήσιμος» φαίνεται να διαδίδεται, ενώ οι ανάγκες ανάπτυξης της χώρας, ξεφεύγουν απ' αυτές μιας ευπρεπούς ή λιγότερο ευπρεπούς διαχείρισης.

Ο Καραμανλισμός, που εκτός από την προσωποπαγή συγκέντρωση των εξουσιών, είχε να επιδείξει, σε σχέση με το ΠΑΣΟΚ μια πολύ μεγαλύτερη αποφασιστικότητα στη λήψη και την υλοποίηση αποφάσεων, έδειξε τις αδυναμίες του. Το κόμμα του Κ. Καραμανλή, εξαιτίας ακριβώς και μίας πολιτικής υποτίμησης των στελεχών, και την κρίση του δεν έχει ξεπεράσει και διευθύνεται από ένα αρχηγό, «δανεικό» από άλλη παράταξη. Αλλά για να περάσει κανείς στην ιστορία χρειάζεται και στρατηγική να έχει και να αφήνει πίσω του, εκτός από εκλογικούς θριάμβους θεσμούς και συνειστές.

1. Από τα μέλη της ΚΕ έχει ήδη ζητηθεί να υποβάλουν προτάσεις για την διάταξη της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ μετά τις εκλογές, και εκτιμήσεις για τα αποτελέσματα. Έτσι πιθανότατα ένα σημαντικό μέρος της Ολομέλειας θα ασχοληθεί με την εκπόνηση μιας απόφασης για τις εκλογές, ενώ βεβαίως θα υπάρξουν παράπονα μελών, επειδή δεν συμπεριλήφθηκαν στη λίστα ή δεν υπουργοποιήθηκαν. Μεγάλες συγκρούσεις πάντως, δεν αναμένονται...

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΜΕΤΡΗΣΗ

ή

οι διαλυτικές ικανότητες

του Κ. Μητσοτάκη

του Άκη Κοσώνα

Η ανεξαρτοποίηση του Γιάννη Μπούτου από τη «Νέα Δημοκρατία» κινητοποίησε τις δυνάμεις εκείνες που περίμεναν «το μεγάλο βήμα». Αν η κίνηση του Διονύση Λιβανού δεν ήταν αρκετή να θέσει σε κίνηση τους μηχανισμούς ανατροπής του Κ. Μητσοτάκη η απόφαση του Μεσσήνιου πολιτικού «επιταχύνει τις εξελίξεις».

Η παραπάνω έκφραση δεν ανήκει σε μας αλλά σε ηγετικό στέλεχος του κόμματος που δηλώνει «έμμεση ικανοποίηση» από τα γεγονότα κι εκφράζει την ελπίδα ότι «ίσως η κίνηση του Γ. Μπούτου αποτελεί ένα διέξοδο στην ιστορία του συνέδριου».

Όλοι οι εσωκομματικοί πολιτικοί αντίπαλοι του Κ. Μητσοτάκη είναι πλέον βέβαιοι ότι αν πάνε σε συνέδριο ο Κρης θα ισχυροποιηθεί και τότε «θα είναι αργά για αμφισβητήσεις». Σε μια τέτοια περίπτωση τα κέντρα ελέγχου και εξουσίας της συντηρητικής παράταξης δεν θα έχουν άλλη επιλογή από αυτήν της διάσπασης. Ενώ αντίθετα, αν σταματήσουν τη διαδικασία της προετοιμασίας του συνεδρίου, υπάρχει πάντα η δυνατότητα ανατροπής και μόνον του Κ. Μητσοτάκη και χρονική μετάθεση της διάσπασης.

Ίσως η ανεξαρτοποίηση του Γιάννη Μπούτου δίνει το «πράσινο φως» στην παραδοσιακή δεξιά μερίδα της ΝΔ να αντιδράσει βίαια κατά του ευκαιριακού αρχηγού με το σκεπτικό ότι «δεν μπορεί να μένει στο κόμμα ο Μητσοτάκης —και μάλιστα σαν αρχηγός— και να φεύγει ο Μπούτος, ο οποίος στο κάτω-κάτω εκλέγεται με το κόμμα συνεχώς από το 1961». Κι αν η σκέψη αυτή δεν απασχολεί τον Ευάγγελο Αβέρωφ άμεσα, απασχολεί άλλους θεματοφύλακες των αρχών της παράταξης που μπορεί να βρισκονται ψηλότερα στην ιεραρχία από τον άλλοτε προστάτη του Κώστα Μητσοτάκη.

Από αυτή τη σκοπιά λοιπόν φαίνεται ότι με την ανεξαρτοποίηση του κ. Μπούτου διαγράφονται πλέον καθαρότερα οι διαφορετικές τάσεις στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Ωστόσο υποστηρίζεται από πολλούς παρατηρητές και η άποψη ότι «τώρα τα πράγματα μερδεύτηκαν περισσότερο». Έτσι, και σύμφωνα με πηγές που συνήθως επιβεβαιώνονται:

- «Ο Μητσοτάκης θα κάνει ότι μπορεί για να πάμε σε συνέδριο, κι εκεί ακόμα κι αν διασπαστεί το κόμμα θα κρατήσει τη σφραγίδα και 15 περίπου ακροδεξιούς που κληρονόμησε από τον Αβέρωφ».

- «Δεν υπάρχει ούτε μια περίπτωση να τεθεί θέμα εμπιστοσύνης στην κοινοβουλευτική ομάδα, μια και δεν υπάρχει η δυνατότητα σήμερα να συγκεντρωθούν οι 61-62 ψήφοι ανατροπής του».

- Σαν απόδειξη του προηγούμενου, αναφέρεται ότι οι περι τον Στεφανόπουλο βουλευτές, «είναι μεν 40-45, αλλά έχουν άλλα σχέδια που εκπορεύονται από την Πολιτεία», ενώ «κάποιοι ανένταχτοι όπως ο Μάνος και ο Ανδριανόπουλος βλέπουν προτιμότερη τη λύση της διάσπασης, αλλά από διαφορετικές σκοπιές ο καθένας τους». Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι τον τελευταίο καιρό επικρατεί αισθητή ψυχρότητα στις σχέσεις των δύο εκσυγχρονιστών.

- Ο Ε. Αβέρωφ φέρεται «χολωμένος κατά του Μητσοτάκη, ιδιαίτερα μετά τη συνέντευξη του σημερινού αρχηγού στην «Καθημερινή», όπου ο τελευταίος παρουσίασε τον Ε. Αβέρωφ λίγο-πολύ σαν ανίκανο να συνεχίσει να ηγείται του κόμματος και παραιτήθηκε». Πάντα κατά τους ίδιους κύκλους, «ο Ευάγγελος Αβέρωφ ε-

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι

Μεταξύ Σοβιέτ
και Αλτουσέρ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1994

ΛΟΥΤΣ ΑΛΤΟΥΣΕΡ

Στοιχεία αυτοκριτικής

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1990

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131
τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ και Σια, Τσιμισκή 78.
τηλ. 279 720

Ξακολουθεί να επηρεάζει 20 περίπου βουλευτές, κι αυτό ο Κ. Μητσotάκης το γνωρίζει και φέρεται ανάλογα».

Ο Γ. ΜΠΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Η «ΠΟΛΙΤΕΙΑ»

Ήταν ενήμερο το δίδυμο Καραμανλή-Ράλλη για την απόφαση του Γ. Μπούτου; Κι αν ναι, πόσο συμφωνούσε; Τα ερωτήματα αυτά για ν' απαντηθούν πρέπει να έχουμε υπόψη μας τρία στοιχεία:

- τη συνεννόηση του ιδρυτή του κόμματος με τον πρώην πρωθυπουργό για ανατροπή του Μητσotάκη πριν το συνέδριο,
- τις επαφές του Γεωργίου Ράλλη με τον Κωστή Στεφανόπουλο, επαφές κατά τις οποίες τονίστηκε στον Αχαιο πολιτικό «να μην κάνει τίποτα και να περιμένει, γιατί το όλο ζήτημα το χειρίζεται ο ίδιος ο Καραμανλής»,
- τις συναντήσεις Στεφανόπουλου - Αβέρωφ, συναντήσεις που αποσκοπούσαν στην προσπάθεια του κ. Στεφανόπουλου να εξασφαλίσει την μίνιμουμ υποστήριξη του πρώην προέδρου της ΝΔ.

Και μόνον αυτά τα τρία στοιχεία θα έπρεπε να «λογικέψουν» τον Κ. Μητσotάκη, ο οποίος φαίνεται ότι αντελήφθη κάτι απ' όλα και προσπάθησε να καθυστερήσει τη συνάντησή του με τον Γ. Μπούτο για μετά το ταξίδι του από την Αμερική. Όμως, τον πρόλαβαν τόσο ο Μεσσήνιος πολιτικός, όσο και οι όψιμα και αδικαιολόγητα (;) Μητσotακοποιημένες εφημερίδες της δεξιάς: Ο κ. Μπούτος έφυγε από το κόμμα χαλώντας τα σχέδια του Κρητός, τα δε έντυπα «ΒΡΑΔΥΝΗ», «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» και «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» αξίωναν «εδώ και τώρα» την κεφαλή του αιρετικού ηγετικού στελέχους.

Χωρίς μάλλον να το θέλουν οι εφημερίδες της δεξιάς έβλαψαν τον Κ. Μητσotάκη κι όχι τον Γ. Μπούτο. Γιατί πολύ απλά κατέδειξαν την ανικανότητα και το διαταγμό του Κ. Μητσotάκη, ενώ δικαίωσαν τον Γ. Μπούτο. Το ότι ο τελευταίος απεκλήθη από τα έντυπα αυτά «αποστάτης» και «προδότης» αποτελεί ηθική δικαίωση στο βαθμό που δύο τουλάχιστον από τις εφημερίδες παίζουν —κι είναι γνωστό γιατί— το παιγνίδι του αρχηγού, ενώ όλες τους δεν θα δίσταζαν να βρίζουν τον Μητσotάκη εάν ο Καραμανλής και ο Ράλλης τον απεμάκρυναν από την ηγεσία. Παράλληλα, σε εκρήξεις οππορτουισμού, θα αποκαθιστούσαν τον Γιάννη Μπούτο, «που είχε την πρόνοια να απομακρυνθεί από την πρακτική και τις επιλογές του Μητσotάκη».

Γραφικοί οι τίτλοι, της Δευτέρας στις δεξιές εφημερίδες, ειδικά αυτός της «ΒΡΑΔΥΝΗΣ»: «ΑΠΟΣΤΑΤΗΣ Ο ΜΠΟΥΤΟΣ». Κανονικά ο Κ. Μητσotάκης θα έπρεπε να είχε απαγορεύσει τη λέξη αυτή. Κανονικά θα έπρεπε —και κατά τη γνώμη μας είναι— να ακούγεται γελοίο το γεγονός ότι ο εκ μεταγραφής αρχηγός της ΝΔ α-

ποκαλεί κάποιον «αποστάτη», ή «προδότη», ακόμη κι αν πρόκειται για επαγγελματία χαφιέ.

Ο «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ», ως «ΑΥΡΙΑΝΗ» πλέον της ΝΔ το 'παιξε σκάνδαλο: «ΠΡΟΔΩΣΕ Ο ΜΠΟΥΤΟΣ ΓΙΑ 1,5 ΕΚ. ΤΟ ΜΗΝΑ», ενώ η «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» γλαφυρή όπως πάντα δεν μπόρεσε σ' αντισταθεί και «ΚΑΡΒΟΥΝΟ 3 ΣΤΗΝ ΥΔΡΑ» για να ασχοληθεί με το ζήτημα στον υπέρτιτλο «ΑΙΣΧΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΟΥΤΟ».

Αλλά η ποιότητα του Τύπου είναι άλλο ζήτημα, δεν μπορεί όμως κανείς να μην παρατηρήσει ότι η ηθική ως έννοια και ως πρακτική απαντάται σπανίως πλέον. Στο στόμα των σημερινών «ρυθμιστών» κάποιων εξουσιών θα καταντήσει όπως κατάντησαν οι «Τάιμς του Λονδίνου» στο στόμα νεόπλουτης νεαρής κυρίας, που ήταν απολύτως σίγουρη ότι επρόκειτο για κοσμηματοπωλείο.

Για τα δημοσιεύματα όμως αυτά φέρεται ιδιαίτερα εκνευρισμένη και η Πολιτεία, αφού όχι μόνο είχε λάβει γνώση του τρόπου αντιμετώπισης του θέματος Μπούτου, αλλά σύμφωνα με έγκυρους κύκλους είχε διαβεβαιώσεις για το αντίθετο.

Παρά το ότι η κίνηση του Γιάννη Μπούτου ήταν αναμενόμενη, κανείς δεν μπορεί να πει με σιγουριά ότι ο ιδρυτής του κόμματος και ο Γ. Ράλλης γνώριζαν το χρόνο και το σκεπτικό. Πληροφορίες μάλιστα της Τετάρτης (17/7) ήθελαν τους κ. Καραμανλή και Ράλλη να αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό τις εξελίξεις, ύστερα μάλιστα κι από τη γνωστοποίηση των διαθέσεων θ τουλάχιστον βουλευτών «ν' ακολουθήσουν τον Γιάννη Μπούτο».

Δεν μπορεί πάντως να περάσει απαρατήρητη η φράση που χρησιμοποίησε ο Γ. Μπούτος στη δήλωσή του για «παράδοση ευθύνων της παράταξης σε νεότερη από τη δική μας γενιά...», φράση που ναι μεν είναι δεσμευτική για τον ίδιο, αλλά αποτελεί παράλληλη πρόκληση στα κέντρα λήψης αποφάσεων της Νέας Δημοκρατίας, για επιλογή κάποιου άλλου «νεότερης γενιάς». Η φράση αυτή σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που λένε ότι οι κ. Καραμανλής και Ράλλης έχουν ήδη αποφασίσει ποιος θα είναι ο νέος αρχηγός του κόμματος, αποτελεί κλειδί για τις εξελίξεις. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που βλέπουν πια πολύ πιθανή την άνοδο στην ηγεσία ενός «νέου και ικανού» με την παράλληλη «επιτήρησή του» από ένα «διευθυντήριο εμπειρών και παλιών πολιτικών», Καραμανλικής φυσικά προέλευσης και ιδεολογίας. Από το σχήμα αυτό δεν αποκλείεται ο Γιάννης Μπούτος, που και ο ίδιος δηλώνει σε πολλούς φίλους του, ότι «αν φύγει ο Μητσotάκης θα ξαναγυρίσω στο κόμμα».

Κι όπως διευκρινίζει το περιβάλλον του Μεσσήνιου πολιτικού, «θα ξαναγυρίσει, αν βέβαια υπάρξουν οι προϋποθέσεις μέσα στο κόμμα για ανανεωμένο πολιτικό λόγο και σύγχρονες θέσεις».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

νηπιαγωγείο

το αστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μιά μικρή δαση μέσα στο τοιμένο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλατε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Τζελετοπούλου - Ευθυμίου
Βαλαμάνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

Ο αγώνας του '65 δικαιώνεται μετά είκοσι έτη

Η ηγεμονία του ΠΑΣΟΚ αποτελεσμα μακράς ιστορικής-κοινωνικής διαδικασίας

του Παναγιώτη Γεννηματά

Οι νίκες του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του '81 και '85 δεν αποτελούν ιστορικό αιφνιδιασμό. Ήσαν φυσική συνέπεια και πολιτική ολοκλήρωση ενός κοινωνικού μετασχηματισμού που εξελίσσεται σταθερά τα τελευταία τριαπέντε χρόνια.

Το γεγονός αυτό συλλαμβάνεται στα εκλογικά αποτελέσματα της ίδιας περιόδου. Η μελέτη των εκλογικών αποτελεσμάτων μετά τον πόλεμο αποκαλύπτει μια σταθερή τάση προς ισχυροποίηση του αντιδεξιού συνασπισμού στο συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων. Η τάση αυτή συμπορεύεται με τον κοινωνικό μετασχηματισμό της Ελλάδας από κοινωνία με αγροτική ραχοκοκκαλιά σε κοινωνία με μικροαστική ως επί το πλείστον συγκρότηση και αντίστοιχη πολιτική συνειδητότητα. Οι ήττες επομένως της Δεξιάς στις εκλογές του '81 και του '85, για να γίνουν ιστορικά κατανοητές, πρέπει να τοποθετηθούν πάνω σ' αυτό το συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικό υπόβαθρο.

Από τις πρώτες μετεμφυλιοπολεμικές εκλογές του '50 και του '51 η Δεξιά βγήκε εκλογικά αποδυναμωμένη. Ανίκανη ως εκ τούτου να συνεχίσει «ειρηνικά» και αυτοδύναμα μετά το 1949 τον πόλεμο που διεξήγαγε την προηγούμενη τριετία σε συνασπισμό με τη συντηρητική μερίδα του Κέντρου.

Η κυβερνητική ρευστότητα της διετίας '50-'51 και η αδυναμία των κεντρικών κυβερνήσεων να στεγανοποιήσουν, σύμφωνα με το ψυχροπολεμικό διεθνές κλίμα της εποχής, την πολιτική ζωή του τόπου από την αριστερή «διάβρωση», κατέστησε σύντομα έκδηλη την ανάγκη συγκρότησης ενός ισχυρού δεξιού μετώπου. Ενός συγκροτήματος δηλαδή εξουσίας που, στα χρόνια της ειρήνης θα «ολοκλήρωνε» με πολιτικά μέσα τη στρατιωτική νίκη στο Γράμμο-Βίτσι.

Η συνειδηση αυτής της ανάγκης οδήγησε το 1952 τους πάτρωνες της ελληνικής πολιτικής ζωής στον πολύπλευρα μεθοδευμένο θρίαμβο του Ελληνικού Συναγερμού. Μιας ανασυγκροτημένης δηλαδή Δεξιάς, εμπλουτισμένης με κεντρώα και βενιζελογενή στοιχεία και αναπροσανατολισμένης από τους άξονες του προπολεμικού εθνικού διχασμού λαϊκών-βενιζελικών στις συντεταγμένες που προσδιόρισε πλέον η νέα εθνική ρήξη της δεκαετίας του '40.

Η νέα Δεξιά, με τη μορφή του Ελληνικού Συναγερμού, αποτελούσε αναπαραγωγή στην εξουσία του κυβερνητικού σχήματος που διαχειρίστηκε την τελευταία και νικηφόρα φάση της καταστολής της κομμουνιστικής ανταρσίας (1947-49). Αλλά με οργανική αυτή τη φορά και όχι συγκυριακή ενότητα και με επιμελώς προκατασκευασμένα για τις μετεμφυλιοπολεμικές ανάγκες «εθνική» ηγεσία. (Ο στρατάρχης της «νίκης» Παπάγος στη θέση του Σοφούλη).

Από το 1952 και μετά, με εξαίρεση τις αμφιλεγόμενες εκλογές του 1961 καθώς και τις πιο πρόσφατες του 1974¹, όλες οι άλλες εκλογικές αναμετρήσεις ανέδειξαν πλειοψηφία το φάσμα των μη δεξιών ή αντιδεξιών δυνάμεων που, κατά συντριπτική πλειοψηφία αντιστοιχούσε στα πιο ανήσυχα και πολιτικοποιημένα λαϊκά στρώματα (1956, 1958, 1963, 1964, 1977, 1981, 1985).

Το άρθρο που ακολουθεί, είναι ενδεικτικό του προβληματισμού που αναπτύσσεται σε ορισμένους πολιτικούς χώρους, καθώς ο συντάκτης του Παναγιώτης Γεννηματάς ήταν στέλεχος της «Νέας Δημοκρατίας», από την οποία αποχώρησε μετά τις εκλογές, καταγγέλλοντας τη διαχείρισή της από τον Κ. Μητσοτάκη.

Ο Π. Γεννηματάς έχει και στο παρελθόν αρθρογραφήσει στο «Αντί» — και αυτό φαίνεται ότι συνηγορήθηκε στους λόγους που ο Κ. Μητσοτάκης τον έκοψε από τη λίστα. Άλλος βασικός λόγος της ρήξης του Κ. Μητσοτάκη με τον Π. Γεννηματά, φαίνεται ότι ήταν οι στενές σχέσεις του τελευταίου με τον πρώην πρωθυπουργό Γ. Ράλλη κατ' αρχήν και με τον Γ. Μπούτο στη συνέχεια.

Η προσπάθεια του μεταπολεμικού κράτους της Δεξιάς να εξουδετερώσει την αντιδεξιά πλειοψηφία του ελληνικού λαού² για να κρατήσει σταθερά την Ελλάδα σε μια παράλληλη με την Τουρκία αναπτυξιακή και διεθνοπολιτική τροχιά (ΝΑΤΟ και καπιταλιστικός τρόπος ανάπτυξης) στάθηκε το στοιχείο που για μια εικοσαετία νόθευσε καταλυτικά την πολιτική ζωή του τόπου (1946-1967). Κορύφωση της προσπάθειας αυτής υπήρξε η δικτατορία (1967-1974).

Στο ίδιο διάστημα η Δεξιά, οχυρωμένη πίσω από το παρασύνταγμα της δημόσιας ζωής που η ίδια είχε θεσπίσει, αποκοβόταν σιγά-σιγά από τις κοινωνικές εξελίξεις που επακολούθησαν ως συνέπεια της (οικονομικής) πολιτικής της ίδιας της μετεμφυλιοπολεμικής εξουσίας. (Δημιουργία μιας ληστρικής οικονομικής ολιγαρχίας απ' τη μια — κοινωνικό και πολιτικό θέριμα του παρασιτικού μικροαστισμού από την άλλη).

Η πολιτική εθνικής ανασυγκρότησης και οικονομικής ανάπτυξης που όλες οι μετεμφυλιοπολεμικές κυβερνήσεις ακολούθησαν (συμπεριλαμβανομένων και των κυβερνήσεων του Κέντρου που δεν διέφεραν ουσιαστικά από τη Δεξιά στην οικονομική φιλοσοφία και φυσικά, πολύ περισσότερο, της δικτατορίας) δημιούργησε νέες κοινωνικές συνθήκες (διόγκωση των μικροαστικών στρωμάτων σε πόλεις και ύπαιθρο — τάση για χειραφέτησή τους — εργατικές διεκδικήσεις — αίτημα για κράτος δικαίου και αναδιανομής του εισοδήματος — αίτημα για ποιότητα ζωής — αίτημα για πολιτική συμμετοχή). Τις εξελίξεις αυτές η Δεξιά δεν μπορούσε να τις παρακολουθήσει. Πολύ περισσότερο: δεν τις αποδεχόταν ως ιστορικά αναγκαίες συνέπειες της πολιτικής της.

Η στάση αυτή ήταν κατανοητή. Ολόκληρος ο προσανατολισμός του μετεμφυλιοπολεμικού κράτους ήταν *κατασταλτικός*. Δεν ήταν μεταρρυθμιστικός. Η λειτουργία του ήταν εξ *υπαρχής αντεπαναστατική*. Ούτε ήθελε ούτε μπορούσε να υιοθετήσει τη γραμμή της προοδευτικής ικανοποίησης των αιτημάτων που θα οδηγούσε στην ομαλή ένταξη των νέων κοινωνικών δυνάμεων μέσα σ' ένα διευρυμένο σύστημα πολιτικής εξουσίας. Σε απόλυτη επομένως συνέπεια με τον εαυτό της, η Δεξιά αισθανόταν την ανάγκη να χαρακτηρίζει κάθε πολιτική άρθρωση αιτημάτων ως «κομμουνιστική συνωμοσία» ή ως «πεζοδρόμιο» και να επιδιώκει την αντιστορική τους καταστολή.

Η κρίση δεν άργησε να έρθει. Στα 1964-65 οι νέες κοινωνικές δυνάμεις στην πόλη και στην ύπαιθρο ζήτησαν συμμετοχή στην εξουσία. Το κράτος της Δεξιάς, που «φιλοξενούσε» απρόθυμα την κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου στην κορυφή της πυραμίδας του, την αρνήθηκε (1965). Η άρνηση πυροδότησε την πολιτική σύγκρουση. Η κοινοβουλευτική ομαλότητα, α-

πό ιδεολογικό επιχείρημα της αυταρχικής Δεξιάς εναντίον των αντιπάλων της, έγινε τότε σύνθημα και πραγματικό αίτημα των αντιπάλων της εναντίον αυτής της ίδιας.

Όμως, το κράτος της Δεξιάς ήταν σύστημα μονοπωλιακής εξουσίας. Δεν είχε ως εκ τούτου εκ κατασκευής την ελαστικότητα για να εκτονώσει την πρόκληση. Έτσι, χωρίς καν να έχουν εξαντληθεί τα περιθώρια πολιτικών χειρισμών, η κατάσταση αφέθηκε να διολισθήσει εύκολα στη δικτατορία³.

Η κατάρρευση της δικτατορίας επέφερε ταυτόχρονα και την κατάρρευση των δομών που διασφάλιζαν άλλοτε στη Δεξιά την άνεση να ελέγχει ανενόχλητη τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού.

Μεταδικτατορικά, με τον Κ. Καραμανλή ως από μηχανής θεό, η Δεξιά περιέσωσε ό, τι μπορούσε από τις δομές του παρελθόντος. Επωφελομένη από τις περιστάσεις, κατάφερε να εξασφαλίσει υποτονική αντιπολίτευση (ήπιο κλίμα) και να περάσει εύκολα τις δικές της νέες πολιτειακές και διεθνείς επιλογές (Σύνταγμα '75 — Ένταξη στην ΕΟΚ). Με συντετριμμένη όμως την ιδεολογική της ηγεμονία στην ελληνική κοινωνία, αναγκάστηκε να αντισταθμίσει τη βαθύτερη πολιτική της αποδυνάμωση με μια «συναινετική» πολιτική που στηριζόταν στην ανοχή της αριστεράς.

Βασικός συντελεστής επιτυχίας αυτής της πολιτικής στάθηκε η έμμεση συνεργασία του ΚΚΕ που αντήλλαξε τη νομιμοποίησή του με προσήλωση στη μεταπολιτευτική νομιμότητα και αποχή από έντονες διεκδικήσεις.

Μετά τη μεταπολίτευση, η Δεξιά, κάτω από συνθήκες παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, δεν άργησε να 'αρθει σε σύγκρουση με το τέρας που η ίδια είχε δημιουργήσει: Με μια νέα αναρχική δηλαδή οικονομία και με μια κορπορατιβιστική κοινωνική συγκρότηση, κατακερματισμένη σε πολυαντίμαχα επί μέρους συμφέροντα. Μια κοινωνία με αποδυναμωμένη κοινωνικά εργοδοσία και ασθενική εργατική δομή, όπου πλειοψηφεί συντριπτικά το ιδιαίτερα ευαίσθητο στις κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης μικροαστικό στοιχείο.

Η μεταπολεμική ηγεμονία της Δεξιάς στην ελληνική κοινωνία, είχε, παρά την αναμφισβήτητη μέχρι το 1974 αστυνομική της στήριξη, σοβαρά κοινωνικά και ιστορικά ερείσματα. Η νίκη στο Γράμμο-Βίτσι είχε συσπειρώσει γύρω της λαϊκές μάζες που υπέστησαν τις αιματηρές συνέπειες του εμφύλιου. Η πελατειακή εκμετάλλευση στη συνέχεια και ο πατερναλιστικός λαϊκισμός του καραμανλισμού κράτησαν μεγάλες μάζες αγροτών και μικροαστών στο συνασπισμό της Δεξιάς. Πάνω απ' όλα όμως τη Δεξιά, στα χρόνια της μεταπολεμικής ακμής της, τη στήριζε η ευνοϊκή διεθνής οικονομική συγκυρία. Η Δεξιά στάθηκε και προχώρησε στη διαδικασία απογειώσεως της ελληνικής οικονομίας με τον ούριο άνεμο της παγκόσμιας μεταπολεμικής οικονομικής έξαρσης στα πανιά της.

Η σύμπτωση όμως του κλονισμού που έφερε η δικτατορία στο κύρος της Δεξιάς με την οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70, υπέσκαψαν αποφασιστικά τις προϋποθέσεις επιβίωσης της Δεξιάς στην εξουσία. Κάτω απ' την πίεση της οικονομικής κρίσης τα μικροαστικά στρώματα, ξεφεύγοντας από τον ιδεολογικό έλεγχο της συντήρησης, απαιτήσαν στα τέλη της δεκαετίας του '70, εκ νέου πολιτική συμμετοχή στην εξουσία. Αλλά αυτή τη φορά με εντελώς διαφορετικές, σε σχέση με το '64-'65 προϋποθέσεις επιτυχίας.

Τη διεκδίκηση της πολιτικής τους χειραφέτησης και της συμμετοχής καθιστούσε το 1981 επιτακτικότερη η ανάγκη που αισθάνθηκαν τα στρώματα αυτά να αποκρούσουν τη μετακύλιση στους ώμους τους του κόστους της οικονομικής κρίσης. Η αριστερή εξάλλου ταυτότητα του ΠΑΣΟΚ και η σύνθεση του πολιτικού προσωπικού του παρείχαν όχι μόνο υποσχέσεις αλλά κι εγγυήσεις γι' αυτό.

Το ιστορικά αναγκαίο —η κατάκτηση δηλαδή της εξουσίας

από την επικρατέστερη κι ενηλικιωμένη πλέον κοινωνική τάξη της ελληνικής κοινωνίας— έγινε το 1981 πραγματικό. Χρειάστηκε όμως το πολιτικό κλίμα ανοχής (με άλλα λόγια: η βαθύτερη αποδυνάμωση της Δεξιάς) που επέφερε η μεταπολίτευση καθώς και η στρατηγική ιδιοφυΐα του Α. Παπανδρέου για να μπορέσει το 1981, να εκφραστεί, σε ανθεκτικό αυτή τη φορά σχήμα πολιτικής αυτοδυναμίας, η πολιτική βούληση των ανερχόμενων κοινωνικών στρωμάτων που στον πρώτο γύρο, το 1964-65, δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν τις πολιτικές τους αξιώσεις.

Ο πολιτικός αγώνας που το 1967 διέκοψε η δικτατορία, συνεχίστηκε μετά το 1974 με νέα δύναμη και στρατηγική. Η ίδια η πολιτική της δικτατορίας και της ΝΔ δυνάμωσε εν τω μεταξύ κοινωνικά τον μικροαστισμό. Είκοσι χρόνια μετά το 1965, το 1985, δικαϊώθηκε αναδρομικά και *οριστικά* ο αγώνας του 1965 που, με σύνθημα τη ριζοσπαστική αλλαγή, ανέλαβε από τότε να εκφράσει και να συνεχίσει μαχητικά ο Α. Παπανδρέου. Και καταδικάστηκε, για μια ακόμη φορά, η πολιτική της ιστορικά υπερφαλαγγισμένης συντήρησης που, και τότε και τώρα, ανέλαβε με μισθοφορική προθυμία να εξυπηρετήσει ο Κ. Μητσοτάκης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το 1974 μεγάλο μέρος λαού, πέρα από την παραδοσιακή δύναμη της Δεξιάς, αισθάνθηκε την ανάγκη να συμπορευτεί στιγμιαία μαζί της για ν' αποφευχθούν ανεπιθύμητοι κραδασμοί στη μεταβίβαση της εξουσίας, ιστορικά «πισωγυρίσματα» ή αστάθμητες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Στην πραγματικότητα όμως το αποτέλεσμα των εκλογών του 1974 συνιστούσε κυριολεκτικό ιστορικό «πισωγύρισμα» και απαρχή βαθμιαίας (όπως αποδείχθηκε από την εσωτερική πορεία της ΝΔ στη συνέχεια και μέχρι σήμερα) παλινρόθωσης της προδικτατορικής Δεξιάς.

Η εξουσία το 1974 παραδόθηκε ξανά στον προδικτατορικό πολιτικό κόσμο από τον οποίο η δικτατορία την είχε αφαιρέσει. Αλλά αυτή τη φορά σε έναν καινούργιο, υπό την ηγεσία του Κ. Καραμανλή, «Εθνικό Συναγερμό» που τον αποτελούσε η παλιά ΕΡΕ και η πλειοψηφία των αποστατών του '65 (ο Μητσοτάκης ως κατ' αρχήν ανεπιθύμητος από τον Κ. Καραμανλή, επιβιβάστηκε αργότερα στο βαγόνι).

Η αλήθεια είναι ότι η Δεξιά ήταν την ώρα εκείνη η μόνη συμπαγής και συνεκτική πολιτική δύναμη που μπορούσε να ερωμιστεί με επάρκεια κυβερνητικές ευθύνες. Το Κέντρο και η Αριστερά, διαλυμένα από τη δικτατορία, αδυνατούσαν ν' αναλάβουν την ευθύνη μιας ασφαλούς μεταπολίτευσης. Η αξιοπιστία τους απέναντι στα κέντρα εξουσίας, που δεν είχαν καταλυθεί, ήταν μειωμένη. Ο λαός ανέθεσε επομένως στην κοινοβουλευτική δεξιά «να τα βρει» με τους πρώην υποτακτικούς της, που αυτονομήθηκαν απ' αυτήν το 1967. Η ΝΔ υπό τον Κ. Καραμανλή ήταν πραγματικά η μόνη μεταβατική —με πλήρη σημασία της λέξης— κατάσταση από τη δικτατορία στην κοινοβουλευτική ομαλότητα χωρίς επικίνδυνους κραδασμούς.

2. Οι ιστορικοί απόηχοι της προσπάθειας αυτής λειτουργούν και μετά τη μεταπολίτευση, όπως αποδείχθηκε από τις εκλογές του '81 και '85. Παρά τη μεσολάβηση, μετά το '74 της ΝΔ που υπήρξε μια μετριοπαθής και πολιτικά ανεξίτηρη μορφή της Δεξιάς, οι μνήμες της προδικτατορικής Δεξιάς στάθηκαν προσηγορικές για την έκβαση των δύο εκλογών. Η ανάκληση των προδικτατορικών και δικτατορικών βιωμάτων της κεντροαριστεράς και της αριστεράς ήταν για το ΠΑΣΟΚ το βασικό μέσο για να πετύχει την αντιδεξιά συσπείρωση στις εκλογές του '81 και —εμφανέστερα και εμφανικότερα— του '85. Η επίκληση συνθημάτων με περιεχόμενο «φακέλους» και «ξερονησία» κατέχωσε τις καλές αναμνήσεις από τη μεταδικτατορική ΝΔ. Όχι βέβαια χωρίς ευθύνη και της τελευταίας που επί ηγεσίας Αβέρωφ ήρθε ηθελημένα πολύ πλησιέστερα στην ΕΡΕ.

3. Η ευθύνη της δικτατορίας βαραινεί αναμφισβήτητα ολόκληρο το δεξιό καθεστώς. Οι δικτάτορες ήταν οι επιμελώς εκπαιδευμένοι γι' αυτή τη δουλειά μισθοφόροι του. Και όσο κι αν ένα μεγάλο μέρος της Δεξιάς το 1967 *ειλικρινά* δεν ήθελε τη δικτατορία, *ολόκληρη η Δεξιά*, εξοικειωμένη με την ιδέα της δικτατορίας από το μεταξικό προηγούμενο, είχε από το 1945 μέχρι το 1967 εργαστεί συστηματικά για να την κάνει δυνατή.

Πλουραλισμός προτάσεων

του Γιάννη Φλώρου

Στην ανανεωτική Αριστερά εδώ και καιρό έχουν τεθεί μια σειρά θέματα με κύριο την προοπτική αυτού του χώρου. Στη συζήτηση αυτή δεν τίγονται μόνο ζητήματα που αφορούν την πολιτική αποτελεσματικότητα του ΚΚΕ εσ.

Η προβληματική και οι διαφορετικές απόψεις, που έχουν διατυπωθεί μέχρι τώρα, έχουν ενδιαφέρον γιατί θα απασχολήσουν σε σημαντικό βαθμό το 4ο Συνέδριο του ΚΚΕ εσ. Κυρίως, όμως, έχουν ενδιαφέρον επειδή για πρώτη φορά μετά τη μεταπολίτευση ευρύτερα πολιτικά προβλήματα, σχετικά και με τη μελλοντική πορεία του ΚΚΕ εσ. αντιμετωπίζονται από όλα σχεδόν τα ρεύματα, τις απόψεις και τις τάσεις, που συνθέτουν την «Ανανεωτική Αριστερά».

Τα όσα ακολουθούν αναφέρονται στην προβληματική, που έχει διατυπωθεί μέχρι τώρα και στη συζήτηση η οποία γίνεται για την ανάγκη ή όχι δημιουργίας ενός νέου φορέα της Αριστεράς.

Σήμερα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το σύνολο, σχεδόν, της ανανεωτικής Αριστεράς έχει συνειδητοποιήσει τα αδιέξοδα της στασιμότητας του ΚΚΕ εσ. στα όρια του 2%. Ακόμη την ανάγκη να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα, που θέτει η ανασυγκρότηση της αστικής πολιτικής και η προοπτική των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, που θέτουν το αίτημα του σοσιαλισμού.

Τα παραπάνω και το γεγονός ότι η Κ.Ε. του ΚΚΕ εσ. στην τελευταία συνεδρίασή της αντιμετώπισε θετικά, για πρώτη φορά, το αίτημα ανεξάρτητων αριστερών να συζητηθεί το θέμα της προοπτικής και της ανανεωτικής Αριστεράς, διαμορφώνουν μια νέα κατάσταση με ορισμένα στοιχεία, που την διαφοροποιούν από τη στασιμότητα του παρελθόντος.

Χρειάζεται νέο κόμμα; Προτάσεις και θέσεις

Στις τελευταίες εκλογές είναι γνωστό ότι οι ανέντακτοι αριστεροί, που υποστήριξαν το ΚΚΕ εσ. έθεσαν μια σειρά ζητήματα πολιτικής γραμμής, στρατηγικής και προοπτικής. Συνέχεια του διάλογου αυτού είναι οι απόψεις που διατυπώθηκαν σε δύο κείμενα και συζητήθηκαν στην τελευταία συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΚΚΕ εσ.

Στο πρώτο κείμενο, γνωστό και ως «κείμενο των 11» —υπογράφεται από τους Σ. Καράγιωργα, Δ. Ψυχογιό, Α. Βάσση, Αρ. Μανωλάκο, Γ. Τούντα, Μ. Τρανταλίδη και άλλους— διατυπώνονται ορισμένες εκτιμήσεις για τις πολιτικές δυνάμεις, απόψεις για τη σημερινή πολιτική κατάσταση καθώς και η πρόταση για τη δημιουργία νέου κόμματος της Ανανεωτικής Αριστεράς.

Στο κείμενο επισημαίνεται η εκλογική στασιμότητα της κομμουνιστικής Αριστεράς και η ανάγκη της ευρύτερης συζήτησης από το σύνολο της ανανεωτικής Αριστεράς για την πορεία μέχρι τώρα του ΚΚΕ εσ. και την πολιτική του γραμμή σε σχέση και με τις «τομές ιστορικής σημασίας που πραγματοποίησε για την ελληνική αριστερά στο θεωρητικό και ιδεολογικό επίπεδο». Το θέμα ωστόσο τονίζεται

«δεν είναι να εμπλακούμε σε άγονες ασκήσεις κριτικής και αυτοκριτικής σχετικά με τις επιπτώσεις που είχε η επιλογή της Ενωμένης Αριστεράς, της ΕΑΔΕ, της Συμμαχίας, της μεγαλύτερης ή μικρότερης δόσης αντιδεξιού ή αντιπασοκικού τόνου —το θέμα είναι να αναρωτηθούμε γιατί οι κατά καιρούς νέες επιλογές αποδείχθηκαν εξίσου αναποτελεσματικές μ' αυτές που είχαν προηγηθεί και άφησαν τελικά το ΚΚΕ εσ. καθηλωμένο στα όρια της επιβίωσης».

Στο «κείμενο των 11» το θέμα του νέου κόμματος αντιμετωπίζεται με την παρακάτω προβληματική:

«...σε ένα καινούργιο κόμμα. Όχι για να ενοποιηθεί ο χώρος της, ούτε για να βρουν κομματική στέγη μερικές εκατοντάδες ανέντακτοι, ούτε για να συνυπάρξουμε όλοι μαζί επιτελώντας με θαυμαστή υπομονή το σιούφειο έργο μας, αυτάρκειες, φτωχοί και φαινομενικά τίμιοι. Αλλά για να ενεργοποιήσουμε και να συσπειρώσουμε τις κοινωνι-

κές, τις ταξικές δυνάμεις που εκφράζουν το μέλλον, που θα υποστούν, αν δεν αντιταχθούν, το μέλλον. Χρειαζόμαστε ένα καινούργιο κόμμα που η εμπειρία του παρελθόντος θα αποτελεί γόνιμο οδηγό δράσης κι όχι απολογητική αγκύλωση. Το ΠΑΣΟΚ δεν είναι σε θέση να εμπνεύσει οράματα, κι αγώνες, μετασχηματίζεται σε σώφρονα διαχειριστή και καρπωτή του κρατικού μηχανισμού. Αποδεδειγμένα, αυτονομείται, γίνεται «αυτοδύναμο» ως προς τις κοινωνικές δυνάμεις που το στήριξαν κι επομένως τις αποδεσμεύει. Δεν εννοούμε απλώς «τη φθορά της εξουσίας» και το ποιός θα την εισπράξει στο εκλογικό επίπεδο στις επόμενες εκλογές αλλά την καταλυτική διαδικασία της απελευθέρωσης των κοινωνικών δυνάμεων που έδωσαν στο ΠΑΣΟΚ τη δυναμική που το οδήγησε στην εξουσία. Πρόκειται για ζωντανές δυνάμεις που δεν εξαπατήθηκαν αλλά αγωνίστηκαν επιζώντες πως πράγματι, ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση σημαίνει οι ίδιες στην εξουσία...

Το ΠΑΣΟΚ δεν θα αντιμετωπίσει τώρα την αναγνώριση της εθνικής αντίστασης ή την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Θα γίνουν διαφανείς οι ταξικές πολιτικές του επιλογές, εδώ θα φανούν τα νέα μέτωπα σύγκρουσης, εδώ θα κριθεί όχι μόνο το ΠΑΣΟΚ αλλά και η αριστερή του αντιπολίτευση. Υπάρχει η δυνατότητα αριστερών εναλλακτικών λύσεων, η δυνατότητα προτάσεων και πρακτικής που ξεπερνούν τη διαχειριστική νοοτροπία του ΠΑΣΟΚ; Εμείς πιστεύουμε πως η απάντηση δεν μπορεί να είναι παρά καταφατική. Το θέμα είναι να υπάρξει εκείνος ο πολιτικός οργανισμός που θα μπορεί να επικοινωνήσει και να εκφράσει τις κοινωνικές δυνάμεις που κυοφορούν μέσα τους τις σοσιαλιστικές, τις επαναστατικές λύσεις που είναι αδιανόητες για τους τεχνοκράτες και τους πολιτικούς εκφραστές των υπαρχόντων εξουσιαστικών πλεγμάτων. Μόνο μια τέτοια «δομική» αντιπολίτευση, που αντιμετωπίζει το ΠΑΣΟΚ έξω από τα όρια της δικής του συλλογιστικής κι όχι με πλειοδοσία στις υποσχέσεις του έχει νόημα και λόγο ύπαρξης...

Νομίζουμε πως το ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ είναι σε θέση να πάρει την πρωτοβουλία να ιδρύσει το νέο κόμμα που η αριστερά και ο τόπος έχουν ανάγκη. Η «ανανέωση της ανανέωσης» είναι δυνατή γιατί ήδη υπάρχουν μια σειρά επεξεργασίες που την επιτρέπουν. Το θέμα είναι να ξεπεράσουμε το σιούφειο στάδιο μας βρίσκοντας τις οργανωτικές μορφές που θα επιτρέψουν να συνυπάρξουν οι ιδιαίτερες των ευρωκομμουνιστών, των σοσιαλιστών, των αυτοδιαχειριστών, των νέων κοινωνικών κινημάτων, να εκπροσωπηθεί πολιτικά ο κόσμος της εργασίας και ν' αναδειχθεί η αριστερή λύση στα σημερινά προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας. Να ιδρύσουμε δηλαδή ένα κόμμα που θα βασίζεται στην ύπαρξη ρευμάτων, στην αρχή της πλειοψηφίας-μειοψηφίας, στη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας των κομματικών δυνάμεων.

Διαφορετική είναι η προβληματική σε ό,τι αφορά κυρίως την ανάγκη νέου κόμματος και μετεξέλιξης του ΚΚΕ εσ., που εκφράζεται από μια άλλη μερίδα όσων υποστήριζαν εκλογικά το ΚΚΕ εσ.

Στο δεύτερο κείμενο που υπογράφεται από τους Α. Ελεφάντη, Β. Ζουναλή, Γ. Καρρά, Σ. Λιβαδά, Αρ. Μπαλά, Δ. Παπαδημητρίου, Χρύσα Προκοπάκη και άλλους συμπυκνώνονται οι απόψεις και η γνώμη των συντακτών του για το πώς «μπορούν να ανασυγκροτηθούν οι δυνάμεις του σοσιαλισμού στον τόπο μας, πως θα υπερβούμε την κρίση που ταλανίζει επί χρόνια την ελληνική Αριστερά».

Στο κείμενο γίνεται ανάλυση της ελληνικής κοινωνίας και των πολιτικών δυνάμεων.

... «Ο σοσιαλισμός είναι επίκαιρος αλλά οι αντιθέσεις που κινούν την ελληνική κοινωνία σήμερα δεν παράγουν αυθόρμητα τις κοινωνικές δυνάμεις του σοσιαλισμού. Ωστόσο οι ίδιες διαδικασίες που ανοίγουν το δρόμο της νέας καπιταλιστικής ανασυγκρότησης καθιστούν εξίσου επίκαιρη και τη σοσιαλιστική διέξοδο από την κρίση».

«Ο αντιφασισμός δρούσε» —τονίζεται— ως αμυντική ιδεολογία που αντιστεκόταν στο παραμορφωμένο και παραμορφωτικό, ανελεύθερο και καταπιεστικό οικοδόμημα της Δεξιάς... Ωστόσο, ως α-

μυτική ιδεολογία που ήταν, δεν μπορούσε να προωθήσει στις νέες κοινωνικές συνθήκες τις νέες σχέσεις, τα νέα προβλήματα που γεννούσε η αρχόμενη οικονομική ανάπτυξη, δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στη νέα ταξική σύνθεση, τη νέα κοινωνική περιπλοκή.

Στο θέμα της δημιουργίας ενός καινούργιου φορέα, για τον οποίο ο καθηγητής Σ. Καραγιώργας, στη συζήτηση που δημοσιεύει ο «Δ. Πολίτης» (τ.χ. 46) με αυτό το θέμα, θεωρεί ότι «σκοπός και στόχος του θα είναι να απεγκλωβίσει τις αριστερές μάζες από το ΠΑΣΟΚ και να παίξει έναν ιστορικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα του τόπου. Ο φορέας αυτός πρέπει να έχει χαρακτήρα μαρξιστικό και στόχους ευρωκομμουνιστικούς» —το κείμενο διατυπώνει την ακόλουθη προβληματική:

«...Σήμερα μετά τον ολοκληρωτικό θρίαμβο του πολιτικού προγράμματος της ΕΚ, την εμπέδωση του πολιτικού πλαισίου που επιτρέπει τη δικομματική εναλλαγή και την απορρόφηση μεγάλων λαϊκών μαζών στις γραμμές του ΠΑΣΟΚ με βάση θολές μεταρρυθμιστικές εξαγγελίες, μετά δηλαδή τη σιγουριά ότι το σημερινό ελληνικό πολιτικό σύστημα επιτρέπει μόνο την καπιταλιστική διεξοδό από την κρίση, ο στόχος του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού της ελληνικής κοινωνίας καθίσταται και πολιτικά επίκαιρος. Αν τα δύο κόμματα του ελληνικού αστισμού μάχονται για το ποιο από τα δύο θα ηγηθεί της καπιταλιστικής διεξόδου και του καπιταλιστικού εκσυγχρονισμού, η κομμουνιστική Αριστερά δεν μπορεί να περιορίσει το λόγο και τη δράση της στις καθυστερήσεις, τις στρεβλώσεις και τις αντιφάσεις που παρεμβάλουν στο δρόμο της αστικής διεξόδου οι αντικουγχρονιστικές, οι συντεχνιακές, οι μικροαστικές δυνάμεις της ελληνικής κοινωνίας. Η Αριστερά, είτε πολιτεύεται με βάση τη γραμμή της κριτικής υποστήριξης στο ΠΑΣΟΚ, είτε της προώθησης της Αλλαγής, είτε παλεύει για το ξεβάτωμα της Αλλαγής, όσο κρατά την πόρτα ανοιχτή για συμμαχία, σύγκλιση, συμπόρευση με το ΠΑΣΟΚ, πρέπει να έχει συνείδηση ότι ενισχύει την αστική έξοδο από την κρίση...

Ξανασυναντάμε λοιπόν το κρίσιμο και κομβικό σημείο: την πολιτική της κομμουνιστικής Αριστεράς... Ξεκινάμε γνωρίζοντας πολύ καλά ότι σήμερα το κόμμα εκείνο που θα μπορούσε να αναλάβει το γιγάντιο έργο της ανάδειξης των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων του σοσιαλισμού δεν υπάρχει. Επαναλαμβάνουμε ότι αν το ΚΚΕ εσωτ. έχει την κύρια πολιτική ευθύνη —διότι είναι το μόνο που έχει τη δυνατότητα— να προσάψει το διάλογο ανάμεσα στους αριστερούς που συμπαρατάσσονται μαζί του, αν καλείται να βρει τις πολιτικές μορφές για την αναγκαία σύγκλιση και ενοποίηση όλων των ρευμάτων που συνθέτουν την ανανεωτική Αριστερά, η πάλη για να ξαναποκτήσει το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα νέα αίγλη, ελκτική δύναμη και πολιτική αποτελεσματικότητα, να αποτελέσει το αντίπαλο δέος του ελληνικού αστισμού, χρεώνεται σε όλους μας...

Αν, όπως υποστηρίζουν πολλοί μέσα στο ΚΚΕ εσωτ. και έξω απ' αυτό, δημιουργηθεί ένας νέος φορέας που θα μοιάζει με την προδικτατορική ΕΔΑ, χωρίς να υποδηλώνεται η κομμουνιστική καταγωγή, ένα κόμμα αναγκαστικά με ασαφείς ιδεολογικές οχυρώσεις, ώστε να μπορεί να αντιστοιχεί, όπως λέγεται, σε όλο το εύρος των δυνάμεων που κινούνται μεταξύ ΚΚΕ και ΠΑΣΟΚ, το κόμμα αυτό χωρίς συγκεκριμένες ταξικές αναφορές, χωρίς στέρεις εσωτερικές οχυρώσεις, αφενός θα είναι ευάλωτη βορά στο ΚΚΕ και στο ΠΑΣΟΚ αφετέρου, και κυρίως, δεν πρόκειται να αποφύγει την ταξική συνεργασία, τον καιροσκοπισμό, την ταύτισή του με καταστάσεις που επιδιώξή μας είναι να τις αλλάξουμε, και τελικά την πολιτική αναποτελεσματικότητά, όσον αφορά τουλάχιστον τη σοσιαλιστική προοπτική.

Εμείς υποστηρίζουμε την άποψη ότι «απλώς» το ΚΚΕ εσωτερικού πρέπει να γίνει ένα πραγματικό, σύγχρονο και ανανεωμένο κομμουνιστικό κόμμα. Να γίνει το Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα».

Η στάση του ΚΚΕ εσ.

Τα προηγούμενα —περιγραφικά και σχηματικά— δίνουν μια εικόνα της προβληματικής, που αναπτύσσεται στο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς. Το ΚΚΕ εσ. στη πρόσφατη συνεδρίαση της Κ.Ε. του, έχει εντάξει τα προβλήματα της πολιτικής πρότασης και «τα ζητήματα της Αριστεράς στον τόπο μας σε συνδυασμό με την προοπτική του κόμματος, καθώς και τα θέματα καταστατικού και προγραμματικής διακήρυξης», στη συζήτηση για το 4ο Συνέδριό του. Αυτό ορίστηκε για τις αρχές του 1986.

Στη σχετική συνεδρίαση της Κ.Ε. για το συνέδριο και την προοπτική του ΚΚΕ εσ. έγινε μια πρώτη συζήτηση. Από το Ε.Γ. παρουσιάστηκε μια κατ' αρχήν «κωδικοποίηση» των επιλογών τις οποίες έχει το ΚΚΕ εσ. και που συνοψίζονται στα παρακάτω.

● Διατήρηση του υπάρχοντος φορέα με λήψη αποφασιστικών μέτρων για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας, της εμπέδωσης και της ανανεωτικής του φυσιογνωμίας. Σύστηματική προσπάθεια διαμόρφωσης από τώρα νέων δημιουργικών και οργανωτικών σχέσεων με τις ευρύτερες δυνάμεις της ανανεωτικής Αριστεράς με ανοικτή την προοπτική κοινής πολιτικής και οργανωτικής έκφρασης.

● Μεταξέλιξη του ΚΚΕ εσ. σε ευρύτερο ενιαίο φορέα των δυνάμεων της ανανεωτικής Αριστεράς, σαν μία από τις βασικές πλευρές της ποιοτικής αναβάθμισης της συνολικής φυσιογνωμίας του και σαν απαραίτητη προϋπόθεση νέων δημιουργικών σχέσεων της ανανεωτικής Αριστεράς. Ο ευρύτερος φορέας δεν θα είναι φορέας απλά πολιτικής συσπείρωσης, αλλά με σαφείς κοινωνικές και ιδεολογικές αναφορές με βάση τα ήδη θεμελιωμένα στοιχεία των επιλογών του ΚΚΕ εσ.

Στον τίτλο του ενιαίου φορέα θα καταγράφεται και η κομμουνιστική συνιστώσα. π.χ. Ανανεωτική Κομμουνιστική Σοσιαλιστική Αριστερά ή Ένωση Σοσιαλιστών Κομμουνιστών.

● Ίδρυση ενός νέου κόμματος της ανανεωτικής Αριστεράς με πρωτοβουλία του ΚΚΕ εσ. με αποδοχή συγκεκριμένων κοινωνικών και ιδεολογικών αναφορών και ορισμένο ιδεολογικοπολιτικό χαρακτήρα. Οργανωτικές μορφές που θα επιτρέπουν την συνύπαρξη των ευρωκομμουνιστών, των σοσιαλιστών, των νέων κοινωνικών κινήματων. Το νέο κόμμα θα βασίζεται στην ύπαρξη ρευμάτων, στην αρχή της πλειοψηφίας-μειοψηφίας, στη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας των κομματικών δυνάμεων.

Είναι γεγονός ότι αρκετά στελέχη του ΚΚΕ εσ. συγκλίνουν με απόψεις και συμπεράσματα του «κείμενου των 11», που αφορούν την ανάγκη να τεθεί και να συζητηθεί το θέμα του νέου κόμματος σε σχέση με την προοπτική του ΚΚΕ εσ. Πολλοί δεν θα είχαν αντιρρήσεις π.χ. στο να αποφασίσει το συνέδριο να απαληφθεί ο όρος «μαρξισμός-λενινισμός» από το καταστατικό, όπως προ πολλού έχει κάνει το Ιταλικό Κ.Κ.

Μια σημαντική μερίδα στελεχών αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό ή και αντίθεση κάθε αλλαγή ακόμα και του τίτλου. Πρέπει να επισημανθεί ότι αρκετοί συγκλίνουν με απόψεις, που είναι διατυπωμένες στο δεύτερο κείμενο που δόθηκε στην Κ.Ε., θεωρώντας ότι μια συζήτηση σήμερα για νέο κόμμα οδηγεί «σε οργανωτισμό και υποβαθμίζει τα ζητήματα πολιτικής». Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο και η εμφάνιση τάσεων τις οποίες χαρακτηρίζει περισσότερο ο κομματικός πατριωτισμός, παρά η πολιτική ανάλυση και κριτική. «Τώρα που μας έχουν γνωρίσει ως ΚΚΕ εσ. και στο πιο μικρό χωριό θα είναι καταστροφικό εμείς να αλλάξουμε τίτλο ή πολιτική» λένε ορισμένοι. Βέβαια το ΚΚΕ εσ. ήταν γνωστό από το 1974, αλλά αυτό δεν έπαιξε ουσιαστικό ρόλο για να μπορεί και να ανατρέψει μία πορεία στασιμότητας ή και μείωσης της εκλογικής του επιρροής, όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά —και αυτό είναι το σημαντικό— και σε εργατικά αστικά κέντρα.

Διατυπώνονται τέλος —από λιγότερους— η πρόταση-πρόσκληση στους ανέντακτους «να μπουν στο κόμμα». Μπορούμε έτσι καλύτερα, ισχυρίζονται, «να διαμορφώσουμε μαζί μια αριστερή εναλλακτική λύση».

Στη σχετική συζήτηση που έγινε στην Κ.Ε. φαίνεται —συγκριτικά με την «κωδικοποίηση», που αναφέραμε πριν— οι δύο τελευταίες προτάσεις να αντιμετωπίζονται με σκεπτικισμό από αρκετούς.

Η πρώτη που αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια της σημερινής οργανωτικής και πολιτικοϊδεολογικής φυσιογνωμίας του ΚΚΕ εσ., με την αντίστοιχη βέβαια προσαρμογή στην τωρινή συγκυρία, γίνεται περισσότερο αποδεκτή, χωρίς βέβαια να σημαίνει ότι υιοθετείται.

Στο δημόσιο διάλογο, που θα ανοίξει το Σεπτέμβριο για τη διαμόρφωση των θέσεων της Κ.Ε. σ' αυτό το θέμα αναμένεται να αποσαφηνισθούν και οι κατ' αρχήν απόψεις που διατυπώθηκαν στο ΚΚΕ εσ. Πάντως αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιος αντίστοιχος διάλογος, που είχε ανοίξει λίγο μετά τις ευρωεκλογές όχι μόνο δεν συνεχίστηκε, αλλά σταμάτησε πριν καν αρχίσει.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: «Ενότητα» και διαδικασία

«Ξαφνικά», καθώς έγραψε ο Τύπος, στο «ουδέτερο έδαφος της Βουλής», μετά από τόσα χρόνια, συνετελέσθη το «παράδοξον»: οι ηγέτες των δύο Κ.Κ. διαλέχθηκαν, κατά τρόπο ιδιότυπα αριστερό, και οι απόψεις που «αντάλλαξαν» αφορούσαν στην ενότητα, ή τη συνεργασία, ή τις προϋποθέσεις του μεταξύ των δύο κομμάτων ή των ηγεσιών τους (αδιευκρίνιστο αυτό...) διαλόγου κ.λπ. Όλα αυτά μπόρεσαν να γίνουν χάρη στους δημοσιογράφους που μετέφεραν τις απόψεις του ενός ηγέτη στον άλλο και τούμπαλιν, στο περιθώριο — ακριβώς — της συνάντησης των Χ. Φλωράκη και Λ. Κύρκου με τον πρωθυπουργό, την Τρίτη 9 Ιουλίου, μέρα μεσημέρι.

Δεν ξέρουμε κατά πόσον αυτή η συνάντηση και αυτή η ημερομηνία θα πρέπει να καταγραφεί στο ιστορικό ημερολόγιο της ελληνικής Αριστεράς, ή αντίθετα στερείται σημασίας, όπως υποστήριξε η «Αυγή» στο φύλλο της 11ης Ιουλίου (ο «Ριζοσπάστης» αγνόησε, απλούστατα, τη σχετική ειδησεογραφία της προηγούμενης ημέρας), η οποία, επιπρόσθετα, υποβάθμισε τα λεχθέντα υπό του κ. Κύρκου περί σοβιετικής ηγεσίας, ισχυριζόμενη ότι η προσοχή που δίνεται στα όσα συμβαίνουν στη Σοβιετική Ένωση του Μ. Γκορμπατσώφ, οφείλεται στο μέλημά της για ενημέρωση του κοινού της (αλήθεια, το ίδιο ενημερώνταν αυτό το κοινό επί εποχής Μπρέζνιεφ). Πέραν τούτου, η «Αυγή» έσπευσε να αποδώσει την ειδησεογραφία περί του «διαλόγου» των δύο αρχηγών, σε κάποια σκοτεινά σχέδια της κυβέρνησης, που προσπαθεί να εμφανίσει τα δύο Κ.Κ. όμοια και απaráλλαχτα κ.λπ. Εν πάση περιπτώσει, ό,τι σπέρνει θερίζεις, αφού τα όποια «σχέδια» ευδοκιμούν ή όχι αν βάλεις και συ λίγο το χεράκι σου..., όπως στην προκειμένη περίπτωση που το όλο θέμα έγινε πρωτοσέλιδη είδηση σε κάποιες εφημερίδες: αυτές μάλιστα πιθανολογείται ότι διαβάζονται και από ψηφοφόρους ή οπαδούς των δύο αριστερών κομμάτων. Υποθέτουμε ότι πολλοί απ' αυτούς, απόστρατοι των κομματικών διαδικασιών παραγωγής της υπάρχουσας αριστεράς πολιτικής, είναι απογοητευμένοι από τη διάσπαση, είναι εκείνοι που, χρόνια τώρα απαιτούν, με πλείστους τρόπους, «να τα βρουν οι ηγεσίες και να έχουμε πάλι ένα κόμμα». Είναι μια απαίτηση στην οποία στερεότυπα δινόταν και δίνεται, από όσο γνωρίζουμε, η απάντηση «δεν γίνονται αυτά τώρα...», «η διάσπαση είναι γεγονός...», «δεν είναι έτσι απλά τα πράγματα» και άλλα παρεμφερή που κοινό τους παρανομαστή έχουν τη διεκδίκηση της ορθότητας και τη δικαίωση των επιλογών που έγιναν μακριά από τον κόσμο της Αριστεράς και σε χρόνο πρωθύστερο.

Δεκαεφτά χρόνια και πέντε μήνες πριν από το φετινό Ιούλιο, το Φεβρουάριο του 1968, η διάσπαση στον ηγετικό πυρήνα του ΚΚΕ είχε για άλλη μία φορά θέσει το

του Χρ. Κυριαζή

πρόβλημα των διαδικασιών μέσα από τις οποίες εδραιώνεται ή αναπαράγεται η νομιμότητα και η νομιμοποίηση των ηγετικών βαθμίδων του κομματικού μηχανισμού απέναντι στη «βάση» για όσους έχουν θητεύσει σε κάποια κλίμακα του μηχανισμού, το πρόβλημα αυτό παραπέμπει ευθέως στο συνολικό τρόπο παραγωγής της πολιτικής στο εσωτερικό του κόμματος και εκβάλλει στο «σχέδιο» κρατικής συγκρότησης και γενικής πολιτικής θέσμησης της κοινωνίας στο μεταβατικό στάδιο.

Εκείνη την εποχή, αυτό το «ποιος, ποιον» απαντήθηκε από τη «φύση των πραγμάτων» (με ό,τι ιδεολογικό άλλοθι περικλείει τούτη η ρήση): με τη βάση (και το μεσαίο στελεχιακό δυναμικό) σε πραγματική και πολιτική εξορία, το μόνο που της απέμενε ως πολιτική λειτουργία νομιμοποίησης ήταν η εκ των υστέρων υποστήριξη ή απόρριψη της «κολιγιαννικής» και της «παρτσαλιδικής» πτέρυγας. Όσο για την ευρύτερη «κοινωνία της Αριστεράς», η διάσπαση καταγράφηκε σε πρωτογενές ψυχολογικό επίπεδο ως τραύμα, ενώ τα πολιτικά της σημερινά έμειναν — και μένουν ίσως ακόμα και σήμερα για ένα τμήμα αυτής της «κοινωνίας» — μετέωρα ή αποτέλεσαν πρώτη ύλη για μετατοπίσεις στην εκλογική σκακιέρα (...).

Υπό τον ήλιο

Σήμερα, όμως, οι οργανισμοί της Αριστεράς ζουν με εξασφαλισμένη τη θέση τους υπό ... το φως του ήλιου. Και αυτό σημαίνει ότι, κατ' αρχήν, δημοσιοποιούνται και κατοχυρώνονται θεσμικά οι πολιτικές τους σχέσεις με το «έξω», δηλαδή με την κοινωνία και την πολιτική: κατά τα φαινόμενα, τούτο θα πρέπει να ισχύει και για τις καθόλα πολιτικές, επίσης, σχέσεις του ηγετικού κύκλου με τους οργανικούς αρμούς του κόμματος, τα στελέχη και τη βάση δηλαδή, που «τραβάνε το κουπί». Η δημοσιοποίηση των σχέσεων προς τα έξω σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι η αντιπροσωπευση των δεδομένων ψηφοφόρων και, πόσο μάλλον, των διεκδικούμενων ευρύτερων ακροατηρίων, τίθεται κάθε τόσο υπό αίρεση, αμφισβητείται, δοκιμάζεται, λειτουργεί σαν σχέση ανοιχτή — έστω και αν σε αυτή τη σχέση εμφολοχωρούν και χειραγωγήσεις, και «ψευδείς συνειδήσεις» και μύριες όσες φορτίσεις. Στο εσωτερικό επίπεδο, όμως, στις σχέσεις προς το «μέσα», το μοντέλο της λειτουργίας του ηγετικού πυρήνα προς αυτούς που τον νομιμοποιούν, τους «κάτω», είναι μάλλον ισοδύναμο με μια σχέση κλειστή, στη βάση της θεωρίας περί «πρωτοπορίας της πρωτοπορίας», που πόρρω απέχει από το «συλλογικό νου», που θα έπρεπε να είναι το κόμμα. Εδώ, η δημοσιοποίηση είναι μια

κατηγορία στη διακριτική ευχέρεια του στενού κύκλου λήψης αποφάσεων, ή χρησιμοποιείται σαν ασφαλιστική δικλείδα σε καιρούς χαλεπούς, όταν η κυριαρχούσα αντίληψη και πρακτική περί δημοκρατικού συγκεντρωτισμού κρίνεται ότι πρέπει να μεταστραφεί «ολίγον» προς την κατεύθυνση της ανοιχτής σχέσης, μιμούμενη τρόπους και μορφές που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία του κομματικού οργανισμού εν κοινωμία.

Και σε αυτές τις περιπτώσεις, όμως, δεν καθιρύεται η διαφάνεια στον κομματικό ιστό, όπως αυτή θα μπορούσε να γίνει κατά τεκμήριο πιστευτή από την οριζόντια επικοινωνία της βάσης, π.χ., ή την άρση της καθετοποίησης που συνεπάγεται το ιεραρχικό μοντέλο και τρόπος πολιτικής και την έμπρακτη αναιρέση του κατακερματισμού και της πολιτικής αφοπλής του «στρατού του κόμματος» που συνεπιφέρει και προϋποθέτει συνάμα το σχήμα της πυραμίδας ή την αντίληψη της ατμομηχανής.

Όλα αυτά τα φλύαρα γράφονται διότι, για άλλη μία φορά, ο «διάλογος» Φλωράκη-Κύρκου, ή οι όποιες — παρελθούσες ή μελλούμενες — κλειστές συνομιλίες κορυφής για την «ενότητα και τη συνεργασία» των δύο Κ.Κ., δεν απαντάνε στο χρόνιο πρόβλημα της Αριστεράς: τον μετεωρισμό της ανάμεσα στη χειραφετητική και αυτοπροσδιοριστική σοσιαλιστική επανγελία — που ακόμα και το ίδιο το κόμμα το ορίζει ως θεσμό ενεργό και συνάμα φθίνοντα, μέσα σε κάποια καλά σπουδαγμένη από όλους διαδικασία — και στην οιονεικρατικιστική και συγκεντρωτική πρακτική του καθ' ημέραν πολιτικού βίου της, μία πρακτική που εντυπώνει κυρίαρχα μοντέλα πολιτικού καταμερισμού της εργασίας στη συνείδηση των «απλών μελών».

Το πρόβλημα μάλλον δεν είναι η ενότητα ή η συνεργασία της Αριστεράς, αλλά οι τρόποι της, οι διαδικασίες και οι πολιτικοί όροι της που δεν μπορούν να εξοικονομηθούν με χειρισμούς ηγετικών βαθμίδων, μια και τούτη η υπόθεση αφορά το νου και την ψυχή όλων των αριστερών, ως πολιτών και ως συλλογικών φορέων ιστορίας: έστω και γιατί κάποτε κλήθηκαν να πληρώσουν εκ των υστέρων τα γραμμάτια του σχίσματος, ή γιατί, αργότερα, τους έδιναν να καταλάβουν καλά στο πετσί τους ότι το σχίσμα είναι ταμπού και σκευός ιερό κάποιων λειτουργιών, ενώ τώρα, τούτες τις μέρες, εκποιείται με τη διαμεσολάβηση κάποιων δημοσιογράφων.

Ούτως ή άλλως, όμως, το σχίσμα του '68 σήμαινε για την κομμουνιστική Αριστερά άλλη μία εγγραφική υποθήκη: από τους τρόπους και τις διαδικασίες αντιμετώπισης τούτου του οριακού των οριακών προβλημάτων της κρίνεται και η σχέση της με το συλλογικό της σώμα, άρα η σχέση της με την πολιτική νέτα σκέτα.

Ηθοπλαστικές ιστορίες

Περί διώξεων δεξιών στο Δημόσιο περί διορισμού πεθαμένων και περί Πανεπιστημίων

Ε, λοιπόν ναι. Γίνονται διώξεις Δεξιών στο Δημόσιο. Έχει απόλυτο δίκιο ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας και οι εφημερίδες της παράταξής του να διαμαρτύρονται. Πρέπει να πούμε επιτέλους την Αλήθεια. Γίνονται οι διώξεις και χρειάζεται προσφυγή στη Δικαιοσύνη γι' αυτές.

Αποφάσισα λοιπόν να διηγηθώ ένα περιστατικό, για να συνηγορήσω με θάρρος για την ύπαρξη των διώξεων. Έχω το ελάττωμα να στηρίζω το ΔΙΚΙΟ σε όποια πλευρά και να βρίσκεται.

Παρακαλώ μάλιστα τις εφημερίδες της δεξιάς να αναδημοσιεύσουν ολόκληρο το κείμενό μου, σε αντάλλαγμα της συνηγορίας μου.

Επιτρέψτε μου να διηγηθώ την περίπτωση με μια ιδιότυπη αφήγηση, σε στιλ θεατρικού έργου. Επειδή προσφέρεται λόγω της υπόθεσής της, για μια εξωφρενική σάτιρα κατάλληλη για το θέατρο, που θα βγάλει πολύ μα πολύ γέλιο αν κάποιος ταλαντούχος συγγραφέας την αναλάβει, επιτρέψτε μου να δώσω το ερέθισμα.

Τίτλος έργου: Διορισμός πεθαμένου
Χώρος: Πανεπιστήμιο Πάτρας. **Χρόνος:** Από τα χρόνια της Δικτατορίας μέχρι σήμερα που γίνονται οι διώξεις δεξιών.

Σκηνή πρώτη:

Δικτατορία. Πρόεδρος της Διοικ. Επιτροπής Παν/μίου Πάτρας ο καθηγητής Δ. Θεοδωρόπουλος, Υφηγητής αυτού ο κ. Μεταλλίδης. 1972. Πρώτη φοιτητική κινητοποίηση κατά της χούντας. Οι φοιτητές ζητούν εκλογές. Ο δικτάτορας υποχωρεί σε υπονομευμένες από τα πριν εκλογικές διαδικασίες, για να εντοπισθούν και οι πρωταίτιοι. **Επόπτης** καθηγητής της Εφορευτικής Επιτροπής για τις εκλογές διορίζεται από την Ασφάλεια ο κ. Μεταλλίδης. Γίνεται πράγματι η νοθεία των εκλογών με την επίβλεψη του Υφηγητή, εντοπίζονται οι πρωταίτιοι, ακολουθούν γνωστά επεισόδια με τις Γενικές Συνελεύσεις των φοιτητών, συλλήψεις, βασανιστήρια, δίκες.

Σκηνή δεύτερη.

1974: Πτώση της δικτατορίας. Επιτροπές αποχουνοποίησης. Καταγγέλλονται από τους φοιτητές ο Υφηγητής Μεταλλίδης και ο καθηγητής Θεοδωρόπουλος. Ο Μεταλλίδης εξαφανίζεται από το Πανεπιστήμιο. Πολιτεύεται κάπου στη Μακεδονία με την ακροδεξιά. 1976: Λήγει η θητεία του Υφηγητή. Ζητάει ανανέωση εντολής διδασκαλίας. Η Φυσ/κή Σχολή τον καταψηφίζει και αυτός προσφεύγει στη Δικαιοσύνη κατά της απόφασης της Σχολής.

Ο καθηγητής Θεοδωρόπουλος καταδικάζεται από το Ειδικό Πειθαρχικό σαν συνεργάτης της Δικτατορίας.

1979: Το Συμβ. της Επικρατείας για τυπικούς λόγους δικαιώνει τον κ. Μεταλλίδη (ο λόγος μη κανονική σύνθεση της Σχολής. Τον καταψήφισαν περισσότεροι απ' όσους έπρεπε).

Σημ. Την πρώτη και δεύτερη σκηνή αφήνω στο συγγραφέα να χειριστεί ελεύθερα. Πράγματα γνωστά, κοινότυπα, έχουμε βαρεθεί να τα ακούμε. Χρειάζεται χέρι τεχνίτη για να έχουν ενδιαφέρον στην απόδοση.

.....

Πράξη Δεύτερη. Σκηνή τρίτη.

Χώρος: γραφείο καθηγητών.

Μάιος 1982: Ο Νόμος Πλαίσιο για τα ΑΕΙ κατατίθεται στη Βουλή. Μαθαίνεται ότι ο κ. Μεταλλίδης πέθανε.

Ο διάλογος που ακολουθεί είναι φανταστικός, αλλά αυτά έχουν ειπωθεί στην πραγματικότητα κατά καιρούς.

Καθηγητής Α (ανήκει στους ανησυχούντες):

Τι γίνεται με την υπόθεση Μεταλλίδη; Πέθανε και δεν προλάβει να τον διορίσουμε ζωντανό. Τώρα πώς θα τον αποκαταστήσουμε πεθαμένο; Συνέχεια επαναλαμβάνετε δεν είναι καιρός ακόμα να μπει το θέμα στη Σχολή. Άσε να φύγουν οι σειρές των φοιτητών της δικτατορίας, οι σειρές των φοιτητών της αποχουνοποίησης, φθάσαμε το 1982 και δεν το αποκαταστήσαμε ακόμη.

Καθηγητής Β (ανήκει στους παραπονούμενους): Συμφωνώ. Τόσο κόπο έχουμε κάνει. Τον καταψηφίσαμε με μη κανονική σύνθεση για να προσφύγει στο Συμβ. Επικρατείας, κάναμε την προσφυγή και τώρα που πέθανε δεν υπάρχει ούτε έννομο συμφέρον για ξανα συζητηθεί το θέμα στη Σχολή. Μετά, δίνεται εντολή διδασκαλίας αναδρομικά, αφού τα πάντα ισχύουν σε ημερομηνίες μετά τη δημοσίευσή τους στο ΦΕΚ; Εδώ δεν έχουμε καν συνέχιση υπηρεσίας. Πρόκειται για τριετή σύμβαση.

Καθηγητής Γ (μεθοδικός, με πείρα, της ένωσης): Μην ανησυχείτε. Έχουμε ήδη ό,τι μας χρειάζεται. Η γνωμάτευση του Νομικού Συμβούλου κ. Σωτηρόπουλου έγινε ακριβώς για την περίπτωση. Δεν μπαινει σε τέτοιες λεπτομέρειες «έννομο συμφέρον» και κουραφέξαλα. Αρκεί να διαθέτεις κατάλληλη γνωμάτευση και υπαλλήλους πιστούς, σωπηλούς και άψογους στις κατάλληλες θέσεις και ΟΛΑ γίνονται.

Καθηγητής Δ (αυτός φοβάται λίγο): Κι αν πάρω όλα αυτά το πάρουν ειδήση στο Υπουργείο; Έχει εκεί κομματικούς του ΕΔΠ. Φαντάσου ότι πέρασαν στο Νόμο-Πλαίσιο συλλογικά όργανα με πλειοψηφία σε ΕΔΠ και φοιτητές. **Καθηγητής Γ:** Ησύχασε και το'χουμε σκεφθεί. Θα κάνουμε Σχολή στις 19 Μαΐου. Ο Νόμος-Πλαίσιο κατατίθεται στις 20 Μαΐου. Μέχρι να ψηφιστεί, αυτοί θα'ναι μέρα-νύχτα στη Βουλή. Δεν θα πάρουν ειδήση καθόλου.

Καθηγητής Ε (κινηματογραφόφιλος): Ο Ρόκος και τα αδέρφια του (άσχετο βέβαια με την κουβέντα).

Καθηγητής Α: Επιμένω πως πρέπει να βιαστούμε. Είναι ο τελευταίος μήνας της παλιάς Σχολής. Με το Νέο Νόμο, θα αντικατασταθεί από Τμήματα, όπου συμμετέχουν φοιτη-

τές και ΕΔΠ. Εκεί τέτοια πράγματα δε θα γίνονται, δε θα'χουμε την πλειοψηφία.

Δυστυχώς κύριοι τα πρωτοβάθμια όργανα Διοίκησης πέφτουν σε χέρια δημοκρατικά.

Καθηγητής Ζ (αλαζών της εξουσίας): Είμαστε ισχυροί. Η Δημόσια Διοίκηση είναι στα μέτρα μας και δεν θα αλλάξει. Όσο για μερικούς γνήσιους απόγονους του Καραγκιόζη που θα φωνασκούν στα τμήματα (αν λειτουργήσουν) γνωρίζουν καλά πως πάλι καρπαζιά θα εισπράξουν. Πάλι εμείς θα τους κρίνουμε. Θα εμποδίζουμε κάθε υπόθεσή τους. Διαθέτουμε το μοχλό της Διοίκησης.

Οι πάντες υποκύπτουν στη Δύναμη. Αυτοί θα'ναι κάτι σαν τους κομμονιστές στις εξορίες. Πολύ χρήσιμοι για παραδειγματισμό όλων, όταν καταντούν ερείπια.

Καθηγητής Γ: Μ' αρέσει ο παραλληλισμός του καραγκιόζη-καρπαζοεισπράχτορα. Όμως δεν πρέπει να υποτιμάμε τους ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΔΕΣ, εάν θέλουμε να'μαστε και να παραμείνουμε ΜΠΕΝΔΕΣ. Γρήγορα θα «αποδειξουμε» πως τα πολυμελή τμήματα δεν λειτουργούν και θα αντικατασταθούν από τα ευκίνητα Διοικ. Συμβούλια, όπου πάλι εμείς θα αποφασίζουμε. Αισιοδοείτε. Πριν αλέκτωρ φωνήσει θα μάθετε για τον ίδιο το Νόμο νέες ρυθμίσεις.

.....

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ. Σκηνή τέταρτη. (Χώρος η αίθουσα συνεδριάσεων της Σχολής). Συνθεση της Σχολής σχεδόν η ίδια. Τώρα είναι παρών, σαν εισηγητής μάλιστα, ο καθηγητής Θεοδωρόπουλος, που αναλαμβάνει την ένθερμη υποστήριξη του αδικημένου Υφηγητή. Σε ένα συναγωνισμό κολακευτικών σχολίων, ομόφωνα η Σχολή αποφασίζει να επανρθώσει την «αδικία». Κανείς δε παραλείπει να τονίσει ότι ο λόγος που παρασύρθηκαν τόσο άνθρωποι ήταν η απουσία(!) τότε του κ. Θεοδωρόπουλου (γνωστός βέβαια ο λόγος, δεν αναφέρεται).

Εδώ, στους διαλόγους μπαίνουν αυτούσια τα πρακτικά με αριθ. 127 της Συνεδρίασης της Φυσ/κής Σχολής της 19ης Μαΐου 1982 και 5.15 μ.μ. Ας δούμε μόνο τις τελευταίες παραγράφους των πρακτικών.

«Κατόπιν της ανωτέρω ψηφοφορίας η Σχολή αποφασίζει παμψηφεί την ανανέωση της εντολής διδασκαλίας των μαθημάτων «Οργανική Χημεία III και IV (Α' και Β' εξάμηνο) των Γ'ετών φοιτητών του Χημικού τμήματος για 2ωρες ... στον Υφηγητή της Σχολής Α. Μεταλλίδη για μια τριετία από της λήξεως της προηγούμενης ήτοι από 28.2.1976.

Μετά από αυτά και κατόπιν προτάσεως του καθηγητή κ. Δημοτάκη, η Σχολή τηρεί ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του αειμνήστου Υφηγητή της ΑΝΔΡΕΑ ΜΕΤΑΛΛΙΔΗ».

Σημ. Οι υπογραμμίσεις δικές μας, τα κεφαλαία δικά τους.

.....

Η ιστορία μας, μετά τη συνταξιοδότηση της χήρας Μεταλλίδη χάρη στον αναδρομικό διορισμό, τελειώνει εδώ.

Για μένα, όμως, αυτή η ιστορία που μόλις διαβάσατε (ελπίζω να την πιστέψατε), αποτελεί πραγματικά ΔΙΩΞΗ των δεξιών που την πραγματοποιήσαν. Εξηγούμαι αμέσως τι εννοώ.

Έτσι διεγερτική που είναι για τα στομάχια μας:

1ον. Μπορεί να αποτελέσει υλικό για σατιρικό έργο.

2ον. Να εξελιχθεί στο περιπαικτικό σλόγκαν «διορίζονται και πεθαμένοι» κατά το «ψηφίζουν και πεθαμένοι».

3ον. Σίγουρα θα καταγραφεί στην ιστορία για το ενδιαφέρον που παρουσιάζει σαν γεγονός υπαρκτό, που ξεπερνά τη φαντασία.

Και εδώ ακριβώς, στον τελευταίο λόγο, είναι η πεμπτοουσία της Διώξης, φίλοι αναγνώστες.

Έχουν δεινοπαθήσει οι άνθρωποι της Δεξιάς με αυτή την ΙΣΤΟΡΙΑ. «Η Ιστορία σας καταδικάσει» ή «Δεν δικαιούσθε εσείς να ομιλείτε. Η Ιστορία σας δεν το επιτρέπει». Και άλλα τόσα παρόμοια σχετικά με την Ιστορία, που πραγματικά κινδυνεύουν τα αφτιά τους από μόνιμο βουητό.

Και ερωτώ. Είναι ανάγκη να τους επιτρέψουμε να κάνουν πράξεις που θα τις καταδικάσει μετά η Ιστορία;

Αν αυτός δεν είναι διωγμός και μάλιστα εις τους αιώνες, τότε τι είναι διωγμός;

Πρέπει να φροντίσουμε να τους εμποδίσουμε. Εμείς τους αφήνουμε ελεύθερους και ατιμώρητους. Δεν πρέπει να ξανακάνουν ενέργειες που θα καταδικάσει η Ιστορία.

Αυτό ζητούν οι άνθρωποι και έχουν ΑΠΟΛΥΤΟ ΔΙΚΙΟ.

Άγγελος Επίκουρος
της Νέας Δημοκρατίας

Υ.Γ. Εάν η ιστοριούλα μας βρει ανταπόκριση στο κοινό, ή η Νέα Δημοκρατία επιμένει, μπορούμε να τη συνδράμουμε και με άλλες παρόμοιες περιπτώσεις. Υλικό υπάρχει άφθονο. Όρεξη και τόλμη χρειάζεταιται.

Γερατειά, «σεξουαλική ανθοφορία» και μητρότητα

Στην «Ελευθεροτυπία» της 16/4 και στη σειρά «Επιστήμη και Κοινωνία» δημοσιεύθηκε το άρθρο - ειδηση «Νεαρή σύζυγος, ζωή ατελειώτη». Σύμφωνα με αυτό, χρειάστηκαν έρευνες 15 χρόνων και μελέτες τριών γιατρών κάποιου Πανεπιστήμιου της Οκλαχόμα για να βγει αυτή η συνταγή μακροζωίας για τους άντρες. Να παντρεύονται γυναίκες πολύ νεότερες τους. Το μάζιμυμ του κέρδους με το μίνιμυμ του ρίσκου θνησιμότητας, το πετυχαίνουν να παντρεύονται σε ηλικία 70-74, γυναίκες 25 και, χρόνια μικρότερες τους. Αντίθετα, αν η γυναίκα, τους περνάει σε ηλικία, είναι σαν να ζουν δίπλα σε δολοφόνο... Όμως γίνονται και αλλού έρευνες...

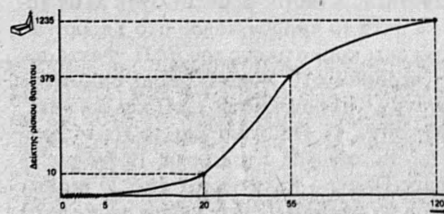
Διάσημος Αμερικανός ψυχίατρος και σεξολόγος ανθρώπων και ζώων, ύστερα από έρευνες μισού αιώνα που αφορούν τη «σεξουαλική ανθοφορία» (δικός του όρος) σαν μέσο καταπολέμησης της ανιατής αρρώστιας του θανάτου, έστρεψε

το κουρασμένο βλέμμα του από τα πειραματοζώα και τους ασθενείς του, πάνω στην ηλικία 120 χρόνων γιαγιά του, κατά τη διάρκεια τριλεπτής διακοπής από τη βαθυστόχαστη μελέτη του, για να διαπιστώσει έκθαμβος πως η απάντηση βρισκόταν μπροστά του εδώ και εκατό χρόνια.

Συγκεκριμένα (δημοσιεύουμε λεπτομέρειες με τη συγκατάθεση του γιατρού Μ...) η γιαγιά του γιατρού εξέπεμπε κύματα σεξουαλικής φύσης, παρόλο που η ηλικία της θα μπορούσε να της τα είχε απαγορέψει κι ο θάνατος δεν έδειχνε καμιά διάθεση να την αγγίξει. Η αιτία αποδείχτηκε πως ήταν η συμβίωση και διαρκής συνουσία (έρωτας, κατ' άλλους επιστήμονες σεξ) της γιαγιάς με νεαρό σφριγηλό άντρα, ηλικίας 20 χρονών. Η διαφορά της ηλικίας δηλαδή έφθανε το αξιοπεριφρόνητο νούμερο των 100 χρόνων.

Όπως ομολόγησε με αδίσταχτη ειλικρίνεια η γιαγιά, δεν αγνοούσε το γεγονός πως δεν ήταν τίποτ' άλλο παρά άνθρωπος και κατά κάποιο τρόπο γυναίκα, σε αντίθεση με άλλες συνομήλικες φίλες της οι οποίες με την ιδιότητα υπηρέτριας των μουσών και τη συνακόλουθη φήμη είχαν εξασφαλίσει το θερμό και ειλικρινή έρωτα 20χρονων, 30χρονων, 40χρονων, 50χρονων, μέχρι και 55χρονων εραστών, σαν φόρο τιμής προς τη θερμή καλλιτεχνική ιδιοσυγκρασία τους. Η γιαγιά εξασφάλισε αυτό τον ζωογόνο έρωτα με ασήμαντο κατά τη γνώμη της χρηματικό αντάλλαγμα, το οποίο δεν ήταν στην πραγματικότητα αντάλλαγμα αλλά πράξη πρόνοιας (όπως θα διευκρινιστεί στη συνέχεια).

Η απόρριψη των εραστών πάνω από 55 χρόνων οφειλόταν στην ακόλουθη διαπίστωση κι επομένως θεωρία: Η συμβίωση κι ερωτική σχέση με νέους άντρες κατά προτίμηση εφήβους, εξασφαλίζει αναντίρρητα μακροβιότητα σαν συνέπεια της «σεξουαλικής ανθοφορίας». Ο δείκτης του ρίσκου θανάτου ακολουθεί την εξής πορεία που φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Σύμφωνα με αυτό το διάγραμμα, ικανοποιητικό ρίσκο θανάτου εξασφαλίζει μια 120χρονη γυναίκα όταν έρχεται σε συχνή σεξουαλική επαφή με άντρες ηλικίας 20 χρόνων (δηλαδή με διαφορά ηλικίας 100 χρόνων) Όταν η διαφορά φτάσει τα 65 χρόνια (55 χρόνων ο εραστής),

τότε το ρίσκο θανάτου κάνει ένα εφιαλτικό άλμα για να φτάσει το 379! Κατά συνέπεια οι εραστές που φτάνουν και υπερβαίνουν την ηλικία αυτή δεν θεωρούνται απλώς επικίνδυνοι αλλά και δολοφόνοι. Η γιαγιά του γιατρού Μ... το συνειδητοποίησε αυτό εγκαίρως και η συνειδητή δολοφονία του 60χρονου εραστή και πρώην συζύγου της ήταν η απάντηση στη φθοροποιό επιρροή του. Αντίθετα η σίγουρα ικανοποιητική σεξουαλική σχέση με άντρες ηλικίας μικρότερης από 20 χρόνια, μειώνει το δείκτη ρίσκου θανάτου, που μηδενίζεται για την ηλικία των 5 χρόνων. Αν δηλαδή η 120χρονη γυναίκα διατηρεί συχνή σεξουαλική επαφή με 5χρονους εραστές κερδίζει την αθανασία και τον αιώνιο έρωτα.

Στις δικαιολογημένες απορίες του γιατρού Μ... σε τι ωφελεί το χρηματικό αντάλλαγμα στους 20χρονους και λοιπούς εραστές και πώς όλες οι 20χρονες γυναίκες, ακόμα και οι λιγότερο εύπορες, θα εξασφαλίσουν τη σεξουαλική τους ανθοφορία, η γιαγιά εξέφρασε την αξιοσημείωτη άποψη πως στην πρώτη περίπτωση το χρηματικό αντάλλαγμα βοηθάει το νεαρό και πρόθυμο εραστή στη δημιουργία επενδύσεων τις οποίες θα χρησιμοποιήσει όταν φτάσει στην κρίσιμη ηλικία των 70-74 χρόνων οπότε θα μπορεί να εφαρμοστεί η συνταγή μακροζωίας των γιατρών Φόστερ, Βαρτεμπέντνια και Γουίσιπε (βλ. Ελευθεροτυπία 16/4/85) με τη σύναψη σχέσεων με γυναίκες 20 ετών κτλ. Είναι προφανές πως τα κεφάλαια αυτά θ' αποδειχθούν χρήσιμα εφ' όσον οι προαναφερθέντες εραστές δεν θα 'χουν αποκτήσει θερμή καλλιτεχνική και συνεπώς μαγνητική ιδιοσυγκρασία (βλ. Κάρυ Γκραντ, Το Τσάπλιν κτλ.) και θα 'χουν κατορθώσει ν' απαλλαγούν από τις δολοφονικές συνομήλικες ερωμένες τους.

Στη δεύτερη περίπτωση, είπε η γιαγιά, ως μη ξεχνάμε τη μητρότητα. Οι όχι εύπορες 120χρονες μητέρες θα μπορούσαν να έχουν σχέση —φυσικά χωρίς χρηματικά ανταλλάγματα— με τους γιούς, τους εγγονούς, τους δισέγγονους, τους τρισέγγονους κτλ. τους. Οι σχέσεις αυτές, θα μπορούσαν να έχουν δημιουργηθεί και πριν χρειαστούν, ώστε να προϋπάρχει η οικειότητα και η ερωτική επιθυμία και να εξαληφθούν τυχόν υποψίες για χρησιμοθηρία κι εκμετάλλευση απογόνων.

Ενθουσιασμένος ο γιατρός Μ..., τελείωσε τις δηλώσεις του υποστηρίζοντας πως κι ο ίδιος δεν θα δίσταζε να προσφέρει στη γιαγιά του τους θερμούς ερωτικούς χυμούς του, αν δεν είχε πατήσει την εγκληματική ηλικία των 55 χρόνων, γεγονός που κάνει τη θέση του επι-

κίνδυνη. Πάντως, πρόσθεσε, αυτό είναι ένα μήνυμα γεμάτο ζωογόνες ελπίδες προς όλες τις γυναίκες όλων των τάξεων, που αποδειχνει πως η ιεραρχία και η ανδροκρατία είναι δυο τσαλαπατημένοι θρύλοι που δεν αντιστοιχούν στη δική μας εποχή, που είναι η εποχή του αιώνου έρωτα δίχως θάνατο.

Άννα Αθανασιάδη

Ένας «αγγλισμός»

Η σχέση μου με τις γλώσσες δεν είναι δια και περιφημη. Καταλαβαίνετε: εκείνα τα ψωροαρχαία, τα νεοελληνικά —λίγος Βυζιηνός, λίγος Ξενόπουλος και ελάχιστος Σεφέρης. Τα γαλλικά του σχολείου: καζούρα στη Γαλλίδα και κάποια ιδιαίτερα με μια δασκάλα προβληματική που κάθε τόσο αναστέναζε. Τα αγγλικά μου ολίγα: Δυο χρόνια στο Βρετανικό Συμβούλιο και εξαναγκαστική συνεννόηση με τους τουρίστες τα καλοκαίρια της Ελλάδας. Αλλά εδώ έμεινα: Σ' αυτά τα λίγα αγγλικά. Και κάποτε ανακάλυψα το μεγάλο ιδιωτισμό. Όταν χρειάστηκε να ζητήσω ένα συστατικό γράμμα για δουλειά γραμματέως. Έπρεπε να βεβαιωθεί ότι τα κουτσοκατάρνω και στις ξένες γλώσσες. Όταν πήγα στο δάσκαλό μου, με δέχτηκε πρόθυμα. Χωρίς πολλές περιστροφές —καλή του ώρα— κάθισε μπροστά στην γραφομηχανή του και, με κεφαλαία, έγραψε πάνω-πάνω μια φράση ακατανόητη και που για πρώτη φορά μου τύχαινε να διαβάσω. Έγραψε: «TO WHOM IT MAY CONCERN».

Το καλοσυνάτο γέλιο του με ενθάρρυνε να τον ρωτήσω, τι σήμαινε εκείνη η αγγλικούρα. Τώρα, που το καλοσκέφτομαι, η πιο ακατάλληλη στιγμή ήταν εκείνη: όταν σε συστήνουν για την αγγλομάθειά σου, το τελευταίο πράγμα που θα διανοηθείς να εκφράσεις είναι οι απορίες σου για την έννοια των γραφομένων της συστατικής επιστολής. Το πρώτο, βέβαια, είναι ένα μεγάλο «ευχαριστώ».

Η απάντηση ήταν άμεση: «Είναι μια έκφραση αγγλική δυσκολομετάφραστη. Η, μάλλον, αμετάφραστη. Θα μπορούσα να σου πω ότι κατά λέξη σημαίνει: Για ό-

ποιον ενδιαφέρεται, για όποιον γνολιάζεται».

Η κουβέντα μάκρυνε και δεν έχει σημασία τώρα να σας μεταφέρω το διάλογο εκείνου του περασμένου καιρού. Άλλωστε, όπως συνήθως, είπαμε και μερικά «εκτός θέματος». Για τη δουλειά μου τη μελλοντική, για τα διαβάσματά μου και λοιπά.

Όμως έμεινα, μου έμεινε από τότε, εκείνη η μαγική, αμετάφραστη αγγλική έκφραση: «To whom it may concern».

Ένα γράμμα φτάνει κάποτε στα χέρια μας, σκέφτηκα. Το έχει γράψει ένας σεβαστός δάσκαλος και το μεταφέρει ένας μαζεμένος και διστακτικός έφηβος. Το γράμμα απευθύνεται σε μας και πάνω πάνω σημειώνει: «Αυτό το γράμμα, απευθύνεται σε σένα, αν γνολιάζεσαι βέβαια για τον φέροντα».

Για κοίτα, είπα μέσα μου. Μια τόσο απλή κουβέντα, μια απλή συστατική επιστολή να επιγράφεται με τον τρόπο αυτόν και μεις να μην έχουμε λέξεις να το πούμε. Εμείς γράφουμε απλώς: «Συστατική επιστολή». Τρέχα, γύρευε. Καμιά σχέση το ένα με το άλλο. Εμείς αναφερόμαστε με μια υποκρυπτόμενη δουλοφροσύνη. Μα το άλλο, το αγγλικό, γράφει ξεκάθαρα «Το γράμμα αυτό είναι για σένα παραλήπτη που νοιάζεσαι κι όχι για κανέναν άλλο. Δεν είναι ένα γράμμα για οποιονδήποτε».

Από τότε, στη δουλειά μου, τις συναναστροφές και τα αλισβερίσια μου κάθε λογής —επαγγελματικά και προσωπικά— είχα πάντα την ανάγκη να διατυπώσω ότι μερικά πράγματα λέγονται με μοναδικότητα. Λέγονται για να παρακινήσουν τον άλλο στην κατανόηση κάποιου ειδικού προβλήματος.

Αλλά σπάνια δεχόμαστε την ιδιαιτερότητα. Γι' αυτό ίσως και σπάνια κατανοούμε ότι κάθε τι που αφορά τους άλλους έχει μια ιδιαιτερότητα. Το αίσθημα μιας ισοπεδωτικής αντίληψης, ενός επιφωνήματος του είδους «ωχ πάλι τα ίδια —τα ξανακούσαμε» μας στερεί τη δυνατότητα να διακρίνουμε τις χιλίες αποχρώσεις μιας ατομικής συμπεριφοράς. Κάθε τι που φτάνει στα χέρια μας —εικόνα, μορφή, συμπεριφορά— είναι

ήδη κωδικοποιημένο στο περιορισμένο, εγωπαθές βλέμμα μας.

Όλα είναι σύμβολα, κώδικες, σχήματα, τυποποιημένες κοινωνικές συστάσεις. Γιατί λοιπόν και να νοιαστούμε ιδιαίτερα; Αυτό δεν μας αφορά. Ούτε το άλλο. Ούτε και το παράλλο.

Τώρα που ενηλικιώθηκα, μου 'τυχαν πολλά για να γνωρίζω καθαρά και να ξεχωρίζω, πότε και τι αφορά τους γύρω μου. Από τα πολλά που θυμούνται ένα νομίζω πως ξεδιαλώνει αυτό που θέλω να πω. Και, φυσικά, το μάθημά μου το πήρα από ένα μικρό παιδί.

Ένα απόγευμα, σε μια φιλική συναναστροφή, ένας μικρός μου φίλος έκρυβε με την παλάμη του το μολύβι που κάτι χάραζε πάνω στο χαρτί. Ύστερα, το διπλωσε βιαστικά και πολλές φορές ώστε να γίνει ένας, τόσο δα κόμπος, χάρτινος. Μου το 'δωσε και κρύφτηκε σε μια αγκαλιά. Ξεχάστηκα. Κι όταν κατάλαβα πως κάτι έπρεπε να κάνω, για να διορθώσω την εικόνα της αδιαφορίας μου, έκανα μια επιδεικτική χειρονομία. Μπροστά σε όλους και φωναχτά, υποσχέθηκα να δείξω «μια ωραία ζωγραφιά».

Και τότε είδα στο κέντρο του χαρτιού, ένα μικρό τετράγωνο σχήμα. Αυτό όλο κι όλο. Ήταν, όμως, το δικό μου σημάδι: όταν του είχα πρωτοδείξει να σχεδιάζει τετράγωνα. Και ήθελε να πει σε μέναν ότι τα καταφέρνει τώρα πια. Κατάλαβα τι σήμαινε η προσφορά εκείνου του χιλιοδιπλωμένου χαρτιού. Δεν σήμαινε τίποτε για κανέναν άλλο: αυτό καθ' αυτό, ήταν ένα «τίποτε». Ένα μικρό, άγαρμπο τετραγωνάκι.

Η διαδικασία όμως της αποκάλυψης του μικρού εκείνου μυστικού, έκανε το φιλαράκο μου να μαζευτεί.

Ήταν για μένα μόνον, που κάτι σήμαινε και έπρεπε να νοιαστώ, να μάθω αν καταφέρνει τώρα πια να σχεδιάζει μικρά, τετράγωνα σχήματα. Ήταν ένα χαρτάκι «To whom it may concern». Ήταν, όπως τελοσπάντων, θα μπορούσαμε να το μεταφράσουμε πιο σωστά στα ελληνικά: όχι «συστατική επιστολή». Αλλά κάπως έτσι: «συστημένη επιστολή».

Κ. Καμπίτης

Γραφτείτε συνδρομητές στο

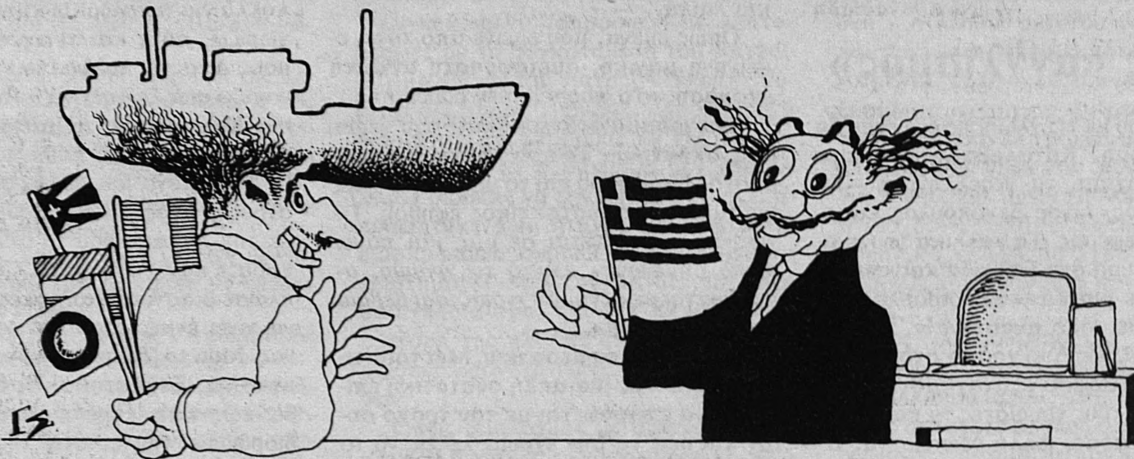
Θα ενισχύσετε το περιοδικό

Θα έρχεται στο σπίτι σας

Η ναυτιλία της Ελλάδας είναι τόσο «ελληνική» όσο είναι «λιβεριανή» η ναυτιλία της Λιβερίας

του Βαγγέλη Γιαχνή

«Νέα σημαντική επιτυχία της εφημερίδας μας αποτελεί η απόφαση της κυβέρνησης να μην καταργήσει το Υ.Ε.Ν. αφού όπως είναι γνωστό η «Αυριανή» είναι η ΜΟΝΑΔΙΚΗ εφημερίδα η οποία διερμηνεύοντας τα αισθήματα των Ελλήνων ναυτικών ζήτησε ν' αναθεωρηθεί η απόφαση της κατάργησής του. Για άλλη μια φορά ο Πρωθυπουργός απέδειξε πόσο σέβεται την κοινή γνώμη, μεγάλο μέρος της οποίας —με πρωταγωνιστές τους Πειραιώτες, για λόγους συναισθηματικούς— ήταν αντίθετη στην κατάργηση».

ΑΥΡΙΑΝΗ 11.7.85

Δεν γνωρίζουμε αν η προαναφερόμενη θριαμβολογία της «Αυριανής» οφείλεται σε κάποιες διασυνδέσεις της με το εφοπλιστικό κεφάλαιο ή στον αφελή αφοπλιστικό λαϊκισμό της. Πάντως είναι σίγουρο ότι πίσω από τη συζήτηση για την ενσωμάτωση του Υ.Ε.Ν. στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ή για την αυτοτελή λειτουργία του, κρύβεται η σύγκρουση των εφοπλιστικών συμφερόντων που επιθυμούν τη διατήρηση της ασυδοσίας τους με την κυβερνητική επιδίωξη για πληρέστερο έλεγχο του ναυτιλιακού χώρου και της ενσωμάτωσής του στη γενική εθνική οικονομική δραστηριότητα. Τούτο προκύπτει τόσο απ' τη δυσανάλογη έκταση που πήρε η συζήτηση για το Υ.Ε.Ν. όσο και από τις βίαιες αντιδράσεις της Ένωσης των Εφοπλιστών, που απειλοήσαν ότι «θα φύγουν με το στόλο τους στο εξωτερικό».

Το περίεργο σ' αυτή την υπόθεση δεν είναι η δεδομένη μωπία της «εφημερίδας του λαουτζίκου» που δεν βλέπει (;) τη συμπάραταξή της με τον κυνικό εκβιασμό του «μετριοπαθούς» κ. Γουρδομιχάλη, αλλά η γενική συγκάλυψη του προβλήματος από όλες τις πλευρές. Μέσα στη Βουλή η Ν.Δ. και ορισμένοι συνεργαζόμενοι με το ΠΑΣΟΚ (Ζιγδής κλπ.) κατήγγειλαν το νομοσχέδιο για το κυβερνητικό σχήμα σαν

προσπάθεια «υποβάθμισης κυρίως του Υ.Ε.Ν.», ενώ η αριστερά αρκέστηκε στην «ηχηρή σιωπή» της.

Έξω απ' τη Βουλή ο μεν συμπολιτευόμενος Τύπος πρόβαλε «άνευ σχολίων» την πρωτοβουλία Ζιγδη, ο δε αντιπολιτευόμενος διείδε την επικράτηση και κυριαρχία της «φράξιας του κομψευόμενου Κατσιφάρα». Γιατί άραγε τόσο αβρότητα και σιωπή για ένα θέμα που έχει τεράστια οικονομική και κοινωνική σημασία για τη χώρα μας; Εύλογη η απορία, αλλά όχι και τόσο εύκολη η απάντηση, αφού, σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, τα παρασκήνια παρέμειναν ερημικά κλειστά ακόμα και για την κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ. Πράγματι οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ αιφνιδιάστηκαν από την «εισήγηση Ζιγδη» που όπως ομολογεί ο ίδιος με την «αμεσότητα» που τον διακρίνει, «η εισήγηση ήταν προσυμφωνημένη με τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο κ. Μ. Κουτσόγιωργα».

Τώρα πως γίνεται ο ίδιος ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος τη μια μέρα να εισηγείται στο «σχέδιο νόμου για το κυβερνητικό σχήμα» την ενσωμάτωση του Υ.Ε.Ν. στον κύκλο των οικονομικών υπουργείων, και την άλλη να συναινεί στην «πρόταση Ζιγδη» και μάλιστα να αρνείται την υποχώρηση σαν αποτέλεσμα των εφοπλιστικών πιέσεων, σ' αυτό μόνο ο κ. Κουτσόγιωργας θα μπορούσε να δώσει ορισμένες εξηγήσεις... Παρ' όλα αυτά είναι εφικτό να διορθωθεί η παραμορφωτική εικόνα της κυβερνητικο-εφοπλιστικής διαμάχης αν εξετασθούν ορισμένα βασικά στοιχεία του ναυτιλιακού χώρου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Υ.Ε.Ν.

Η ευφυής επιχειρηματολογία που προβλήθηκε από τους υποστηρικτές της αυτοτέλειας του Υ.Ε.Ν. είναι η εξής: «Αφού ο ναυτιλιακός τομέας καθορίζεται από τις

ιδιαιτερότητές του, όπως άλλωστε και οι τομείς της γεωργίας, βιομηχανίας κλπ., είναι φυσικό να υπάρχει και αντίστοιχο αυτοτελές υπουργείο. Γιατί δεν ενσωματώνονται και τα υπουργεία Γεωργίας, Βιομηχανίας και Εμπορίου στον οικονομικό κύκλο;».

Η επιχειρηματολογία δεν στερείται βέβαια λογικής. Για να απαντηθεί ολοκληρωμένα, ωστόσο, το πρόβλημα, είναι σκόπιμο να συγκρίνουμε τις αρμοδιότητες του Υ.Ε.Ν. με τ' άλλα ομοειδή υπουργεία. Το υπουργείο Γεωργίας καθώς και τα παραπλήσια έχουν την αποκλειστική ευθύνη για τη χάραξη της πολιτικής του τομέα τους. Το Υ.Ε.Ν. δεν μπορεί ν' ασκήσει ναυτιλιακή πολιτική γιατί η οικονομική δραστηριότητα του ναυτιλιακού τομέα δεν σχετίζεται ούτε εντάσσεται στις γενικότερες εθνικές οικονομικές διεργασίες.

Συνεπώς η μόνη πολιτική που μπορεί ν' ασκηθεί από το Υ.Ε.Ν. είναι αυτή που αφορά τις γραφειοκρατικές διατυπώσεις και τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των εφοπλιστών και των ναυτεργατών. Δηλαδή είναι ένα υπουργείο με διεκπεραιωτικό —κυρίως— χαρακτήρα που δεν είναι σε θέση να ελέγξει αλλά ούτε και να προγραμματίσει την οικονομία του ναυτιλιακού χώρου. Αυτό σημαίνει ότι το Υ.Ε.Ν. δεν μπορεί να συγκριθεί με τα προαναφερόμενα υπουργεία, καθότι οι αρμοδιότητές του είναι —εκ των πραγμάτων— εμφανώς υποβαθμισμένες.

Άρα η αυτοτέλεια από μόνη της δεν αρκεί για να αναβαθμιστεί (ας χρησιμοποιήσουμε και μεις το λεξιλόγιό της «σοσιαλιστικής» επικαιρότητας) ένα υπουργείο. Μερικοί που είναι επιρρεπείς στις εύκολες λύσεις προτείνουν τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων για την αποκατάσταση του υπουργικού κύρους και την ενίσχυση του ουσιαστικού του ρόλου. Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Αν η ναυτιλιακή

οικονομία δεν ενταχθεί στο γενικότερο προγραμματισμό της εθνικής οικονομίας, καμιά υπουργική αρμοδιότητα δεν είναι ικανή να διαμορφώσει τη ναυτιλιακή πολιτική. Αυτό είναι το κομμικό σημείο του προβλήματος και είναι αναμφίβολα χρήσιμο να διερευνηθούν οι διαστάσεις του.

Η «ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Όπως είναι γνωστό η εθνικότητα της ναυτιλίας δεν καθορίζεται ούτε από τη σημαία ούτε από την ιθαγένεια των πληρωμάτων της, αλλά από τη λειτουργική συμμετοχή και ανακύκλωση των κεφαλαίων της, στην εσωτερική οικονομική διεργασία μιας χώρας. Απ' αυτή την άποψη η ελληνικότητα της ναυτιλίας είναι αμφιλεγόμενη ή πιο σωστά η ναυτιλία μας είναι τόσο «ελληνική» όσο είναι «λιβεριανή» η ναυτιλία της Λιβερίας. Και τούτο γιατί ενώ έχει αναπεπταμένη την ελληνική σημαία στα πλοία της και επανδρώνεται με ελληνικά πληρώματα, τα κεφάλαιά της «τζιράρονται» στο εξωτερικό.

Στη χώρα μας οι εφοπλιστές εισάγουν συνάλλαγμα μόνο για τα έξοδα των γραφείων τους (εξοπλισμός γραφείων, μισθοί διοικητικών υπαλλήλων κλπ.) και «πέραν αυτού ουδέν». Για ν' αποδοθεί το μέτρο της «ελληνικότητας» του εφοπλιστικού κεφαλαίου αναφέρουμε την απάντηση που έδωσε στον υπογράφοτα ο πρώην Πρόεδρος της Ένωσης των εφοπλιστών κ. Α. Καραγεώργης σε σχετική ερώτηση για τη συμμετοχή των εφοπλιστών στο ναυτιλιακό συνάλλαγμα. «... και βέβαια εισάγουμε συνάλλαγμα στη χώρα. Με ποιον τρόπο θα αγόραζα εγώ τα τσιγάρα μου, το κρέας, τα ποτά μου, αν δεν έφερνα συνάλλαγμα από το εξωτερικό».

Γίνεται φανερό ότι το λεγόμενο ναυτι-

λιακό συνάλλαγμα δεν είναι παρά μόνο το ναυτεργατικό συνάλλαγμα. Επομένως, ο όρος «ελληνική ναυτιλία» δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα. Εξάλλου οι εθνικές μεταφορές αντιστοιχούν μόλις στο 1% του συνολικού όγκου της ελληνικής ναυτιλίας, ενώ η πιστωτική συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, φτάνει μόνο στο 3,5% των συνολικών τραπεζικών πιστώσεων στον ελληνικό ναυτιλιακό χώρο. Δηλαδή από το συνολικό χρέος της ελληνικής ναυτιλίας που ανέρχεται σύμφωνα με τα στοιχεία του Υ.Ε.Ν σε 16 δισ. δολάρια (τα ανεπίσημα στοιχεία επιμένουν ότι το χρέος είναι πολύ μεγαλύτερο, αφού μόνο η «Σίτυ Μπανκ» ισχυρίζεται ότι έχει χρηματοδοτήσει τους Έλληνες εφοπλιστές με πάνω από 15 δισ. δολάρια), στις ελληνικές τράπεζες αντιστοιχούν περίπου μόνο τα 500 εκ. δολάρια. Βέβαια, αν αναλογισθεί κανένας ότι αυτό το τεράστιο χρέος υπερβαίνει κατά πολύ το εξωτερικό χρέος ολόκληρης της χώρας θα αισθανθεί ανακούφιση που δεν οφείλεται στις ελληνικές τράπεζες. Αυτή είναι όμως μια αφαιρετική υπόθεση που δεν παίρνει υπόψη της τη διαφορά που θα υπήρχε στην οικονομία της χώρας αν αυτά τα κεφάλαια ανακυκλώνονταν στο εσωτερικό της. Πάντως, μ' αυτά τα δεδομένα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο έχει μόνο ονομαστική σχέση με την Ελλάδα. Τι σημαίνει όμως αυτή η διαπίστωση;

ΕΜΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΑΣΥΔΟΣΙΑ

Αν δεχθούμε ότι ισχύει όλη αυτή η κατάσταση που περιγράψαμε τότε θα πρέπει να επαναλάβουμε ότι είναι αδύνατη η εκπόνηση και ανέφικτη η εφαρμογή μιας εθνικής ναυτιλιακής πολιτικής. Προϋπόθε-

ση για μια παρόμοια πολιτική θα ήταν η ελληνοποίηση της ναυτιλίας. Μ' αυτό εννοούμε την παλινδρόσηση των εφοπλιστικών κεφαλαίων στη χώρα μας, που θα διατηρήσουν τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα, αλλά θα συμμετέχουν ενεργά στο πλαίσιο της εθνικής δραστηριότητας.

Η κίνηση αυτή θα επέτρεπε έναν κεντρικό και εθνικό προγραμματισμό για την ανακαίνιση και την ανασυγκρότηση της κατασκευαστικής δομής της ναυτιλίας που θα ανταποκρινόνταν στις σύγχρονες μεταφορικές ανάγκες. Ενώ το ελληνικό κράτος θα μπορούσε να ρίξει το βάρος της εξωτερικής πολιτικής του και των διπλωματικών του σχέσεων για τη διαμόρφωση ευνοϊκών προϋποθέσεων στο χώρο της διεθνούς ναυλαγοράς.

Είναι γνωστό ότι η αντιφατικότητα της σημερινής κατάστασης ακυρώνει τη διαπραγματευτική ικανότητα της ελληνικής αντιπροσωπείας στην ΕΟΚ. Η ελληνική συμμετοχή στην κοινοτική ναυτιλιακή πολιτική είναι επουσιώδης παρά το γεγονός ότι αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη ναυτιλία της Ευρώπης. Κι αυτό γιατί η Αγγλία π.χ., θα μπορούσε να εκπροσωπεί από καλύτερες θέσεις τα συμφέροντα των Ελλήνων εφοπλιστών, αφού ένα μεγάλο μέρος των καταθέσεων τους βρίσκεται στις τράπεζές της. Συνεπώς η ελληνική παρέμβαση είναι —εκ των προτέρων— αποδυναμωμένη και «άνευ ουσίας».

Για όλους αυτούς τους λόγους η αύξηση των προσπαθειών για ενσωμάτωση της ναυτιλίας στον εθνικό κορμό είναι απόλυτα αναγκαία. Και βέβαια η προσπάθεια αυτή διέρχεται μέσα από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του Υ.Ε.Ν. και των σχέσεών του με τον εφοπλιστικό κόσμο. Με λίγα λόγια είναι ανάγκη μια επαναδιαπραγμάτευση των σχέσεων κυβέρνησης και εφοπλιστών. Η συζήτηση αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο με τον κεντρικό κυβερνητικό αρμόδιο επί των θεμάτων της οικονομίας, γιατί το θέμα σχετίζεται με πολλές παραμέτρους της δημόσιας οικονομίας.

Αλλά αυτόν ακριβώς το διάλογο θέλουν ν' αποφύγουν οι εφοπλιστές. Φοβούνται τον κρατικό έλεγχο και τη συνακόλουθη περιστολή της ασυδοσίας τους. Επιθυμούν ένα υπουργείο με μοναδική αρμοδιότητα την καταστολή των ναυτεργατικών διεκδικήσεων. Ένα υπουργείο με τυπικές εξουσίες. Και επειδή η ωμή εκβιαστική πρόκληση των εφοπλιστών που απειλήσαν ν' αποσύρουν το στόλο τους απ' τη σημαία της χώρας, μπορεί να μην έχει οικονομικό περιεχόμενο, εμπεριέχει ωστόσο τεράστια πολιτική βαρύτητα (αν ληφθούν υπόψη οι διασυνδέσεις των εφοπλιστών με τα ξένα οικονομικά και πολιτικά κέντρα), η κυβέρνηση έντρομη και διαμέσου του γνωστού για τις φιλοεφοπλιστικές του απόψεις κ. Ζιγδη έσπευσε ν' αποσύρει την ουσιαστικότερη, ίσως, καινοτομία του «κυβερνητικού σχήματος». Πρόκειται για μια ακόμα σημαντική υποχώρηση που επιστεφεί τον εγκλεισμό της Αλλαγής στο «χρονοντούλαπο της ιστορίας».

ΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ «ΣΗΜΑΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ»;

Συγκλίνουσες πληροφορίες αναφέρουν ότι τον τελευταίο καιρό παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα στις επαφές των Ελλήνων εφοπλιστών με τον Λουξεμβουργιανό πρώην πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Γκαστόν Τορν. Το κύριο θέμα των συζητήσεών τους είναι η μετατροπή της σημαίας του Λουξεμβούργου σε «σημαία ευκαιρίας».

Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η μικρή αυτή χώρα που αριθμεί ορισμένες εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους, όχι μόνο στερείται οποιασδήποτε ναυτιλιακής πείρας (κι αυτό είναι φυσικό αφού δεν έχει καμιά σχέση με τη θάλασσα), αλλά δεν διαθέτει ούτε ένα δικό της πλοίο. Οι Έλληνες εφοπλιστές που θέλουν ν' αποφεύγουν τους ενοχλητικούς ελέγχους, διακρίνουν στο Λουξεμβούργο την ιδανικότερη λύση, γιατί διατηρώντας τα πλεονεκτήματα που παρέχει μια «σημαία ευκαιρίας», θα μπορούν να διεκδικήσουν ένα μεγάλο μέρος από τη διακίνηση των ευρωπαϊκών φορτίων ε-

νώ παράλληλα θ' απολαμβάνουν την ΕΟΚική προστασία. Αν οι πληροφορίες αληθεύουν θα γεννηθεί μια «νέα Λιβερία» στην καρδιά της Ευρώπης. Ίσως ο κ. Γουρδομιχάλης όταν εκτόξευε τις εκβιαστικές του απειλές να είχε αυτές τις εξελίξεις υπόψη του. Πάντως αν είναι έτσι τα πράγματα, η κυβέρνηση θα πρέπει ν' αντιδράσει άμεσα και αποφασιστικά, παίρνοντας όλα εκείνα τα μέτρα που θ' αποτρέψουν το ενδεχόμενο της αποψίλωσης της ελληνικής ναυτιλίας. Οι εξελίξεις αυτές επιβάλλουν —όσο ποτέ άλλοτε— μια σοβαρότερη αντιμετώπιση του προβλήματος της ναυτιλίας και τη χάραξη μιας εθνικής ναυτιλιακής πολιτικής με στρατηγικό στόχο την ελληνοποίησή της. Και γι' αυτό το λόγο οι οπαδοί της αυτοτέλειας του ΥΕΝ ως μετριάσουν τους πανηγυρισμούς τους, καθότι —επί της ουσίας— δουλεύουν για την εφοπλιστική ασυδοσία και για το... Λουξεμβούργο.

Β.Γ.

Συμβολή στη διευκρίνιση της πασοκικής πολιτικής και ιδεολογίας

του Ρεπόρτερ

Βασικός στόχος της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, είναι η εφαρμογή και λειτουργία ενός Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), στο οποίο στηρίζεται η μεταρρύθμιση στο χώρο της υγειονομικής περίθαλψης. Η διαδικασία για την εφαρμογή του ΕΣΥ, έχει ήδη αρχίσει (Κέντρα Υγείας, θεσμός του νοσοκομειακού γιατρού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, αποτελέσματα της προκήρυξης των θέσεων των νοσοκομειακών γιατρών κτλ.) και αναμένονται νέες πρωτοβουλίες, που θα διαμορφώσουν και μια πρώτη εικόνα για την καινούργια κατάσταση και τα αποτελέσματα της πολιτικής που εφαρμόστηκε μέχρι σήμερα.

Η μεταρρύθμιση στο χώρο της Υγείας δεν έχει, όμως, μόνο μία πλευρά, ούτε εξαρτάται από την κατ' αρχήν ψήφιση ενός νόμου. Χρειάζεται ένα συνολικό πλέγμα μέτρων, πρόγραμμα με στόχους και προτεραιότητες, αντιμετώπιση της σημερινής υποδομής σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας της.

Από τους άμεσα ενδιαφερόμενους έχουν ήδη τεθεί μια

σειρά προβλήματα, που αφορούν την πολιτική στο χώρο της Υγείας και την όλη διαδικασία προς την εφαρμογή του ΕΣΥ σε σχέση με τη σημερινή λειτουργούσα υποδομή, κυρίως, στα νοσοκομεία.

Αν και το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της συζήτησης είναι ότι έχει περιστραφεί γύρω από ποσοτικές ανεπάρκειες που υπάρχουν (κτίρια, μηχανήματα, προσωπικό κτλ.), θα πρέπει να επισημανθούν οι προβληματισμοί εκείνοι που θέτουν τα σημερινά έντονα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα της όλης πορείας προς το ΕΣΥ και των θεμάτων που σχετίζονται με την υπάρχουσα υποδομή.

Τα όσα θίγονται παρακάτω για το νοσοκομείο «Ευαγγελισμός», αφορούν ορισμένες μόνο πλευρές των γενικών και ειδικών προβλημάτων που υπάρχουν και σχετίζονται με τα θέματα που αναφέραμε πριν. Είναι όμως χαρακτηριστικά για μια κατάσταση —ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ βαδίζει προς τη δεύτερη τετραετία της.

Ο «Ευαγγελισμός» είναι το μεγαλύτερο γενικό νοσοκομείο στην Ελλάδα. Απασχολεί 3.000 περίπου εργαζόμενους από τους οποίους μόνο οι 720 ανήκουν στο ιατρικό προσωπικό (ειδικευμένοι και ειδικευόμενοι γιατροί). Έχει τη δυνατότητα να παρέχει υπηρεσίες σε 1.200 περίπου ασθενείς και έχει τον αντίστοιχο αριθμό κρεβατιών. Σύμφωνα με τα στοιχεία, που έδωσε στη δημοσιότητα το Δ.Σ. του Ιδρύματος, το 1983 έχει 24 κλινικές, 10 εργαστήρια, 6 ειδικές μονάδες και συγκροτήματα Χειρουργείου με 14 χειρουργικές τράπεζες. Το 1982 στο νοσοκομείο νοσηλεύθηκαν 27.000 περίπου ασθενείς και στα εξωτερικά ιατρεία δέχθηκαν 190.500, ενώ στα εργαστήρια έγιναν 1.026.000 εργαστηριακές εξετάσεις.

Ο «Ευαγγελισμός» αποτελεί, επομένως, έναν ιδιαίτερα σημαντικό χώρο εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής, αλλά και μια τυπική, αν όχι ακραία, περίπτωση εμφάνισης των προβλημάτων υποδομής που αφορούν άμεσα τη μεταρρύθμιση στην Υγεία και δείκτη της κατάστασης που επικρατεί σήμερα.

Η διοίκηση του «Ευαγγελισμού»

Από το 1981 μέχρι τώρα υπήρξαν τρεις διοικήσεις στο νοσοκομείο. Η πρώτη με πρόεδρο τον κ. Βαγ. Μωραϊτή μέχρι το Σεπτέμβριο του 1983, η δεύτερη με πρόεδρο τον κ. Ι. Τσιτούρη και η σημερινή με πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου τον κ. Ι. Πριόβολο.

Το πρώτο Δ.Σ. δίνει το δικαίωμα να παριστάται στις συνεδριάσεις του χωρίς δικαίωμα ψήφου εκπρόσωπος του σωματείου εργαζομένων (ΕΠΝΕ) και εκπρόσω-

πος της ΕΙΝΑΠ. Παιρνει διάφορα μέτρα για την καλύτερη λειτουργία και συντονισμό των υπηρεσιών του Ιδρύματος. Καθιερώνει την επαναπροκήρυξη της θέσης δύο διευθυντών, γίνονται προσλήψεις και αγοράζονται δύο νέα κτίρια, η πρώην «Κλινική Δαβάκη» και η πρώην «κλινική Αγ. Νικόλαος» για την αποσυμφόρηση των νοσηλευτικών μονάδων, οι οποίες όμως ακόμη δεν έχουν λειτουργήσει. Ωστόσο ούτε η αλλαγή π.χ. χειρουργών ή διευθυντών στα εργαστήρια τροποποιεί τη λειτουργία τους, ούτε λύνονται τα ουσιαστικά προβλήματα καλύτερης και αποδοτικότερης λειτουργίας του νοσοκομείου.

Στον απολογισμό και τον προγραμματισμό του πρώτου Δ.Σ. που είχε δοθεί στη δημοσιότητα το 1983, τονίζεται ότι «στόχος μας είναι να μετατρέψουμε τον «Ευαγγελισμό» σε πρότυπο νοσοκομειακό κέντρο, υπόδειγμα όχι μόνο για τον ελληνικό αλλά και το διεθνές χώρο. Και πιστεύουμε ότι κάτω από τις σημερινές συνθήκες που προδιαγράφονται για το χώρο της υγείας στη χώρα μας, το χθεσινό δράμα και το σημερινό ξεκίνημα θα γίνει πολύ σύντομα καθημερινή πραγματικότητα». Ανάμεσα στα άλλα προγραμματίζεται τότε και «η εγκατάσταση και η λειτουργία του νέου μηχανογραφικού συγκροτήματος που συνδεδεμένο οπ ήπε με 45 τερματικά αρχικά, με τελικό στόχο τα 100-120 θα επιφέρει επαναστατική αλλαγή στην καθημερινή λειτουργία του νοσοκομείου (μείωση της μέσης διάρκειας νοσηλείας, καλύτερη επικοινωνία εξωτερικών ιατρικών-εργαστηρίων-νοσηλευτικών τμημάτων κτλ.)». Ωστόσο σήμερα η υπηρεσία Στατιστικής που απασχολεί —και

σωστά— επιστήμονα ειδικευμένο στη βιοστατιστική, αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, με αποτέλεσμα να μην αφήνεται «πολλά περιθώρια για εξαγωγή συμπερασμάτων γύρω από την ποιότητα, είδος και κόστος νοσηλείας για το συμφέρον τόσο του ασθενούς, όσο και του θεραπευτή».

Η δεύτερη διοίκηση με πρόεδρο τον κ. Ι. Τσιτούρη φαίνεται πιο «προσγειωμένη» σε σχέση με τους μαξιμαλιστικούς στόχους της πρώτης. Στηρίζεται στην ανάγκη της οργάνωσης του μηχανισμού της Διοίκησης και της αποκατάστασης της ιεραρχίας. Χαρακτηριστικό της πολιτείας της διοίκησης είναι ο διορισμός στη θέση του γενικού διευθυντή, του κ. Σταυρέα, πρώην υποψηφίου στο συνδυασμό του χουντικού δημάρχου στη Ν. Σμύρνη. Από την πλευρά των εργαζομένων υπάρχουν μια σειρά αντιδράσεις ιδιαίτερα για την τύχη των «συνταξιούχων».

Ας δούμε όμως πως αντιμετωπίστηκαν τα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα του νοσοκομείου από την οργάνωση του ΠΑΣΟΚ, αφού πρώτα εξετάσουμε ορισμένα στοιχεία της σημερινής κατάστασης.

Η λειτουργία του «Ευαγγελισμού»

Ένας ασθενής για να χειρουργηθεί πρέπει να περιμένει μέσα στο νοσοκομείο, λόγω του κακού συντονισμού των υπηρεσιών, τουλάχιστον 10-15 ημέρες, πράγμα που πολλαπλασιάζει το ήδη μεγάλο οικονομικό και κοινωνικό κόστος της νόσου. Το κόστος μιας μέρας είναι περίπου 10.000 δρχ. Μπορούμε να υπολογίσουμε πόσο πληρώνει ένας δημόσιος α-

σφαλιστικός οργανισμός π.χ. για έναν ασθενή ασφαλισμένο που νοσηλεύεται. Μία ακτινολογική εξέταση χρειάζεται μέχρι και μία βδομάδα, ενώ απλές εργαστηριακές εξετάσεις (ούρων κτλ.) κάνουν 3 ή 4 ημέρες να φτάσουν στον υπεύθυνο κλινικό γιατρό, ενώ ο αντίστοιχος χρόνος στο εξωτερικό ή π.χ. στον ιδιωτικό νοσοκομείο «Υγεία» στη χώρα μας είναι 1-2 ώρες. Στον «Ευαγγελισμό» εργάζονται 80 κλητήρες. Κι όμως το κύριο καθήκον των βοηθών γιατρών των κλινικών είναι η καθημερινή τους ενασχόληση από εργαστηρίου σε εργαστήριο για να ανακαλύψουν τα αποτελέσματα των εργαστηριακών εξετάσεων.

Εκεί όμως που η κατάσταση είναι τραγική, αν και υπάρχει το ελαφρυντικό της μαζικής προσέλευσης ασθενών από την επαρχία, είναι στη διαδικασία εισαγωγής από τα εξωτερικά ιατρεία.

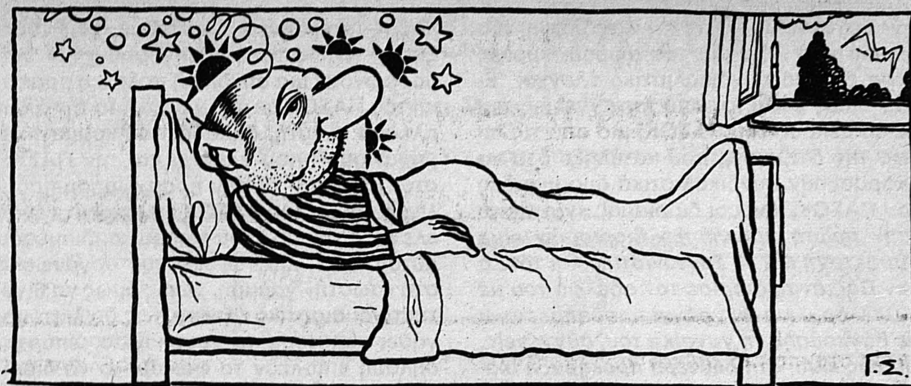
Από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, με φυσιολογική διαδικασία, από τα εξωτερικά ιατρεία δηλαδή, ο ασθενής δεν μπορεί να μπει στην Παθολογική και την Καρδιολογική κλινική. Δέχονται μόνο έκτακτα περιστατικά. Στην Α' Χειρουργική κλινική, με τη φυσιολογική διαδικασία εισαγωγής, ένας άνδρας χρειάζεται 2 μήνες για να εισαχθεί στο νοσοκομείο, ενώ μια γυναίκα 5 μήνες. Στη Β' Χειρουργική ο χρόνος για τον άνδρα είναι 2 μήνες και τη γυναίκα 4 μήνες. Στη Γ' Χειρουργική 20 ημέρες για τον άνδρα και 3 μήνες για τη γυναίκα. Στο Ουρολογικό 2 1/2 μήνες για τον άνδρα και 1 1/2 μήνες για τη γυναίκα. Για να γίνει μία στεφανιογραφία στην Α' κλινική χρειάζεται 3 μήνες και στη Β' κλινική 6 μήνες.

Για να μπει κάποιος στην Α' Ορθοπεδική κλινική χρειάζεται 6 μήνες και στη Β' Ορθοπεδική κλινική 14 μήνες. Στην Ωτορινολαρυγγολογική ένας άνδρας χρειάζεται 2 1/2 μήνες για να μπει, ενώ μια γυναίκα 1 1/2 μήνα. Στη Γαστρεντερολογική χρειάζεται κάποιος 15 ημέρες, στη Νεφρολογική 20 ημέρες, στην Καρδιοχειρουργική 4 μήνες, στη Χειρουργική Θώρακος 2 1/2 μήνες και στην Οφθαλμολογική 15 ημέρες.

Η κυριότερη συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι οι παρα-οικονομικές σχέσεις, που αναπτύσσονται μεταξύ γιατρού και αρρώστου. Για να εισαχθεί δηλαδή ο ασθενής, αναγκάζεται να χρησιμοποιήσει τη μέθοδο του έκτακτου περιστατικού όταν εφημερεύει ο γιατρός του, που σημαίνει πρακτικά ότι αυτή την ειδική μεταχείριση την πληρώνει και ανάλογα.

Δεν πρέπει ωστόσο να παραβλέψει κανείς τη βελτίωση των εξωτερικών ιατρείων, τη χρησιμότητα των «ραντεβού» και άλλα μέτρα. Ωστόσο, η αποδοτικότητα και η λειτουργία του Ιδρύματος δεν έχουν βελτιωθεί.

Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να ισχυρισθεί ότι όλα αυτά —και πολλά άλλα— οφείλονται και είναι το αποτέλεσμα μιας χρόνιας υποδομής στο χώρο της υγείας και ιδιαίτερα των νοσοκομείων, ενός κληροδοτήματος της Δεξιάς, συντηρούμενου από το μεγαλοϊατρικό κατεστημένο.

Η πραγματική όμως κατάσταση δεν συνηγορεί σε μια τέτοια εύκολη και ανέξοδη επιχειρηματολογία. Και αυτό φαίνεται καθαρά από την πολιτική και την αντίληψη μέσα από την οποία η οργάνωση του ΠΑΣΟΚ στον «Ευαγγελισμό» προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα.

Δύο ψηφοδέλτια στην ΕΠΝΕ που είναι... «ψήφοι ΠΑΣΟΚ»

Αξίζει να σημειωθεί ότι το σωματείο εργαζομένων στον «Ευαγγελισμό», η ΕΠΝΕ, ελεγχόταν από το ΚΚΕ, από το 1977. Μετά τις εκλογές του 1981, λειτούργησε κομματική οργάνωση (Κ.Ο.) του ΠΑΣΟΚ και η παράταξη, στις εκλογές του Φεβρουαρίου 1982, πήρε την πλειοψηφία με 6 έδρες, έναντι 5 του ΚΚΕ. Υπάρχει λοιπόν το Δ.Σ. του «Ευαγγελισμού» με πρόεδρο προσκείμενο στην κυβέρνηση και στη διοίκηση του σωματείου των εργαζομένων πλειοψηφεί το ΠΑΣΟΚ.

Το ενδιαφέρον για τη λειτουργία και την παρέμβαση της Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ, αρχίζει από δω και πέρα. Η Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ στελεχώνεται κύρια από μέλη του κινήματος, που προσλαμβάνονται σε διάφορες διοικητικές και άλλες θέσεις στο νοσοκομείο, με κύριο στόχο, όμως, να λειτουργήσουν σαν συνδικαλιστές. Παραμερίζονται στις αρχές του '82 τα παλιά συνδικαλιστικά στελέχη Μασουρίδης και Τσιάντος και αναλαμβάνει την ευθύνη της Συντονιστικής Επιτροπής της Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ ο Παζιάνας. Ο τελευταίος κατηγορείται όμως ότι, μαζί με άλλα μέλη, που η εγγραφή τους έγινε «επιπόλαια», «συγκρότησαν ομάδα μέσα στην Κ.Ο. με στόχο την απόκτηση δύναμης για την ικανοποίηση προσωπικών οφελημάτων». Στελέχη του ΠΑΣΟΚ αναφέρουν σε ανώτερα όργανα περιπτώσεις εγγραφής μελών που δήλωσαν ψευδώς ότι ανήκουν σε Τ.Ο. και ακόμη ότι σε απεργίες στο παρελθόν είχαν ταχθεί εναντίον. Ακόμη, ότι συνεργάζονται με «χουντοδεξιούς». Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένοι από τους «καταγγελλόμενους» κατέχουν υψηλές διοικητικές θέσεις στο Ίδρυμα. Σε έκθεση μάλιστα στελεχών του ΠΑΣΟΚ αναφέρεται ότι «η Συντονιστική αυτή με κύρια έκφραση τους Παζιάνα και Ραγκούση άσκησε έντονο διοικητισμό με ανοικτές παρεμβάσεις για προσλήψεις, μεταθέσεις, προαγωγές κτλ.». Η εσωτερική αυτή σύγκρουση στην οργάνωση του ΠΑΣΟΚ, έχει αποτέλεσμα τον διορισμό νέας Συντονιστικής Επιτροπής και

την αυτονόμηση της «ομάδας Παζιάνα». Τελικά, τον Φεβρουάριο του 1984, στις εκλογές της ΕΠΝΕ υπάρχουν δύο ψηφοδέλτια του ΠΑΣΟΚ: της ΠΑΣΚΕ που πήρε 3 έδρες και της «Ενωτικής Κίνησης» (με στελέχη ορισμένα μέλη του ΠΑΣΟΚ, τους Παζιάνα, Χριστοφιλόπουλο, Γκιγκάκη, κτλ.) που πήρε και αυτό 3 έδρες.

Στέλεχος του ΠΑΣΟΚ ερμηνεύει ως εξής αυτό το εκλογικό αποτέλεσμα: «Η ΠΑΣΚΕ συσπειρώσε κύρια κομματικούς ψήφους ενώ οι ψήφοι της «Ενωτικής Κίνησης» οφείλονται κύρια σε υπηρεσιακές εξαρτήσεις από προϊσταμένους». Ποιος άραγε και γιατί καλλιεργήθηκαν από το ΠΑΣΟΚ; Στο ερώτημα αυτό, όμως, δεν υπάρχει απάντηση. Και τονίζεται, επιπλέον, από την ίδια πλευρά: «οι ψήφοι που δόθηκαν, είτε στην ΠΑΣΚΕ, είτε στην «Ενωτική Κίνηση», είναι ψήφοι ΠΑΣΟΚ και δεν ανήκουν ούτε στη Δεξιά, ούτε στο ΚΚΕ». Δηλαδή κάτι αντίστοιχο με το «άσπρη γάτα, μαύρη γάτα...», αρκεί να πιάνει... ψήφους.

Η πολιτική και η ιδεολογία μιας οργάνωσης

Το ενδιαφέρον όμως δεν υπάρχει στις προηγούμενες διαπιστώσεις. Το σημαντικό από την παρέμβαση της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ στον «Ευαγγελισμό» πρέπει να αναζητηθεί στις αντιλήψεις της. Ποια πολιτική διαμορφώνει και τι —στο ιδεολογικό επίπεδο— εκφράζουν οι αντιθέσεις και τα συμπεράσματα των υπευθύνων.

Κατ' αρχήν προκαλεί απορίες —ανεξάρτητα από φήμες και καταγγελίες για το ποιοι προστατεύουν ποιους— η «ουδέτερη» στάση των καθοδηγητικών οργάνων του ΠΑΣΟΚ, σε ζητήματα όπως οι συνεργασίες στελεχών του με «χουντοδεξιούς», που άλλα στελέχη του καταγγέλλουν χωρίς να διαφευσθούν. Όπως επίσης και οι αναφορές για διοικητικές και άλλες παρεμβάσεις, που επιτρέπουν την διατύπωση κατηγοριών για «πρασινοφρουρισμό», ρουσφετολογία κτλ. σε βάρος στελεχών (και με διοικητικές θέσεις), που όμως εξακολουθούν να λειτουργούν στην Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ τέσσερα χρόνια, να έχουν προσβάσεις σε τρία Δ.Σ. του Ιδρύματος, να είναι «ψήφοι ΠΑΣΟΚ», να εκφράζουν δηλαδή τη «σοσιαλιστική πολιτική» της «Αλλαγής».

Αυτά επισημειώνονται από στελέχη του ίδιου του ΠΑΣΟΚ, που ανήκουν στην Κ.Ο. Όμως η προβληματική τους δεν ξεπερνά

την καταγγελία, ούτε την αντίληψη του διοικητικού ελέγχου του χώρου, κυρίως μέσα από το συνδικαλιστικό έλεγχο. Έτσι, όπως φαίνεται από καταγγελίες παλαιού μέλους του ΠΑΣΟΚ, μια από τις αιτίες της διαμάχης, που κατέληξε στο να εκφραστούν συνδικαλιστικά δυο μερίδες του ΠΑΣΟΚ, είναι οι διορισμοί: «γιατί ενώ στην πρώτη προκήρυξη διορισμών είχε συμμετοχή και το Συντονιστικό και τότε ο μεν Παζιάνας διόρισε τον αδελφό του με 80.000 δρχ. και 20 χρόνια προϋπηρεσία, ο δε Ραγκούσης τη γυναίκα του, συγγενείς, φίλους κλπ., στη δεύτερη προκήρυξη διαγωνισμού ανέλαβε ο Τομέας, χωρίς τη συμμετοχή του Συντονιστικού. Από κει και πέρα ξεκίνησε ένας πόλεμος μεταξύ τους...».

Ενώ άλλο μέλος, σε κάποια συνεδρίαση, ανέφερε ότι «δεν πρέπει να συμμετάσχουμε στις νέες προσλήψεις, γιατί είμαστε ανύπαρκτοι και σαν οργάνωση, αλλά και σαν Σ.Ε. Έχουμε πολύ καιρό να συνεδριάσουμε και συγκεντρωμάστε μόνο για τις προσλήψεις και τις μεταθέσεις και πάσιμε, όπως πολλές φορές τόνισα, να ασχολούμαστε με τους κύριους σκοπούς της οργάνωσης...».

Να, τέλος, πως αντιμετωπίζει π.χ. ανώτερο στέλεχος του ΠΑΣΟΚ και της Διοίκησης την πολιτική παρέμβαση και ποια είναι η συνδικαλιστική του «αντίληψη». «Επειδή πάντα είχαμε το φόβο ότι όσο θα ανδρώνεται το σωματείο και θα μεγαλώνει και ο λόγος του θα έχει μεγαλύτερη ισχύ, τόσο και θα αυξάνει ο κίνδυνος να αυτονομηθούν τα άτομα του χώρου μας που είχαμε εκλέξει συνδικαλιστές, γι' αυτό και ζητήσαμε την πρόσληψη σε διάφορες θέσεις σ. ώστε να αυξηθεί το δυναμικό μας και να μπορούμε να καλύψουμε όλο το χώρο τουλάχιστον στο πολιτικό συνδικαλιστικό λόγο».

Να ακόμη πως περιγράφεται η δραστηριότητα της Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ τα πρώτα χρόνια: «Η ΣΕ με την ηγεσία του σ. Παζιάνα και με κυρίαρχη πολιτική λογική την παρέα και τη φίλια αντί να προχωρήσει σε προγραμματισμό, ομάδες δουλειάς, συλλογικότητα στις αποφάσεις της Σ.Ε. και της Γ.Σ. ακολουθούσε μία σχετιστική και προσωποπαγή πολιτική, συνεδριάζοντας στις κάμαρες και τους διαδρόμους με μια αντίληψη ελέγχου και προώθησης ανθρώπων σε όλους τους χώρους έξω από κομματική ιδιότητα αρκεί να τους ελέγχει. Μέσα από τέτοιες αυθαιρεσίες, η τρομοκρατία, το ρουσφέτι, η μικροπολιτική και η δεξιά πρακτική δεν είχαν και δεν έχουν όριο για το σ. Παζιάνα και τους συνεργάτες του».

Οι προσλήψεις δηλαδή γίνονται ή για να ενισχυθεί η κομματική οργάνωση ή για να ενδυναμωθεί η μία πλευρά της που φαίνεται να έχει διασυνδέσεις με ισχυρούς, από το παρελθόν, «παράγοντες» του διοικητικού μηχανισμού. Όχι, όμως, για να λειτουργήσει καλύτερα το νοσοκομείο.

Ανεξάρτητα πάντως από τυχόν προσωπικές αντιθέσεις, έχουμε το φαινόμενο προσχώρησης μετά τις εκλογές στο ΠΑΣΟΚ στελεχών — «νεοπρασινισάντων» δη-

λαδή— που συνεργάζονται με «χουντοδεξιούς» (όπως τους κατηγορούν) και διαμορφώνουν μια συνολική πολιτική πρακτική του ΠΑΣΟΚ σε ένα χώρο. Από την άλλη πλευρά —αυτή, δηλαδή, του κομματικού μηχανισμού που ελέγχει και την ΠΑΣΚΕ στο Ίδρυμα— με την προσχώρηση-πρόσληψη μελών του ΠΑΣΟΚ επιχειρείται ένας ελεγχος του μαζικού χώρου και διαμέσου αυτού και η επαναφορά της οργάνωσης στη «σωστή» γραμμή, χωρίς όμως να θίγεται το ουσιαστικό ζήτημα πως θα λειτουργήσει καλύτερα το νοσοκομείο. Υπάρχει δηλαδή επιπλέον το φαινόμενο να διορίζονται όχι μόνο οι «κομπάρσοι», αλλά ένα ολόκληρο σύνολο μελών του ΠΑΣΟΚ για να λειτουργήσει... καλύτερα ένας δημόσιος χώρος. Μία αναντιστοιχία —στην καλύτερη περίπτωση— αυτών που πρέπει να γίνουν και της πολιτικής που ακολουθείται.

Πέρα όμως από αυτή την αντιφατικότητα, έχουμε ένα δείγμα για το πως αντιμετωπίζονται οι σχέσεις κόμματος-κράτους και κόμματος-συνδικάτου σε πρακτικό επίπεδο. Πολιτική είναι ο οργανωτικός έλεγχος, ιδεολογία η χειραγώγηση ενός μαζικού χώρου και ο διοικητικός έλεγχος. Μία τέτοια αντίληψη, όμως, οδηγεί σε ένα «νέου τύπου» διοικητικό κατεστημένο, με συγκεκριμένες σχέσεις και συμφέροντα και προφανώς είναι έξω από κάθε λογική παρέμβασης για λειτουργία νοσοκομείου, που υποτίθεται πρέπει να «μετατραπεί σε υπόδειγμα όχι μόνο για τον ελληνικό χώρο, αλλά και το διεθνή». Τα όρια μιας τέτοιας αντίληψης είναι δεδομένα. Αν στην πρώτη περίπτωση οι συνεργασίες με «χουντοδεξιούς» κτλ. προκαλούν —και απόλυτα δικαιολογημένα— την οργή στελεχών του ΠΑΣΟΚ για το πως και γιατί ένα «σοσιαλιστικό κίνημα» δεν μπορεί να απαντήσει και να δώσει κάποια λύση σε μια τέτοια κατάσταση, στη δεύτερη περίπτωση έχουμε μια κριτική η οποία αρχίζει και τελειώνει σε μια προβληματική καλύτερης και πλέον συμφέρουσας για το κόμμα και συνεπώς την κυβέρνηση, λύσης στο «φλέγον» πρόβλημα: του διοικητικού ελέγχου του νοσοκομείου και του οργανωτικού ελέγχου του συνδικάτου για να ...προχωρήσει η «Αλλαγή». Προφανώς βέβαια η ΠΑΣΚΕ που ελέγχεται από το μη «αυτονομημένο» ΠΑΣΟΚ, αλλά το κομματικό, θέτει μια σειρά προβλήματα, αλλά μέσα στα πλαίσια μιας αντίληψης που αδυνατεί να αντιμετωπίσει τα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα του νοσοκομείου πέρα από την καλή διάταξη των δυνάμεων. Τις σχέσεις ισοτιμίας δηλαδή, «σε κομματικό, συνδικαλιστικό και υπηρεσιακό επίπεδο».

Προς την «εφαρμογή» του ΕΣΥ

Η τελευταία απεργία της ΕΠΝΕ (αρχές Ιουλίου) στον «Ευαγγελισμό», έφερε στην επιφάνεια αρκετές πλευρές των προβλημάτων που άπτονται της υποδομής των νοσοκομείων. Δεν αναφερόμαστε εδώ μόνο στην έλλειψη π.χ. αξονικού τομογράφου που «αναγκάζει» τους ασθενείς να πηγαίνουν σε ιδιωτικά εργαστήρια. Ανα-

φερομάστε κυρίως στην λειτουργία και οργάνωση του νοσοκομείου, τον όλο διοικητικό μηχανισμό και τις εργασιακές σχέσεις. Αλλά και στην κυβερνητική πολιτική και την όλη αντίληψη παρέμβασης του κυβερνώντος κόμματος, όπως εκφράζεται στο συνδικαλιστικό επίπεδο.

Απέναντι στα κρίσιμα προβλήματα που χρονίζουν, τις υπαρκτές και μεγάλες ανεπάρκειες των νοσοκομείων και των άλλων δομών του συστήματος υγείας, δεν υπάρχει μια συγκροτημένη πολιτική με προτεραιότητες και ιεραρχήσεις. Απέναντι στην αμφισβήτηση της ικανότητας της υποδομής που υπάρχει, για να στηρίξει μεταρρυθμίσεις και αλλαγές στο χώρο της υγείας, αντιπαράκειται μια γενική πολιτική που, στην καλύτερη περίπτωση, μεταφράζεται σε μια πρακτική διοικητικού ελέγχου. Απέναντι στην αδυναμία των βασικών μηχανισμών διοίκησης των νοσοκομείων να ανταποκριθούν σε στοιχειώδεις ανάγκες και να διαμορφώσουν σχέσεις εργασίας που θα στηρίξουν μια προσπάθεια αποδοτικότητας και καλύτερης λειτουργίας του, ο «καυγάς» γίνεται για τον έλεγχο των μηχανισμών.

Οι περιεργές συμπράξεις που καταγγέλλονται από στελέχη του ΠΑΣΟΚ και η ανάπτυξη, σε μια τέτοια βάση, κριτικής και αντιθέσεων στο εσωτερικό μιας κομματικής οργάνωσης, είναι χαρακτηριστική για το ποιες είναι «δεξιές» και ποιες «αριστερές» θέσεις. Υποτίθεται ότι κύρια απασχόληση της οργάνωσης έπρεπε να είναι η παρέμβαση για τη χάραξη μιας ευρύτερης πολιτικής, ικανής να στηρίξει τη διαδικασία εφαρμογής του ΕΣΥ και όχι μόνο η «συνδικαλιστική» παρέμβαση. Αλλά στο βαθμό που πάει να γίνει ή γίνεται «πολιτική», διαμορφώνονται και οι αντιθέσεις και οι απόψεις που χαρακτηρίζουν την πολιτική, πλέον, παρέμβασή της. Κι εδώ είναι το κρίσιμο σημείο.

Δεν ισχυριζόμαστε ότι δεν γίνεται καμία προσπάθεια να εντοπισθούν τα προβλήματα. Είναι όμως δυνατόν, με παρόμοια πολιτική, αντίστοιχη ιδεολογία και με τη σημερινή υποδομή, να προχωρήσει η διαδικασία εφαρμογής του ΕΣΥ; Μπορεί έτσι να ενταχθεί το «μεγαλύτερο νοσοκομείο της χώρας» στην μεταρρύθμιση της Υγείας; Ποιες προϋποθέσεις στην υποδομή των νοσοκομείων θεωρεί αναγκαίες η κυβέρνηση για να υλοποιηθεί το ΕΣΥ; Και, τελικά, ποιες πολιτικές διαδικασίες σε τέτοιους χώρους και ιδιαίτερα στο μαζικό κίνημα και στη «συμμετοχή των εργαζομένων» προκρίνει το ΠΑΣΟΚ;

Αυτά τα θέματα δεν έχουν μόνο «διακηρυκτικές αξίες». Αποτελούν βασικά στοιχεία, από την απάντηση των οποίων κρίνεται και η πολιτική και η ιδεολογία και η πρακτική ενός «σοσιαλιστικού κινήματος» και μιας «σοσιαλιστικής κυβέρνησης». Και επειδή πολλά λέγονται για «τις σχέσεις κράτους—κόμματος» και τη «συμμετοχή», χρειάζεται και να διευκρινίζονται και να αντιμετωπίζονται εκεί που υπάρχουν. Σε κοινωνικούς χώρους δηλαδή που κρίνονται (υποτίθεται) τα «μεγάλα οράματα».

□

Πέρα από τις πλαστικές σημαίες

Στο διάστημα Μαρτίου-Μαΐου 1985, το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ χρησιμοποίησαν, για την προεκλογική τους εκστρατεία, 53.000 περίπου αφίσες, για τις οποίες δαπάνησαν περίπου 447 εκατ. δρχ.¹

Αυτό όμως αφορά ένα μόνο τμήμα της αφισοκόλλησης, γιατί περιλαμβάνει μόνο τις αφίσες που διακινήθηκαν μέσα από τις εταιρείες που νοικιάζουν χώρο για αφίσες. Κατά συνέπεια, τα μεγέθη αυτά αποτελούν μία ένδειξη, γιατί είναι πρακτικά αδύνατο να υπολογίσουμε το συνολικό μέγεθος της αφισοκόλλησης που έκαναν τα δύο κόμματα.

1. Ο αριθμός των αφισών (βλέπε Διαγράμματα 1 και 2)

Συνολικά —και από τα δύο κόμματα— χρησιμοποιήθηκαν 52.700 αφίσες, από τις οποίες το ΠΑΣΟΚ είχε τις 13.500 (το 25,6%) και η ΝΔ τις 39.200 (το 74,4%), δηλαδή σε αναλογία 1 ΠΑΣΟΚ προς 3 ΝΔ.

Πρώτη άρχισε η ΝΔ, τον Μάρτιο, χρησιμοποιώντας 5.800 αφίσες (από τις οποίες οι 4.100 στην Αθήνα). Τον Απρίλιο, το ΠΑΣΟΚ χρησιμοποίησε 6.200 αφίσες (από τις οποίες οι 5.000 στην Αθήνα), ενώ η ΝΔ χρησιμοποίησε 18.229 αφίσες (από τις οποίες οι 14.229 στην Αθήνα) —δηλαδή 214% περισσότερες από αυτές που χρησιμοποίησε τον Μάρτιο.

Τον Μάιο, το ΠΑΣΟΚ χρησιμοποίησε 7.300 αφίσες —18% περισσότερες απ' όσες χρησιμοποίησε τον Απρίλιο— από τις οποίες οι 6.100 στην Αθήνα, ενώ η ΝΔ χρησιμοποίησε 15.170 αφίσες —17% λιγότερες απ' όσες χρησιμοποίησε τον Απρίλιο— από τις οποίες οι 12.120 στην Αθήνα.

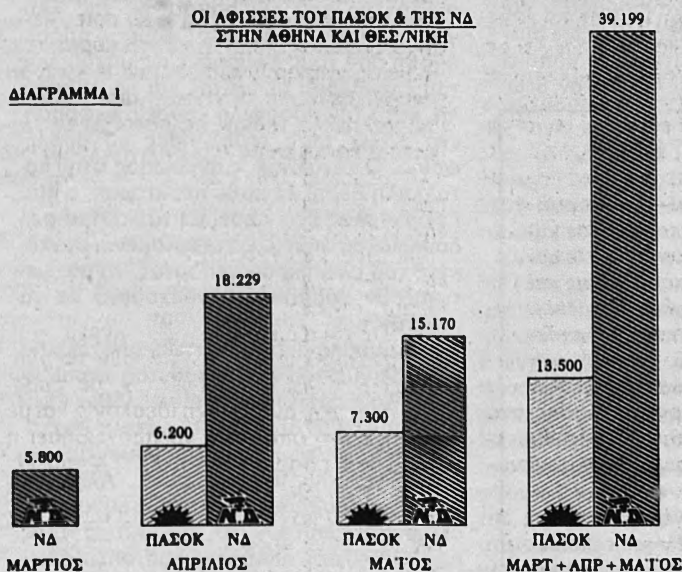
2. Τα χρήματα που δαπανήθηκαν (βλέπε Διαγράμματα 3 και 4)

Τα χρήματα που δαπανήθηκαν αντιπροσωπεύουν μόνο την τοποθέτηση και το ενοίκιο του χώρου που τοποθετούνται οι αφίσες.

1. Τα στοιχεία που παρατίθενται προέρχονται από τη Nielsen και αφορούν την αφισοκόλληση στην Αθήνα και Θεσ/νίκη.

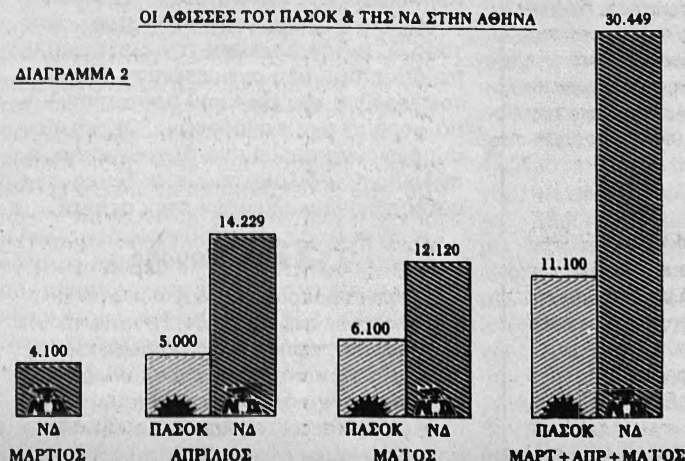
ΟΙ ΑΦΙΣΣΕΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ & ΤΗΣ ΝΔ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΟΙ ΑΦΙΣΣΕΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ & ΤΗΣ ΝΔ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

του Μανώλη Χαιρετάκη

Συνολικά, τα δύο κόμματα δαπάνησαν 447.5 εκατ.δρχ, που αναλύονται σε:

	Δαπάνη (εκατ. δρχ.)	%
ΠΑΣΟΚ	115.6	25.8
ΝΔ	331.9	74.2
ΣΥΝΟΛΟ	447.5	100

Το ποσό που δαπάνησαν τα δύο κόμματα —για να δώσουμε την τάξη του μεγέθους του— αντιπροσωπεύει το 67% της συνολικής δαπάνης για αφισοκόλληση που έγινε για όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που διαφημιζόνταν στην Ελλάδα το 1984 (και που ανέρχονταν σε 738.4 εκατ.δρχ.)¹.

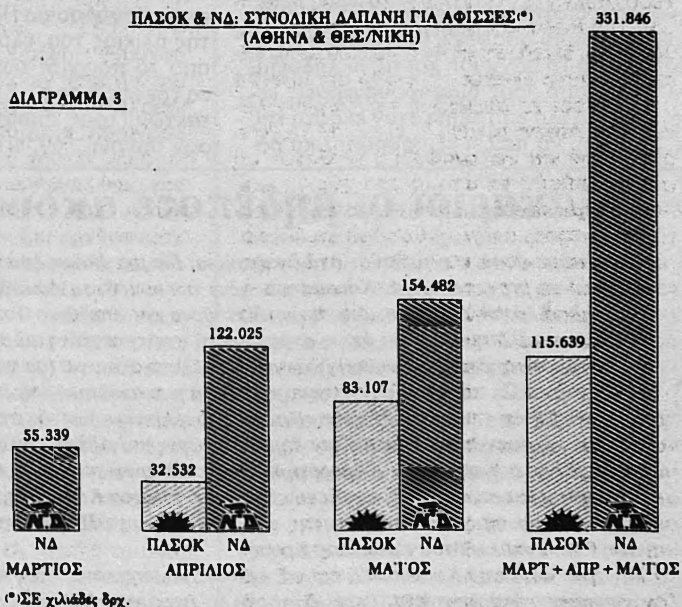
Ενώ το ΠΑΣΟΚ συγκέντρωσε τις αφίσες του τον Απρίλιο και τον Μάιο, η ΝΔ χρησιμοποίησε και τον Μάρτιο.

% κατανομή της δαπάνης στις αφίσες

	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΑΣΟΚ	—	28.1	71.9	100.0
ΝΔ	16.7	36.8	46.5	100.0
ΣΥΝΟΛΟ	12.4	34.5	53.1	100.0

ΠΑΣΟΚ & ΝΔ: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΑΦΙΣΣΕΣ^(*) (ΑΘΗΝΑ & ΘΕΣ/ΝΙΚΗ)

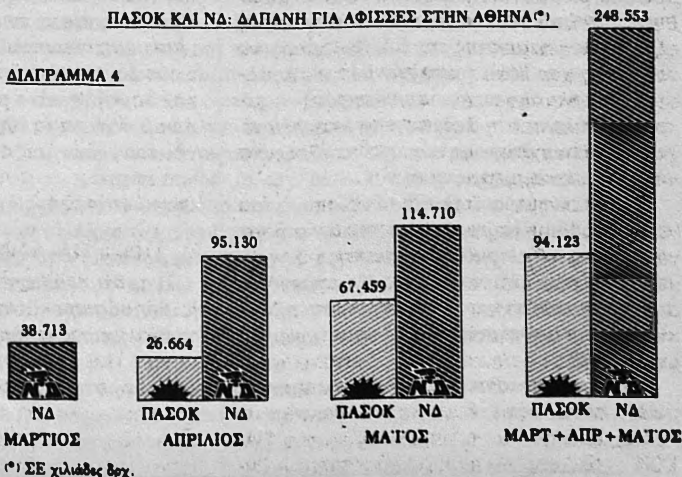
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

(*) ΣΕ χιλιάδες δρχ.

ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΝΔ: ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΑΦΙΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ^(*)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

(*) ΣΕ χιλιάδες δρχ.

«ΑΥΡΙΑΝΗ»: Το παρόν και το μέλλον

Ο «Αυριανισμός», που σαν έννοια έχει πια πολιτογραφηθεί στο καθημερινό μας λεξιλόγιο, υποδηλώνοντας μια ορισμένη πρακτική και συμπεριφορά, σηματοδοτεί και ένα άλλο αξιολογικό γεγονός: για πρώτη φορά —για τη νεοελληνική τουλάχιστον πραγματικότητα— μια εφημερίδα κατορθώνει να αποτελεί σημείο αναφοράς της πολιτικής και κοινωνικής μας ζωής. Η επιτυχία αυτή, που ξεπερνά κατά πολύ τα όρια του Τύπου ως τετάρτης εξουσίας, οφείλεται ασφαλώς στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η συγκεκριμένη εφημερίδα, αλλά και σε κοινωνικο-πολιτικούς παράγοντες, που βοήθησαν στην ανάδειξη αυτής της ιδιαιτερότητας.

Γ. Κουρής: Η πηγή κάθε εξουσίας

Η πρώτη ιδιομορφία της περί ης ο λόγος εφημερίδας, είναι ότι, σε αντίθεση με τις «παραδοσιακές», δεν διακρίνεται από μία ιεραρχία και ένα αντίστοιχο καταμερισμό αρμοδιοτήτων. Η εφαρμογή του ρητού «σοφόν το ασαφές», έχει βέβαια ως αποτέλεσμα τη σύγχυση και τις αλληλοεπικαλύψεις από τους διάφορους φορείς «εξουσίας», αλλά επιτρέπει στον εκδότη της κ. Γ Κουρή, να παίζει εξισορροπητικό ρό-

Του Ρεπόρτερ

λο, διευθετώντας τις διαφορές που μοιραία προκύπτουν. Με αυτό τον τρόπο, ο εκδότης εμφανίζεται ως ειρηνοποιός και «Πόντιος Πιλάτος», επιβάλλοντας την παρουσία του σαν απαραίτητη για την απρόσκοπτη λειτουργία της εφημερίδας.

Σ' αυτό το καθεστώς της ασάφειας και της παντοδυναμίας, τα πρόσωπα είναι φυσικό να παίζουν δευτερεύοντα ρόλο. Υπάρχει όμως μία εξαίρεση: πρόκειται για τον διευθυντή και υπεύθυνο προσωπικού Ντίνο Κουτσούμη.

Ο 76χρονος γέρων με το γνωστό χουντικό παρελθόν, έχει καταφέρει να δημιουργήσει γύρω του μία ισχυρή ομάδα αυλοκολάκων, που του επιτρέπει, αφ' ενός μεν να ελέγχει σε μεγάλο βαθμό την εφημερίδα, και αφ' ετέρου να εμφανίζεται με ισχυρά διαπραγματευτικά ατούς απέναντι στην εργοδοσία. Παρά το προχωρημένο της ηλικίας του, εξακολουθεί να θέλγεται από το παιχνίδι των μηχανορραφιών και να τρέφεται από τις σάρκες των νέων συντακτών, τους οποίους είτε χρησιμοποιεί σαν όργανά του, είτε απολύει, όταν θεω-

ρήσει ότι αποτελούν εμπόδια στα σχέδιά του. Δεξί χέρι του Κουτσούμη, θεωρείται ο υπεύθυνος του ελεύθερου ρεπορτάζ Αντώνης Γκιώνης.

Ολιγομελής ομάδα στήριξης, διαθέτει και ο Γεράσιμος (Μάκης) Κουρής, ο οποίος όμως βασίζεται περισσότερο στην ιδιότητα του συνεκδότη και στη συγγενική του σχέση με το «Μεγάλο Αδελφό».

Από το υπόλοιπο «επιτελείο», αξίζει ιδιαίτερη αναφορά στο πρόσωπο του Γιώργου Καψάλη. Γνωστός χουντικός αστέρας, ο εκδότης του ακροδεξιού εντύπου «Στόχος», έχει εξασφαλίσει καίρια θέση στην εφημερίδα, ελέγχοντας τα προς δημοσίευση κείμενα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρ' ό,τι ο Καψάλης δεν κρύβει καθόλου τις πεποιθήσεις του —διαδίδει μάλιστα ανοιχτά το έντυπό του μέσα στην εφημερίδα— η δημοκρατική ευαισθησία των αδελφών Κουρή ουδόλως θίγεται.

Στο επιτελείο της εφημερίδας, προστέθηκε τον τελευταίο καιρό και ο δημοσιογράφος Μπάμπης Γεωργούλας. Πρώην συντάκτης του «ΡΙζοσπάστη», της «Αυγής» και της «Ελεύθερης Γνώμης», προσελήφθη από τους Κουρήδες ως υπεύθυνος του ελεύθερου ρεπορτάζ και με αποστολή, κατά την προσφιλή κούρειο έκφραση, «να βάλει τους τεμπέληδες να δουλέψουν». Ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση; Σε κάθε περίπτωση, ο Μπ. Γεωργούλας έχει πέσει με τα μούτρα στη δουλειά, σε σημείο ώστε ορισμένοι συντάκτες του ελεύθερου ρεπορτάζ, να αντιμετωπίζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να τα παρατήσουν.

Το μισθολογικό καθεστώς, αποτελεί κι αυτό δείγμα του επικρατούντος ισοπεδωτικού λαϊκισμού. Οι μηνιαίοι μισθοί ξεκινούν από 6.000 δρχ. για τους νέους συντάκτες και σπανίως υπερβαίνουν τις 30-35.000 για τους παλαιότερους. Άλλωστε οι ίδιοι οι Κουρήδες ομολογούν ευθαρσώς ότι αντιμετωπίζουν το συντακτικό τους προσωπικό σαν απλά νούμερα, όπως περίπου οι δεσμοφύλακες τους φυλακισμένους και οι λοχαγοί τους στρατιώτες τους. Σ' αυτήν άλλωστε την αντίληψη, υποτάσσεται η όλη αντιμετώπιση του συντακτικού και του τεχνικού προσωπικού από μέρους των εργοδοτών. Όποιοι δεν συμφωνούν μπορούν να φύγουν και οι απώλειες που δικαιολογούνται ξεπερνούν αυτές των νάρκαλιευτών στον στρατό...

Ο «Άγιος» Κουρής

Δεν είναι μακριά η εποχή, που από τις επιστολές των αναγνωστών, έβγαине το κύριο θέμα της εφημερίδας. Σήμερα ακόμη, οι επιστολές καλύπτουν μία ολόκληρη σελίδα, ενώ όχι σπάνια υιοθετούνται και προβάλλονται ακόμη και οι πιο εξώφθαλμα αστήρικτες καταγγελίες.

Μακάριοι οι μηδέποτε ακούντες...

Για μια ακόμη φορά, η «Αυριανή» στα δικαστήρια. Για μια ακόμη φορά, το εδύλιο δεν φιλοξένησε μέλος της οικογένειας Κουρή (που, μετά την «υπόθεση Λακόστ», αποφεύγει τις κακοτοπιές), αλλά τον «Εκδότη, Διευθυντή, Υπεύθυνο και Υπεύθυνο Τυπογραφείου» (όλα μαζί αυτά τα μεγαλόσημα, έτσι όπως αναφέρονται στην «ταυτότητα» της «μεγαλύτερης και τιμότερης εφημερίδας στη χώρα») Ιωάννη Γαβριελάτο. Και, για μια ακόμη φορά, καταδική.

Το πράγμα είναι πια τόσο συχνό, που κανονικά η επανάληψή του δεν θα προξενούσε έκπληξη —δεν είναι «ειδίχη». Η πρόσφατη δίκη, όμως, είχε δυο νέα στοιχεία. Κατ' αρχήν, η ταυτότητα των μνηντών: όλοι μαζί οι δημοσιογράφοι του Αθλητικού Τμήματος της ΕΡΤ-1. Δεύτερο, αλλά όχι ελάχιστο, η ταυτότητα του κυριότερου εκ των μαρτύρων υπεράσπισης: ουδείς άλλος του πρώην Γ.Γ.Α. και νυν βουλευτή Κίμωνα Κουλούρη, που ήρθε να καταθέσει την υποστήριξη του, προστιθέμενος στη χορεία των εκ ΠΑΣΟΚ ορμώντων, φανερών και αοράτων, «φίλων του ιδρύματος Κουρή».

Και η μεν μαρτυρία Κουλούρη (περί της «καλής προαιρέσεως» της «Α») δεν διέσωσε την Κούρειο δικαστική αγνότητα, όπως δύσκολα θα την διασώσουν οι τυχόν άλλες ανάλογες, στις μνηνύσεις που έχουν πλέον αρχίσει κατά συρροή να υποβάλλουν πολλοί θιγόμενοι, κυρίως εκπρόσωποι του δημοσιογραφικού κλάδου. Πλανάται, όμως, το ερώτημα πότε θα διαταραχτεί η μακαριότης της ΕΣΗΕΑ, ενώ μέλη της (και μη) χαρακτηρίζονται «τρωκτικά του δημόσιου κορβανά, τεμπελχανάδες» και άλλα ων ουκ έστι αριθμός και, κυρίως, όριο.

Όπως δεν θίγεται η μακαριότης ουδενός όταν, με αφορμή το φόνου του νεαρού Σινιώρα από αρχιφύλακα «εν διατεταγμένη υπηρεσία», έχει ήδη ξεπεράσει το 10ήμερο η καμπάνια της «Α» (και των αναγνωστών της) υπέρ της εφαρμογής του νόμου του Λυντς —σε βάρος, βέβαια, του κάθε μικροκακοποιού, έτσι, για παραδειγματισμό...

Να υπενθυμίσουμε στο ΠΑΣΟΚ (που τόσο αρέσκειται στους Αυριανούς λιβανωτούς) ότι έχει αναλάβει δέσμευση κατά της θανατικής ποινής; Να ωελλίσουμε σε νομομαθή ύπα ότι «έγγραφος εκθειασμός εγκλήματος» δεν υφίσταται μόνο για όσους αναδημοσιεύουν ντοκουμέντα της «17 Νοέμβρη»; Να υπομνήσουμε, τέλος, ότι ανάμεσα στα πρώιμα (και για τούτο πιο ανησυχητικά) συμπτώματα της έλευσης του φασισμού στην Ιταλία ήταν, ακριβώς, η μικρο- και μεσοαστική υποστήριξη στο Μουσσολίνιο «να πάρουμε το νόμο στα χέρια μας»;

Μάλλον ορθολογικότερο είναι να παραφράσουμε μια γνωστή ρήση. Και να θυμοσφήσουμε: «ο κάθε λαός έχει τις εφημερίδες που του αξίζουν»...

Ψ.

μιας εφημερίδας και μιας ιδέας

Η ιδιόμορφη σχέση με τους αναγνώστες, δεν εξαντλείται πάντως στην αρχή «οι αναγνώστες γράφουν την εφημερίδα». Ειδικά μεταξύ εκδωτών και αναγνώστων, έχει διαμορφωθεί μία σχέση «μανικού έρωτα» —που θα 'λεγε και ο Κ. Ζουράρις— που όμοιά της μόνο σε μυστικιστικές αιρέσεις θα μπορούσε να αναζητηθεί. Η εφημερίδα μεταβάλλεται καθημερινώς σε χώρο παρέλασης δεκάδων αναγνώστων, που δεν έρχονται απλώς να ζητήσουν κάποια δημοσίευση, αλλά να βρουν λύση ακόμη και σε καθαρά προσωπικά προβλήματα. (Μια αναγνώστρια, για παράδειγμα, ζητούσε να βρεθεί ο άντρας της που την παράτησε). Εκφράσεις του τύπου «Ο Άγιος Κουρής» ή «θέλω να πεθάνω με την 'Αυριανή' στο φέρετρό μου» αποτελούν ήπιες εκδηλώσεις αυτής της λατρείας.

Το αποκορύφωμα αυτής της παγανιστικής σχέσης που περιγράψαμε, σημειώθηκε το βράδυ των εκλογών, όταν «οπαδοί της Αλλαγής» συγκεντρώθηκαν μπροστά στα γραφεία της εφημερίδας, φωνάζοντας «έβγα Γιώργο για να δεις / τα παιδιά της Αλλαγής», όπερ και εγένετο.

Είναι προφανές ότι έχουμε να κάνουμε με νέο, ιδιαίτερο ψυχολογικό και κοινωνικό φαινόμενο, για το οποίο η «ψυχολογία της μάζας» του Λεμπόν μας προσφέρει ορισμένες εξηγήσεις, ενώ η πληρέστερη ανάλυσή του, παραπέμπει στις διαμορφώσεις της νεοελληνικής κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Η «Αυριανή», απευθύνεται κυρίως στο διαταξικό μεσόστρωμα των νεοανερχόμενων μικροαστών, στους οποίους το ΠΑΣΟΚ, με ιδεολογήματα του τύπου «προνομιούχοι—μη προνομιούχοι» δημιούργησε την αντίληψη ότι είναι οι εκλεκτοί της νέας εξουσίας. Τα στρώματα αυτά, έχοντας για χρόνια αντιμετωπίσει την περιφρόνηση και την καταπίεση των κυρίαρχων μεγαλοαστικών δυνάμεων, πολιτικοποιήθηκαν, όχι μέσα από ιδεολογικές διεργασίες, αλλά βιώνοντας το μίσος προς εκείνους που θεωρούν υπεύθυνους της προηγούμενης κατάστασής τους.

Σαν μοναδικό στοιχείο πολιτικοποίησης, εμφανίζεται, κατά συνέπεια, η επιθυμία γρήγορης και με κάθε τρόπο κοινωνικής ανόδου. Γνήσια τέκνα αυτού του διαταξικού μεσοστρώματος είναι οι Κουρήδες και η «Α» δεν αποτελεί παρά τη φαντασιακή προέκταση των δικών τους επιθυμιών και συνδρόμων. Οι ιδιοκτήτες της «Αυριανής», χωρίς κανένα κοινωνικό και πνευματικό εκτόπισμα, επιχειρούν την ανάδειξή τους χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα, αξιοποιώντας παράλληλα και τις δυνατότητες που τους παρέχει ο έντονος παρασιτικός χαρακτήρας της ελληνικής κοινωνίας, που τους έχει άλλωστε «γεννήσει».

Οι προηγούμενες επιχειρηματικές προσπάθειες των Κουρήδων, αλλά και ο τρόπος που έστησαν την «Α», είναι χαρακτη-

ριστικές: η πυρκαγιά, τα ασφάλιστρα της οποίας απετέλεσαν το αρχικό κεφάλαιο, η επιλογή μιας από τις πιο υποβαθμισμένες περιοχές του Ταύρου ως χώρος στέγασης της εφημερίδας (η οδός Δημητρος, όπου βρίσκονται τα γραφεία, μόλις πρόσφατα ασφαλοστρώθηκε), το άθλιο χαρτί, οι μουσικακές τεχνικές εγκαταστάσεις, ο μικρός αριθμός τηλεφωνικών γραμμών, ο υποπολλαπλάσιος αριθμός κακοπληρωμένων συντακτών, είναι τα κομματάκια του Αυριανού «παζλ».

Το γεγονός ότι δεν έχουν γίνει αποδεκτοί από το δημοσιογραφικό κόσμο, εντείνει το σύνδρομο της απόρριψης και το μένος εναντίον όλων εκείνων που στέκονται εμπόδιο στα σχέδιά τους. Ο καθημερινός φασισμός της εφημερίδας και οι ατέλειωτες ύβρεις, αντανακλών άλλωστε την ανασφάλεια που προκαλεί η επίγνωση της αδυναμίας άσκησης δημοσιογραφίας σε επαγγελματική βάση και γενικότερα της αδυναμίας κοινωνικής ανάδειξης με κάποιους αξιοκρατικούς όρους.

Λαμπράκης στη θέση του Λαμπράκη

Τρώγοντας έρχεται η όρεξη. Έχοντας εξασφαλίσει ένα μερίδιο από το πιάτο της εξουσίας, οι Κουρήδες ονειρεύονται ακόμη μεγαλύτερες δόξες και τιμές. Ιδιαίτερα ο μεγαλοπαραγοντισμός του Γ. Κουρή, τον κάνει να ασφύκτι στα στενά όρια της οδού Δημητρος. Ήδη, μετά τον «Φιλαθλο», ο Γ. Κουρής δεν κρύβει πια την πρόθεσή του για την έκδοση εβδομαδιαίου εντύπου, με πρότυπο το «Ποντίκι».

Οι μελλοντικοί στόχοι, φαίνεται πάντως ότι είναι και πολιτικοί, αφού κάθε «καθώς πρέπει» συγκροτηματάρχης, δεν μπορεί παρά να είναι και πολιτικός παράγοντας. Επειδή δε ο Γ. Κουρής είναι προνοητικός, προσπαθεί να προκαθορίσει κατά το συμφέρον του τις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις, αντιλαμβανόμενος ότι οι συσχετισμοί στο ΠΑΣΟΚ, μπορούν να μεταστραφούν επί το αρνητικόν. Οι θέσεις του για την απλή αναλογική, την επαναφορά του σταυρού προτίμησης κ.λ.π. είναι ενδεικτικές των προθέσεων αυτών.

Σε κάθε περίπτωση, οι άμεσοι στόχοι συνοψίζονται στο ξεκαθάρισμα της εφημερίδας από τα αριστερά στοιχεία και πολλοί φοβούνται ότι στο στόχο αυτό θα βοηθήσει ο Μπ. Γεωργιάδης, που γνωρίζει, λόγω παρελθόντος, πρόσωπα και πράγματα.

Οι Κουρήδες έχουν βέβαια τα σχέδιά τους και οι αναγνώστες της εφημερίδας ίσως εξακολουθήσουν να πορεύονται τυφλοί και ικανοποιημένοι. Εκείνοι, όμως, στο όνομα των οποίων μιλάει η «Αυριανή», ίσως θα πρέπει να αναλογισθούν τις ευθύνες τους, όταν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο πριμοδοτούν την αθλιότητα. «Ανδρέα ξέρεις τι φίδι τρέφεις στον κόρφο σου;» θα τιτλοφορούσε η «Αυριανή» σε μια αντίστοιχη περίπτωση. □

● Από τον συντάκτη της «Αυριανής» κ. Δ. Τσιπούρα, πήραμε την παρακάτω επιστολή:

«Φίλοι» του ANTI

Με έκπληξη αλλά και αγανάκτηση διαβάσαμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού σας το σημείωμα της σύνταξης (;) με τίτλο «ΕΞΟΡΜΗΣΗ και ΑΥΡΙΑΝΗ», όπου συλλήβδην και άκριτα, οι δημοσιογράφοι κατατάσσονται στην κατηγορία των «χουντικών» και του «ρύπου» (sic).

Επειδή η δημοκρατική μας ευαισθησία δεν αποδέχεται τέτοιου είδους αποπήματα και χαρακτηρισμούς, παρακαλούμε τον συντάκτη του σχολίου ή να επαναλάβει το δημοσίευμα με την υπογραφή του ή να επαυθύνει με την πληροφορία που του μεταφέρουμε: ότι δηλαδή στην «Αυριανή» υπάρχουν εργαζόμενοι επαγγελματίες δημοσιογράφοι (μέλη ή μη της ΕΣΗΕΑ), οι οποίοι μπορούν να αποδείξουν το δημοκρατικό τους παρελθόν (αλλά και παρόν), ενώπιον κάθε «αρμόδιας αρχής» αν ο συντάκτης σας δεν πειθείται.

Θα χαρούμε βέβαια, αν ο συντάκτης σας κατονομάσει εκείνον ή εκείνους από το δημοσιογραφικό προσωπικό της «Α» που θεωρεί χουντικούς.

Όσον αφορά, τέλος, τον «ρυπογόνο» χαρακτηρισμό, επαφιόμαστε στη δημοσιογραφική σας εμπειρία, να μας πείτε αν περιλαμβάνεται και πάλι συλλήβδην το συντακτικό προσωπικό της «Αυριανής».

Αθήνα 3 Ιούνη 1985
Για όλους τους συντάκτες
Δημήτρης Τσιπούρας

Σ.Σ. Το ANTI, στα πολυάριθμα άρθρα ή σχόλιά του για την «Α» έχει φροντίσει να τονίσει ότι η κατηγορία του «χουντικού» και του «ρυπογόνου» απευθύνεται στο γνωστό επιτελείο της εφημερίδας, η οποία όμως παρουσιάζει μια ιδιομορφία: ο επιστολογράφος μας ξέρει καλύτερα από εμάς, ότι οι δυνατότητες παρέμβασης, λογοκρισίας, ή και αλλαγής των κειμένων τα οποία γράφονται από τους απλούς συντάκτες είναι πολύ μεγαλύτερες από οποιαδήποτε άλλη εφημερίδα. Απ' αυτήν την άποψη δεν είναι ότι αμφισβητούμε την δημοκρατικότητα αρκετών «απλών» συντακτών, και αλίμονο αν όλοι αυτοί ήταν χουντικοί. Αυτό που πιστεύουμε (και το διπλανό άρθρο δίνει πολλά στοιχεία) είναι ότι η δημοκρατικότητα αυτή είναι πολύ δύσκολο να εκφραστεί στην εφημερίδα, αφού είναι υποχρεωμένη να περάσει από τις συμπληγάδες μιας φασιστοειδούς ιεραρχίας στην κεφαλή της οποίας επικάθεται «στελέχη» όπως οι κ. Κουτσούμης και Καωάλης.

Αν κάπου λοιπόν διαφωνούμε με τον κ. Τσιπούρα —και αυτό πράγματι θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης— είναι για το όριο στο οποίο επιτρέπεται δημοκράτες δημοσιογράφοι, να δουλεύουν σε έντυπα που φημίζονται και για τον φιλοχουντισμό των επιτελών τους, αλλά και για τον εκπαιδόμενο απ' αυτές ρύπο, μπροστά στον οποίο το νέφος των Αθηνών μοιάζει σαν θαλάσσια αύρα.

Και κάτι για να τελειώνουμε: αυτό το «για όλους τους συντάκτες», με το οποίο κλείνει η επιστολή, μήπως είναι υπερβολικό;

Κυπριακό: Διαβουλεύσεις επί διαβουλεύσεων αλλά το αδιέξοδο βαθαίνει

του Σταύρου Λυγερού

Διαβουλεύσεις επί διαβουλεύσεων σημειώνονται τις τελευταίες εβδομάδες, με επίκεντρο το Κυπριακό. Στο εσωτερικό μέτωπο δεσπόζει η συνάντηση Κυπριανού-Κληρίδη και το ενδεχόμενο μιας προσέγγισής τους. Στα κατεχόμενα, η ολοκλήρωση της θεσμικής συγκρότησης του ψευδοκράτους θέτει αντικειμενικά σε νέα βάση τις ενδοκυπριακές συνομιλίες. Όλα αυτά, βεβαίως, συνδέονται με την πρωτοβουλία Κουεγιάρ, η οποία αποδεικνύεται ιδιαίτερα ανθεκτική και ανάμενεται να καθορίσει τις παραπέρα εξελίξεις. Τέλος, είχαμε την επίσκεψη Χάας στο τρίγωνο Αθήνα-Λευκωσία-Άγκυρα και, μέσω αυτής, την εκδήλωση ενός πολύ αμφιλεγόμενου αμερικανικού ενδιαφέροντος.

Ας τα πάρουμε, όμως, με τη σειρά:

ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ

Πριν δεκαπέντε περίπου μέρες, ο Πρόεδρος Κυπριανού ανακοίνωσε ότι συναντήθηκε με τον Κληρίδη. Η είδηση προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, γιατί ο αρχηγός του «Συναγερμού» όχι μόνο πρωτοστάτησε στην έμπρακτη αμφισβήτηση του Κυπριανού, αλλά και γιατί μέχρι τότε εμφανιζόταν αδιάλλακτος στην επιθετική στάση του απέναντι στον Κύπριο Πρόεδρο. Όπως έγινε γνωστό, οι δύο πολιτικοί ηγέτες είχαν ξανασυναντηθεί μυστικά, γεγονός που επιβεβαιώνει τις πληροφορίες ότι και από τις δύο πλευρές έγινε προσπάθεια για μια γεφύρωση του χάσματος.

Η δημοσιοποίηση των επαφών αυτών προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις. Από πολλούς ερμηνεύθηκε σαν προσπάθεια του Κυπριανού να δεσμεύσει το συνομιλητή του, καλλιεργώντας την εντύπωση προσέγγισης. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν ευεργετική για τον Κύπριο Πρόεδρο, αφού διασπά το μέτωπο ΑΚΕΛ-ΔΗΣΥ που, με την κοινοβουλευτική του πλειοψηφία, τον κρατάει εδώ και λίγους μήνες εγκλωβισμένο.

Αλλά και ο αρχηγός του «Συναγερμού» είχε κίνητρα για να προχωρήσει σ' αυτές τις επαφές. Πρώτον, η θέση του ΑΚΕΛ να μην υποστηρίξει υποψηφιότητα Κληρίδη εξάφανε την πιθανότητα αναρρίχησης του στον προεδρικό θώκο. Δεύτερον, το εκλογικό αποτέλεσμα διέψευσε τις ελπίδες μιας αποφασιστικής ελλαδικής παρέμβασης υπέρ αυτού σε περίπτωση νίκης της Ν.Δ. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, η εμμονή σε μια αδιάλλακτη πολεμική εναντίον του Κυπριανού, ενώ δημιουργούσε προβλήματα ασφυξίας στον Κύπριο Πρόεδρο, δεν άνοιγε προοπτικές ούτε προσκόμιζε σοβαρά πολιτικά οφέλη στον Κληρίδη.

Η απόφαση του να διαπραγματευθεί με τον Κυπριανού τους όρους μιας συνεργασίας, προκάλεσε ένταση στους κόλπους του ΔΗΣΥ. Μια μερίδα είδε με καλό μάτι αυτές τις επαφές. Χαρακτηριστική είναι η αρθρογραφία της «Σημερινής». Μια άλλη μερίδα, με αιχμή την εφημερίδα «Αλήθεια», αντιτάχθηκε, διαμαρτυρούμενη για το ότι ο Πρόεδρος του «Συναγερμού» δεν ενημέρωσε την υπόλοιπη ηγεσία του κόμματός.

Παρά τα σενάρια που έχουν δημοσιευτεί στον Τύπο, μέχρι στιγμής δεν έχει αποσαφηνιστεί αν οι επαφές Κυπριανού-Κληρίδη έχουν καρποφορήσει. Και μόνο, όμως, το ενδεχόμενο μιας προσέγγισης ΔΗΚΟ-ΔΗΣΥ έχει προκαλέσει σοβαρότατες ανησυχίες στο ΑΚΕΛ, το οποίο φοβάται μήπως οι εξελίξεις το οδηγήσουν σε απομόνωση.

● Υπάρχουν ενδείξεις ότι σημαντικός αριθμός στελεχών του

ΑΚΕΛ εκφράζουν έντονο σκεπτικισμό για την αδιάλλακτη πολιτική της ηγεσίας τους, υπογραμμίζοντας το αδιέξοδο στο οποίο οδηγεί αυτή η πολιτική. Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες, η σκέψη για προώθηση της υποψηφιότητας Βενιαμίν δεν φαίνεται ικανή να διαμορφώσει μια εναλλακτική λύση στην Προεδρία Κυπριανού.

Πρόσθετο στοιχείο της πολυδιάσπασης του εσωτερικού μετώπου, η οξύτατη επίθεση του ΔΗΚΟ εναντίον του ΑΚΕΛ. Το κυβερνητικό κόμμα της Κύπρου κατηγορήσε το ΑΚΕΛ ότι ακολουθεί πολιτική που οδηγεί στην τουρκοποίηση της Κύπρου. Η κατηγορία πλαισιώθηκε και από εξαιρετικά σκληρές αναφορές στο παρελθόν, τη δεκαετία του '50, το 1963 και την περίοδο της χούντας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Κυπριανού σήκωσε το γάντι που, εδώ και μερικούς μήνες, του έχουν ρίξει οι ΑΚΕΛικοί. Μένει να δούμε αν η οριστικοποίηση της ρήξης προς αυτή την πλευρά, ήρθε και σαν επακόλουθο κάποιας συμμαχίας με την παράταξη του Κληρίδη.

Από την πλευρά της, η ΕΔΕΚ είναι επιφυλακτική απέναντι στους ελιγμούς κορυφής του κ. Κυπριανού. Οι σοσιαλιστές του Λυσσαρίδη εστιάζουν την προσοχή τους στην πολιτική γραμμή, φοβούμενοι ότι μια προσέγγιση Κυπριανού-Κληρίδη ίσως απομάκρυνε ακόμα περισσότερο τις επίσημες θέσεις από τις αντικατοχικές απόψεις της ΕΔΕΚ. Άλλωστε, ο δρ. Λυσσαρίδης δεν κρύβει τις μεγάλες επιφυλάξεις του, αν όχι την αντίθεσή του, με την τροπή που έχει πάρει η πρωτοβουλία Κουεγιάρ.

ΕΔΡΑΙΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΨΕΥΔΟΚΡΑΤΟΣ

Κι ενώ αυτά συμβαίνουν στην Ελεύθερη Κύπρο, στα κατεχόμενα ο Ντενκτάς ολοκληρώνει τη θεσμική συγκρότηση του ψευδοκράτους του. Μετά το δημοψήφισμα, οι βουλευτικές εκλογές που αναμένεται ότι σύντομα θα οδηγήσουν στο σχηματισμό εκλεγμένης «κυβέρνησης». Μετά τις ορκωμοσίες που έγιναν πριν 10 περίπου μέρες, ο Ντενκτάς έδωσε την εντολή στον Ερόγλου, ηγέτη του «Κόμματος Εθνικής Ενότητας» που διαθέτει 24 έδρες σε σύνολο 50. Σύμφωνα μ' όλες τις ενδείξεις αυτό το —φιλικό προς Ντενκτάς— κόμμα θα σχηματίσει «κυβέρνηση» συνασπιζόμενο με το «Κόμμα Αναγέννησης», που είναι το κόμμα των εποίκων, κι όχι με το αριστερίζον «Κόμμα Κοινωνικής Απελευθέρωσης».

Η εδραίωση του ψευδοκράτους μέσα από τα συνεχή τελεσόμενα των τελευταίων μηνών, δεν φαίνεται ότι περιορίζεται στο εσωτερικό. Οι Τουρκοκύπριοι έχουν αναπτύξει σημαντικές εμπορικές σχέσεις όχι μόνο με ισλαμικές χώρες, αλλά και με πολλές ευρωπαϊκές. Παρά τις απαγορευτικές οδηγίες της ΕΟΚ, πολλές χώρες-μέλη κάνουν τα στραβά μάτια, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο σε εταιρίες που έχουν συναλλαγές με το ψευδοκράτος.

Εν τω μεταξύ, πληθαίνουν οι πληροφορίες ότι ορισμένες ισλαμικές χώρες, με πρώτες το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές, είναι έτοιμες να αναγνωρίσουν την «Τ.Δ.Β.Κ.». Ο Αμερικανός απεσταλμένος Χάας, μάλιστα, άφησε να εννοηθεί ότι αν η αναγνώριση δεν έχει γίνει ακόμα, αυτό οφείλεται σε παρέμβαση των ΗΠΑ. Πάντως, όπως δήλωσε πρόσφατα και ο υποψήφιος «πρωθυπουργός» Ερόγλου, η διπλωματική αναγνώριση αποτελεί πρωταρχικό στόχο τους.

Ενδεικτική των τουρκοκυπριακών προσπαθειών για αναγνώρι-

ση, είναι η απόφαση του Τ/Κ κόμματος «Εθνικής Ενότητας» να επιδιώξει την ένταξή του στην «Ένωση Ευρωπαίων Δημοκρατών» που συσπειρώνει τα δεξιά κόμματα της Ευρώπης. Η απόφαση πάρθηκε μετά από επαφές των ηγετικών στελεχών αυτού του κόμματος Εμίν και Ατακόλ, στη Σμύρνη, με τον Τούρκο υπουργό Προεδρίας Γιλμάζ και άλλα στελέχη του κόμματος «Μητέρα Πατρίδα» του Οζάλ.

Οι προσπάθειες της Τ/Κ ηγεσίας για εδραίωση της κρατικής υπόστασης της «Τ.Δ.Β.Κ.» δεν περιορίστηκαν στο θεσμικό και διπλωματικό επίπεδο. Όλες οι επενδύσεις σε έργα υποδομής και ευρύτερα οι κατευθύνσεις της οικονομικής ζωής προσανατολίζουν και εξαρτούν το ψευδοκράτος από την Τουρκία. Πριν λίγες μέρες, ο Ντενκτάς δήλωσε σαφώς ότι το τουρκικό κεφάλαιο και γενικότερα η τουρκική παρουσία προηγούνται από κάθε τι άλλο. Φρόντισε, μάλιστα, να μοιράσει και τίτλους ιδιοκτησίας για εκτάσεις που ανήκουν σε Ε/Κ, ώστε να μην αφήσει κανένα περιθώριο μελλοντικής διεκδίκησης.

Μετά απ' όλα αυτά δεν αποτελεί έκπληξη η αναφορά του Τ/Κ ηγέτη σε λύση συνομοσπονδίας. Η αναφορά, που έγινε κατά τη διάρκεια της «ορκωμοσίας» και ενώπιον του Τούρκου πρέσβη Τουναμπάς και του διοικητή των στρατευμάτων κατοχής αντιστράτηγου Κουτάι, δεν αποτελεί παρά ευθυγράμμιση της Τ/Κ ορολογίας με την ουσία των θέσεων της. Αποτελεί συνέχεια των Τ/Κ θέσεων για «ισοτιμία των κοινοτήτων» και για «αναγνώριση στους Τ/Κ του δικαιώματος αυτοδιάθεσης».

Ενδιαφέρον, τέλος, παρουσιάζει και η υπόθεση της επίσκεψης Οζάλ στα κατεχόμενα για τον εορτασμό της επετείου της εισβολής. Εδώ και μερικές βδομάδες το περιβάλλον του Οζάλ άφησε να διαρρεύσει η πληροφορία για την επίσκεψη, ώστε να μετρήσει αντιδράσεις. Η αμερικανική πλευρά, προκειμένου να αποφευχθούν περιττές εντάσεις, που ενδεχομένως θα περιέπλεκαν τις προσπάθειες Κουεγιάρ, συνέστησε στον Οζάλ να μην πραγματοποιήσει αυτό το ταξίδι. Η Άγκυρα άφησε για μερικές μέρες την υπόθεση σε εκκρεμότητα μέχρι να διαψεύσει τις σχετικές πληροφορίες, αποσκοπώντας να εμφανίσει τη ματαιώση του ταξιδιού ως σημαντική υποχώρηση και κίνηση καλής θέλησης.

ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Παράλληλα μ' αυτές τις εξελίξεις, η πρωτοβουλία Κουεγιάρ, όσο κι αν εμφανίζεται τελεματωμένη, δεν έχει πάψει να αποτελεί το βασικό πλαίσιο της διεθνούς κινητικότητας που παρατηρείται γύρω από το Κυπριακό. Η δημοσίευση των νέων εγγράφων αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν ποιοτικές διαφορές από το προσχέδιο του Ιανουαρίου. Παρ' όλα αυτά, ο πρόεδρος Κυπριανού έχει αποδεχθεί το νέο σχέδιο. Οι αντιρρήσεις αυτή τη φορά προέρχονται από τον Ντενκτάς, ο οποίος δικαιολογημένα από την πλευρά του δεν βιάζεται καθόλου.

Η τουρκική πλευρά έχει κάνει απολύτως σαφές ότι ορισμένοι όροι της είναι έξω από κάθε διαπραγμάτευση. Τέτοιοι όροι είναι πρώτον οι **τουρκικές εγγυήσεις**. Στα έγγραφα Κουεγιάρ αναφέρεται ότι αυτές δεν αποκλείονται. Πρόκειται για μεγάλη σημασία ζήτημα, αφού η Άγκυρα περιλαμβάνει στην έννοια των εγγυήσεων και το δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης. Και η τουρκική ερμηνεία έχει πρακτικό νόημα, αφού ο συσχετισμός δυνάμεων ευνοεί σαφώς την Άγκυρα.

Ένας δεύτερος όρος, που συνδέεται άρρηκτα με τον πρώτο, είναι η **παραμονή κάποιων τουρκικών στρατευμάτων** στο νησί. Η τουρκική πλευρά δεν είναι διατεθειμένη να εγκαταλείψει το στρατιωτικό πλεονέκτημα που διατηρεί στην Κύπρο. Είναι απίθανο να δεχτεί την απομάκρυνση όλων των στρατιωτών της. Το πιθανότερο είναι να αντιπροτείνει μια φόρμουλα που απλώς θα αλλάξει τη μορφή της στρατιωτικής παρουσίας της.

● Υπάρχουν πληροφορίες ότι θα προταθεί η ενίσχυση των ΤΟΥΡΔΥΚ και ΕΛΔΥΚ, ενταγμένων πιθανώς στο πλαίσιο των εγγυήσεων, σαν μια συμβιβαστική λύση ανάμεσα στην ελληνική θέση για πλήρη αποχώρηση και στην τουρκική για παραμονή. Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι αν η δύναμη των ΤΟΥΡΔΥΚ, ΕΛΔΥΚ ανέλθει π.χ. στην τάξη των 5.000 ανδρών, δεν εξασφαλίζεται ισορροπία. Με δεδομένο ότι θα διατηρηθεί η διζωνικότητα, είναι προφανές ότι 5000 Τούρκοι στρατιώτες είναι αρκετοί σαν προγεφύρωμα σε περίπτωση κρίσης. Η γεωγραφική

γεινίαση του νησιού με την Τουρκία και αντίστοιχα η απόσταση από την Ελλάδα μετατρέπει την ΤΟΥΡΔΥΚ σε εμπροσθοφυλακή, ενώ την ΕΛΔΥΚ σε σχετικά απομονωμένη εκστρατευτική δύναμη.

Για ολόυς αυτούς τους λόγους, μια τέτοια λύση δεν παρέχει καμιά εγγύηση στην ελληνική πλευρά. Μένει να δούμε αν ο άξονας Αθήνας-Λευκωσίας θα συνεχίσει να θέτει σαν όρο την αποχώρηση όλων των Τούρκων στρατιωτών.

Πέρα από τα κρίσιμα αυτά ζητήματα, η τουρκική πλευρά θα επιμένει στις θέσεις της σ' ό,τι αφορά τη συνταγματική πτυχή, ενώ θα διεκδικήσει σκληρά τη θέση του υπουργού Εξωτερικών. Κεντρικός μεσοπρόθεσμος στόχος της είναι η διάλυση της υπάρχουσας νόμιμης κυβέρνησης και ο σχηματισμός της μεταβατικής. Αν το κατορθώσουν, θα έχουν πετύχει την κατάργηση της διεθνούς υπόστασης της σημερινής Κυπριακής Δημοκρατίας και την εξίσωση των δύο κρατιδίων σε Βορρά και Νότο.

Από τη στιγμή, όμως, που η ελληνική πλευρά δεν διαθέτει καμιά εναλλακτική στρατηγική, η Τ/Κ ηγεσία δεν έχει κανένα λόγο να βιάζεται. Γνωρίζει καλά, ότι από τη στιγμή που οι Ε/Κ δεν είναι αποφασισμένοι να μπουν σ' έναν άλλο δρόμο, ο χρόνος δουλεύει για την Άγκυρα και τον Ντενκτάς.

Η τουρκική πλευρά εμφανίζεται χολωμένη με τα νέα έγγραφα του Κουεγιάρ γιατί δεν διακινδυνεύει τίποτα. Ελίσσεται, προσπαθώντας να αποφύγει και κείνες τις ελάχιστες παραχωρήσεις που έχει συμφωνήσει, αφού οι συνθήκες της επιτρέπουν τέτοιες ελπίδες. Έτσι, ο Ντενκτάς αρνείται προσωρινά να πάει σε συνάντηση κορυφής, καλλιεργώντας την εντύπωση ότι αν τελικά πάει θα το κάνει σαν ένδειξη καλής θέλησης. Ο Τ/Κ ηγέτης δεν θα δεχθεί μια συνάντηση με τον Κυπριανού πριν τις αρχές Σεπτέμβρη. Ο μήνας αυτός προσφέρεται, γιατί μια συνάντηση κορυφής θα εμποδίσει την παραπομπή του Κυπριακού στη Γ.Σ. του ΟΗΕ.

Δεν αποκλείεται μάλιστα, οι επαφές του Ντενκτάς με τον Κουεγιάρ που ίσως ενδιαμέσως λάβουν χώρα στη Βιέννη ή στη Γενεύη, να οδηγήσουν σε μια τροποποίηση των εγγράφων του Γενικού Γραμματέα. Τροποποίηση σαφώς υπέρ των τουρκικών θέσεων που θα στοχεύει στην άρση των αντιρρήσεων της Τ/Κ ηγεσίας.

Γιατί θα ήταν σφάλμα να στηριχθεί κανείς στις περιβόητες πιέσεις που οι Αμερικανοί μπορούν να ασκήσουν στην Άγκυρα. Η επίσκεψη Χάας στο τρίγωνο Αθήνα-Λευκωσία-Άγκυρα δεν άφησε περιθώρια για τέτοιες αυταπάτες.

● Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες του ANTI ο Αμερικανός αξιωματούχος όχι μόνο δεν κόμισε τίποτε νέο, αλλά φρόντισε με κυνικό τρόπο να συστήσει στους Έλληνες συνομιλητές του ευελιξία, υπομονή, προσήλωτη στην πρωτοβουλία Κουεγιάρ και διάλογο με την Τουρκία

Αν κάτι εκπλήσσει στην επίσκεψη Χάας είναι ο τρόπος που τον αντιμετώπισε η Αθήνα. Ο Χάας, τρίτης τάξης στέλεχος του Στάνιτ Νηπάρτμεντ, γνωστός για τις υπερσυντηρητικές και φιλοτουρκικές τοποθετήσεις του και, τέλος, χωρίς εξουσιοδότηση να διαπραγματευθεί, έγινε δεκτός από τον πρωθυπουργό, αντί να συναντηθεί με τον αντίστοιχο διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών, όπως έγινε στην Τουρκία. Η υποδοχή που του επιφύλαξαν οι Τούρκοι δεν οφείλεται τόσο σε μια διαπραγματευτική ψυχρότητα, όσο στο πραγματικό περιεχόμενο της αποστολής του. Ο Χάας δεν έφερε τίποτα νέο. Απλά, οι επισκέψεις-βιτρίνα που πραγματοποίησε τροφοδότησαν τις εντυπώσεις περί κινητικότητας και αμερικανικού ενδιαφέροντος.

Η κατεύθυνση των εξελίξεων δεν επιτρέπει αισιοδοξία. Πλησιάζουμε στο σημείο μη επιστροφής, χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις ότι η ελληνική πλευρά μπορεί να αντιστρέψει αυτή την πορεία.

Υ.Γ. Το πρωτοσέλιδο ρεπορτάζ της κυριακάτικης (14.7) «Αυγής», σύμφωνα με το οποίο υπάρχει συμφωνία ΔΗΚΟ-ΔΗΣΥ για την προώθηση αμερικανο-γερμανικού σχεδίου, βρήκε αυτό το άρθρο στο τυπογραφείο. Οι πληροφορίες της Αυγής, αν και σε κάποιο βαθμό ταυτίζονται με πληροφορίες που αναφέρονται παραπάνω, διαφέρουν από αυτές κυρίως στο ότι μιλάνε για ήδη αποκρυσταλλωμένες καταστάσεις. Και αυτήν ακριβώς την εκδοχή διέψευσε κατηγορηματικά ο Κύπριος κυβερνητικός εκπρόσωπος. Το ANTI δεν γνωρίζει ποιος έχει δίκαιο. Οι πληροφορίες που παραθέτουμε δίνουν την εικόνα διεργασιών που δεν έχουν καταλήξει. Και αυτές οι πληροφορίες δεν έχουν τύχει καμιάς διάψευσης.

Ένας χριστιανοδημοκράτης πρόεδρος στα όρια του εφικτού

Επιτυχία του κόμματος της Χριστιανικής Δημοκρατίας και αριστούργημα πολιτικής στρατηγικής του γενικού γραμματέα της Τοιριακό ντε Μίτα, θεωρήθηκε η εκλογή του όγδοου Προέδρου της Δημοκρατίας στην Ιταλία. Για πρώτη φορά στη μεταπολεμική ιστορία της χώρας, ένας υποψήφιος για την προεδρία εκλέγεται στην πρώτη ψηφοφορία σχεδόν πανωψηφεί. «Χάσαμε ένα από τα ωραιότερα θεάματα της πολιτικής σκηνής» θα πει ειρωνικά, λίγες ώρες μετά την εκλογή, ένας βετεράνος δημοσιογράφος, αναφερόμενος στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις που απαιτούσαν την πολλαπλή επανάληψη της ψηφοφορίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι, το 1964, ο Σάραγκατ ανακηρύχθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, υποστηριζόμενος από την κεντροαριστερά και το κομμουνιστικό κόμμα, ύστερα από 21 ψηφοφορίες!

Για το λόγο αυτό ο ιταλικός Τύπος πρόβαλε ιδιαίτερα, τις επόμενες μέρες, τις συναινετικές διαδικασίες ως «το αποτέλεσμα μιας υγιούς μεθόδευσης, πράγμα που επιβεβαιώνει την είσοδο της χώρας σε μία φάση σταθερότητας». Διαφορετικές ήταν όμως οι εκτιμήσεις του Ριζοσπαστικού Κόμματος, της Προλεταριακής Δημοκρατίας και ορισμένων ανεξάρτητων αριστερών, που υπογράμμιζαν την ανακατάληψη του χαμένου εδάφους από τη δεξιά και μάλιστα με την ψήφο των κομμουνιστών. «Καμία πολιτική δύναμη δεν έθεσε στην κοινή γνώμη με σαφήνεια και πειστικότητα το ζήτημα της προεδρίας» σημειώνει στο II Manifesto ο Λουίτζι Πίντορ, άλλοτε μέλος της Κ.Ε. του ΙΚΚ, επισημαινώντας την αδυναμία να εκλεγεί ένας υπερκομματικός πρόεδρος, από τη στιγμή που ψηφίζεται στη βάση διαμετρικά αντίθετων συμφερόντων.

Ποια ήταν, τότε, τα κίνητρα που οδήγησαν τους σοσιαλιστές και ιδίως τους κομμουνιστές σε μία άτυπη συμμαχία με τους χριστιανοδημοκράτες, όταν μάλιστα ο Σάντρο Περτίνι θεωρείται «δείγμα λαϊκής εκπροσώπησης και πολιτικής ανεξαρτησίας»; Το ερώτημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία, αν λάβουμε υπόψη ότι το προβαλλόμενο νέο πολιτικό ήθος στις σχέσεις των κομμάτων, ανέδειξε στο ύψιστο αξίωμα τον χριστιανοδημοκράτη Φραντσέσκο Κοσιόγκα, πρόεδρο της Γερουσίας, που σε αντίθεση με τον προκάτοχό του, εξακολουθεί να διατηρεί οργανικές επαφές με την ηγεσία του κόμματός του.

Υπουργός Εσωτερικών στην περίοδο 1976-79, αποκαλείται «σερίφης Κοσιόγκα» από τη Νέα Αριστερά και ακροδεξιώς από τους ριζοσπάστες, εξαιτίας μιας σειράς αστυνομικών μέτρων που είχε λάβει στο όνομα της αντιτρομοκρατικής πάλης. Στη διάρκεια της απαγωγής του Μόρο από τις Ερ. Ταξιαρχίες, ο ίδιος προτιμά ν' ακολουθήσει τη σκληρή γραμμή που δεν δέχεται διαπραγματεύσεις. Μία στάση που δεν θ' αποτρέψει, ωστόσο, τη δολοφονία του χριστιανοδημοκράτη ηγέτη, εξαναγκάζοντας τον Κοσιόγκα σε παραιτήση. Το 1980, πρωθυπουργός κυβέρνησης συνασπισμού, παραιτείται πάλι, όταν οι κομμου-

νιστές τον κατηγορούν ότι ειδοποίησε το βουλευτή της ΧΔ Ντονάτ-Κατέν για την τρομοκρατική δράση του γιού του, διευκολύνοντας ταυτόχρονα τη φυγή του. Αλλά και μέσα στη ΧΔ ο Κοσιόγκα είχε ν' αντιμετωπίσει τη δεξιά πτέρυγα, που, με κύριο εκφραστή τον Τζούλιο Αντρέοτι, θεωρεί τη μετριοπάθεια του ως ρέπουσα προς την Αριστερά.

Από την πρώτη, πάντως, στιγμή που τέθηκε το ζήτημα των προεδρικών εκλογών, το Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα ανέλαβε την πρωτοβουλία των κινήσεων. Εκμεταλλευόμενο την ατολμία των κομμουνιστών να παρέμβουν δυναμικά εξαιτίας των αποτελεσμά-

του Παύλου Νεράντζη

των στις περιφερειακές εκλογές και στο δημοψήφισμα ενάντια στη μείωση της «κινούμενης κλίμακας» (σ.σ.: η ιταλική ΑΤΑ), αλλά και των σοσιαλιστών που θα ήταν δύσκολο να υποστηρίξουν για μία ακόμη επταετία ένα «λαϊκό» πρόεδρο, μεθόδευσε σχεδόν εξολοκλήρου τις πολιτικές διαβουλεύσεις που δρομολογήθηκαν ως την 26η Ιουνίου. Ο Ντε Μίτα ήταν σαφής και λακωνικός στις δηλώσεις του: «Δεν πρόκειται να διαπραγματευτούμε με τους σοσιαλιστές. Η Χ.Δ. θα προτείνει τον υποψήφιο πρόεδρό της και εναπόκειται στους άλλους να τον δεχθούν ή όχι». Γι' αυτό, όμως, έπρεπε να πετύχει το συμβιβασμό μιας σειράς ανταγωνιστικών στοιχείων:

- την ύπαρξη πολλών μνηστήρων μέσα στο κόμμα του, που διεκδικούσαν το χρίσμα·
- τη συναίνεση της πεντακομματικής κυβέρνησης και κυρίως του ΙΣΚ, που στο όνομα του νέου προέδρου αναζητούσαν τον εγγυητή της διακυβέρνησης της χώρας από τον Μπετίνο Κράξι και βέβαια
- τη συμφωνία του ΙΚΚ που είχε, τους τελευταίους μήνες, οξύνει την κριτική του. Ειδικότερα, μάλιστα, οι κομμουνιστές διατηρούσαν ένα ισχυρό διαπραγματευτικό όπλο, στο βαθμό που οι ψήφοι τους ήταν απαραίτητες για την ανάδειξη του νέου προέδρου.

Σε διαφορετική περίπτωση, ήταν σχεδόν βέβαιη η κυβερνητική κρίση και η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν την αναζητούσε ή, μάλλον, κανείς δεν ήταν έτοιμος να την αντιμετωπίσει. Και ο κίνδυνος αυτός καθόρισε ουσιαστικά το κλίμα των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις κομματικές ηγεσίες. Χαρακτηριστικό είναι ότι, μετά την εκλογή του Κοσιόγκα, οι περισσότεροι μίλησαν για νίκη της λογικής, παρά για νίκη της Χριστιανοδημοκρατίας. Έτσι, την πολιτική φυσιογνωμία του νέου προέδρου προσδιόρισε η αναζήτηση ενός ήπιου κλίματος, που θα επέτρεπε αφενός τη συνέχιση της κραξιανής εξουσίας και αφετέρου την απεμπλοκή των κομμουνιστών από τη μειονεκτική θέση τους —και μόνο δευτερευόντως το βέτο της ΧΔ. Δεν έλυνε, ωστόσο, το πρόβλημα επιλογής του κατάλληλου προσώπου που θα εγγυόταν την ομαλότητα.

Για το κομμουνιστικό κόμμα, οι προοπτικές δεν ήταν διόλου ευχάριστες. Λίγο πριν τις επίσημες συναντήσεις των ηγετών των κομμάτων, η Rinascita, θεωρητικό όργανο του ΙΚΚ, έγραφε ότι «δεν πρέπει να θεωρηθεί καταστροφή αν ο νέος πρόεδρος εκλεγεί χωρίς τις ψήφους μας». Η εμμονή, όμως, σ' έναν κομμουνιστή υποψήφιο (Πιέτρο Ινγκράο, Νίλντε Γιότι) θα προκαλούσε έντονες αντιδράσεις στην πεντακομματική κυβέρνηση του Κράξι, ενώ η προώθηση του «αγέραστου» Περτίνι, θα προσέκρουε στην αδιαλλαξία της ΧΔ. Ο ίδιος, εξάλλου, δήλωσε ότι δεν θα ήταν διατεθειμένος να αναλάβει τα προεδρικά καθήκοντα για μια ακόμη επταετία.

Οι κλυδωνισμοί που δημιουργήθηκαν στους κόλπους του ΙΚΚ, παρά τις διαβεβαιώσεις των ηγετικών στελεχών για το αντίθετο, ήταν αναπόφευκτο να επηρεάσουν τη στάση του στις προεδρικές εκλογές. Ο ηγέτης της αποκαλούμενης «μεταρρυθμιστικής τάσης» Τζιόρτζιο Ναπολιτάνο, σε μία συνέντευξή του στο περιοδικό L'Espresso, δεν δίστασε ν' ασκήσει μία έντονη αυτοκριτική: «Δεν αρνούμαι τα λάθη και τις ευθύνες του κόμματός μου και θα πρέπει κάποτε ν' αντιληφθούμε ότι οι σοσιαλιστές έχουν συλλάβει τα πραγματικά προβλήματα της ανανέωσης της Αριστεράς». Έτσι, ο γ.γ. του ΙΚΚ Αλεσάντρο Νάττα, σε μία συνάντησή του με τον Κράξι, δήλωνε ότι το κόμμα του θα υποστηρίξει οποιονδήποτε υποψήφιο, αρκει να μην είναι εκκρόσωπος της πεντακομματικής κυβέρνησης. Για τους κομμουνιστές, ο πλέον κατάλληλος θα ήταν ο «ανεξάρτητος» Τζακανίνι ή ο Φανφάνι, αλλά και πάλι οι αντιδράσεις της δεξιάς πτέρυγας της ΧΔ θα ήταν έντονες...

Μία μέρα μετά την εκλογή του Κοσιόγκα, η Unita έγραφε ότι ο νέος πρόεδρος ψηφίστηκε από τις ίδιες δυνάμεις που είχαν εκλέξει τον Σάντρο Περτίνι και, άλλωστε, σημασία έχει η διαδικασία εκλογής, που, στο μέλλον, μπορεί να φέρει ένα κομμουνιστή στην προεδρία.

Για τους σοσιαλιστές, η υπερψηφίση ενός χριστιανοδημοκράτη εκφράζει, όπως επισήμανε ο Κλάουντιο Μαρτέλι, ηγετικό στέλεχος του ΙΣΚ, την έλλειψη μιας εναλλακτικής λύσης, υπογραμμίζοντας παράλληλα τη βαρύτητα της ΧΔ στο συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων. Δεν έλλειψαν όμως κι οι αντιδράσεις. «Μία νέα εποχή αρχίζει για τους χριστιανοδημοκράτες, που μπορεί να διαρκέσει άλλα 40 χρόνια», ανέφερε ο Τζιάκομο Μαντοίνι, σοσιαλιστής βουλευτής που ψήφισε λευκό, ενώ ο Φράνκο Πίρο χαρακτήρισε το νέο πρόεδρο ως άνθρωπο που τ' όνομά του συνδέεται με τη λήψη αστυνομικών μέτρων.

Μετά την εκλογή, πάντως, του Κοσιόγκα, η Repubblica υπογράμμισε ότι είναι ο πλέον κατάλληλος άνθρωπος για να διαφυλάξει την ομαλότητα, ενώ ευχόταν να είναι ο πρόεδρος όλων των Ιταλών. Όπως ήταν και ο προκάτοχός του. Μόνο που, στην περίπτωση του Περτίνι, η Αριστερά χαϊρόταν, ενώ σήμερα φαίνεται «λογικά ικανοποιημένη».

Τι καινούργιο φέρνει ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ;

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η άνοδος του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ στο ανώτατο αξίωμα της Σοβιετικής Ένωσης αμέσως μετά το θάνατο του Κωνσταντίν Τσερνιένκο, στις αρχές του Μάρτη, προκάλεσε την ξαφνική αύξηση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος για τα τεκταινόμενα στη Μόσχα, σε σημείο που πολλοί παρατηρητές των σοβιετικών πραγμάτων να διατυπώσουν ήδη κατά τρόπο τελείως «δυτικό» τις εκτιμήσεις τους για τις «100 πρώτες μέρες του Γκορμπατσόφ». Υπάρχουν, βέβαια, μερικά πράγματα που συνέβαλαν στο ενδιαφέρον αυτό, όπως είναι η δημόσια εικόνα του νέου Σοβιετικού ηγέτη που συναγωνίζεται επάξια τους δυτικούς σε «δημόσιες σχέσεις» και «στιλ», η κομψή γυναίκα του Ράισα, που άφησε καλές εντυπώσεις στο Λονδίνο, η μοντέρνα κόρη του που, σύμφωνα με τις φωτογραφίες που δημοσιεύτηκαν, βρισκόταν ανάμεσα στο πλήθος την Πρωτομαγιά στην Κόκκινη Πλατεία και άλλα πολλά που έρχονται σε αντίθεση με τους σκυθρωπούς και ετοιμοθάνατους ηγέτες του Κρεμλίνου που γνωρίζαμε τα τελευταία χρόνια.

Όμως, πέρα από τα εξωτερικά αυτά στοιχεία, υπάρχουν τα ουσιαστικά προβλήματα που κληρονόμησε ο Γκορμπατσόφ και η πορεία που χαράζει εδώ και τέσσερις μήνες, τα οποία απασχολούν ευρύτερα τη διεθνή κοινή γνώμη λόγω της σημασίας που αναπόφευκτα έχουν οι οποιοσδήποτε αλλαγές στην κορυφή της μιας ή της άλλης υπερδύναμης. Για το γεγονός ότι κάτι κινείται και κάποιες αλλαγές έχουν ήδη προωθηθεί δεν υπάρχει αμφισβήτηση. Οι διαφωνίες εκφράζονται στο *χαρακτήρα* τους, στην *κατεύθυνση* τους ή ακόμη και στις *συνέπειές* τους.

Πριν επιστημονοποιήσουμε απλώς μερικά στοιχεία των αλλαγών που επιχειρούνται, νομίζουμε ότι αξίζει τον κόπο, έστω και συνοπτικά, να εντοπίσουμε μερικά «είδη» αναλύσεων που επιχειρούνται κυρίως στην ελληνική αριστερά.

Υπάρχει κατ' αρχήν η πάγια φιλοσοφική άποψη που αποδέχεται ασυζητητί κάθε τι προερχόμενο από την ΕΣΣΔ και απλώς φροντίζει να «μετριάξει» ορισμένες απόψεις ή προτάσεις που φαίνονται να εισάγουν «καινά δαιμόνια».

Οι υποστηρικτές αυτών των απόψεων, όταν δημοσιογραφούν στον «αστικό» Τύπο (και όχι στον κομματικό), τολμούν να επαναλαμβάνουν ανοησίες του είδους «ο καπιταλισμός αποτελεσματίζεται σ' ένα βούρκο όλο πιο βαθύ» ή «είναι ώριμος για να πεθάνει», ενώ ο σοσιαλισμός «προχωρεί», «πετυχαίνει» κτλ. και επιχειρούν να περάσουν την άποψη ότι οι προσπάθειες για αλλαγές στην ΕΣΣΔ είναι συνεχείς «τις τελευταίες δεκαετίες» —επισημαίνοντας βέβαια «πονηρά» μόνο τα ονόματα του Γκορμπατσόφ και του Αντρέωφ— αλλά κάποιες δυνάμεις «προσκολλημένες στο παρελθόν και σε κακές έξεις» αντι-

στέκονταν και γι' αυτό τώρα χρειάζονται κάποιες μεταβολές, κτλ.

Ύστερα, υπάρχει η άποψη που, ξεκινώντας από μια ανάλυση του ταξικού χαρακτήρα της σοβιετικής κοινωνίας —σωστή βέβαια— εκτιμά ότι οι δυνατότητες του νέου Σοβιετικού ηγέτη να ξεφύγει από την «πεπατημένη» είναι πολύ περιορισμένες και όχι λόγω της πολιτικής του βούλησης αλλά λόγω των αναγκών και των δυνατοτήτων του συστήματος. Ορθότατη η άποψη αυτή, αλλά δεν λογαριάζει τις συνέπειες και των περιορισμένων έστω μεταρρυθμίσεων στην ισορροπία του πολιτικού συστήματος μέσα στην ΕΣΣΔ και κυρίως τις συνέπειες που μπορεί να υπάρξουν στις διεθνείς ισορροπίες.

Τέλος, υπάρχει η άποψη —που ίσως να μην διατυπώνεται ακόμη απερίφραστα— ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια ριζική ανανέωση στην ΕΣΣΔ, η οποία δεν θα αργήσει να εκφραστεί σ' όλα τα επίπεδα και άρα μπορούμε να ελπίζουμε σε σοβαρές ανακατατάξεις και επανεκτιμήσεις θέσεων που σίγουρα αφορούν και τους Έλληνες αριστερούς...

Ας γυρίσουμε όμως στα πραγματικά δεδομένα. Ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ φαίνεται ότι είναι το πρόσωπο που εκφράζει —στα πλαίσια της σοβιετικής ηγεσίας— τη συνειδητοποίηση ότι στις παραμονές του 21ου αιώνα η Σοβιετική Ένωση δεν μπορεί να παίξει το ρόλο της ως σύγχρονη υπερδύναμη χωρίς τους αναγκαίους εκσυγχρονισμούς, κυρίως στην οικονομία. Στην εποχή δηλαδή της νέας τεχνολογικής επανάστασης, με τους κομπιούτερ, τη μικροηλεκτρονική, την πληροφορική και τις άλλες επιτεύξεις της επιστήμης και της τεχνικής, η Σοβιετική Ένωση δεν μπορεί να υπολογίζει μόνο στα... τρακτέρ. Η

νέα αυτή ηγετική ομάδα, η οποία ας σημειωθεί πέτυχε πολύ γρήγορα —για τα δεδομένα του Κρεμλίνου— να εξασφαλίσει σχεδόν την ηγεμονία της, διαπνέεται από ρεαλιστικό, τεχνοκρατικό πνεύμα, παράλληλα με το ενδιαφέρον που δείχνει για την «ευημερία» των εργαζομένων. Δεν είναι τυχαίο ότι με την άνοδο του Γκορμπατσόφ αρχίζουν οι εκστρατείες κατά της διαφθοράς, του αλκοολισμού, του παρασιτισμού κτλ. αλλά εξαγγέλλονται και μέτρα για τη διανομή τεμαχίων εξοχικής γης με στόχο να αποκτήσουν «ντάτσα» όλοι οι Σοβιετικοί πολίτες και επισημαίνεται μια στροφή στη βελτίωση των καταναλωτικών αγαθών.

Αλλά το κύριο στοιχείο είναι ο οικονομικός εκσυγχρονισμός. Με αποκορύφωμα τη συνδιάσκεψη της 11ης του Ιούνη με τον κλασικό «κομματικό» τίτλο «*Προβλήματα επιτάχυνσης της τεχνικοεπιστημονικής προόδου*», ο Γκορμπατσόφ προωθεί μια αναγκαία αναδιοργάνωση—αναδόμηση του σχεδιασμού και της διεύθυνσης του οικονομικού μηχανισμού, φτάνοντας στο σημείο να επιστρέψει πίσω στο «Γκόσπλαν» το σχέδιο του 12ου πεντάχρονου πλάνου, ζητώντας την αναθεώρησή του, γιατί δεν είναι δυνατόν «να δεχτούμε ως ικανοποιητική την πρώτη επεξεργασία». Ο Γκορμπατσόφ επικρίνει σχεδόν ονομαστικά την περίοδο Μπρέζνιεφ, λέγοντας ότι εδώ και δεκαπέντε περίπου χρόνια «άρχισαν να εμφανίζονται ορισμένες δυσκολίες στην οικονομική ανάπτυξη» και τονίζει ότι «οι επεκτατικές μέθοδοι ανάπτυξης έχουν πια, στην ουσία, εξαντληθεί» και συνεπώς «χωρίς επαναστατικές αλλαγές προς την οικονομική εντατικοποίηση, δεν μπορούμε να πάμε μπροστά».

Ολόκληρη η ομιλία του Γκορμπατσόφ

στη συνδιάσκεψη αυτή, είναι αφιερωμένη στην ανάγκη επιτάχυνσης της οικονομικής ανάπτυξης, με παράλληλη έντονη κριτική στις αδυναμίες και ελλείψεις υπουργών, υπουργείων και τομέων δουλειάς. (Μέχρι σήμερα έχει αποπέμψει πέντε υπουργούς οικονομικών υπουργείων). Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε ότι ανάμεσα στις νέες κατευθύνσεις που προτείνει, είναι η συγκέντρωση των επενδύσεων σε τομείς αιχμής, ανανέωση του 1/3 της παραγωγικής μηχανής σε πέντε χρόνια, στροφή στη δημιουργία βιομηχανικών ενώσεων-κοινοπραξιών (μετά την επιτυχία των αγροτοβιομηχανικών ενώσεων που ήταν καινοτομία του Γκορμπατσόφ στην περιοχή Σταυροπόλ και συνίσταται σε ένα σύστημα όπου η παραγωγή είναι συνδυασμένη στενά με την επεξεργασία και διάθεση του προϊόντος), πλεονεκτήματα στις επιχειρήσεις που παράγουν «καλά» προϊόντα, αύξηση του ρόλου των τιμών, άμεση συνάρτηση αποδοχών και «πριμ» με την απόδοση και, γενικότερα, επέκταση του ιδιωτικού τομέα και αποκέντρωση του κρατικού τομέα.

Πρόκειται, δηλαδή, για οικονομικές μεταρρυθμίσεις, που, αν δεν αμφισβητούν το κατεστημένο πολιτικοκοινωνικό σύστημα, προκαλούν όμως ανησυχίες και αντιδράσεις στα «συντηρητικά» στοιχεία του κομματικού-κρατικού μηχανισμού, στην απέραντη *άνωτερη και μεσαία γραφειοκρατία* που νιώθει ότι πάνε να περιοριστούν τα προνόμιά της ή βλέπει ότι τα «καινά δαιμόνια» συνεπάγονται τον κίνδυνο να φανεί η αναποτελεσματικότητά της —όχι βέβαια στον τομέα πρόληψης και

καταστολής διαφωνούντων ή άλλων ζιζανίων...

Οι αντιδράσεις αυτές εκφράζονται με δύο —σε γενικές γραμμές— τρόπους. Είτε «θεωρητικά», με άρθρα δηλαδή, είτε με αντίσταση στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων. Μια πρώτη αντίδραση «θεωρητικού» στίλ, είδε το φως στην «Πράβδα» στις 21 Ιούνη, δέκα μόλις μέρες μετά την ομιλία του Γκορμπατσόφ που αναφέραμε και ο «*Ριζοσπάστης*» έσπευσε να την αναδημοσιεύσει την επομένη!

Αναφέρθηκε ήδη στην «*Αυγή*» (7 Ιούλη) αλλά αξίζει τον κόπο να παραθέσουμε μόνο ένα απόσπασμα, όπως μεταφέρεται στο «*Ρ*»: «*Σχετικά με τις προσπάθειες να ερμηνεύσει κανείς από αναθεωρητικές θέσεις τα προβλήματα της σοσιαλιστικής ιδιοκτησίας, το συσχετισμό μεταξύ του κοινωνικού τομέα και του ιδιωτικού, η «Πράβδα» υπογραμμίζει ότι παρόμοιες «αναζητήσεις» δεν παίρνουν υπόψη το κύριο: ότι η δεύρυνση του ιδιωτικού τομέα εγκυμονεί σοβαρές οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συνέπειες, πριν απ' όλα την εξασθένηση των θεμελίων της σοσιαλιστικής οικονομίας, την παραβίαση της κοινωνικής δικαιοσύνης και σαν συνέπεια την αύξηση της κοινωνικής έντασης.*

Είναι φανερό για ποιον χτυπά η καμπάνα!...

Τι φοβούνται άραγε τα στοιχεία αυτά που αντιδρούν; Σίγουρα το γεγονός ότι οι μεταρρυθμίσεις μπορεί να επιφέρουν μείωση του πολιτικού ελέγχου, συρρίκνωση του κράτους, ίσως και εκδημοκρατισμό του (πράγμα επικίνδυνο και ολέθριο για το ισχύον σύστημα) και όχι κάποια επιστροφή στον καπιταλισμό, γιατί κάτι τέτοιο δεν έγινε ούτε στην ΕΣΣΔ, που από το 1964 εισήγαγε στοιχεία οικονομίας της αγοράς στους μηχανισμούς της, ούτε στην *Ουγγαρία*, ούτε στην *Κίνα* που προχωρεί και στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα πολύ πιο γρήγορα από ό,τι η ΕΣΣΔ. Άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό ότι τελευταία έχουν μειωθεί στο σοβιετικό Τύπο οι επικρίσεις για την οικονομική μεταρρύθμιση στην Κίνα.

Γεγονός πάντως είναι ότι πέρα από τους οικονομικούς εκσυγχρονισμούς που προωθούνται ή προετοιμάζονται στη Σοβιετική Ένωση, δεν υπάρχει καμιά εμφανής αλλαγή στο σύστημα πολιτικής διακυβέρνησης, δεν φαίνεται καμιά προσπάθεια ουσιαστικού εκδημοκρατισμού του καθεστώτος. Τίποτε δεν προοιωνίζεται την αποφασιστική «εισβολή» των μαζών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων, όχι μόνο για την οικονομική διεύθυνση αλλά για όλους τους τομείς της ζωής. Εικασίες διατυπώνονται ουκ ολίγες για το «δημοκρατικό» και αντισταλινικό χαρακτήρα του Γκορμπατσόφ, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται —και στην Ελλάδα— αυταπάτες για το «νέο πρόσωπο του κομμουνισμού» που εκπέμπεται από τη Μόσχα. Η περίοδος όμως Γκορμπατσόφ, μολονότι κριίνεται μόνο με βάση τους τελευταίους τρεις-επί μισι μήνες, δεν διαφορίζεται από το γνωστό μοντέλο του «*υπαρκτού σο-*

σιαλισμού» όπου μια υπερσυγκεντρωτική γραφειοκρατία ασκεί, χωρίς ουσιαστικό λαϊκό έλεγχο, μονοπωλιακά την εξουσία σ' όλους τους τομείς, χωρίς να επιτρέπει την ελεύθερη πληροφόρηση, τη διαφωνία, το δημόσιο διάλογο, την έμπρακτη συμμετοχή των εργαζομένων στα κέντρα λήψης των αποφάσεων.

Με τα σημερινά δεδομένα, κανείς δεν μπορεί να είναι αισιόδοξος ότι οι αλλαγές που σημειώνονται στη Σοβιετική Ένωση αλλάζουν τα δομικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας της, ίσως, απλώς, να ανοίγουν κάποιους δρόμους για το μέλλον, δημιουργώντας κάποιες προϋποθέσεις για να συνειδητοποιηθεί η ανάγκη και άλλων αλλαγών, όχι μόνο στον οικονομικό τομέα.

Τέλος, υπάρχει και μια άλλη πτυχή των αλλαγών, που ίσως αποδειχθεί πολύ σημαντικότερη όσον αναφέρθηκαν. Πρόκειται για την εξωτερική πολιτική και το διεθνή ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης, όπου διαγράφεται ήδη αδρά μια *μετατόπιση*, αν όχι του κέντρου βάρους, τουλάχιστον κάποιων προτεραιοτήτων.

Είναι γνωστό ότι ο σκυθρωπός Αντρέι Γκρομκό είχε αναγάγει σε ακρογωνιαίο λίθο της διεθνούς θεώρησης των πραγμάτων από σοβιετική σκοπιά, τις σχέσεις με την άλλη υπερδύναμη: τις ΗΠΑ. Η νέα ηγετική ομάδα με επικεφαλής τον Γκορμπατσόφ, φαίνεται ότι επιδιώκει την αναβάθμιση των σχέσεων με το τρίπτυχο *Ευρώπη - Κίνα - Τρίτος Κόσμος*. Με την Ευρώπη είδαμε τη διάθεση αποκατάστασης καλύτερων σχέσεων, τόσο με τις επιμέρους χώρες, όσο και με την ΕΟΚ, ενώ με την Κίνα σημειώνεται εντυπωσιακή βελτίωση στις διακρατικές σχέσεις. Αν υπάρξει άνοιγμα και στις σχέσεις ανάμεσα στα δύο κόμματα, τότε σίγουρα θα υπάρξουν σοβαρές εξελίξεις διεθνώς —όχι μόνο στα πλαίσια του λεγόμενου διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος, αλλά και στο διεθνή συσχετισμό δυνάμεων. Απομένει να δούμε πως θα εκφραστεί η νέα αντίληψη στις σχέσεις με τον Τρίτο Κόσμο: το αγκάθι του Αφγανιστάν, για παράδειγμα, συνεχίζει για έκτο χρόνο να πληγώνει —και όχι μόνο αυτό— τις σχέσεις με πολλές χώρες της Ασίας, της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Όσο για τις σχέσεις με τα ΚΚ —και ιδιαίτερα της Δυτικής Ευρώπης, τα οποία παρακολουθούν προσεκτικά τις εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση και στο ΚΚΣΕ— το μόνο καινούργιο είναι η διαφαινόμενη άρνηση του Γκορμπατσόφ να υποστηρίξει τη σύγκληση παγκόσμιας διάσκεψης των ΚΚ, την οποία διακριτικά προωθούσαν οι προκάτοχοί του και στην οποία αντιτάχθηκαν οι Γιουγκοσλάβοι και τα ευρωκομμουνιστικά κόμματα.

Οι συναντήσεις του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ με τον Φρανσουά Μιτεράν τον Οκτώβρη και τον Ρόναλντ Ρήγκαν το Νοέμβρη, θα μας δώσουν περισσότερα στοιχεία για τους νέους —αν υπάρξουν— προσανατολισμούς της Σοβιετικής Ένωσης, που θα αφορούν σίγουρα ολόκληρη τη δεκαετία έως το 2000...

Νικόλας Βουλέλης

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Μύθος και πραγματικότητα

Τάσος Κυπριανίδης, Θανάσης Τσεκούρας:
ΠΑΣΟΚ: Μύθος και ιστορία
Χρήστος Θεοχαράς, Γιάννης Μηλιός: Πέρα από την όξυνση της πολιτικής αντιπαράθεσης

K. Busch, G. Grunert, W. Tobergte: Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου

Γιάννης Μηλιός: Πόλωση της συσσώρευσης και διεθνοποίηση του κεφαλαίου

Ηλίας Ιωακείμογλου: Για την αντικαπιταλιστική έξοδο από την κρίση

Ανέστης Ταρπάκος: Η κατασκευαστική βιομηχανία και η κρατική παρέμβαση

12

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1985

Πάρε μεσότηξέφωνο!

ΔΙΑΒΑΖΩ και κουβεντιάζω.

Διαβάζω —στην «Αυγή»— για τις χιλιάδες των νέων εκτάκτων υπαλλήλων του Δημοσίου που «για λόγους εκλογικής σκοπιμότητας» προστέθηκαν, μέσα σε λίγους μήνες, στις δεκάδες χιλιάδες των παλαιότερων εκτάκτων που ωστόσο δεν μονιμοποιήθηκαν. Διαβάζω για τη συνέντευξη Τύπου της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εκτάκτων Δημοσίου —ΠΟΕΔ.

Ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας Νίκος Μαντζάκος τόνισε ότι «οι προσλήψεις συνεχίζονται μέχρι σήμερα μακριά από τις πραγματικές ανάγκες, εγκρίνονται χωρίς δυσκολίες συνεχίζοντας τον απαράδεκτο θεσμό του ρουσφετιού (...)». Η Κωνσταντίνα Πετροπούλου «καθαρίστρια με έκτακτη σύμβαση στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης, είπε ότι πολλές χιλιάδες ζουν με το άγχος της μονιμοποίησης. Υπομένουν απαράδεκτες συνθήκες εργασίας όπως το να δουλεύουν σε κελιά φυλακών της Γενικής Ασφάλειας σε καθημερινή επαφή με ανθρώπους του υπόκοσμου, ακόμη και αφροδίσια νοσήματα απέκτησαν από τη δουλειά τους και παρ' όλα αυτά δεν θεωρούνται μόνιμα απαραίτητες (...) οι 1048 καθαρίστριες, ενώ γίνονται συνεχώς καινούργιες προσλήψεις». Κουβεντιάζω με τον Αγαθόνικο: — Είναι δυνατόν —τον ρωτώ— ν' απέκτησαν αφροδίσια οι καθαρίστριες από τη δουλειά τους; — Είναι μάλλον αδύνατον —μου απαντά— γιατί τα αφροδίσια νοσήματα, εκτός σπανίων εξαιρέσεων, μεταδίδονται μόνο με την «αφροδίσια λατρεία», όπως έλεγαν και οι πιο παλιοί, αλλά εσύ μην το γράψεις. Θα θεωρηθείς σαμποτέρ της μονιμοποίησης και δεξιός. — Εγώ; — Χωρίς αμφιβολία. Στην περίπτωση της Κωνσταντίνας ισχύει η παρατήρηση του φιλόλογου προς το μαθητή του, που σε έκθεση με πατριωτικό θέμα υποστήριξε ότι «οι Τούρκοι κατέστρεψαν όλα τα αναπαραγωγικά μας όργανα». «Παιδί μου —του είπε ο φιλόλογος— γιατί χρησιμοποιείς επιχειρήματα; Χωρίς

επιχειρήματα είσαι πειστικότερος».

ΔΙΑΒΑΖΩ και θυμάμαι. Διαβάζω —στα «Νέα»— το ρεπορτάζ του Γιώργη Κρεμμυδά για τη δίκη του επιπόλαιου μπουλντοζιέρη που γκρέμισε, σ' ένα χωριό της Βοιωτίας, το νόμιμο σπίτι κάποιου αγαθού και ανύποπτου νοικοκύρη, αντι για το αυθαιρέτο κάποιου παράνομου και —όπως αποδείχτηκε— παλιάνθρωπου γείτονά του.

Το μοιραίο λάθος του μπουλντοζιέρη —πριν από την αποφασιστική έφοδο του θηριώδους μηχανήματός του— ήταν ότι, αναζητώντας το σπίτι που όφειλε να κατεδαφίσει, αρκέστηκε να ρωτήσει ένα μόνο άτομο. Και για κακή του τύχη το άτομο αυτό έτυχε να είναι... αυτοπροσώπως ο ιδιοκτήτης του κατεδαφιστέου που δεν έχασε την ευκαιρία. Υπέδειξε την κατοικία εκείνου του γείτονα που του καθόταν περισσότερο στο στομάχι. Θυμάμαι τη γλαφυρή εξιστόρηση του Ανδρέα Μαβιτζή για το άδοξο τέλος του οικογενειακού σπιτιού του, τον πολύκροτο Δεκέμβρη του '44. Το σπίτι βρισκόταν στην οδό Μενάνδρου πολύ κοντά στο Εθνικό Θέατρο.

«Το απόσπασμα του ΕΛΑΣ που έφτασε στην οδό Μενάνδρου —έλεγε ο Ανδρέας— είχε εντολή ν' ανατινάξει το κτίριο που στέγαζε τα γραφεία της εφημερίδας «Το σπίτι του συνταξιούχου». Η «καθοδήγηση» είχε σοβαρούς λόγους να θεωρεί τα γραφεία αυτά άντρο της ντόπιας αντίδρασης. Ο υπεύθυνός του αποσπάσματος ρώτησε τον πρώτο γείτονα που συνάντησε. — Ποιο είναι το σπίτι του συνταξιούχου; — Ο γείτονας που δέχτηκε την ερώτηση δεν ήξερε άλλο συνταξιούχο από τον πατέρα μου. Χωρίς δισταγμό έδειξε το σπίτι μας. Τα υπόλοιπα τα καταλαβαίνεις...».

ΔΙΑΒΑΖΩ θυμάμαι και τελικά ευθυμώ.

Διαβάζω —σ' όλες τις εφημερίδες— τις

αναφορές στα 20χρονα της Ιουλιανής Αποστασίας. Έγινε με την έμπνευση και —με το συμπάθιο— την αρωγή των ανακτόρων.

Οι δύο πρώτες ανακτορικές κυβερνήσεις —του Νόβα και του Τσιριμώκου, ορκίστηκαν βέβαια στην Ηρώδου Αττικού, καταψηφίστηκαν όμως στη Βουλή.

Η τρίτη ανακτορική κυβέρνηση —του Στεφανόπουλου— επέζησε με 1 ή 2 ψήφους.

Κάθε ανακτορικός πρωθυπουργός, μετά τον Νόβα, είχε καταγγείλει και καταψηφίσει τον προηγούμενο. Οι περισσότεροι ανακτορικοί υπουργοί ήταν της αριστερής πτέρυγας του Κέντρου.

Το αθώοτερο από τα κίνητρα που χρησιμοποιήθηκαν για την αποστασία των βουλευτών του Κέντρου ήταν η υπουργοποίηση. Κάθε βουλευτής —εκτός από τους 22 της ΕΔΑ— μπορούσε να γίνει υπουργός. Ευθυμώ —έκτοτε— όταν αναλογίζομαι τις δημοσιογραφικές περιγραφές ορισμένων υπουργοποιήσεων. Όπως για παράδειγμα της υπουργοποίησης του Βερνίκου:

Η πομπή των αυτοκινήτων —η πομπή για την ορκωμοσία— είχε ξεκινήσει από το Πολιτικό Γραφείο. Λίγο πριν τη στροφή της Ηρώδου Αττικού, στο πεζοδρόμιο της Βασιλίσσης Σοφίας, φάνηκε να κατηφορίζει ο εφοπλιστής και βουλευτής της Ένωσης Κέντρου Βερνίκος. Αυτός δεν είχε ακόμη αποστατήσει.

Το πρώτο αυτοκίνητο της πομπής σταμάτησε. Ένα κεφάλι ένευσε. Μια φωνή είπε:

— Έλα.

Ο Βερνίκος πλησίασε. Η φωνή ξαναείπε:

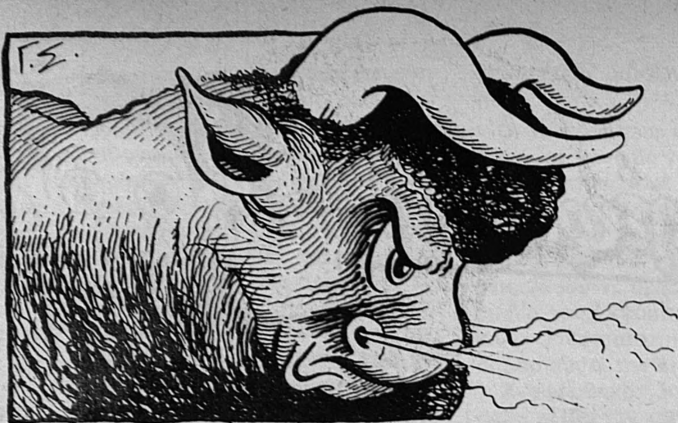
— Έλα.

— Έτσι; Ρώτησε ο Βερνίκος και έδειξε το κουστόμι του.

— Έλα όπως είσαι...

Ο Βερνίκος μπήκε. Σε λίγο ορκιζόταν υπουργός...

ο αυτόματος τηλεφωνητής

Μια βρισιά κι ύστερα μια φτυσιά

του Γιώργου Κατηφόρη

Το ANTI είχε δημοσιεύσει, πριν από τις εκλογές, μια σειρά άρθρων που έθεταν, το καθένα από τη σκοπιά του, ορισμένα προβλήματα στο χώρο της Αριστεράς. Η προεκλογική συζήτηση μεταξύ διαφόρων απόψεων, δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι ο διάλογος εξαντλείται μόνο σε θέματα εκλογικής στάσης.

Συνέχεια αυτού του φορτισμένου, από το προεκλογικό κλίμα, διαλόγου, είναι το άρθρο του Γ. Κατηφόρη που δημοσιεύουμε παρακάτω. Αποτελεί τη συνέχεια των απόψεων, της κριτικής και της συζήτησης που διατυπώθηκε με αφορμή τις εκλογές. Αν και μεσολάβησε ένα διάστημα ενάμιση περίπου μήνα από τις 2 Ιουνίου, διατηρεί και σήμερα στοιχεία επικαιρότητας και συνεχίζει ένα διάλογο που δεν αφορά κυρίως την προεκλογική περίοδο.

«Όποιος τολμάει να διαφωνεί με τη σοφή γραμμή του μεγάλου μας κόμματος, του αξίζει μια βρισιά. Κι ύστερα μια φτυσιά. Κι αν επιμένει, μια πιστολιά».

(Αποδίδεται στον Εμβέρ Χότζα)

Στις εφημερίδες διάβασα πως στις τελευταίες εκλογές, τα κομμουνιστικά κόμματα πολιτεύθηκαν με τόση ευπρέπεια ώστε να δώσουν σε όλους, αλλά ιδιαίτερα στο ΠΑΣΟΚ, γενναίο μάθημα ήθους. Πόσο ουσιαστικό ήταν το μάθημα, στις μεγάλες γραμμές του μπορούν, αν θέλουν να το συζητήσουν άλλοι. Εγώ αφήνοντας κατά μέρος το ΚΚΕ, θα ζητούσα να παρουσιάσω στους αναγνώστες του ANTI μια πρόσφατη προσωπική μου εμπειρία με κύκλους του ΚΚΕ Εσωτερικού. Μικρή αλλά, νομίζω, χαρακτηριστική, με έχει αφήσει πολύ σκεπτικό για τη γνησιότητα του πολυδιαφημισμένου κομματικού άλματος εις ήθος.

Προεκλογικά δημοσίευσα δύο άρθρα («ANTI», τχ. 290, «Τα Νέα», 26 του Μάη) με σκοπό να ενισχύσω την προεκλογική καμπάνια του ΠΑΣΟΚ. Πίστευα ότι τα γενικότερα συμφέροντα της Αριστεράς επέβαλαν να ψηφιστεί το ΠΑΣΟΚ από όσο το δυνατόν περισσότερους *ανέντακτους* αριστερούς. (Για τους ενταγμένους δε φανταζόμουν πως μπορεί να υπάρξει θέμα). Το πρώτο από τα δύο άρθρα υπερασπιζόταν την εκλογική και γενικότερη πολιτική της ΕΔΑ σε σχέση με το ΠΑΣΟΚ. Το δεύτερο χτυπούσε από αριστερή σκοπιά, ορισμένη συνθηματολογία των κομμουνιστικών κομμάτων γύρω από το θέμα της απλής αναλογικής.

Τα άρθρα προκάλεσαν αντιδράσεις. Σχολιάστηκαν δυσμενέστατα από τρεις πλευρές: από τον αρθρογράφο Γ.Κ. στο «Δεκαπενθήμερο Πολίτη» (τεύχος 43), από τον Αιμίλιο Ζαχαρέα στην «Αυγή», 29 του Μάη, και από τη Ράνια Κλουτσινιώτη στο τχ.291 του ANTI. Ο τρόπος της κριτικής που μου ασκήθηκε με οδήγηε να διατυπώσω τις παρακάτω σκέψεις.

Ο «Δεκαπενθήμερος Πολίτης»

Ο Γ.Κ. στον «Πολίτη» ασχολήθηκε με το άρθρο των «Νέων» για την απλή αναλογική. Με την ουσία της επιχειρηματολογίας μου δεν ασχολήθηκε. Περιορίστηκε να δώσει μιαν, άριστη οφείλω να παραδεχτώ, περιλήψη από ένα θεωρητικό κάπως μέγρος του άρθρου και πρόσθεσε.

«Θα 'ταν θεμιτό... να βάλει (κανείς) κατά του αιτήματος της Αριστεράς για απλή αναλογική στις παραμονές εκλογών, αν δεν τον ένοιαζαν οι εκλογές. Αν ήταν απλώς μαρξιστής επιστήμων και όχι αριστερός. Όμως το Γιώργο Κατηφόρη τον νοιάζουν οι εκλογές και πολύ μάλιστα, και η άποψή του επ' αυτού είναι μαχητική: συντάσσεται με τους Εδαίτες οι οποίοι, όπως γράφει στο Αντί 24.5 «ζητούν να ψηφιστεί πάλι το ΠΑΣΟΚ».

Θα μιλήσω αμέσως για τη μέθοδο πολεμικής του Γ.Κ. Πρώτα, όμως, θέλω να τονίσω ότι στο άρθρο των «Νέων» δεν έβαλα κατά του αιτήματος της Αριστεράς για απλή αναλογική. Μια βδομάδα πριν από τις εκλογές η τύχη του αιτήματος είχε πια κριθεί. Πρακτικά, θέμα ικανοποίησής του δεν έμπαινε πια. Δεν είχε, λοιπόν, κανένα νόημα να βάλει κανείς εναντίον του. Στόχος του άρθρου μου ήταν η εύκολη και απλοϊκή προπαγάνδα ζύμωσης γύρω από το εκλογικό σύστημα. Το γεγονός ότι οι κομμουνιστικές ηγεσίες, χωρίς να αναφέρονται καν στις αναγκαίες κοινωνικές, πολιτικές ή διεθνείς προϋποθέσεις, καλλιεργούσαν την εντύπωση πως με μόνη τη μαγεία των εκλογικών ποσοστών (που με την απλή αναλογική θα αλλάξουν δραστηκά και όχι κατ' ανάγκην προς όφελος μιας αριστερής συμμαχίας), αρκούσε η απλή αναλογική για να εγκαταστήσει αριστερή κυβέρνηση στον τόπο.

Θέλησα, επίσης, να καταπολεμήσω την τάση ένα πολιτικό πρόβλημα, όπως το εκλογικό σύστημα, να αντιμετωπίζεται με έννοιες όχι πολιτικές αλλά ποινικές (η ενισχυμένη «κλέβει» τις ψήφους της Αριστεράς). Το αίτημα όμως, *στη γενική του μορφή*, δεν το χτύπησα. Υπάρχει, νομίζω κάποια διαφορά ανάμεσα στο να χτυπάει κανείς ένα σύστημα ή τον προπαγανδιστικό θόρυβο γύρω στο αίτημα.

Όσο για τη μέθοδο κριτικής του Γ.Κ., το βρίσκω περιεργό να μου επιτρέπει ορισμένες διατυπώσεις για την περίπτωση που είμαι «απλός μαρξιστής επιστήμων» αλλά να θεωρεί τις ίδιες ακριβώς διατυπώσεις αθέμιτες όταν, παράλληλα με τη θεωρία, έχω μαχητική όπως τη λέει θέση για τις εκλογές. Από πότε εγκαινιάστηκε η αρχή για τους μαρξιστές επιστήμονες να αποτραβιούνται από την πολιτική πράξη στους ελεφαντοδόντινους πύργους της καθαρής ακαδημαϊκής θεώρησης; Τέτοιο μαρξισμό ούτε ξέρω, ούτε θέλω να τον ξέρω. Είμαι βέβαιος πως ούτε στον «Πολίτη» τον θέλουν. Υπαινίσσονται, μάλλον, (χαρακτηριστικός και ο τίτλος τους «Η επιστήμη ως έσχατο επιχείρημα») ότι χρησιμοποίησα τη θεωρία με πλάγιο, υποβολι-

μαίο τρόπο για να υπηρετήσω ανομολόγητους σκοπούς. Ότι χρησιμοποίησα τη θεωρία για να συσκοτίσω, όχι να διαφωτίσω.

Αν, όμως, αυτός ήταν ο σκοπός μου, δε θα 'χα τη στοιχειώδη νοημοσύνη να μην αποκαλύψω πουθενά τις εκλογικές μου προτιμήσεις; Θα μπορούσα έτσι να είχα κάνει τη δουλειά μου, να είχα μπερδέψει όσους με διάβαζαν, χωρίς να δώσω λαβή σε επιθέσεις. Δεν ξέρω αν ο Γ.Κ. θεώρησε πως η δημοσίευση των δύο άρθρων σε δύο διαφορετικά έντυπα ήταν «εκ του πονηρού». Δεν είχα την παραμικρή πρόθεση να κρύψω οτιδήποτε. Αρχικά πρόσφερα και τα δύο άρθρα στο ANTI, για δυο διαδοχικά τεύχη. Η διεύθυνση του περιοδικού μου εξήγησε ότι τόσο κοντά στις εκλογές δεν μπορούσε να μου εξασφαλίσει τη διαδοχική δημοσίευση για λόγους δεοντολογίας. Έτσι, κατέληξα στην παράλληλη δημοσίευση που διέσπασε την ενότητα της αρχικής ιδέας.

Ήταν αυτό αρκετό για να στηρίξει τη «δίκη προθέσεων» που άρχισε εναντίον μου ο «Δεκαπενθήμερος Πολίτης»; Όσο κι αν κράτησε την πολεμική του —φυσικά άλλωστε σε τόσο οξύ προεκλογικό αγώνα— σε παραδεκτά πλαίσια, (δε θα την ανέφερα καν αν δεν είχε προστεθεί από την πλευρά του Εσωτερικού η πολύ πιο απαράδεκτη αρθρογραφία του Αιμίλιου Ζαχαρέα) νομίζει ο Γ.Κ. ότι μπορεί να ξεφλάει έτσι με τις απόψεις ενός συγγραφέα; Αποδοκιμάζοντας και καταγγέλλοντας τις προθέσεις του αντί να ανασκευάζει τα επιχειρήματά του; Δε θυμούνται στον «Πολίτη» που οδήγησε κάποτε αυτή η μέθοδος την αριστερή σκέψη;

Η Ράνια Κλουτσινώτη

Μου είναι άγνωστο πού μέσα στην Αριστερά, κατατάσσει τον εαυτό της η Ράνια Κλουτσινώτη. Το άρθρο της (Αντί τχ. 291, τελευταίο προεκλογικό) παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με κείμενα που προέρχονται από τους κύκλους του Εσωτερικού, γι' αυτό το σχολιάζω μαζί τους. Τονίζω, όμως, ότι δεν της αποδίδω την κομματική ένταξη που δεν ξέρω αν έχει.

Η Ράνια Κλουτσινώτη αναφέρεται στο άρθρο μου το σχετικό με την πολιτική της ΕΔΑ. Χωρίς ούτε αυτή να πολυσυζητεί τα επιχειρήματα που πρόβαλα, εκφράζει την κατάπληξη της γι' αυτά και τα καταγγέλλει. Μέχρις εδώ η μέθοδος της δε διαφέρει από του Γ.Κ. Τη βρίσκω σφαλερή, αλλά, στα πλαίσια της προεκλογικής έξαψης, παραδεκτή. Στην τελευταία παράγραφο, όμως, του άρθρου της, η «δίκη προθέσεων» που ανοίγει στον Πέτρο Ευθυμίου, τον Π. Δουβή και σε μένα, (τους τρεις υποστηρικτές του ΠΑΣΟΚ που αναφέρει ονομαστικά) παίρνει επικίνδυνες διαστάσεις. Σε μια γενική αποστροφή προς τους διανοούμενους, που περιλαμβάνει αυτονόητα τους τρεις επώνυμους στόχους της, η Ράνια Κλουτσινώτη ρωτάει:

«Δε νομίζετε όμως φίλοι μου, ως οργανικοί διανοούμενοι του συστήματος που είμαστε, πως υπάρχουν άλλοι περισσότερο ευεξήγητοι και απολύτως κατανοητοί λόγοι, για να υποστηρι-

χτεί η εκλογική επιλογή του καθενός μας; Γιατί επιχειρούμε παραπλανητικές επιστολές προς τρίτους; *Επιτέλους όλοι μας στην ίδια χώρα ζούμε, ακούμε αυτά που λέγονται, βλέπουμε αυτά που πράττονται.*» (Η υπογράμμιση από την ίδια).

Ώστε, λοιπόν, έτσι! Οργανικοί διανοούμενοι του συστήματος είμαστε, κόλπα κάνουμε. Πρώτη φορά αντιμετωπίζω τέτοια ερμηνεία του Γκράμσι. Πώς να τη βρίσκουν άραγε όσοι από τους αναγνώστες του ANTI συμβαίνει να είναι διανοούμενοι, διορισμένοι σε διάφορες κρατικές δουλειές; Συμφωνούν πως ο διορισμός τους καθορίζει την ψήφο τους; Τέτοιοι ραγιάδες είναι οι διανοούμενοι που γνωρίζει η αρθρογράφος; Είναι στα μάτια της αυτόματα ύποπτοι όσοι διορίστηκαν ή είχαν κάποια συναλλαγή με την πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ώστε να μην γίνεται δεκτή η κατ' αρχήν καλή τους πίστη, όταν το υπερασπίζονται; Μα τότε ύποπτοι είναι επίσης κι αν ακόμη χτυπήσουν το ΠΑΣΟΚ. Ο διευθυντής εφημερίδας, λόγου χάριν, που τώρα αντιπολιτεύεται μπορεί να κατηγορηθεί ότι φωνάζει γιατί δεν του έδωσαν αρκετές κρατικές διαφημίσεις. Ο λόγιος που αφού επιχορηγήθηκε κάποια δουλειά του από το υπουργείο Πολιτισμού, βάλει την υπογραφή του σε αντικυβερνητικό κείμενο, μπορεί να κατηγορηθεί ότι φωνάζει γιατί θεωρεί πως δεν του δώσαν αρκετά. Με τη νοοτροπία αυτή, κανείς δε γλυτώνει. Ή θα πρέπει να κηρύξουμε ιερό πόλεμο στην κυβέρνηση, να μην αγγίζουμε τίποτα δικό της και ν' αφήσουμε ανέπαφο να μας διοικεί, τον στημένο από πενήντα χρόνια μηχανισμό της Δεξιάς, ή να διορίσουμε μεταξύ μας έναν κήνσορα των ηθών μας, που να μας λέει πότε έχουμε δικαίωμα να εκφραζόμαστε, και πότε όχι. Ποιος θα είναι αυτός ο κήνσορας; Θα το 'θελε η αρθρογράφος να υποταγούμε στην ιδεολογική του τρομοκρατία;

Αυτά για τη γενική περίπτωση. Όσο για μένα, κρατική θέση ούτε έχω, ούτε είχα ποτέ. Θωρώ προσβλητικό τον υπαινιγμό ότι προσπάθησα ενσυνείδητα να παραπλανήσω τους αναγνώστες («παραπλανητικές επιστολές προς τρίτους»). Θεωρώ, όμως, κυριολεκτικά συκοφαντικό τον παραπέρα υπαινιγμό, ότι αυτή η δήθεν απόπειρα παραπλάνησης που μου αποδίδει, κατά το μερίδιό μου, η Ράνια Κλουτσινώτη, μπορεί να οφείλεται σε ιδιοτέλεια. Την παρακαλώ, λοιπόν, να πει συγκεκριμένα, τι είναι αυτά που ακούει να λέγονται και βλέπει να πράττονται στη χώρα που όλοι ζούμε και πως στήριξαν στο μυαλό της τόσο βαρειές υποψίες. Θα την παρακαλούσα να μιλήσει καθαρά, έξω από τα δόντια, και όχι με δηλητηριώδεις υπαινικτικές υπογραμμίσεις, κάτω από αόριστες φράσεις. Θα την ακούσω με προσοχή.

Η ώρα της ψυχανάλυσης

Προχωρώ στο άρθρο του Αιμίλιου Ζαχαρέα, στην Αυγή, 29/5. Επιγράφεται «αποχαιρετισμός σε φίλους». «Φίλοι» είναι ο Σπύρος Λιναρδάτος κι εγώ, ένοχοι συνεργασίας με τον ...εχθρό, δηλαδή με το ΠΑΣΟΚ. Στη δική των προθέσεων, ο Αιμί-

λιος Ζαχαρέας, συνεισφέρει τη δική του χαριτωμένη παραλλαγή. Βαθύς ψιχαναλυτής, ανακάλυψε πως η στάση των «φίλων» οφείλεται σε «βαρύ αίσθημα ενοχής και ήττας». Εννοεί ενοχής για τα σφάλματα της Αριστεράς και ήττας, φαντάζομαι, στον Εμφύλιο Πόλεμο.

Για το Σπύρο Λιναρδάτο δεν έχω θέση εγώ να μιλήσω. Απάντηση έδωσε ο ίδιος στο «Βήμα», 2 Ιουνίου. Όπως ξέρεi πολύ καλά η ηγεσία του Εσωτερικού, που επέτρεψε, αν δεν ενέπνευσε, τις ασχημίες (θα τις εκθέσω παρακάτω) του άρθρου της «Αυγής», όπως θα έπρεπε να ξέρεi και ο επώνυμος αρθρογράφος του, άνθρωπος με τη σκέψη, το ηθικό ανάστημα και αγωνιστική ιστορία του Σπύρου Λιναρδάτου είναι πολύ ανώτερος από τις βολές ενός Ζαχαρέα. Βεβαίως, και από την συνηγορία ενός Κατηφόρη.

Μιλώντας, όμως, για δικό μου λογαριασμό δεν μπορώ να μην αναφωνήσω: Επιτέλους! Γέννησε το Εσωτερικό έναν Φρόνυτ για την πολιτική μας ζωή. Μόνον που δεν μας εξηγεί γιατί θα πρέπει να κατέχεται από αίσθημα ενοχής ένας αριστερός της δικής μου γενιάς. Πότε κρατήσαμε εμείς τις τύχες του κινήματος στα χέρια μας; Πότε είχαμε την ευκαιρία να πάρουμε κρίσιμες αποφάσεις; Πότε σωριάσαμε εκατόμβες στην πολιτική μας, τους συντρόφους και τους συμπατριώτες μας;

Αλλού υπάρχουν οι ενοχές. Στα πολιτικά γραφεία, στις γραμματείες, ή όπως αλλιώς μεταβαπτίζονται τα ηγετικά κλιμάκια στα κόμματα, εκεί, αν ψάξει, θα τις βρει ο αρθρογράφος της «Αυγής». Αν, δηλαδή, ψάξει για ενοχές. Γιατί αίσθημα ενοχής, που προϋποθέτει αίσθημα ευθύνης και λογοδοσίας στους ανθρώπους σου για όσα κάνεις, δεν πρόκειται να συναντήσει. Τέτοιες μικροαστικές προκαταλήψεις, πολύ λίγο έχουν ταραξει τον ύπνο των κομμουνιστικών ηγεσιών.

Όσο για το σύμπλεγμα της ήττας, ποιος είπε στον Αιμίλιο Ζαχαρέα ότι εγώ πιστεύω στην ήττα της Αριστεράς; Ας μη συγχέει την ήττα των ηγεσιών με την ήττα της παράταξης. Οι ηγεσίες αυτές, ναι ηττήθηκαν. Πολλαπλά, ασυγχώρητα και κατά τη γνώμη μου, ανεπανόρθωτα. Η Αριστερά, όμως, η μεγάλη ανώνυμη ελληνική Αριστερά, στο πείσμα όλων, τελικά δεν ηττήθηκε. Με καρτερία υποδειγματική, με αντοχή αξιοθαύμαστη, με αξιοπρέπεια ασύγκριτη σήκωσε το βάρος μιας καταστροφής που άλλοι έλληνες και ξένοι τής φορτώσαν. Σαράντα χρόνια πάλαιψε με την κακή της μοίρα. Σφαιρακά καθοδηγημένη σε αλληπάλληλες συγκρούσεις και με πείσμα αγωνίστηκε και με εφευρετικότητα ελίχθηκε, μέχρι που στο τέλος ανάγκασε το δεινόσαυρο του αντεπαναστατικού κράτους να γονατίσει. Αυτή η Αριστερά είναι που νίκησε και το '58 και το '63 και το '64 και το '81. Αυτή νίκησε ξανά προχθές, στις 2 του Ιουνίου, ξεφεύγοντας την τελευταία παγίδα που της είχαν στήσει από στενόκαρδο μικροκομματικό υπολογισμό, από ανικανότητα να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις, οι ηγεσίες και των δύο κομμουνιστικών κομμάτων. Να την κατακτήσουν νεο-κουβαλιτή στον αρχαιοποστάτη του '64. Πρέπει κανείς να είναι πολύ μικρόψυχος για να διανοείται πως οτιδήποτε άλλο εκτός από περηφάνεια, από αίσθημα βαθειάς ικανοποίησης, μπορεί ναιώθει σήμερα όποιος ξόδεψε τη ζωή του κοντά στην υπέροχη, τη μεγάλη ελληνική Αριστερά. Ποια συμπλέγματα ήττας ονειρεύεται ο Αιμίλιος Ζαχαρέας;

Η «εκπόρνευση» του Ζαχαρέα

Δε φτάνει, λοιπόν, η ψυχανάλυση. Ίσως από διαίσθηση για την ανεπάρκειά της, ο αρθρογράφος της «Αυγής» άπλωσε το χέρι του και σ' ένα δεύτερο όπλο από το κλασικό οπλοστάσιο της σταλινικής ιδεολογικής τρομοκρατίας. Το όπλο των ύβρεων. Για να μην τον αδικήσω, παραθέτω ολόκληρο το απόσπασμα του άρθρου του, στην «Αυγή», που θεωρώ υβριστικό.

«Διακατέχονται, λοιπόν, οι σύντροφοί μας αυτοί» (σκέψου, είμαστε και σύντροφοι!) «από βαρύ πλέγμα ενοχής και ήττας. Η Αριστερά πρέπει να είναι παντού και πάντα υπόλογη, απολογούμενη, υποταγμένη». (Αυτό προφανώς, είναι το σαδομαζοχιστικό μας σύμπλεγμα που δε σκέφτηκε ο ψιχαναλυτής Αιμίλιος να το ονομάσει). «Η θέση ότι το ελληνικό και ευρωπαϊκό εργατικό κίνημα» (ποιος του μίλησε για εργατικό κίνημα) «είναι ξεπερασμένη, είναι μια πολιτική θέση. Και ως προς αυτό ουδείς ψόγος. Να βγουν όμως και να το πουν καθαρά στο λαό. Και συνεπείς προς αυτό, να ενταχθούν στο ΠΑΣΟΚ». (Γιατί το ΠΑΣΟΚ έχει φαίνεται, δηλώσει εμπιστευτικά στον Αιμίλιο Ζαχαρέα ότι θεωρεί ξεπερασμένο το ελληνικό και ευρωπαϊκό εργατικό κίνημα). «Αποτελεί όμως εκπόρνευση της πολιτικής η διατήρηση πολιτικών σχημάτων (ΕΔΑ) μόνο και μόνο για να διατηρείται κάποια προσωπική αυτονομία και να νομιμοποιείται το ΠΑΣΟΚ πως είναι υπέρ του πολυκομματισμού και της πολυφωνίας». (Πότε δήλωσε το ΠΑΣΟΚ ότι είναι υπέρ του μονοκομματισμού;) «Ύστερα είναι και το ψυχολογικό προσωπικό καταφύγιο. Πώς να καλυφθούν στην ανάγκη για ανανέωση του κομμουνιστικού κινήματος οι παλιοί μας φίλοι μένοντες συνεπείς με τις τωρινές τους απόψεις, δηλαδή εντασσόμενοι στο ΠΑΣΟΚ; Πώς μπορούν να επιζησουν αναγνωρίζοντας ή αποδεχόμενοι τη λειτουργία ενός κομματικού μηχανισμού που είναι κατ' εικόνα και ομοίωση ενός κομμουνιστικού κόμματος της περιόδου του Μεσοπολέμου ή του 1946; Που συντρίβει, συνθλίβει, ποδοπατά κάθε διαφάνεια; Προφασιζόμενοι ότι ανήκουν σε άλλο κόμμα, έχουν την άνεση να λαιδωρούν το ανανεωτικό πείραμα του ΚΚΕ Εσωτερικού».

Όστε όποιος υποστηρίζει την ΕΔΑ εκπορνεύει την πολιτική ζωή για το προσωπικό του ψυχολογικό βόλεμα. Αυτές είναι οι ασχημίες του άρθρου του Ζαχαρέα που αναφέρθηκα παραπάνω. Κατά τη συνταγή του Εμβέρ Χότζα, μια βρισιά κι ύστερα μια φτισιά. Ήθος ανανεωτή! Για την «εκπόρνευσή» του, θα του απαντήσω παρακάτω. Υπάρχουν πρώτα μερικά μικρότερα θέματα.

Ο τρόπος που παρουσιάζει τα πράγματα ο αρθρογράφος της «Αυγής» αποτελεί κλασικό δείγμα διαστρεβλωτικού μονόλογου. Μου αποδίδει σκέψεις που δε διατύπωσα — ότι είναι ξεπερασμένο το ελληνικό και ευρωπαϊκό εργατικό κίνημα. Αποδίδει, εξίσου αυθαιρέτα, την ίδια θέση στο ΠΑΣΟΚ. Φτιάχνει μόνος του, (χωρίς να σκοτίζεται για την αντικειμενική πραγματικότητα) και τη μείζονα και την ελάχιστη πρόταση του συλλογισμού του, και καταλήγει θριαμβευτικά στο συμπέρασμα. «Να το πουν τίμια στο λαό. Και συνεπείς προς αυτό να ενταχθούν στο ΠΑΣΟΚ».

Να πούμε «τίμια στο λαό» όχι αυτό που λέμε μόνοι μας, αυτό που θέλει ο Αιμίλιος Ζαχαρέας να πούμε! Δεν έχω την έπαρση να νομίζω πως απευθύνομαι «στο λαό». Το προνόμιο αυτό το αφήνω στους πολιτικούς ηγέτες και στον Αιμίλιο Ζαχαρέα. Γράφω για ένα ορισμένο αναγνωστικό κοινό που προσπαθώ να το σέβομαι. Αφήνω κατά μέρος (τι να πρωτοπροφτάσει κανείς) την απρέπεια του υπαινιγμού για όχι τίμια στάση απέναντι στο κοινό που μας διαβάξει. Σημειώνω, όμως, πως η συλλογιστική του αρθρογράφου της «Αυγής» στο σημείο αυτό, μου θυμίζει τις επιθέσεις του αξιωματικού Α2 στον Κολυδρό. «Είσαι κουμμουνιστής, ρε. Να μας το πεις και να πας στη Βουλαγαρία». Φαντάζομαι και στο Ναυτικό που υπηρέτησε, περίπου τον ίδιο καιρό, τη θητεία του ο Αιμίλιος Ζαχαρέας, τα ίδια θα λέγαν τότε οι αξιωματικοί πληροφοριών. Κρίμα που έμαθε να τους μιμείται. «Πιστεύεις ότι ξεπεράστηκε το εργατικό κίνημα; Να πας στο ΠΑΣΟΚ».

Μολονότι πουθενά δεν μίλησα για ξεπέραςμα του εργατικού κινήματος μένω με την απορία: αν το πιστεύα, γιατί δεν μπορούσα να το λέω από τη θέση που βρίσκομαι; Καταλαβαίνω ότι

δε θα μπορούσα να το λέω από τη θέση μέλους του Εσωτερικού —θα με διέγραφε ο Αιμίλιος. Αλλά από τη θέση του Εδαίτη; Του ανένταχτου αριστερού; Δυστυχώς, δεν έχει ακόμη βρεθεί η μέθοδος να διαγράφονται οι ανέντακτοι. Μη έχοντας τη δυνατότητα να διαγράψει ο αρθρογράφος της «Αυγής» εγγράφει. Στο ΠΑΣΟΚ ή όπου αλλού τον βολεύει. Μου υποδεικνύει που θα σταθώ, προκειμένου να μου επιτρέψει να μιλήσω. Έτσι, καταλαβαίνει την ελευθερία του λόγου αυτός ο ανανεωτής.

Ισχυρίζεται επίσης ότι λοιδωρώ το ανανεωτικό πείραμα του ΚΚΕ Εσωτερικού. Δεν ξέρω πού μέχρι τώρα βρήκε δικά μου κείμενα με τέτοιες λοιδωρίες. Απ' όσο θυμάμαι, δεν υπάρχουν. Επίσης, όμως, δεν υπάρχει κατά τη γνώμη μου (αφού προκαλεί, του τη λέω) κανένα σοβαρό ανανεωτικό πείραμα. Η γραμμή που επικράτησε σε όλες τις κρίσιμες καμπές στο Εσωτερικό, και πριν από το 1974 και μετά, δεν είχε κύριο μέλημά της την ανανέωση, αλλά την επανασυγκόλληση των δύο Κ.Κ. Το ότι δεν έγινε μέχρι σήμερα η ανασυγκόλληση, (με όλες τις συνέπειες για την «ανανέωση» που μπορεί να φανταστεί κανείς) δεν οφείλεται τόσο στην έλλειψη προθυμίας του Εσωτερικού, όσο στην ξεροκέφαλη αλαζονεία του πραγματικά υπαρκτού ΚΚΕ. Το Εσωτερικό, δεν έπαψε ποτέ να επαμφοτερίζει, με αποτέλεσμα να χάσει το παιχνίδι μέσα στην παραδοσιακή Αριστερά. Βλέποντας αυτό, η ηγεσία του νόμισε ότι θα σωζόταν με έναν ουσιαστικά μονομέτωπο αγώνα εναντίον του ΠΑΣΟΚ, για να βρει προς τα εκεί το ζωτικό χώρο που της έλειπε. Έτσι, οδηγήθηκε στην απαράδεκτη για αριστερό κόμμα κατάσταση να παίζει στις τελευταίες εκλογές το παιχνίδι της Δεξιάς.

Κατά τη γνώμη μου, το ανανεωτικό πείραμα του ΚΚΕ Εσωτερικού έχει από καιρό αποτύχει. Δεν το λοιδωρώ, λυπάμαι γι' αυτό. Πιστεύω ότι υπήρχε περιθώριο για ένα μεγάλο ευρωκομμουνιστικό κίνημα στην πολιτική ζωή μας. Ο χώρος του έμεινε αδέσποτος εξαιτίας της «ενωσιακής» επιλογής που επέβαλε, σε κρίσιμες στιγμές, η ηγεσία του Εσωτερικού! Πιστεύω, επίσης, ότι η εξ αντικειμένου συμπάραταξη με τη Δεξιά, εκτός που εκθέτει και τα δύο κομμουνιστικά κόμματα, θα αδυνατίσει ακόμη περισσότερο την όποια ακτινοβολία του Εσωτερικού. Γι' αυτό βρίσκω πως πάει πολύ, φορτωμένοι με μια γραμμή που τους ρίχνει τρεκλίζοντας από την αγκαλιά του ΚΚΕ στην αγκαλιά της Δεξιάς, να εμφανίζονται κατά φαντασίαν ευρωκομμουνιστές και να τολμούν να κατηγορούν την ΕΔΑ ότι εκπορευόει — η ΕΔΑ — την πολιτική ζωή.

Αυτά πιστεύω για την κομματική κρίση της παραδοσιακής Αριστεράς. Τα διέτυψα στο δικό μου ύφος. Ελπίζω να έχουν την υπομονή οι αναγνώστες να ξαναδιαβάσουν τώρα τα ίδια πράγματα, μεταγραμμένα στο ύφος του Αιμίλιου Ζαχαρέα. Όχι τόσο γιατί θέλω να του ανταποδώσω τα ίσα, αλλά για να γίνει μια σύγκριση. Ίδου:

«Διακατέχονται, λοιπόν, οι σύντροφοί μας του Εσωτερικού από βαρύ πλέγμα ενοχής για τη διάσπαση και ήττας απέναντι στο ΚΚΕ. Δεν αντέχουν να μείνουν περισσότερο έξω από τους κόλπους του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος, μακριά από τον πραγματικά υπαρκτό σοσιαλισμό. Και ως προς αυτό ουδείς ψόγος. Να βγουν όμως και να το πουν τίμια στο λαό. Και συνεπείς προς αυτό να ενταχθούν στο ΚΚΕ. Αποτελεί όμως εκπόρευση της πολιτικής η διατήρηση γκρουπούσκουλικών σχημάτων (ΚΚΕ Εσωτερικού) μόνο και μόνο για να διατηρείται κάποια προσωπική αυτονομία και να νομιμοποιούνται ορισμένοι κομμουνιστές ότι είναι υπέρ του πολυκομματισμού και της πολυφωνίας.

Ύστερα είναι και το ψυχολογικό προσωπικό καταφύγιο. Πώς να καλυφθούν, μέσα στην άδεια ζωή τους, στην ανάγκη για κάποια πολιτική υπόσταση, πώς να λύσουν το υπαρξιακό τους πρόβλημα, χωρίς την ψευδοκομματική ζωή του γκρουπούσκουλου χωρίς την έρημη την έδρα στη Βουλή».

Άδικο θα μου φωνάξουν πολλοί. Χυδαιογραφία, θα μου

πουν αυτόκλητοι υπερασπιστές. Μεταγραφή του άρθρου της «Αυγής» θα τους απαντήσω. Τους παραδίδω το κείμενο του Ζαχαρέα, για να το κρίνουν με τα δικά τους κριτήρια. Στον ίδιο έχω να πω το εξής: ας μη βαυκαλίζεται με την αυταπάτη ότι την κατάσταση στο Εσωτερικό την αποδίδουν, όπως μας λέει, οι στίχοι του Ρόμπερτ Φρόστ «πήραμε το μονοπάτι που έχει περπατηθεί λίγο ...» Ας αφήσει τον ευγενικό Αμερικάνο ποιητή κι ας ανοίξει καλύτερα τον καθ' ημάς αγροίκο Βάρναλη. Στην Αριστερά και τη Μαϊμού, εκεί που υπερασπίζεται την παρθενία της η τέχνη, θα βρει τους στίχους που ταιριάζουν στην πολιτική της ηγεσίας του Εσωτερικού. Να τους διαβάσει κι ο ίδιος, κι όποιος άλλος από τους φίλους του θέλει, μήπως και καταλάβουν ότι για τις αναιδέεις επιθέσεις υπάρχουν καυστικές απαντήσεις. Δε μεταφέρω εδώ αυτούσιους τους στίχους του Βάρναλη, γιατί θέλω να δείξω κάποιο σεβασμό στους αγωνιστές μέσα στο Εσωτερικό, όπως δεν έδειξε ο Αιμίλιος Ζαχαρέας με την «εκπόρευση» του λίγο σεβασμό για τους αγωνιστές μέσα στην ΕΔΑ.

Τα δύο κομμουνιστικά κόμματα δεν εκπορευόουν, βέβαια, την πολιτική ζωή. Το μόνο που κάνουν είναι να αφήνονται στη φορά των πραγμάτων. Μέχρι που να τα στριμώξουν οι εξελίξεις σε ηλιθία διλήμματα όπως: η κάνουμε στραβά μάτια στον αρχαιοποστάτη του 1964, ή χανόμαστε μέσα στην παλίρροια του ΠΑΣΟΚ. Οι κατά φαντασίαν ευρωκομμουνιστές μας νομίζουν άραγε πως έτσι θα είχε αφήσει ο Μπερλίνγκουερ να τον στριμώξουν; Προσωπικά διερωτώμαι αν τα δύο κόμματα μπορούν πια να πάρουν στοιχειώδεις υπεύθυνες πρωτοβουλίες για οποιοδήποτε ζήτημα. Φαίνεται, όμως, ότι δε διερωτώμαι εγώ μόνον. Διερωτήθηκαν και μερικές εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι ανένταχτοι αριστεροί ψηφοφόροι. Και στις 2 Ιουνίου δώσαν κάποια απάντηση.

Κυκλοφορεί
το 150 τεύχος

ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

- ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
- ΣΤΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΑΘΗΝΑΓΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΑΠ' ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Τα εκλογικά αποτελέσματα και η νέα συγκυρία
- Στοιχεία αποτίμησης και θεωρησης (Μ' αφορμή τα εκλογικά αποτελέσματα)
- Η αριστερά στις εκλογικές και τις μετεκλογικές εξελίξεις
- Καλοκαίρι και καταχνία στην Κύπρο
- Πολυεθνικές εταιρίες και περιβάλλον
- Για το ισπανικό εργατικό κίνημα
- Νεολαία: ένα εγώ που ζητάει εκφραση
- Καιρός να πούμε το 46% μειοψηφία
- Οι νικητρίες προγραμματικές δηλώσεις

Εστία και Ερμής

Στην αρχαία ελληνική παράδοση η Εστία είναι θεότητα του οικου, σύμβολο της σταθερότητας και προστάτης φύλακας της φωτιάς. Μεταφορικά είναι το κέντρο, το σταθερό σημείο που δίνει την ύπαρξη του υποκειμένου με την κοινότητα της οικογένειας ή της πόλης. Η φωτιά, που γύρω της συγκεντρώνεται μια ομάδα ανθρώπων, είναι το στοιχείο που δημιουργεί την κοινότητα.

Ο Ερμής, αντίθετα, είναι ένας θεός έκκεντρος, αιολος και ασταθής. Προστάτης των συναλλαγών, της φυγής και της διασποράς. Την κοινότητα που δημιουργεί η Εστία με βάση την αναφορά σ' ένα κοινό κέντρο, ο Ερμής την διασπά, αποκαθιστώντας την ενότητα μέσω των άπειρων διμελών ή πολυμελών συναλλαγών που συνδέουν πλέον τα μεμονωμένα άτομα. Ανάμεσα στις δύο θεότητες λειτουργεί μια διαλεκτική σχέση που τις ζευγαρώνει και τεντώνει το σχοινί όπου ακροβατούν τα υποκείμενα, ανάμεσα στο νόστο της Εστίας και τον πόθο της περιπέτειας.

Ωστόσο, τα τελευταία ελληνικά καλοκαίρια, συστηματικά ανατρέπονται οι πόλοι της διαλεκτικής. Ο Ερμής κλέβει τη φωτιά, την παρασύρει στις παραβολικές τροχιές του, την παραδίδει στους ανέμους και την εγκαταλείπει εδώ κι εκεί. Συνάμα την οικειοποιείται, την μεταλλάσσει και την προσδιορίζει ως μέσο που προωθεί τις συναλλαγές. Κάθε χειμώνα, στους τόπους όπου ο Ερμής διασκόρπισε τις καθαρτήριες φλόγες, η φωτιά επιστρέφει στη δικαιοδοσία της Εστίας και θερμαίνει τις νέες οικείες που φύτευαν εκεί.

Αυτή είναι η μόνη συνηθιστή εξήγηση που μπορεί κανείς να διατυπώσει μπρος στο αίνιγμα των καιμένων δασών. Και η πελοποίηση του πως διαθέτει τη μόνη αλήθεια, ενισχύεται από τη συστηματική ανάγνωση του ημερησίου Τύπου.

Στο περιθώριο των ειδήσεων

● «Καμιά είδηση». Αυτό είναι η είδηση. Στο νησί των Φαιάκων, αναπαύεται και διαλογίζεται ο μεγάλος μας Αδελφός. Είναι βέβαιο, ότι όλη του η φροντίδα είναι η ευτυχία μας. Έτσι λοιπόν, σαν άλλος Ιωάννης Ερμηίτης, αποτραβήχτηκε για να σκεφτεί. Ας είναι καλά και ας διαλογίζεται. Έχω ένα βαθύ αίσθημα σιγουριάς όταν άνθρωποι όπως αυτός ασχολείται με τη ζωή μου και τη μοίρα μου. Φυσικά, δεν έχω καμιά θέση στους διαλογισμούς του, εγώ, σαν μεμονωμένη περίπτωση. Η εξουσία ξέρει πολύ καλά πώς να δράσει και πώς να ενεργήσει. Δεν χρειάζεται να με συμβουλευτεί και ούτε να με κάνει συμμετοχο της αγωνίας της, για τη ρύθμιση

της ζωής μου. Αυτή, ξέρεi. Γιατί εξουσιάζει. Κι αυτό αρκεί. Έτσι λοιπόν, με το σκεπτικό αυτό, αποφάσισε ότι δεν χρειάζονται ειδήσεις. Διαβάσατε μήπως εφημερίδες αυτόν τον καιρό; Εκτός από τις πυρκαγιές, τους ανέμους και τα ανοιχτά βενζινάδικα τίποτε άλλο δεν είναι βέβαιο. Μέχρι και τα προγράμματα των θερινών κινηματογράφων είναι αμφίβολα. Γιατί λοιπόν να απαιτείτε επιπλέον και πολιτική πληροφόρηση; Θα πείτε, καλά, υπάρχουν και άλλα.

Α, ναι! Το ξέχασα. Υπάρχουν και τα ζώδια. Αυτά όμως κι αν είναι να μουρλαίνεσαι. Φυσικά, όλοι γνωρίζουμε πως τα γράφουν, κάποιοι χαριτωμένοι τύποι στις εφημερίδες. Αλλά ποιος νοιάζεται τώρα γι' αυτά;

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Ποιος είπε ότι δεν υπάρχουν ειδήσεις εξαιτίας των όσων δεν συμβαίνουν —ή συμβαίνουν;— στο νησί των Φαιάκων; Και όμως. Όταν η Αθήνα θα καίγεται από τον πολιτικό καύσωμα —στις 23 και 24 Ιουλίου— ο Δήμος Κερκυραίων, ο Επιστημονικός Σύλλογος Κερκύρας και το λογοτεχνικό περιοδικό «Πόρφυρας» θα πρωτοστατούν στο Β' «Διήμερο Λόγου» που θα διαδραματίζεται στην ιστορική πλατεία Δεσύλλα. Στις εκδηλώσεις θα μετέχουν με εισηγήσεις και απαγγελίες οι Γ. Δάλλας, Ε. Κακναβάτος, Νάσος Μαρτίνος, Ρέα Γαλανάκη, Β. Κουγέας, Μ. Πρατικάκης, Δ. Σουρβίνας και ο Θεοτόκης Ζερβός. Και φυσικά το «Συγκρότημα Μουσικής Δωματίου» της πόλης θα εμπλουτίσει με μουσική τις εκδηλώσεις.

● Στο νομό Πιερίας, έχουν όμως αρχίσει κιόλας οι πολιτιστικές εκδηλώσεις «Φεστιβάλ Ολύμπου 1985» και διαρκούν μέχρι τις 25 Αυγούστου.

● Και από τον Όλυμπο στην Ολυμπία —την αρχαία Ολυμπία. Μία επίκαιρη επισήμανση, βρήκαμε στα «Δασικά Χρονικά» (τχ. 11-12). Μας θυμίζουν, ότι σύμφωνα με τη μαρτυρία του Πλούταρχου, η πρώτη ιδέα τεχνητής αναδάσωσης ήταν του Ηρακλή που φύτεψε ιτιές στην ιερά Άλτι. Μόνο που σήμερα, οι πυρκαγιές άναψαν και κοντεύουν να αφανίσουν και τις αρχαιότητες —στο Σούνιο λ.χ.

● Μέχρι το νεότερο δελτίο συντονίζω στην εκπομπή «Στις γειτονιές της Ελλάδας». Είναι

Τρίτη, ώρα 8.30. Ακούω ευχάριστα και συνεχίζω τη δουλειά.

● Μια άλλη είδηση, αλλά δεν την είπε το ραδιόφωνο. Πηγή: η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας που καλεί όποιους ενδιαφέρονται να καταλάβουν τη θέση του Γενικού Διευθυντή της Επιχείρησης. Για λεπτομέρειες μπορείτε να απευθυνθείτε στο τηλ. 0721-93000. Πάντως τα προσόντα είναι:

Πτυχίο ανώτατου εκπαιδευτικού Ιδρύματος της ημεδαπής ή της αλλοδαπής.

Άριστη γνώση τουλάχιστον μιας (1) ξένης γλώσσας.

Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας σε θέματα διοίκησης επιχειρήσεων ή ειδίκευση ή εμπειρία αποδεικνυόμενη από αξιολογηθείσα διοικητική απασχόληση τουλάχιστον δύο (2) ετών.

Ιδιαίτερα θα ληφθεί υπόψη η προϋπηρεσία ή ειδικές γνώσεις γύρω από πολιτιστικά θέματα.

● Κάτι γίνεται στην Καλαμάτα. Δημιουργική ανάσα στο νεοελληνικό αλαούσι. Που τάχατε μας φταίει «η βλαχιά μας».

● Τα έχετε δει, βέβαια, τα συνθήματα με σπρέι. Με αυτές τις αφορμές, φαντάζομαι, η «Πανελλήνια Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Βλάχων» έστειλε μίαν ανακοίνωση - καταγγελία που στιγματίζει το ρατσισμό όλων όταν εκδηλώνεται με εύκολα καλαμπούρια και ειρωνείες. Δεν μάθαμε βέβαια να κατανοούμε την ιδιαιτερότητα —ο εμπλουτισμός συμβάλλει στο

Διαβάσεις, αφαιρέσεις και ύστερα ψάχνεις για το σινεμά. Η ιστορία με τα ζώδια, μου θύμισε το μόνο ενδιαφέρον —ή παράξενο αν θέλετε— σημείωμα που έχω μπροστά μου, την νύχτα αυτή του Ιουλίου. Το άφησε διακριτικά και διστακτικά μια παλιά αναγνώστρια και φίλη. Με παρακάλεσε να μεταδώσω το μήνυμά της.

Σας το μεταφέρω, αυτούσιο σχεδόν:

● «Η τεχνολογία στις ημέρες μας έχει προοδεύσει σε τρομακτικό βαθμό. Με τον πόλεμο των άστρων παρακολουθούνται με ανθρώπινο μάτι όλα συντελούνται πάνω στη γη. Και άλλα απίθανα συμβαίνουν: με μέσα ηλεκτρονικά γίνεται σήμερα ευκολότερη η παρακολούθηση των πολιτών. Κι όμως όλα σβύνουν μπροστά στο φαβορίτερο όπλο, εκείνο της παρα-ψυχολογίας: το θύμα που θα επιλεγεί από υπηρέτες μυστικές πρέπει να είναι

ολομόναχο. Όποιος διαλέγει να το παρακολουθήσει θα το κατευθύνει κυριολεκτικά σαν μάγος. Και θα του σκαρώσει μια σειρά από εκπληξίες: χάνονται αντικείμενα, σβύνονται γράμματα ή πάλι αλλοιώνονται με μίμηση του γραφικού χαρακτήρα —συνήθως του θύματος. Αλλοιώνεται η επίδραση φαρμάκων ή μεταδίδονται βάλκιοι και άγνωστοι ιοί. Φαινόμενα παράδοξα παραδοκούν κάθε μας κίνηση. Με τέτοια ανόσια μέσα ενοχοποιούν πολίτες αθώους. Ποιος αλήθεια θα μπορούσε να βοηθήσει τα αθώα θύματα; Είναι κάποιος πρόθυμος στη θέση αυτή; Ή μήπως έχει επινοήσει εναντίον μας ένα νέο όπλο ακαταμάχητο;».

● Εν τάξει. Αυτό ήταν. Ξέρω πως όλοι σας θα έχετε διαβάσει τέτοια ανάλογα σε βιβλία. Και εγώ. Είπα λοιπόν στην παλιά φίλη να μην ανησυχεί. Όχι γιατί ο μεγάλος Αδελφός έχει προνοήσει γι' αυτά. Κι αυτός, αν τον ρωτήσετε, θα σας απαντήσει ότι εξαιτίας

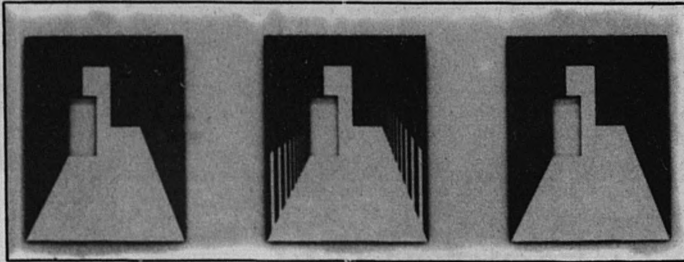
πολιτιστικό γίγνεσθαι. Ανάμεσα στα άλλα αναφέρει:
«Η ΠΕΠΣΒ θέλει να πιστεύει ότι η εκδήλωση αυτή αδιαφορίας του Τύπου για την προβολή και δημοσιότητα, συγκεκριμένα της μεγάλης και πετυχημένης εκδήλωσης «20 αντάμωμα Βλάχων», που έγινε στις 29 και 30.6.85, αποτελεί τυχαίο γεγονός. Απαιτεί δε από τον ημερήσιο ελληνικό Τύπο να δείχνει τη δέουσα ευαισθησία σε κάθε είδηση και δραστηριότητα που αφορά το γνησιότατο αυτό κομμάτι του ελληνικού Έθνους, τους Βλάχους, καθώς και την Ένωση που αντιπροσωπεύει 5.000 οργανωμένα μέλη των 20 πολιτιστικών συλλόγων Βλάχων που είναι μέλη της ΠΕΠΣΒ και ενδιαφέρον (οι ειδήσεις αυτές) 500.000 Βλαχόφωνους Έλληνες. Οι Βλαχόφωνοι αυτοί Έλληνες σε πείσμα του ρατσισμού και της σύγχρονης τάσης ισοπέδωσης και εξαφάνισης αξιών και πολιτισμών, αντιστέκονται καθημερινά και επιβιώνουν».
 ● Ένας φίλος, μας έστειλε το σημείωμα που ακολουθεί —και

.....
 Όλα τα πράγματα λαμπερά και όμορφα / Όλα τα πλάσματα μεγάλα και μικρά / Όλα τα πράγματα σοφά και θαυμάσια / Ο Κύριος ο Θεός τα έκαμε όλα / .....

Ο πλούσιος στον πύργο του / Ο φτωχός στο καλύβι του / Ο θεός τα έκαμε, ευγενικά ή ταπεινά / κι όρισε τη θέση τους /

Και μια θεϊκή σύμπτωση: Ο ύμνος στον οποίο ανήκουν τα δύο αυτά τετράστιχα γράφτηκε το 1848.
 ● Πήραμε και μια πρόσκληση για αύριο —Σάββατο 20 Ιουλίου— στις 9.00 το βράδυ για τη Χαλκίδα. Σε εκδήλωση που οργανώνει ο εκπολιτιστικός σύλλογος Κανήθου και «Οι φίλοι του Γιάννη Σκαρίμπα». Θα μιλήσει ο Μ. Σταφυλάς με θέμα: «Γιάννης Σκαρίμπα —ένας αλόγιος απλοέλληνας συν κι όλες απαράσημος». Προφταίνετε;

● Άλλα δεν προλάβουμε. Πολλά. Όπως την έκθεση της Όπυς Ζούνη στη Ζυρίχη στη γκαλερί Peter Noser που έκλεισε

νομίζω πως κάτι σημαίνει με όλα τούτα. Αντιγράφο:

Αγαπητό «Αντί»
 Ξεφύλιζα ένα ζένο επιστημονικό περιοδικό όταν συνάντησα δυο τετράστιχα του Σεσίλ Φράνσες Αλεξάντερ. Μεταφράζω όσο καλύτερα μπορώ:

στις 12 του μηνός. Η δουλειά της είναι πάντα καθαρή και γνήσια. Θα δούμε όμως και στην Αθήνα, έκθεσή της.

● Στην Αθήνα που, όπου κι αν πάω... Μα που αλλού θα πάω, τώρα που είναι —μαζί με τ' άλλα— και πολιτιστική πρωτεύουσα;

παρομοίων προβλημάτων και κινδύνων, φροντίζει και προνοεί και διαλογίζεται. Εγώ, από τη δική μου μεριά, θέλω να μην μνησώ στη φίλη μας να μην στενοχωριέται. Κι αν οι δυνάμεις του κακού οργανώνονται σαν μύθοι, παραψυχολογίες ή χειροπιαστή βιαιότητα, όμως, γιατί δεν αναλογίζεται ότι την ίδια στιγμή και κάποιοι άλλοι υπάρχουν; Είναι οι καλοί μάγοι, οι Πουκ που με χαρούμενη σκανταλιά εξουδετερώνουν το κακό, ετοιμάζουν ένα ωραίο πρωινό στο ξενοδοχείο που κάνει διακοπές, ηρεμούν τα κύματα, απομακρύνουν τις τσουχτρες και φροντίζουν να έχει πάντα στην τσάντα της ένα αντιηλιακό, τσιγάρα και σίρτα...

● Να δείτε. Ο καλός της Πουκ θα φροντίσει να ξετρυπώσει και το περιοδικό, όπου κι αν βρίσκεται. Θα διαβάσει το

μήνυμά της δημοσιευμένο. Τίποτα δεν χάνεται. Μόνο η στίξη αλλάζει που και που. Έτσι δεν είναι; Και να δείτε. Τέτοια μέρα με την όρεξη που θα έχει να φυλλομετρήσει το περιοδικό που θα ανακαλύψει στο περίπτερο του παραθεριστικού κέντρου. Θα την καταλάβετε αμέσως. Περπατά αργά και γελά καθώς, χορτάτη με το πρωινό της, θα 'χει σκαλώσει στις αράδες αυτές. Σκέφτεται: σήμερα κάποιος θα γιορτάζει. Ας του στείλω λουλούδια. Θέ μου! Τι ωραία λιακάδα σήμερα, τί ωραία μέρα που αρχίζει —σκέφτεται.

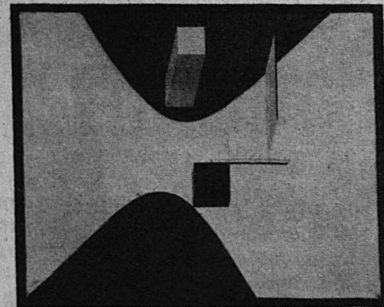
● Η νύχτα αυτή του Ιουλίου έκλεισε για μένα. Χωρίς άλλες εκκρεμότητες να περιμένουν. Ένα δυο γραφτά μόνον. Συνοπτικά: λεζάντες, τίτλοι. Και ένα γραφείο που πρέπει να βρει την τάξη του για την επόμενη νύχτα που θαρθεί.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Μέσα από μια κριτική της σύγχρονης «σύστηματικής» σκέψης (στρουκτουραλισμός, λειτουργισμός, συμπεριφορισμός), ο Βασίλης Καραποστόλης φτάνει σε μια νέα θεώρηση της κοινωνικής ζωής όπου οι άνθρωποι εξακολουθούν να ανιχνεύουν, να αξιώνουν, να δρουν.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Μορφές
 τῆς κοινωνικῆς
 δράσης

ΘΕΜΕΛΙΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

Σόλωνος 84, τηλ. 36.08.180, 36.02.646

Ύστερα από το πρωτοσέλιδο άρθρο που αφιέρωσε η γαλλική εφημερίδα «Le Monde» στο Φεστιβάλ Ροκ της Αθήνας και την τεράστια επιτυχία των δύο πολύωρων συναυλιών που οργανώθηκαν για να συγκεντρωθούν χρήματα για την Αιθιοπία, φαίνεται ότι το ροκ πολιτογραφείται ως ένα από τα ρεύματα της επίσημης πλέον κουλτούρας.

Εκείνοι που πριν μερικά χρόνια επέμεναν να σκανδαλίζονται από τις εκκεντρικές παρουσίες των σαρ της ροκ, ή εκείνοι που έσπευδαν να ταυτίσουν την κοινωνική τους αμφισβήτηση με τη μουσική και τους στίχους κάποιων συγκροτημάτων, θα πρέπει σήμερα να αισθάνονται κάπως αμήχανα. Ο παράδεισος του σκανδάλου, του περιθωρίου και της εξέγερσης, αλλά και της εύκολης καλλιέργειας της διαφοράς —σ' αυτό το παιχνίδι οι σκανδαλιζόμενοι είναι το αντεστραμμένο είδωλο των σκανδαλιζόντων— συρρικνώνεται επικίνδυνα. Ίσως αυτή είναι και η αιτία του εκνευρισμού που έχει καταλάβει αρκετούς από τους αναρχικούς και τους πανκ της πλατείας Εξαρχείων.

Βέβαια, το ελληνικό δαιμόνιο των υποργείων και των εμπορικών κυκλωμάτων της αγοράς κατόρθωσε κάτι να περισώσει. Εν τέλει οι «Μουσικές Ταξιαρχίες» μάλλον αποκλείστηκαν. Οι Γάλλοι διοργανωτές και οι Έλληνες εκπρόσωποι τους θεώρησαν ότι τα ιθαγενή συγκροτήματα δεν αντέχουν στη σύγκριση με τους ευρωπαϊούς συναδέλφους τους και πρόσφεραν έτσι την πολυπόθητη διέξοδο από την κρίση. Οι «Μουσικές Ταξιαρχίες» μπορούν να ισχυρίζονται ότι παραμένουν το μη ενσωματώσιμο συγκρότημα που οριοθετεί τα όρια ανοχής του κράτους. Είναι κι αυτό μια επιτυχία.

Όμως, για την Αθήνα, που πρώτη φορά φιλοξενεί ένα μεγάλο Φεστιβάλ Ροκ, η εμπειρία προβλέπεται να είναι ενδιαφέρουσα. Μια βδομάδα πριν, ο πυρετός έχει ήδη αρχίσει να ανεβαίνει. Το απόγευμα της Παρασκευής 26 Ιουλίου, με τις πρώτες νότες της μουσικής, θα μπορούμε στην τροχιά της ροκ.

Κανείς δεν ξέρει πώς θα βγούμε.

Με το ροκ του μέλλοντός μας

Θα το διαβάσατε κιόλας στις εφημερίδες, θα το μάθατε κι από τις συζητήσεις, μια και πολύ κουβεντιάζεται. Δικαιολογημένα άλλωστε. Ένα διήμερο ροκ συναυλιών στο στάδιο, με δύο από τα δημοφιλέστερα συγκροτήματα στον κόσμο, και με μερικά άλλα πολύ έως αρκετά εμπορικά, δεν είναι κάτι που γίνεται κάθε χρόνο.

Για την ακρίβεια είναι κάτι που πρώτη φορά γίνεται. Ας προσπαθήσουμε όμως να περιγράψουμε αυτές τις δύο ημέρες, έστω με την επιφυλακτικότητα που επιβάλλει η απόσταση της μιας βδομάδας, και το γεγονός ότι τα στοιχεία μας παρέχουν οι οργανωτές:

Ήδη από το μεσημέρι της Παρασκευής 26 Ιουλίου, η κυκλοφορία των αυτοκινήτων στη λεωφόρο Βασιλέως Κωνσταντίνου, μπροστά στο Παναθηναϊκό Στάδιο θα διακοπεί. Θα 'ναι άλλωστε αναγκαίο, καθώς χιλιάδες —νέοι κυρίως— απ' όλη την Αθήνα, αλλά κι από την υπόλοιπη Ελλάδα, ακόμη κι από χώρες άλλες της Ευρώπης, θ' αρχίσουν τότε να καταφθάνουν και να συνοστιζονται στη μέση του κεντρικού δρόμου.

Η κατεύθυνσή τους θα 'ναι η ι-

δια. Περνώντας έστω ανάμεσα από αστυνομικούς, επιδεικνύοντας τις και τρεις το εισιτήριό τους, ίσως και ελεγχόμενοι σωματικά, θα φθάσουν πάντως, και θα περάσουν την είσοδο του «καλλιμάρμαρου» που τη μέρα εκείνη θα 'ναι στολισμένη και καλά φυλαγμένη.

Το στάδιο θα τους υποδεχθεί πρώτα στον αγωνιστικό του χώρο, και όταν ατμός γεμίσει, στις κερκίδες, οι θέσεις των οποίων δεν θα είναι αριθμημένες. Οι πρώτοι και ανθεκτικοί στην αναμονή θα εξασφαλίσουν έτσι τις καλύτερες.

Όλοι πάντως, θα μπορούν να δουν με άνεση την μεγάλη εξέδρα που θα έχει στηθεί στην είσοδο του σταδίου, στο μόνο μέρος όπου δεν υπάρχουν κερκίδες. Σχεδιασμένη από Έλληνες αρχιτέκτονες, η σκηνή θα έχει μετόπη μήκους 33 μέτρων, και βάθος 20. Θα είναι δε πολύχρωμη, φυλαγμένη και απρόσιτη.

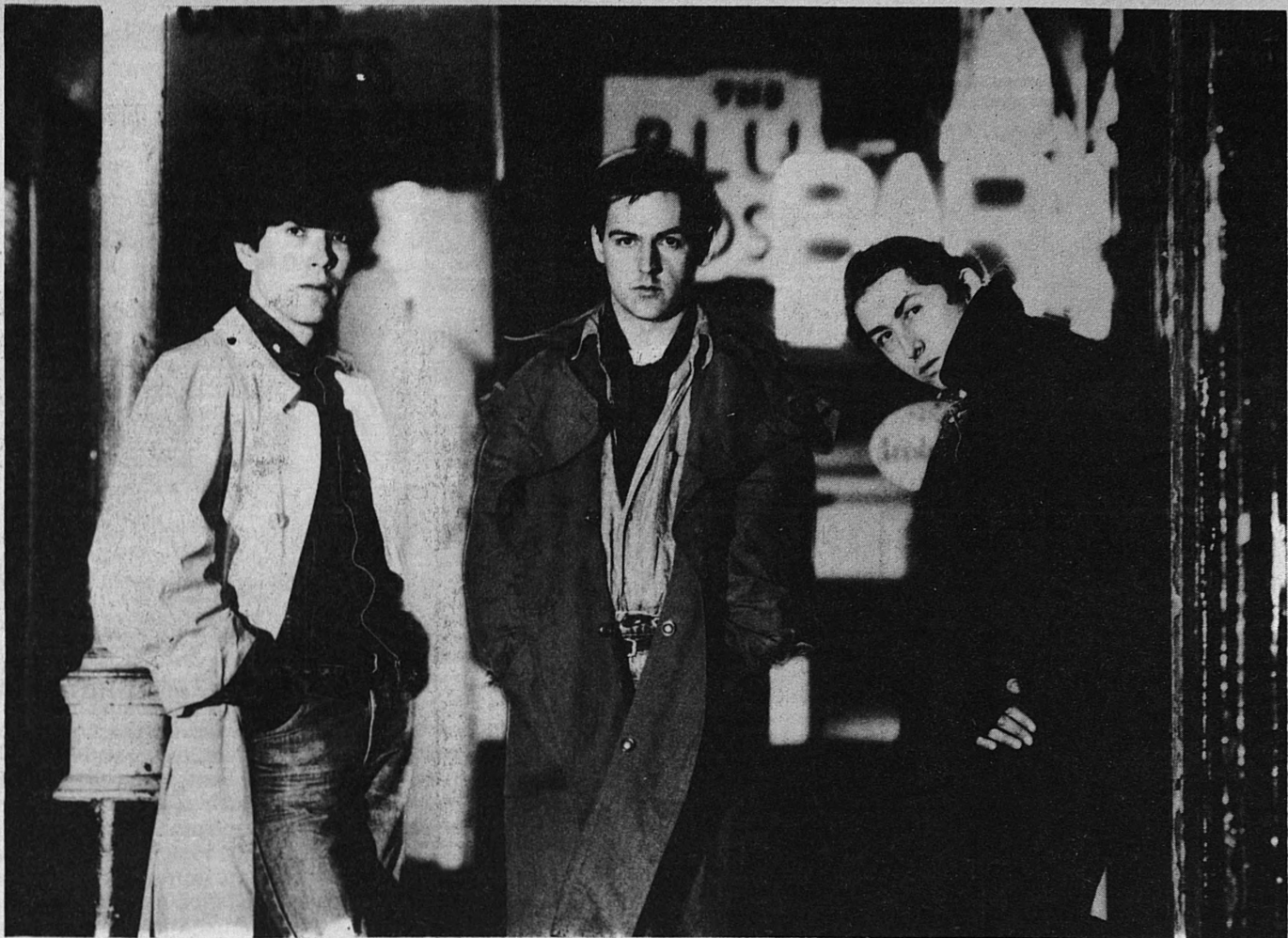
Όλοι πάλι, θα μπορούν ν' ακούουν από τα τεράστια ηχεία που θα βρίσκονται αριστερά και δεξιά της, ενώ πίσω της, μελετημένα από Άγγλους τεχνικούς θα βρίσκονται οι ηχητικές εγκαταστάσεις που θα δέχονται από την

ΔΕΗ 650 κιλοβάτς. Σε περίπτωση βλάβης, διαθέσιμες θα είναι και δύο ισχυρές γεννήτριες.

Όλοι τελος, θα μπορούν να βλέπουν και από μια μεγάλη οθόνη (9 x 6 μ.) εγκατεστημένη πίσω από την σκηνή, τα επ' αυτής τεκταινόμενα, και όλοι θα νιώθουν πίσω τους την παρουσία εκατοντάδων αστυνομικών, παραταγμένων ανά δύο μέτρα, στις υψηλότερες κερκίδες στον περίγυρο του σταδίου. Άλλοι θα βρίσκονται μέσα σ' αυτό, εγγυημένοι την εφαρμογή του προγράμματος και την ασφάλεια, μαζί με ιδιώτες, υπαλλήλους των οργανωτών, τριακόσιους τον αριθμό.

Όταν όλα θα είναι έτοιμα, η συναυλία θα αρχίσει. Τη βραδιά εκείνη όπως είναι γνωστό, θα εμφανισθούν οι Culture Club, ίσως το δημοφιλέστερο συγκρότημα της ποπ, οι Dersche Mode, ένα επίσης εμπορικό της ηλεκτρονικής, πιο «σοφιστικέιτεντ» ποπ οι Stranglers, από τους πρωτεργάτες του Νιού Γουέθβ που παραμένουν δημοφιλείς απαλύνοντάς το με πολλά στοιχεία ποπ, και τέλος, ένα ελληνικό συγκρότημα.

Την επόμενη βραδιά, του Σαββάτου 27 Ιουλίου, στο στάδιο θα εμφανισθούν οι Clash, ένα από κείνα τα συγκροτήματα που

πραγματοποίησαν τη ρήξη του Πανκ. Παραμένουν μέχρι σήμερα πολύ εμπορικοί παίζοντας ένα δικό τους νιου γουέιβ με αρκετά στοιχεία πανκ, αλλά και παλιού ροκ. Άγγλοι, όπως όλοι οι παραπάνω είναι και οι Cure και οι Talk Talk. Οι πρώτοι συγκαταλέγονται στους δημοφιλέστερους εκπροσώπους της «νεοψυχεδελικής» σκηνης, ενώ οι δεύτεροι προτιμούν την απλή ποπ. Οι μόνοι από τους συμμετέχοντες, που δεν είναι Άγγλοι, είναι η Nina Hagen και οι Telerhonne. Ανατολικογερμανίδα η πρώτη, ξεκίνησε λίγο μετά το πανκ, και είναι σήμερα ιδιαίτερα εμπορική μ' ένα συνδυασμό ροκ, όπερας, καμπαρέ, και πρόσφατα χορευτικής μουσικής. Οι δεύτεροι είναι από τους δημοφιλείς εκπροσώπους του γαλλικού ροκ.

Η όλη διοργάνωση θα στοιχίσει 100 εκατομμύρια δραχμές που επενδύουν οι γαλλικές εταιρείες Nouvelles Frontières και Roxane σε συνεννόηση με το ελληνικό υπουργείο Πολιτισμού και το υπουργείο Νέας Γενιάς, και το γαλλικό υπουργείο Πολιτισμού.

Το διήμερο των συναυλιών εντάσσεται στις εκδηλώσεις της Αθήνας ως «Πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης».

Και, κάπου εδώ, θα μπορούσαμε να σταματήσουμε, αρκούμενοι σε μια ψυχρή περιγραφή, όπως ίσως αρμόζει σ' ένα γεγονός που ακόμη δεν έχει πραγματοποιηθεί, και επομένως δεν μπορεί να σχολιασθεί.

Ανεπανάληπτο καθώς είναι δε, γίνεται εντελώς απρόβλεπτο. Είναι άλλωστε, αυτό ακριβώς το στοιχείο, που το καθιστά για τον παρατηρητή, τόσο ελκυστικό, όσο και η εμφάνιση των «Κλας» της Nina Χάγκεν και των «Κάλτσουρ Κλαμπ» για τον θεατή-ακροατή.

Βλέπετε το διήμερο αυτό, αντιμετώπιζεται ήδη με ποικίλους τρόπους. Ελάχιστες από τις εφημερίδες αναφέρονται στη μουσική του κάθε καλλιτέχνη, αλλά οι περισσότερες έγραψαν πως «ο Μπύ Τζωρτζ απαιτεί να τον συνοδεύουν σε κάθε του εμφάνιση εξήντα μοτοσυκλετιστές». (Κινδυνολόγος συντάκτης μάλιστα συνδύασε την απαίτηση αυτή με κάποια φανταστική μηχανοκίνητη έξοδο «μακρομάλληδων από τα Εξάρχεια»).

Ελάχιστες εφημερίδες παρέθεσαν βιογραφικά των καλλιτεχνών, ενώ πολλές, εξακολουθώντας να θεωρούν τους ακροατές τους μέλη μιας παράξενης, άλλο-

τε διασκεδαστικής και άλλοτε επικίνδυνης συνομοταξίας, έγραψαν πως «Ροκάδες θα πλημυρίσουν την Αθήνα!». Συγχρόνως, με κάποια αμηχανία εξηγούσαν ότι οι «Κλας» «είναι πανκ», προσπαθώντας ίσως να ξεχάσουν πως αντιμετώπισαν πριν μερικούς μήνες, κάποιους άλλους «πανκ» νεαρούς και αγνώστους, από τα Εξάρχεια, και αισθανόμενες πολύ πιο άνετα με τον Μπύ Τζωρτζ, ο οποίος θα μπορούσε να χρωματίσει και τις «ελαφρές» σελίδες τους.

Μια μάλιστα από τις «ελαφρότερες» ταμπλόντ θεώρησε την έγχρωμη φωτογραφία του, άξια να φιλοξενηθεί και στην πρώτη της σελίδα.

Αυτή η διττή αντιμετώπιση, της διοργάνωσης, βρήκε αντίστοιχη ανταπόκριση στο κοινό (ή μήπως είναι το καθρέφτισμά του);

Δεν είναι καθόλου λίγα τα 15χρονα κορίτσια που περιμένουν πώς και πώς τους «Κάλτσουρ Κλαμπ», οι 18χρονοι δανδήδες των ντισκοτέκ που με βήμα αυτάρεσκο θα φθάσουν ως το Στάδιο, οι «μοντέρνες» 40χρονης που θα δουν τις συναυλίες σαν κάποια «In» εκδήλωση από την οποία δεν θα 'πρεπε να λείψουν, οι πιστοί οπαδοί του πανκ που θα

πάνε ως εκεί, ακόμα κι αν η κρατική υποστήριξη στερεί από τους «δικούς τους», κάθε γοητεία του σκοτεινού περιθωρίου.

Ποιος το περίμενε άλλωστε, οι αστυνομικές δυνάμεις, που άλλοτε εμφανίζονται μετά το πέρας μιας συναυλίας για «καταστείλουν», τώρα —έτσι υπολογίζεται τουλάχιστον— να εμφανισθούν απ' την αρχή για να «διευκολύνουν».

Ποιος το περίμενε υπουργοί και υφυπουργοί να ζητούν προσκλήσεις για μια ροκ συναυλία.

Φαίνεται λοιπόν, πως αυτή ειδικά η συναυλία θα σημαίνει κάτι παραπάνω.

Ίσως μια ευχάριστη συνάντηση πολλών διαφορετικών ομάδων που αναπτύχθηκαν μετά την μεταπολίτευση, και περισσότερο τα τελευταία πέντε-έξι χρόνια.

Κι αν όλα πάνε καλά, αφού το απρόβλεπτο ισχύει εδώ περισσότερο από αλλού, θα πρέπει να δοθεί στο υπουργείο Πολιτισμού και το υπουργείο Νέας Γενιάς και το εύσημο της πρωτοβουλίας μιας διοργάνωσης, που μπορεί να έχει και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και θεραπευτικά.

Φώτης Απέργης

PLAYBOY:

Ο Άδωνης των περιπτέρων

Αυτό το τεύχος είναι πρόκληση για να διαβάσετε και να δείτε!

✓ **Τα σέξι κορίτσια της Ρωσίας** - Ουάσιγκτον, Δεκέμβριος, καλλιεργώντας... γυμνάει Οι θηλυκές «ρόστερ» που κερδίζουν σταματώντας τον πόνο... σε μια πολυετή διαδρομή που διαρκεί μέχρι από μια στήλη.

✓ **Το ξύδι στην «άλλη κοιλιά»** - Ένα οριστικό σύμβολο στους αμερικανούς είναι η κοιλιά τους. Τις 1990.

✓ **ΤΖΩΝ ΛΕΝΟΝ** - Ένα σφάλμα στον μεγάλο κερτά με το... Χρόνος της Προέλευσης του.

✓ **Η Πρωτοβουλία του μήνα, Δεκέμβριος** - σε μια ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ φωτογραφία... από σελίδα 12 - σελίδα του κοινωτικού της βραβείο ορισμένο από τις κομμογονικές γυναίκες της εποχής μας.

✓ **ΧΩΣΤΕ ΝΑΠΟΛΕΟΝ ΜΠΟΥΑΡΤ!** - Ένα οριστικό χρόνο μετά την εκλογή του ως πρόεδρος της Δημοκρατίας του Σαλβαντόρ ο οποίος του Μπουάρτ να τον αλληλοκαταρρέει και τη δια της μάχης του... κολοκύθια στα PLAYBOY.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ Το PLAYBOY!

PLAYBOY
Κανένας δεν ξέρει καλύτερα τον άντρα από το PLAYBOY!

του Σάββα Πατσαλιδη

«Μην αφήνετε τις σχέσεις σας να γίνουν σοβαρές. Διατηρείστε το σεξ στο χώρο της διασκέδασης...»

Τελικά μας έφτασε και η ελληνική version του Άδωνη των αμερικάνικων περιοδικών, του Playboy, που τώρα αραδιάζεται περήφανα δίπλα από το Cosmopolitan, το Men's Look, το Seventeen, το Penthouse και τ' άλλα έντυπα της νέας «λογοτεχνίας». Το πρώτο τεύχος, απ' ό,τι μαθαίνουμε, έγινε ανάρπαστο, πράγμα που μπορεί ν' αποδοθεί στην περιέργεια του Έλληνα αναγνώστη, αλλά πολύ πιθανόν και σε μια βαθύτερη ψυχολογική ανάγκη. Άλλωστε, αν κρίνουμε από τους αριθμούς κυκλοφορίας του στην Αμερική (20-30 εκατομ. αντίτυπα) είναι εμφανές πως η επιβίωση του Playboy κάθε άλλο παρά εξαρτάται από την περιέργεια του αναγνώστη (η οποία ούτως ή άλλως διαρκεί πολύ λίγο). Είναι μάλλον άρρηχτα δεμένη με τον ίδιο το «μύθο» που ρυμουλκούν οι σελίδες του. Ας γίνουμε όμως πιο σαφείς:

Το Playboy προτάσσει μέσα από τις σελίδες του ένα κοινωνικό μοντέλο προς μίμηση. Είναι το αντίστοιχο θα λέγαμε του θεσμού της «Miss» των εθνικών καλλιστειών. Στο ένα μορφοποιούνται σχήματα (μπεκ)φυγής των Αγροτών και στ' άλλο των Κοριτσιών. Μέσα από το Playboy αναδύεται ο θεός Άδωνης και μέσα από τα καλλιστεία η Αφροδίτη, η θεά του έρωτα, της ομορφιάς, της σωματικής τελειότητας, που, όπως όλες οι θεότητες του είδους, παρελαύνει στεφανωμένη, με λουλούδια στα χέρια μοναδική και ποθητή. Η Κυβέλη. Η Ίσις. Η Κίρκη.

«Κανένας άνθρωπος δεν γεννιέται γυναίκα», γράφει η Μπωβουάρ. Απλώς γεννιέται θηλυκό και «γίνεται γυναίκα» ανάλογα με τα μοντέλα και τους κώδικες του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Άλλη αντίληψη περί ομορφιάς συναντάμε στους Μάο Μάο, άλλος στη Σρι-Λάνκα κι άλλη στην Ελλάδα. Το θέμα του τέλειου στη γυναικεία παρουσία είναι κάτι που μεταβάλλεται διαχρονικά και προσδιορίζεται γεωγραφικά. Η Παρθένος Μαρία λ.χ. ήταν σ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα η ενσάρκωση της τελειότητας, το σημείο αναφοράς και ο κώδικας λειτουργίας των γυναικών της περιόδου αυτής. Στην παρουσία της καθρεφτιζόταν η χριστιανική σημειολογία. Σήμερα η «Miss» έρχεται να εκθρονίσει την Παρθένο Μαρία (ως το σύμβολο της τελειότητας) και ν' αναλάβει το ρόλο του μοντέλου προς μίμηση, υπερωπωμένου στην πασαρέλα και θεοποιημένου από τον περίγυρο.

Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι το Playboy οφείλει την επιτυχία του στα γυμνά γυναικεία σώματα (pinup girls). Κι όμως

μια γοργή ματιά τόσο στο 1ο και το 2ο ελληνικό τεύχος αλλά και σ' όλα τ' αμερικάνικα, μας πείθει ως προς τούτο: το Playboy ωχρία μπροστά στη φωτογραφική τολμηρότητα των πραγματικών περιοδικών σκληρού πορνό. Λες και είναι ανάγνωσμα τάξης κατηχητικού. Άλλωστε είναι ενδεικτικές ορισμένες επιστολές αναγνωστών του 1ου ελληνικού τεύχους που το βρήκαν κάτι σαν ένα νέο Ταχυδρόμο ή κάτι παρόμοιο. Η επιτυχία του περιοδικού δεν εντοπίζεται στην επιφάνεια του γυμνού (που άλλωστε καλύπτει σχετικά λίγες σελίδες) αλλά στη σημειωτική της γενικής του σύνταξης: είναι ακριβώς μέσα απ' αυτή τη συναρμολόγηση της γενικής του σύνταξης: είναι ακριβώς μέσα απ' αυτή τη συναρμολόγηση των σημείων του ερωτικού λόγου που ορθώνεται μια ολόκληρη μυθολογία που στόχο της έχει να τροφοδοτήσει τον αναγνώστη με ιδέες γύρω από το θέμα: «Τι σημαίνει να είσαι άντρας μέσα σε μια τεχνολογικά αναπτυγμένη κοινωνία».

Θα διερωτηθούμε, βέβαια, πως μπορεί σε μια σεξουαλικά χειραφετημένη κοινωνία, όπου πολλά από τα σεξουαλικά μας ταμπού έχουν γκρεμισθεί ή αμφισβητηθεί, να υπάρχει ακόμα αυτή η ανάγκη. Κατ' αρχήν δεν πιστεύω ότι η χειραφέτηση έφερε ταύτοχρονα και τον ερωτικό κορεσμό. Όπως δεν πιστεύω ότι καταφεύγουμε στη σεξουαλική πράξη σε ρυθμό ή συχνότητα που ν' αντιστοιχεί με το χρόνο που σπαταλάμε να μιλάμε γι' αυτή και να την αναλύουμε. Μπορεί να σκεφτόμαστε ερωτικά, πλην όμως δεν πράττουμε στον ίδιο βαθμό ερωτικά. Άλλωστε είναι ενδεικτικές οι μελέτες ψυχολόγων - κοινωνιολόγων που δείχνουν ότι 75% των αμερικάνικων οικογενειών δυσ-λειτουργούν στο σεξουαλικό χώρο ενώ ένα 30% των νέων έχουν ποικίλα προβλήματα ανικανότητας. Πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό στη σύνταξη του καθ' ημέραν ερωτικού λόγου κι αυτό ακριβώς το κενό έρχεται να εκμεταλλευθεί το Playboy. Και για να το πετύχει αυτό πρέπει να βρει τρόπο να «πουλήσει» το μύθο του. Είναι πλέον κοινότυπο να πούμε ότι η διαμόρφωση του χαρακτήρα σε μια κοινωνία όπως η σημερινή, όπου οι παραστάσεις αλλάζουν με γοργό ρυθμό κι όπου ο μονόλογος έχει πλέον αντικαταστήσει το διάλογο, δεν είναι πλέον αποκλειστικότητα του κλειστού χώρου της οικογενειακής δομής ή ακόμα και των φίλων, αλλά των μαζικών μέσων ενημέρωσης, της διαφήμισης κτλ. Ο πλουραλισμός που υποτίθεται ότι χαιρόμαστε ως επίσης και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών είναι επιφανειακοί και καθόλου ασφαλείς ενδείκτες ελευθερίας. Κι ακριβώς γιατί στο βάθος ο κοινωνικός μηχανισμός δρα ισοπεδωτικά, παράγει μύθους και μοντέλα τα οποία μας ορίζουν και μας δρομολογούν.

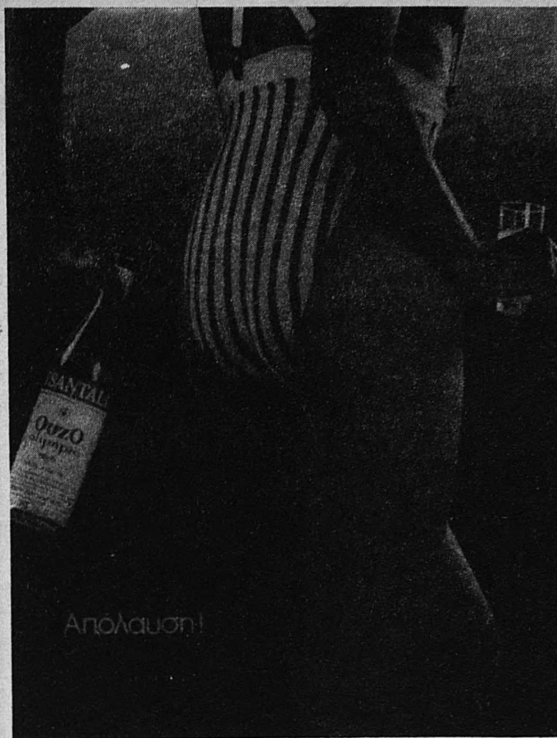
Όπως τονίζει κι ο Μπαρτ στην καταναλωτική κοινωνία ο «μύ-

θος» είναι ένας λόγος α-πολιτικός αφού στερείται κάθε ιστορική αναφοράς. Το Ακαπούλκο λ.χ. στο Μεξικό δεν έχει καμιά εγγενή «μυθική» ιδιότητα. Κι όμως πήρε τις διαστάσεις του μύθου μέσα από την έντεχνη διαφήμιση και τις σαχλές ταινίες του Πρέσλεϋ. Μπήκε δυναμικά στην αγορά χωρίς καμιά αναφορά στις αντιφάσεις, στις κοινωνικές συγκρούσεις, στη δομική και λειτουργική αναντιστοιχία. Μας προσφέρθηκε σα χριστουγεννιάτικο δώρο, όμορφα περιτυλιγμένο, ζαχαρωμένο, ένα είδος εξωτικού φολκλόρ απαλλαγμένου από το βάρος των ιστορικών δρώμενων. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και γι' άλλους «μύθους» της εποχής μας, είτε αυτοί είναι τουριστικοί, οικογενειακοί, αθλητικοί ή άλλης συνταγής. Αυτό που θέλω να τονίσω μ' αυτή τη γενική παρένθεση είναι ότι το Playboy δε διαφέρει από τη διαφημιστική λ.χ. εταιρεία που ανέλαβε να προωθήσει τουριστικά το Ακαπούλκο. Είναι κι αυτό μια επιχείρηση που στοχεύει στο κέρδος, πράγμα που την οδηγεί αφενός στη δημιουργία του αντικειμένου της κατανάλωσης, αφετέρου στον καθορισμό του τρόπου της κατανάλωσης και τέλος στη δημιουργία της ανάγκης για κατανάλωση. Μ' άλλα λόγια το Playboy παράγει όχι μόνο ένα αντικείμενο για το υποκείμενο, αλλά κι ένα υποκείμενο για το αντικείμενο. Ο αναγνώστης / καταναλωτής του Playboy υπάρχει για να ολοκληρώνει τον παραγωγικό κύκλο. Οπωσδήποτε, η παρουσία του επηρεάζει τον τρόπο παραγωγής, πλην όμως η αφετηρία είναι η ίδια η παραγωγή, αυτή δημιουργεί το περιβάλλον που θα προσελκύσει την κατανάλωση. Ο καταναλωτής είναι απλώς ο εσωτερικός παράγοντας της όλης διαδικασίας.

Μετά απ' αυτά τα γενικά ας δούμε από κοντά τη δομή και τη λειτουργία του περιοδικού αυτού για να μπορέσουμε να καταλάβουμε γιατί διαβάζεται από τόσο κόσμο, τι στοιχεία ενσωματώνονται στη σύνταξη του που του δίνουν μια τόσο σημαντική παρουσία στον ανθρώπινο χώρο. Κατ' αρχήν το Playboy δεν απευθύνεται σ' όλους τους ανθρώπους. Στόχος του είναι οι άντρες μιας σχετικά νεαρής ηλικίας (ας πούμε 18-30). Κι ακόμα πιο ειδικά, τ' άτομα εκείνα που μόλις αρχίζουν δειλά δειλά να ξεπετάγονται, να γεύονται δηλαδή τ' αγαθά της καταναλωτικής κοινωνίας, του ελεύθερου χρόνου, της οικονομικής άνεσης και των σεξουαλικών σχέσεων. Μ' άλλα λόγια, άτομα, που όπως λέει και ο κοινωνιολόγος Χ. Κοξ, είναι ακόμα αβέβαια ως προς τις καταναλωτικές τους ικανότητες. Άτομα που ψάχνονται ακόμη, που προσπαθούν να βρουν δρομολόγια που θα τους εκφράζουν ή θα τους οδηγούν στην πλήρωση των φαντασιώσεών τους. Σ' αυτό το χώρο, λοιπόν, προσγειώνεται το Playboy με το προσώπειο του ειδικευμένου οδηγού, αυτού που ξέρει τις εξόδους που οδηγούν πέρα από την ασυνταξία των νεανικών αναζητήσεων σε μια νέα παραδεισένια σύνταξη όπου όλα λειτουργούν με χαρακτηριστική ευρυθμία και ξεγνοιασιά. Το Playboy αυτοπαρουσιάζεται σαν το ευαγγέλιο του νέου που ζητά τις χαρές της ζωής. Του λέει όχι μόνο ποιος πρέπει να είναι, αλλά και πως να είναι μέχρι που φτάνει στο σημείο να προσφέρει συνταγές παρηγοριάς σ' όσους δεν μπορέσουν να πετύχουν την ποθητή εικόνα που διαμορφώνουν οι σελίδες του.

Απώτερος σκοπός του Playboy δεν είναι να μας ερεθίσει με τις φωτογραφίες του, αλλά μάλλον να δημιουργήσει ένα μοντέλο προς μίμηση και συνάμα έναν οδηγό συμπεριφοράς. Πουλά, δηλαδή, περισσότερο μια εικόνα παρά ένα συγκεκριμένο προϊόν. Ικανοποιεί την τάση του νέου για φυγή. Οι σελίδες του άλλωστε είναι διακοσμημένες με χαρακτηριστική επιμέλεια και συνοχή: ωραίοι άντρες, χυμώδεις γυναίκες, πανάκριβα αυτοκίνητα, ινστιτούτα ομορφιάς, οίκοι υψηλής ραπτικής κτλ. Πουθενά δεν αναφέρεται ο αγώνας της ζωής, ο πόνος, η θλίψη κτλ. Λόγος ερωτικός, στερημένος από κάθε ιστορική αναφορά, πλην όμως άκρως ιδεολογικός μια και συντάσσει μοντέλα που εξυπηρετούν το λειτουργικό υπόβαθρο μιας καταναλωτικής κοινωνίας.

Ο μνημένος καταναλωτής του Playboy είναι ψυχραιμος και αποστασιοποιημένος. Φλερτάρει με τα ακριβά αυτοκίνητα, τ' ασυνηθιστά μπιζού. Ξέρει ότι πρέπει να τ' αποκτήσει για να συμβαδίσει ο ατομικός του λόγος με το λόγο του περιοδικού. Ταυτόχρονα όμως γνωρίζει πως δεν πρέπει να εγκλωβιστεί σ' αυτά. Το στιλ σύντομα θ' αλλάξει. Οι σελίδες του περιοδικού θα φιλοξενήσουν νέες συνταγές επιτυχίας, νέα αυτοκίνητα, νέα αξεσουάρ παράστασης. Κι αυτός οφείλει να είναι πάντοτε έτοιμος να ακολουθήσει το ρυθμό της αλλαγής, το κάλεσμα της αγοράς. Το Playboy πάντως θα είναι συνεχώς δίπλα του, φύλακας άγγελος, να τον ο-

δηγεί, να τον συμβουλεύει, να του υποδεικνύει πως θα γίνει τ' όνειρο πραγματικότητα.

Και μια και το να είσαι άντρας προϋποθέτει και μια σχέση με το γυναικείο φύλο, το Playboy αντιμετωπίζει κι αυτό το θέμα προσφέροντας τη χαρακτηριστική του φόρμουλα. Το σεξ αποτελεί τον άξονα των δραστηριοτήτων της εικόνας του Playboy. Το «κορίτσι» είναι ένα αναγκαίο και οπωσδήποτε ποθητό αξεσουάρ στη ζωή του. Η συμβολή του περιοδικού, είναι ξεκάθαρη όπως λέει και ο Κοξ: «Μην αφήσετε τις σχέσεις σας να γίνουν σοβαρές. Διατηρείστε το σεξ στο χώρο της διασκέδασης». Και δεν είναι φυσικά τυχαίο το γεγονός ότι μια φορά το μήνα το «σαλόνι» του περιοδικού φιλοξενεί τη φωτογραφία μιας «playmate», το σύμβολο par excellence του σεξ χωρίς δεσμεύσεις. Κι όμως σ' όλα τα παιχνίδια έτσι κι εδώ αφού τελειώσει ο χρόνος η λειτουργική αξία αυτού του ποθητού κοριτσιού περατώνεται για ν' αντικατασταθεί από άλλη για ένα νέο παιχνίδι με τους ίδιους κανόνες και το ίδιο αποτέλεσμα.

Το Playboy τόσο από τον τρόπο που χειρίζεται τη γυναίκα όσο και από τις συμβουλές που δίνει στους άντρες, κινείται μέσα στο γνωστό μύθο που θέλει τον άντρα ανώτερο και τη γυναίκα απλά σαν σεξουαλικό αντικείμενο. Το παράδοξο είναι πως τουλάχιστο στο χώρο τον ερωτικό η γυναίκα κάθε άλλο παρά κατώτερη είναι αφού, φυσιολογικά τουλάχιστον, είναι σε θέση και περισσότερους οργασμούς να έχει σ' ένα Α' χρονικό διάστημα από τον άντρα, αλλά και περισσότερους άντρες μπορεί να ικανοποιεί απ' ό,τι ένας άντρας αντίστοιχες γυναίκες. Παρόλα αυτά, τόσο η οικονομική δομή της κοινωνίας όσο και η ιδεολογική, συνέτειναν στο στήσιμο του μύθου αυτού. Έμαθαν στη γυναίκα να είναι ανασφαλής και ανεπαρκής. Της δημιούργησαν πρώτα την ανασφάλεια και μετά την ανάγκη να ανυψώνεται συνεχώς, ν' αγοράζει συνεχώς, φτιάχνοντας ταυτόχρονα και το τέλειο μοντέλο για την αντιγραφή, τη Miss των καλλιστείων. Αυτή τη Miss λοιπόν προσφέρει το Playboy στους αναγνώστες του. Τέλεια μεν, πλην όμως τρωτή και εύκολη στα δίχτυα του άντρα.

Ακόμα και στο επίπεδο των διηγήμάτων του περιοδικού επαναλαμβάνεται η ίδια ιστορία. Μ' εξαίρεση τις αραιές συνεργασίες σημαντικών συγγραφέων, τα υπόλοιπα διηγήματα είναι τυποποιημένα, τριμμένα, που στοχεύουν στην ικανοποίηση των προσδοκιών του αναγνώστη. Συνήθως αφορούν ένα νέο, οπωσδήποτε επιτυχημένο, ελεύθερο (κι αν τύχει να είναι παντρεμένος δυστυχώς) που συναντά μια πανέμορφη νέα που δεν του ζητά γάμους και δεσμεύσεις παρά μόνο το σώμα του. Μαζί της ο νέος δεν κινδυνεύει. Όπως όλα τα καλά αξεσουάρ έτσι και η τυχαία ερωμένη

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

προς τις γυναίκες και τους άντρες

ηλικίας
25-50 ετών

(άλλοτε
αναγνώστες
του
«ΜΙΚΡΟΥ
ΗΡΩΑ»).

—για όσους αγάπησαν τον «ΜΙΚΡΟ ΗΡΩΑ», το θρυλικό ανάγνωσμα των παιδικών τους χρόνων και τον ξαναφέρνουν συχνά στη σκέψη τους με βαθιά συγκίνηση και γλυκιά κάπως θλιμμένη νοσταλγία.
—για όσους θα ήθελαν, ν' αποκτήσουν για τη βιβλιοθήκη τους τους εξαντλημένους πια τόμους του αγαπημένου τους περιοδικού και να γνωρίσουν τα παιδιά τους τις συναρπαστικές ιστορίες που τους γαλούχησαν...

★ ... ο «ΜΙΚΡΟΣ ΗΡΩΣ» ξανακυκλοφορεί σε νέα (ΤΕΤΑΡΤΗ από το '52) έκδοση, σε σχήμα βιβλίων τσέπης (ένα βιβλίο για κάθε τόμο)!

★ ... σε πρώτη φάση, θα τυπωθούν οι πρώτοι 20 τόμοι και θα κυκλοφορήσουν μέσω του Πρακτορείου Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου, ένας την εβδομάδα (κάθε Πέμπτη).

**Ο Μικρός
ΗΡΩΣ**

Σελίδες 210
Τιμή
150 δραχμές

Ζητήστε ΣΗΜΕΡΑ
στα περίπτερα τον τόμο 14

...για τη βιβλιοθήκη σας και τα παιδιά σας!

μπορεί να αντικατασταθεί, να πεταχθεί ή οτιδήποτε άλλο. Πάντως, δεν παραμένει εσαεί δίπλα του. Η λειτουργικότητά της προσδιορίζεται από τη βούληση του άντρα.

Η εικόνα της γυναίκας - αξεσουάρ προβάλλεται δυναμικά και στις διαφημίσεις του περιοδικού. Οι περισσότερες διαφημίσεις του Playboy στοχεύουν στην υποσυνείδητη ταύτιση του προς κατανάλωση αντικειμένου με το γυναικείο σώμα. Σε μια ολοσέλιδη λ.χ. διαφήμιση του αυτοκινήτου MG διαβάζουμε ότι είναι τόσο απαλό όσο μια «ερωτική σχέση». «Τ' οδηγείς, δε σ' οδηγεί». Προσέξτε μόνο τη θέση του άντρα στις σχέσεις αυτές. Οδηγεί δηλαδή κουμαντάρει. Και στο 1ο τεύχος της ελληνικής έκδοσης διαβάζουμε για τη διαφήμιση της Vodka ότι είναι «διάφανη / αγνή / δυνατή σαν τις στιγμές που θα την συνοδέψει / συναρπαστική για να σας οδηγήσει σε μια νέα εμπειρία / ευέλικτη / πραγματικά κοκτέιλια / Απολαύστε την / Γιατί όχι απόψε το βράδυ;». Λόγος καθαρά ερωτικός που ολοκληρώνεται και μ' ένα λογοπαίγνιο: «Κοκτέιλια». Ο νεολογισμός αυτός στρέφει τους δείκτες φυσικά στη λέξη κοκταίηλ, πλην όμως υπάρχει και η αναφορά στη λέξη «cock» που στ' αγγλικά σημαίνει «πέος». Στο ίδιο τεύχος επίσης βλέπουμε τη διαφήμιση της Nissa να μας λέει ότι είναι «η πολυτέλεια που δεν καίει», για το Bic πως είναι για «πολλά πολλά ανάματα», για το ούζο Τσάνταλη πως είναι μια «απόλαυση», μόνο που αν δούμε τη φωτογραφία της διαφήμισης, βλέπουμε τα οπίσθια μιας νέας με μαγιώ να κρατά σε καθαρά ερωτική θέση το στόμιο της μπουκάλας, συνδέοντας έτσι την «απόλαυση» του ποτού με τον πρωκτικό έρωτα. Και σε μια διαφήμιση (αυτή τη φορά σ' αμερικάνικο Playboy) του Seagram's Gin διαβάζουμε: «Το γυμνό Μαρτίνι». Βλέπουμε το «Gin on the Rocks» καλυμμένο από ένα φύλλο συκής, όπως ο Αδάμ και η Εύα. Η λέξη «rock» - βράχος, μπορεί να αναφέρεται στο παγάκι αλλά και στο αντρικό όργανο. Από το παγάκι βγαίνει ο μίσχος του φύλλου, όρθιος, φαλλικό σύμβολο. Και ποιος κρατά αυτό το σύμβολο; Τα δάκτυλα μιας γυναίκας.

Συνήθως δεχόμαστε το μήνυμα της διαφήμισης αδιαμαρτύρητα. Δεν ρωτάμε γιατί ένα μοντέλο είναι τοποθετημένο σε μια συγκεκριμένη στάση. Π.χ. γιατί σε διαφημίσεις αντρικών παπουτσιών η γυναίκα είναι στα πόδια του άντρα; Κι επίσης γιατί στις διαφημίσεις οι άντρες είναι πάντα σε θέση ιδιοκτήτη του γυναικείου σώματος; Γιατί οι διαφημίσεις δείχνουν άντρες να σηκώνουν τη φούστα της γυναίκας, να σκίζουν το καλτσόν της, να θαυμάζουν τις γάμπες της, κτλ. Όλα αυτά είναι φαλλοκρατικές παραστάσεις που διαιωνίζουν το μύθο του «άντρα - αφέντη», του κουβαλητή, του συντηρητή της οικογένειας, κτλ.

Γενικά σ' όλα τα επίπεδα της σημειωτικής του Playboy λειτουργεί η εικόνα της γυναίκας σαν αντικείμενο. Ντυμένη ή γυμνή είναι μια φορτισμένη σεξουαλική παρουσία. Η παλιά αντίληψη της γυναίκας σαν στοργικού, ζεστού ατόμου που είναι για το σπίτι και το νοικοκυριό δεν εμφανίζεται πουθενά στις σελίδες του Playboy. Όπως δεν εμφανίζεται και η εικόνα του οικογενειάρχου νέου με τις υποχρεώσεις, τις σκοτούρες και τα προβλήματα του. Το Playboy αναζητά την πελατεία του μέσα στους ανώριμους νέους που δέχονται να γίνουν σκλάβοι ενός πλασματικού γούστου που θα τους ορίζει τα «in» και «out» της μόδας της εποχής. Παραδίδονται σ' ένα ξέφρενο καταναλωτικό παιχνίδι, αγνοώντας τον ατομικό τους λόγο. Το Playboy να μην ευαγγελίζεται την ελευθερία πλην όμως αποσκοπεί στην υποταγή (όπως άλλωστε στοχεύουν κι όλες οι επιχειρήσεις που έχουν παρουσία στην αγορά). Είναι ένα περιοδικό που ανδρώνεται σε βάρος των ατόμων εκείνων που είτε νιώθουν ανασφάλεια με το γυναικείο φύλο, είτε δεν έμαθαν ακόμη ποιοί είναι και τι ζητούν. Και είναι ενδιαφέρον αναφοράς το γεγονός ότι η κυκλοφορία του Playboy πέφτει μετά από μια ορισμένη ηλικία (συνήθως 35) που σημαίνει ότι τα μοντέλα που δημιουργεί δεν έχουν πια αντίκρουμα, μια και η ίδια η ζωή και οι εμπειρίες του ατόμου τα έχουν απομυθοποιήσει. Η ψευδής εικόνα της πραγματικότητας, που τόσο έντεχνα προτάσσει, καταρρέει με την ωρίμανση του ατόμου. Φυσικά, ο χρόνος θα δείξει κατά πόσο ο έλληνας αναγνώστης χρειάζεται άλλον ένα «μύθο» για να βελτιώσει τη ζωή του. Ήδη υπάρχουν αρκετοί, δεν χωράνε άλλοι! Σε τούτο τον τόπο έχουμε πνιγεί από τους «μύθους» και τις υποσχέσεις. Την απομυθοποίηση όμως ποιος θα την κάνει; Τους μυθοπλάστες ποιος θα τους κρίνει;

Η ελληνική γυναικεία φορεσιά

Με αφορμή μια έκθεση

«Ο πρίγκιπας ρωτάει ένα γυμνό άνθρωπο:
-Τι σου λείπει, ω γυμνό άνθρωπε;
-Ένα δαχτυλίδι πριγκιπά μου».

Αραβικός μύθος

Η φορεσιά της Σκοπέλου ονομάζεται και «φουστάνα» από το εξωτερικό μακρύ πολύπτυχο και χωρίς μανίκια φόρεμα. Κάτω από τη φουστάνα όμως φορούν τέσσερα πολύπτυχα μισοφόρια από χασέ, την «κοπή μικρή φουστάνα», τη «μακρύτερη φουστάνα», το «μαλακό» ή «μαλακόφι», είδος κρινολίνου, και το «κολοβάλι», ίδιο σε σχήμα με την εξωτερική φουστάνα. Η φουστάνα γίνεται από 18 μέτρα μαύρο μεταξωτό ατλάζι. Έχει κεντητό ποδόγυρο με πλουσιότατο πολύχρωμο μεταξωτό κέντημα. Το πουκάμισο, το «ανετοράλι», είναι άσπρο, μεταξωτό, με χρυσές δαντέλες και κεντήματα. Ο κοντός βελούδινος μούστος λέγεται «μπαμπουκλι» και τα μανίκια του «μπρουμάνικα», που ανασπώνονται για να φανούν τα «τυμπαδόξα», δηλ. ο εσωτερικός διάκοσμος. Το μπαμπουκλι συγκρατεί η «κολαίνα», είδος μικρής ολόχρυσης τραχηλιάς από την οποία κρέμεται το «τσασσαράκι», μια συνήθως κόκκινη ή γαλάζια κορδέλα. Τα μαλλιά χτενίζονται κοτσίδες και στα μάγουλα σχηματίζονται τα «τζουλούφια». Ο κεφαλόδεσμος και το χτένισμα, κατά το γάμο, γίνονται από ειδική γυναίκα, τη «μαντηλιόστρα». Στο κεφάλι πρώτα τοποθετείται ο «μπουνές», είδος φιλέ από μαύρο μαλλί μπουκλέ. Στην κορυφή μπαίνει το «καβούκι», είδος στρογγυλού τεπέ που στερεώνεται με ένα χρυσοκέντητο υποσάγγωνο, το «χρυσοκαπταέλι». Δεξιά στερεώνεται η «σάλλα», στολίδι από άσπρο ατλάζι και χρυσά κεντήματα. Ο μπουνές καλύπτεται από τα «τσιτσάκια», χρυσά κορδόνια που η άκρη τους καταλήγει δεξιά. Στο τέλος τοποθετείται η τούλινη «μαντίλα», που πρέπει να στέκεται πάνω στο κεφάλι σαν «αέρας».

Από τον κατάλογο της έκθεσης
«Η ελληνική γυναικεία φορεσιά και το κόσμημα, άλλοτε και τώρα»

Το διδάγμα του παραμυθιού και η περιγραφή της γυναικείας φορεσιάς ακυρώνουν κάθε επιχειρηματολογία που θα ισχυριζόταν ότι το ένδυμα είναι δυνατόν να εξηγηθεί με βάση κάποιες λειτουργικές ή βιολογικές ανάγκες. Το ένδυμα λοιπόν δεν ορίζεται ουσιαστικά από τη χρησιμότητά του. Αυτή την αλήθεια δηλώνει και το πασίγνωστο χωρίο της Αγίας Γραφής: «Και εκάλεσε Κύριος ο Θεός τον Αδάμ και είπεν αυτώ· Αδάμ που ει; Και είπεν αυτώ· της φωνής σου ήκουσα περιπατούντος εν τω παραδείσω και εφώβηθην, ότι γυμνός ειμί, και εκρύβην».

Το υποκείμενο δεν αντέχει το βλέμμα του Άλλου στο γυμνό του σώμα. Η αγωνία που του γεννά το ενδεχόμενο αυτό, τον ωθεί στην απόκρυψη, το κάλυμμα, το φύλλο συκής, τον οδηγεί δηλαδή στην εφεύρεση του ενδύματος.

Φέροντας το στίγμα του προπατορικού αμαρτήματος που το γέννησε, ισορροπώντας ανάμεσα στην αγωνία της γυμνότητας και τη μετωπική σημείωση του φύλου μέσα από το πέπλο, το φόρεμα, το χιτώνα, το κοντοβράκι, το παντελόνι, το ντεκολτέ, το στήθοδεσμο, τη διαφάνεια, τον κορσέ, τις ζαρτιέρες, την καλτσοδέτα, τη φουστάνα, ή το καλσόν, το ένδυμα (και φυσικά εννοούμε το σύνολο των ρούχων μια και ποτέ το ένδυμα δεν είναι ένα και ενιαίο) φαίνεται να κινείται από μια φυγόκεντρο δύναμη: «... το εσωτερικό ωθείται αδιάκοπα προς το εξωτερικό και τείνει να επιδειχθεί, είτε εν μέρει, στο λαιμό, στους καρπούς, στο μπούστο, στο κάτω μέρος της φούστας, είτε πλήρως, όταν ένα ρούχο που πρώτα φοριόταν από μέσα παίρνει τη θέση ενός που φοριόταν από πάνω. Αυτή η δεύτερη περίπτωση είναι λιγότερο ενδιαφέρουσα από την πρώτη» διότι αυτό που έχει νόημα αισθητικά ή ερωτικά, είναι αυτό το μείγμα φανερού και κρυφού που η μεταβλητή της ανάδυσσης έχει ακριβώς ως ρό-

λο να του προσδώσει σημασία. Με δύο λόγια η ανάδυση έχει ως λειτουργία να κάνει το κρυμμένο ορατό, χωρίς ωστόσο να καταστρέψει το μυστικό του. Έτσι διατηρείται η θεμελιώδης αμφισημία του ενδύματος που επιφορτίζεται να επιδείξει τη γυμνότητα την στιγμή που την κρύβει». (Ρ. Μπαρτ. Το σύστημα της μόδας, σ.182)

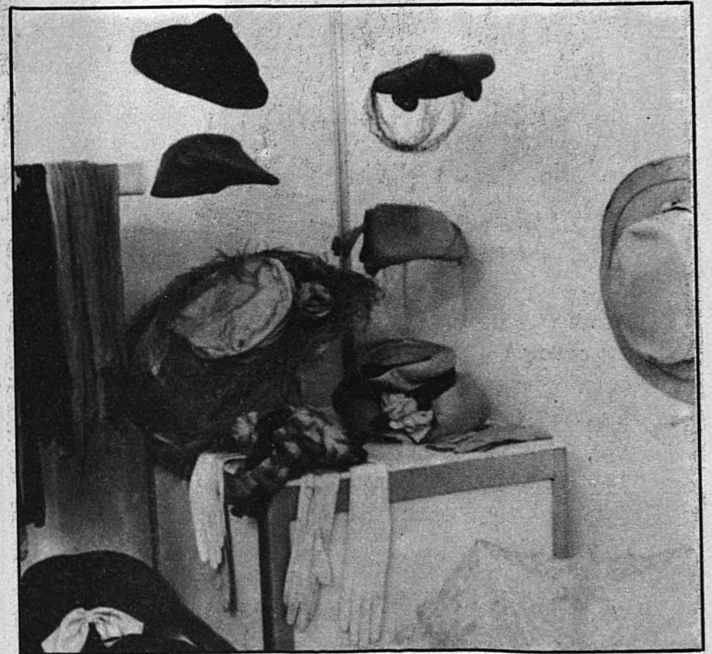
Με αυτή την προέλευση, το ένδυμα πλέον συνεχίζει την ιστορική του περιπέτεια αναπτύσσοντας την ευρηματικότητά του στο πεδίο της φαντασίας και του συμβόλου. Οι διαδοχικές συνθέσεις της υποκειμενικότητας, τα κοινωνικά και πολιτιστικά μορφώματα, οι ιστορικές και θρησκευτικές περιπέτειες, πλάθουν διαδοχικά τις περιόδους της αργής ή ταχύτατης μεταβολής, δηλαδή της μόδας. Το ένδυμα συνεπώς εξαρτάται εξίσου από τους ρυθμούς της συλλογικής επανάληψης και από μια ατομική τάση προς τη διαφορά, οφείλει συνεχώς να συμβιβάζεται με την κυρίαρχη ηθική αλλά είναι άρρηκτα δεμένο με τον ερωτισμό, στοχεύει την ομορφιά αλλά δεν απαλλάσσεται από την άχαρη αποστολή να υποδηλώνει τις κοινωνικές θέσεις αυτών που το φορούν.

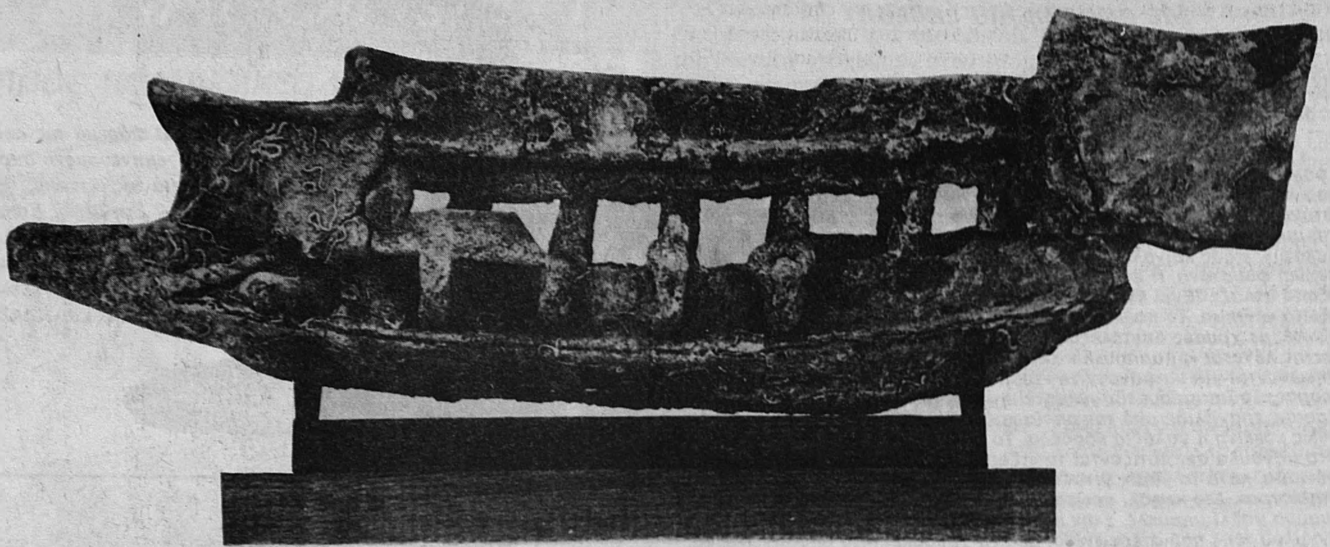
Στην εξαιρετική έκθεση που οργάνωσε το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, στο Athenaeum, με θέμα την ελληνική γυναικεία φορεσιά, αυτές οι σημειώσεις μπορεί να λειτουργήσουν ως ένα από τα νήματα που θα της προσδώσουν νόημα. Φυσικά μπορεί να ακολουθήσει ο καθένας κάποιο άλλο νήμα, διαφορετικό, ανθρωπολογικό, ιστορικό ή γεωγραφικό. Το υλικό που έχει συγκεντρωθεί και εκτεθεί με ευθύνη της Ιωάν. Παπαντωνίου, αν και δεν είναι τεράστιο, αντέχει σε ποικίλες αναγνώσεις. Το κρίσιμο σ' αυτή την έκθεση — πράγμα που δεν συμβαίνει συχνά — είναι να την επισκεφθούμε.

X. Γ. Α.

Αριστερά: Φόρεμα της αυλής Γεωργίου Α' εμπνευσμένο από τη νυφική φορεσιά της Αττικής, τέλη 19ου αιώνα — Στη μέση: Καπέλα 1910-1950 — Κάτω φωτογραφία: Γ. Ευαγγελίδη, δημιουργία εμπνευσμένη από τις φορεσιές Αττικής και Αμαλίας

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο Άγγελος Δεληβορριάς μιλά στο «ΑΝΤΙ» για την έκθεση που εγκαινιάστηκε στις 14 Ιουλίου στον Εκθεσιακό Χώρο—ΟΛΠ

Στην παράδοσή μας η θάλασσα είναι ίσως το πιο ζωτικό θέμα. Από τον Όμηρο ως τον Ελύτη, οι διαδοχικές εγγραφές της στη λογοτεχνία, τις τέχνες και ευρύτερα την πνευματική μας ζωή, της προσδίδουν μια διάσταση μυθική. Και μ' αυτήν αναμετριέται τελικά η έκθεση «Ελλάδα και Θάλασσα», επιχειρώντας να οργανώσει τις εικόνες που οι διαφορετικές εποχές—από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα—μνημείωσαν, σε αντικείμενα είτε της καθημερινής ζωής είτε της τέχνης.

Τα 3.500 τ.μ. του Εκθεσιακού Χώρου—ΟΛΠ στον Πειραιά, φιλοξενούν εκθέματα από το σύνολο σχεδόν των ελληνικών Μουσείων και χαράζουν μια διαδρομή που επιχειρεί να προκαλέσει την ενεργητική συμμετοχή του επισκέπτη. Ωστόσο, η πρωτοτυπία της δεν περιορίζεται στο μέγεθος ή τον αυστηρό θεματικό της άξονα. Επιδιώκει να καλλιεργήσει την εναισθησία και την παιδεία του επισκέπτη και να τον προβληματίσει γύρω από τον ρόλο της θάλασσας στη πνευματική μας ζωή.

Για τις ιδέες, τις αρχές, τους σκοπούς, αλλά και τις δυσκολίες που οδήγησαν στο τελικό αποτέλεσμα, μας μιλά ο οργανωτής της έκθεσης Άγγελος Δεληβορριάς.

Παραλείπουμε τις ερωτήσεις (που υποδηλώνονται με τους μεσότιτλους) και αφήνουμε τον προφορικό λόγο να κυλήσει χωρίς διακοπές.

Χ.Α

Το μικρό ιστορικό της έκθεσης

Πριν από μερικά χρόνια, επί άλλων κυβερνήσεων, είχε εκφραστεί η επιθυμία να οργανωθεί μία έκθεση με θέμα το Αιγαίο. Η έκθεση αυτή είχε ξεκινήσει αλλά δεν μπόρεσε ποτέ να ολοκληρωθεί. Θα ήταν μια έκθεση που θα πήγαινε σε βάθος και θα είχε ως θέμα «το Αιγαίο στην περίοδο της Τουρκοκρατίας». Είχαν μπει τότε κάποιες προϋποθέσεις αρτιότητας επιστημονικής, σημείωσε πως η Τουρκοκρατία είναι μία από τις λιγότερο γνωστές περιόδους.

Έτσι η ανάγκη να μελετηθούν ειδικά θέματα πριν προχωρήσουμε στο διάγραμμα της έκθεσης ήταν επιτακτική. Ωστόσο δεν υπήρξε τότε η θέληση, το κουράγιο είτε στιδήποτε άλλο. Επιτροπές, υπεπιτροπές, συζητήσεις κόντρα συζητήσεις, ενώ εκείνο που χρειάζεται γι' αυτές τις δουλειές είναι σταθερή και επίπονη εργασία.

Λοιπόν ναύαγησε αυτή η προσπάθεια. Τούτη τη φορά, υπήρξε η πολιτική βούληση να γίνει και έγινε, μέσα σε χρονικά περιθώρια που είναι τρομακτικά. Γιατί χωρίς συζήτηση, για να καλυφθούν 3.500 τ.μ. νεκρός χώρος, με την ελληνική ιστορική διαδρομή από τα νεολιθικά χρόνια έως σήμερα, αυτό θα προϋπέθετε λογικά μια διετή επιστημονική προετοιμασία. Επιλογή υλικού, δευτέρων επιλογών, κρυσταλλώματα κ.λ.π. Η έκθεση έχει μια τεχνική δεδομένη, τουλάχιστον όταν θέλεις να την κάνεις με επιστημονικές προδιαγραφές, τις οποίες προ-

σπαθήσαμε ν' ακολουθήσουμε στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Η λογική της

Το μήνυμα της έκθεσης, το σκεπτικό στο οποίο στηρίζεται είναι η σημασία που έχει η θάλασσα για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της. Και βεβαίως η έκθεση προϋποθέτει έναν επισκέπτη, που όπως λέει κι ο Σεφέρης «κάτι πρέπει να κάνει κι αυτός». Ο επισκέπτης όμως μπορεί να κάνει μια διαδρομή μέσα στους 17 χώρους που απαρτίζουν ολόκληρη την έκθεση, από την αρχαιότητα ως σήμερα, και να δει τη σημασία που είχε η θάλασσα, κυρίως ως προς το σκέλος, ως προς το αποτέλεσμα, το πολιτιστικό. Θα μπορούσε να δει κανείς το θέμα από μια άλλη οπτική, από την άποψη δηλαδή της οικονομίας.

Εδώ προτιμήσαμε την πολιτιστική διάσταση γιατί λειτουργεί πιο άμεσα στον επισκέπτη στον οποίο απευθυνόμαστε. Αυτό ωστόσο δε σημαίνει ότι η επιλογή του υλικού δε παρουσιάζει τεράστιο ενδιαφέρον και για τους ειδικούς επιστήμονες. Για πρώτη φορά συγκεντρώθηκαν από 100 μουσεία και ιδιωτικές συλλογές πράγματα που ποτέ δεν έτυχε ως τώρα να βρεθούν πλάι-πλάι.

Η σημασία λοιπόν που έχει η θάλασσα για τον ελληνικό πολιτισμό, γι' αυτό που λέμε Ελλάδα, που όταν την έχει στα χέρια του ανθεί, κι όταν την χάνει μαραινεται. Θα πρέπει ο επισκέπτης να καταλάβει γιατί το περιεχόμενο των τριών αιθουσών που απαρτίζουν την βυζαντινή περίοδο είναι φτωχό, μολονότι είναι μια μα-

κρότατη περίοδος, αν συγκριθεί με το υλικό του 18ου αιώνα.

Ο επιστημονικός κατάλογος

Όπως πάντοτε, σε κάθε έκθεση που έχω κάνει ως τώρα, θεωρώ τον επιστημονικό κατάλογο που θα την συνοδεύει απαραίτητο όρο. Είχαμε ξεκινήσει με μια πολύ σημαντική ομάδα ειδικών ερευνητών να κάνουμε εισαγωγικά κείμενα στα επιμέρους κεφάλαια, δηλαδή ιστορία, τέχνη, ο μύθος, και η πνευματική ζωή. Τα περισσότερα από αυτά τα εισαγωγικά κείμενα είναι στα χέρια μου, όπως είναι στα χέρια μου και το μεγαλύτερο μέρος του επιστημονικού υπομνηματισμού καθενός αντικειμένου. Δυστυχώς όμως δεν ήταν δυνατόν να εκδοθεί, γιατί ακόμα και σήμερα που μιλάμε, εγώ δεν ξέρω τι πρόκειται να 'ρθει στην έκθεση και τι δεν πρόκειται να 'ρθει.

Μια ποιητική διάσταση

Είχε μπει σαν όρος σ' αυτή την έκθεση να μη χρησιμοποιηθεί υλικό από ξένα μουσεία. Γι' αυτό θα ήθελα να εξάρω τη συμμετοχή του μουσείου της Λευκωσίας. Είναι το μόνο μουσείο που έχει μια προθήκη εδώ. Ωστόσο την Κύπρο την αισθάνεται ο επισκέπτης καθώς προχωρεί, είτε μέσα από τις φωτογραφικές μεγεθύνσεις που απεικονίζουν πράγματα που δεν ήταν δυνατόν να έλθουν στην έκθεση, είτε μέσα από τους ειδικούς χάρτες που έγιναν για κάθε μία από τις 17 ενότητες της έκθεσης, είτε μέσα από τα ποιητικά αποσπάσματα που θα δει στους τοίχους. Ξεκινάμε από τον Όμηρο και φτάνουμε στον Σεφέρη, τον Ελύτη και το Ρίτσο.

Ήθελα η έκθεση να έχει ένα ποιητικό νήμα που ελπίζω ότι θα βγει, ελπίζω να το αισθανθεί ο επισκέπτης και στην αισθητική της και στη χρωματική της.

Πρέπει να πω ότι μια πρώτη αυτολογοκρισία στην επιλογή του υλικού την επέβαλε η ίδια η διοργάνωση, δηλαδή δεν ήταν δυνατόν να εκτεθούν εδώ έργα που σχετίζονται άμεσα με τη θάλασσα όπως ο Ποσειδώνας του Αρτεμίσου. Προσπαθήσαμε να κρατήσουμε μια ισορροπία ανάμεσα στις ενότητες. Κι έπειτα θέλαμε το υλικό να υπενθυμίζει συνεχώς, να επαναλαμβάνει το θέμα της έκθεσης. Δηλαδή θα δει μια βιτρίνα για το ψάρεμα' αυτό επαναλαμβάνεται στις διάφορες εποχές.

Η παιδαγωγική της έκθεσης

Επιδιώκουμε η έκθεση να προκαλεί τον επισκέπτη σε μια ενεργητική ανάγνωση του υλικού. Έχουμε εδώ κείμενα, χάρτες, διαγράμματα, ποιήματα, φωτογραφικό υλικό. Η έκθεση στοχεύει να του καλλιεργήσει την όραση και την ευαισθησία. Ο επισκέπτης, λοιπόν, πρέπει να μπορεί να επικοινωνήσει με το αντικεί-

μενο, το αντικείμενο πρέπει να τον κρατήσει.

Αρχικά ήταν δύσκολο να βρεθούν οι τομές που θα την όριζαν. Ουσιαστικά η έκθεση διαιρείται σε τέσσερα κεφάλαια: η αρχαιότητα, το Βυζάντιο, η περίοδος της Τουρκοκρατίας και η σύγχρονη εποχή και κάθε ένα από αυτά υποδιαιρείται σε περισσότερα. Μπαίνοντας σε κάθε εκθετική ενότητα ο επισκέπτης διαβάσει το κείμενο και τοποθετείται. Υπάρχει ο τίτλος, ο χάρτης που την συνοδεύει, το συνοδευτικό φωτογραφικό υλικό και τα αντικείμενα.

Όλη η έκθεση είναι χτισμένη πάνω σ' έναν καμβά πολύ αυστηρό ο οποίος δεν ταραζεται στη διαδρομή.

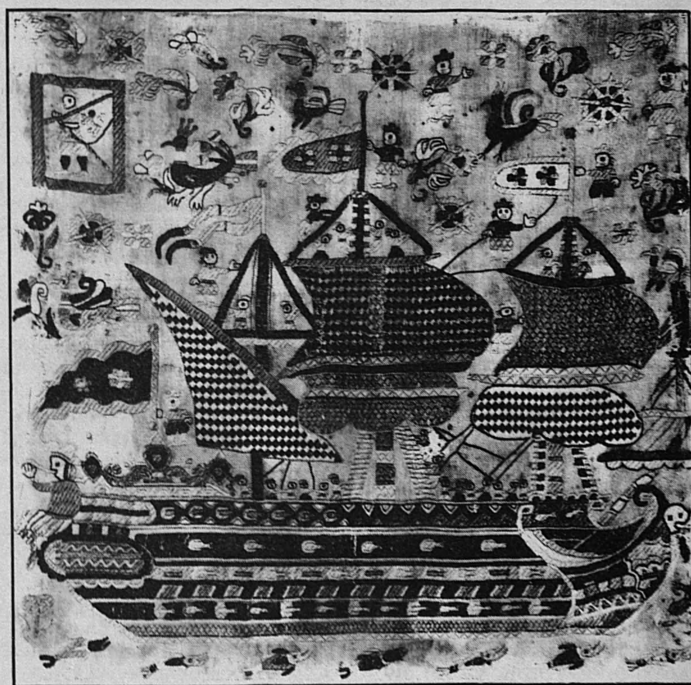
Συνέχεια / ασυνέχεια

Αυτή την εικόνα που έχει ο επισκέπτης για το ρόλο της θάλασσας στην ιστορική διαδρομή του ελληνισμού, η έκθεση θα του την προσδιορίσει, θα την κάνει πιο σαφή. Δηλαδή θα δει ότι ιστορικά κέντρα της αρχαιότητας, όπως η Πάρος π.χ., είναι σημαντική και τον 18ο αιώνα. Υπάρχει ένας ιστός που διατρέχει την έκθεση, ωστόσο δεν διαπνέεται από κάποιον μεγαλοϊδετισμό. Όμως πιστεύω πως η μοίρα της Ελλάδας είναι η θάλασσα.

Στις διαφορετικές περιόδους αλλάζει η στάση, η ματιά του Έλληνα στη θάλασσα. Για παράδειγμα, η έμπνευση της αρχαιότητας, όλης της προϊστορίας —υπήρχε ένας θαυμασμός για το άγνωστο αυτό— όταν περνάμε στις επόμενες εποχές, στις κλασικές, όσο ελέγχεται περισσότερο ο θαλάσσιος χώρος, ελέγχεται και η έμπνευση, τα πράγματα είναι πιο συνειδητά, είναι αποφασισμένα. Δεν υπάρχει πια η ακαριαία και άμεση αντίδραση του δημιουργού μπρος στο φαινόμενο. Υπάρχει η σκέψη από πίσω, ο μύθος ο φτιαχτός. Στο Βυζάντιο βλέπεις ότι περίπου απουσιάζει σαν πηγή έμπνευσης, ή θα δεις τα δύο-τρία θέματα που επαναλαμβάνονται. Στην νεότερη εποχή πάλι ξαναμπάνει το θέμα.

Μουσείο-Σχολείο

Τη σχέση μας με τη πολιτιστική μας κληρονομιά, και τη λειτουργία των μουσείων προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαμε να την ξανασκεφτούμε μέσα από τέτοιες εκθέσεις. Αυτό έχει γίνει πια συνείδηση και της Πολιτείας των Ελλήνων αρχαιολόγων. Δηλαδή και ο Σύλλογος των Αρχαιολόγων το διεκδικεί και οι αρχαιολόγοι που δουλεύουν στα Μουσεία προσπαθούν να το ξαναδοούν το πράγμα. Δηλαδή, σήμερα λείπει το Μουσείο-Σχολείο, είναι το Μουσείο Θησαυροφυλάκιο, το Μουσείο των Αριστουργημάτων όπου μπαίνει ο αδαής μέσα και πρέπει να μείνει εμβρόντητος. Γιατί όμως πρέπει να μείνει εμβρόντητος δεν του το λέει κανένας.

• Η πολιορκία της Κων/λης από τους Αβάρους. 18ος αι. Αθήνα, Ιδιωτική Συλλογή.

• Σκυριανό κέντημα με παράσταση «γολέττας» 17ος αι. Μουσείο Μπενάκη.

Αρχαιολογία, Περιβάλλον, Ανάπτυξη και Πολιτισμός

● **Θεμελιωμένη σε ιδεολογήματα του περασμένου αιώνα και της δεκαετίας του '30, η ισχύουσα αρχαιολογική νομοθεσία καθορίζει την τρέχουσα κρατική παρέμβαση και τις συνακόλουθες πολιτικές επιλογές στον τομέα προστασίας του ελλαδικού ιστορικού χώρου.** ● **Επιπλέον η κατάτμηση της νομοθεσίας και η ανάθεση της «προστασίας» σε δύο συναρμόδια υπουργεία (ΥΠΠΕ και ΥΧΟΠ) αντί να θεμελιώνει τον αναγκαίο συντονισμό και τη συνεργασία σηματοδοτεί με ενάργεια το μοναδικό κριτήριο της μικροπολιτικής συλλογιστικής: την ποσοτική κατανομή της εκλογοπελατείας. Αλλά για πόσα ακόμη χρόνια οι ίδιες και ίδιες διαπιστώσεις;**

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ 1932

Το απαρχαιωμένο όργανο προστασίας των μνημείων

της Όλγας Γκράτζιου

Όπου γίνεται κάπως σοβαρά λόγος για τα προβλήματα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, η συζήτηση τελειώνει με τη διαπίστωση ότι είναι ανάγκη να αναθεωρηθεί τάχιστα η αρχαιολογική νομοθεσία που τη διέπει. Η αναθεώρηση της αποτελεί αίτημα όλων των συλλόγων εργαζομένων σ'αυτήν. Με την πιο επίσημη και τεκμηριωμένη του μορφή εκφράστηκε το αίτημα από το Συνέδριο των εργαζομένων στην Προστασία των Μνημείων, που οργάνωσε το Μάρτη του 1984 ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων. Αποτελεί επίσης πρόθεση της κυβέρνησης, που ήδη από το 1981 έχει εξαγγείλει, και έκτοτε συνεχώς ανανεώνει την εξαγγελία της, ότι επεξεργάζεται καινούργιο αρχαιολογικό νόμο.

Η ανάγκη αναθεώρησης του αρχαιολογικού νόμου είχε γίνει οξύ πρόβλημα ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Τότε προτάθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία —με βασανιστικές καθυστερήσεις— ένα σχήμα αναθεώρησης, το λεγόμενο νομοσχέδιο Κοντή, από το όνομα του συντάκτη του, προϊσταμένου τότε της Υπηρεσίας, που έφτασε γύρω στο 1965 στη Βουλή, αλλά δεν ψηφίστηκε. Μετά το 1975 το νομοσχέδιο ξανατροποποιήθηκε, περιήλθε τα αρμόδια Υπουργεία που θα έπρεπε να το συνυπογράψουν, ώσπου χάθηκαν τα ίχνη του. Εξάλλου κάθε νέο κρούσμα αρχαιοκαπηλίας κάνει επίκαιρες τις διάταξεις του αρχαιολογικού νόμου για την τιμωρία των αρχαιοκαπλών και τις εξαιρετικά μικρές ποινές που επιβάλλει. Την πιο ολοκληρωμένη —και αυστηρή— ανάλυση του προβλήματος είχε κάνει ο καθηγητής κ. Γ.Α. Μαγκάκης στο Β' Συνέδριο του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων το 1979. Σε μια από τις ελάχιστες διαπραγματεύσεις του αρχαιολογικού νόμου στη νομική βιβλιογραφία, σε άρθρο του καθηγητή Π.Ι. Ζέπου, βασισμένου σε διάλεξη του προς τους «Φίλους του

Αρχαιολογικού Μουσείου» το 1962¹, αποδεικνύονται οι μεγάλες αντιφάσεις που περιέχει ο νόμος στο θεμελιώδες θέμα της ιδιοκτησίας των αρχαίων. Προτείνεται και εκεί η αναθεώρησή του.

Ποιος είναι ο αρχαιολογικός νόμος

Πρόκειται για μια κωδικοποίηση νόμων και διατάξεων που έγινε το 1932 και ονομάστηκε ΚΝ 5351/1932 «Περί Αρχαιοτήτων». Συμπληρώθηκε από τότε με διατάξεις κάποιων άλλων νόμων και με προεδρικά διατάγματα, οι γενικές αρχές όμως και το πνεύμα του νόμου του 1932 είναι καταναγκη καθοριστικά. Πενήντα τρία χρόνια ζωής ενός νόμου είναι ήδη πάρα πολλά, πολύ περισσότερο όταν στο διάστημα αυτό έχουν αλλάξει ριζικά τόσο οι αντιλήψεις για την έννοια του μνημείου και της προστασίας του, όσο και η σχέση προστασίας των μνημείων με το συμφέρον του ιδιώτη, που συνοψίζεται στη συγκρούση της ιδιοκτησίας με τις ανάγκες προστασίας των μνημείων. Η σύγκρουση αυτή οξύνθηκε με τη ραγδαία ανοικοδόμηση, κυρίως μετά το 1960, ενώ την εποχή της σύνταξης του νόμου σχεδόν δεν υπήρχε. Ένα από τα αποτελέσματά της ήταν μια ευρύτατη συναίνεση του κοινωνικού συνόλου σε θέματα κρατικής πολιτικής προστασίας των μνημείων. Η νέα πραγματικότητα απαιτεί λοιπόν μια νέα νομοθεσία. Μερικά από τα σημεία που χρειάζονται *δραστήρια αναπροσαρμογή* είναι τα ακόλουθα.

1. Αρχαία ή Μνημεία;

Ο νόμος του 1932 έγινε, όπως άλλωστε και οι πρόγονοί του, του 1899 και του 1834, για να προστατευτούν τα υλικά λείψανα της αρχαιότητας. Ούτε στο νόμο του 1932, ούτε, φυσικά, και στους παλιότερους, υπάρχει η ευρύτερη έννοια του ιστορικού μνημείου. Ο νόμος ορίζει τι είναι «αρχαίον» και μετά πώς προστατεύεται. Έ-

τσι, σύμφωνα με το νόμο του 1932, «αρχαία» είναι τα υλικά λείψανα του μεσαίου (άρθρο 2), αλλά στην κατηγορία του «αρχαίου» μπορούν να αναχθούν, εφόσον με υπουργική πράξη χαρακτηριστούν έτσι, και κτίσματα παλιότερα του 1830 (άρθρο 52 της κωδικοποίησης, το οποίο φυσικά προέρχεται από συρραφή στον παλιότερο νόμο μιας νεότερης διάταξης).

Έτσι, αποσπασματικά και με ελλείψεις, το κράτος προσπαθεί να προστατεύσει τα μνημεία που χρονολογούνται από το 1453 ως το 1830. Το αποτέλεσμα είναι μια σχεδόν αχανής νομολογία, με δικαστικές αποφάσεις που συχνά αντιφάσκουν. Κάθε προσπάθεια για συμπλήρωση των κενών έχει μέχρι στιγμής μόνο περιπλέξει τα πράγματα, γιατί καμιά συμπληρωματική διάταξη δεν μπορεί, βεβαίως, να υποκαταστήσει τη συνολική αντίληψη για την έννοια του ιστορικού μνημείου.

Μια διαφορετική από εκείνη του ΚΝ 5351/1932 αντίληψη για το μνημείο συνδέει ακόμη στενότερα την έτσι κι αλλιώς αναποσπαστή σχέση της αναθεώρησης του αρχαιολογικού νόμου με τη μορφή οργάνωσης της Υπηρεσίας των Μνημείων, με τον Οργανισμό της. Επειδή απαιτεί *προγραμματισμένη και εντατική πολιτική «χαρακτηρισμών»* κτισμάτων ως μνημείων, *σύνταξη Εθνικού Ιστορικού και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου* και προϋποθέτει το επιστημονικό και διοικητικό όργανο, που θα επιτελεί το έργο αυτό. Η Διεύθυνση Αρχαίου Μνημείων του σημερινού Οργανισμού του ΥΠΠΕ, χωρίς περιφερειακές μονάδες και υλικότεχνική υποδομή, αποδείχθηκε στην πράξη ότι δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Η εργασία που πρέπει να γίνει έχει μεγαλύτερη έκταση και σημασία από αυτήν που της έδωσε ο Οργανισμός του 1977 και μπορεί να εκτελεστεί *μόνο με ξεχωριστά τμήματα τεκμηρίωσης σε κάθε πε-*

ριφερειακή μονάδα (Εφορεία Αρχαιοτήτων).

2. Το περιβάλλον των αρχαίων και η προστασία των οικισμών

Ο νόμος του 1932 ορίζει: «Απαγορεύεται (...) η πλησίον αρχαίου επιχείρησης έργου δυναμένου να βλάψη αυτά αμέσως ή εμμέσως» (άρθρο 50). Περίπου καταλαβαίνουμε από τι ήθελε να προστατέψει ο νομοθέτης του 1932 τα αρχαία. Καταλαβαίνουμε επίσης, ότι άφησε μεγάλα περιθώρια στην αρμόδια Υπηρεσία για να κρίνει κάθε φορά τι είναι έμμεση βλάβη, με στόχο προφανώς να καλύψει πληθώρα ειδικών περιπτώσεων, που μια ακριβέστερη διατύπωση δεν θα μπορούσε να την προβλέψει. Σήμερα, στις συγκρούσεις ανάμεσα στον ιδιώτη και το Δημόσιο για την έμμεση βλάβη του αρχαίου θεωρείται ότι ο εκπρόσωπος του Δημοσίου, ο αρχαιολογικός υπάλληλος, αυθαιρετεί, επειδή χαρακτηρίζει —συχνά και μπροστά στο Δικαστήριο— το έργο που εκτέλεσε ο ιδιώτης μέσα στην ιδιοκτησία του, αλλά «πλησίον του αρχαίου» έμμεση βλάβη του τελευταίου. Πέρα από τις επιμέρους αυθαιρεσίες προσώπων, που δεν αποκλείονται, υπάρχει μια γενικότερη αυθαιρεσία που αρχίζει από την προσπάθεια του κράτους να προστατέψει πολύ ευρύτερες κατηγορίες μνημείων από όσες ορίζει ο νόμος του 1932. Αντί να προσαρμόσει τον νόμο χρησιμοποιεί απλώς τη διάταξη του για έμμεση βλάβη του αρχαίου και καμιά φορά τη συμπληρώνει με προεδρικά διατάγματα. Συγκεκριμένα, όταν δημιουργήθηκε η ανάγκη να προστατευθούν κάποια οικιστικά σύνολα, παλιές πόλεις (Πλάκα, Πάνω Πόλη Θεσσαλονίκης, Κάστρο Ιωαννίνων) ή λεγόμενοι παραδοσιακοί οικισμοί (Χώρα Νάξου κ.λ.π.), άρχισε η προστασία τους σε εφαρμογή του άρθρου 50, δηλαδή ως προστασία από έμμεση βλάβη του γειτονικού τους

«προέχοντος αρχαίου» (της Ακρόπολης ή των μεσαιωνικών φρουριών στα παραπάνω παραδείγματα) και όχι ως διατήρηση των ιδίων των οικισμών. Αν κάτι τέτοιο μπορεί να περνούσε προπολεμικά απαρατήρητο, με τους μεταπολεμικούς ρυθμούς ανοικοδόμησης οδήγησε ιδιώτες και Δημόσιο σε σκληρές συγκρούσεις, γιατί συνεπαγόταν ουσιαστικό περιορισμό ιδιοκτησιών. Και βέβαια ούτε πολιτική διατήρησης των οικιστικών συνόλων ήταν, γιατί αυτή απαιτεί σειρά ειδικών ρυθμίσεων που δεν χωράνε μέσα στον αρχαιολογικό νόμο.

Από την εφαρμογή του άρθρου 50 με τον τρόπο αυτό προέκυψε και η γνωστή απέχθεια της κοινής γνώμης προς την «Αρχαιολογία».

Στον ίδιο λόγο οφείλεται και η διένεξη για την προστασία των οικισμών ανάμεσα στα δύο Υπουργεία, Πολιτισμού και Επιστημών από τη μια, Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος από την άλλη, πριν ένα χρόνο. Όταν, δηλαδή, κάποτε έγινε αντιληπτό, ότι και τα δύο Υπουργεία ελέγχουν τη δόμηση σε προστατευόμενους οικισμούς, θεωρήθηκε ότι θα αρθεί η συναρμοδιότητα, αν αναλάβουν την εφαρμογή ξεχωριστών νόμων, με τη βεβαιότητα ότι οι νόμοι είναι σοφά μελετημένοι και έχουν ο καθένας σαφώς προδιωρισμένο αντικείμενο. Έτσι, με τον περσινό χωρισμό αρμοδιοτήτων το ΥΠΠΕ συνεχίζει να εφαρμόζει τον αρχαιολογικό νόμο (και το άρθρο του 50, φυσικά, για το περιβάλλον των μνημείων με την παραπάνω έννοια), το ΥΧΟΠ αναλαμβάνει την εφαρμογή του νόμου 1469/1950 για τα τοπία, τα κτίσματα και τα έργα τέχνης τα μετά το 1830. Ο χωρισμός μ' αυτόν τον τρόπο έδωσε μια σπάνια ευρύτητα στην επικάλυψη αρμοδιοτήτων: δύο Υπουργεία κάνουν την ίδια ακριβώς δουλειά (έλεγχος δόμησης και όχι εφαρμογή πολιτικής διατήρησης) παράλληλα. «Μοιράζονται» τους οικισμούς με κριτήριο όχι το χαρακτήρα της παρέμβασης που ασκούν, ούτε, έστω, το χαρακτήρα των υπηρεσιών τους, αλλά με μόνο κριτήριο την ύπαρξη δύο νόμων, από τους οποίους όμως ο δεύτερος έγινε για να συμπληρώσει κενά του πρώτου και ανάγει απλά στην αρμοδιότητα του πρώτου μια κατηγορία μνημείων, η οποία ορίζεται χρονολογικά (μετά το 1830) και όχι με βάση τις κατηγορίες σύνολο ή μεμονωμένο κτίσμα. Αποτέλεσμα: το ΥΠΠΕ ελέγχει το Σούλι, το ΥΧΟΠ τα Ζαγοροχώρια, το ΥΠΠΕ το Ρέθυμνο, το ΥΧΟΠ το Πήλιο, το ΥΠΠΕ τα Γιάννενα, το ΥΧΟΠ το Νησί Ιωαννίνων!

3. Ο ιδιοκτήτης των αρχαίων

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου ιδιοκτήτης των αρχαίων εί-

ναι το κράτος. Σε επόμενα άρθρα (5,6,8) γίνεται λόγος για ιδιώτες, κατόχους αρχαίων, και από τις ρυθμίσεις που προβλέπονται (δημευση, αγορά εκ μέρους του κράτους) υπονοείται ότι αναγνωρίζεται και η ιδιοκτησία των αρχαίων από τον ιδιώτη. Την αντίφαση αυτή επεσήμανε, όπως είπαμε, ο Ζέπος το 1962, και συγγόρησε υπέρ μιας τροποποίησης του νόμου που να κατοχυρώνει το δικαίωμα του φιλάρχιου ιδιώτη να είναι ιδιοκτήτης αρχαίων. Ο Ζέπος σκεφτόταν προφανώς λιγότερους —σχεδόν επώνυμους— συλλέκτες και κάπου εκεί φαίνεται να είχε το νου του και ο νομοθέτης του 1932. Μετά όμως το 1960 δημιουργείται μια τελείως διαφορετική πραγματικότητα. Η εντατική ανοικοδόμηση δημιουργήσε το φαινόμενο που στη γλώσσα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ονομάστηκε «σωστικές ανασκαφές» και σημαίνει την επεξευρισμένη ανασκαφή πίσω από μια μπουλντόζα που προηγείται (πρβλ. πλατεία Κοτζιά).

Τα κινητά αρχαία απομακρύνονται, τα ακίνητα συνήθως θάβονται κάτω από τα θεμέλια της νέας οικοδομής. Όσο βιαστική και αν είναι η ανασκαφή η καθυστέρηση του ιδιώτη είναι πάντα μεγάλη, γιατί εν τω μεταξύ τελειώνουν και οι πιστώσεις. Προθυμοποιείται τότε ο ιδιοκτήτης του οικοπέδου να χρηματοδοτήσει αυτός την ανασκαφή για να μπορέσει επιτέλους να χτίσει. Αν γίνει αυτό, τότε ο ιδιοκτήτης του οικοπέδου μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 39 του νόμου, να προβάλει δικαιώματα κατοχής επί των αρχαίων που αποκαλύπτονται. Σε μια τέτοια ανασκαφή βρέθηκε πριν από μερικά χρόνια ένα εξαιρετικής σημασίας γλυπτό, που για να το κρατήσει στο Μουσείο το Δημόσιο αναγκάστηκε να το «αγοράσει» (σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου) από τον ιδιοκτήτη του οικοπέδου πληρώνοντας μερικά εκατομμύρια (πολύ περισσότερα από όσο θα του είχε στοιχήσει η χρηματοδότηση της «σωστικής» ανασκαφής. Από τότε βέβαια το Δημόσιο φροντίζει να έχει αρκετές πιστώσεις για τις σωστικές ανασκαφές, όμως η αντίφαση του νόμου παραμένει. Όπως παραμένει ανοιχτό και ένα σοβαρότατο θέμα αρχής, που σχετίζεται με την υποχρέωση και την ευθύνη του κράτους να προστατεύει προς όφελος του κοινωνικού συνόλου την πολιτιστική κληρονομιά, έχοντας μάλιστα από το Σύνταγμα του 1975 το δικαίωμα να περιορίζει για το σκοπό αυτό και την ιδιοκτησία.

4. Η τιμή και η αξία του αρχαίου

Με το πρόβλημα της ιδιοκτησίας του αρχαίου σχετίζεται και ο καθορισμός της αξίας και της τιμής του. Αφού ο νόμος ορίζει τα της νόμιμης κατοχής του αρ-

χαιού, ρυθμίζει και τα της αγοραπωλησίας του. Δίνει στο κράτος το δικαίωμα να έχει προτεραιότητα στην αγορά και μάλιστα σε τιμή ευκαιρίας, «στο ήμισυ της αξίας» του αρχαίου. Ανάλογη με την αξία του αρχαίου, μετρημένη σε δραχμές, είναι, επίσης, και η αμοιβή που δίνει το Δημόσιο σε όποιον φοηθήσει στην ανακάλυψη αρχαίου (1/4 έως 1/2 της αξίας του). Ας αντιπαρέλθουμε καλύτερα εδώ τα του καθορισμού της τιμής ενός ιστορικού μνημείου. Ας μείνουμε στο νόμο. Το κράτος θέλει να αγοράσει από το νόμιμο κάτοχο ένα σημαντικό αρχαίο. Του προσφέρει το ήμισυ της αξίας του. Ο ιδιώτης, που ασφαλώς προτιμά το σύνολο της αξίας προσφεύγει στον «νομίμως ασκούντα εμπορία αρχαίων», στον αρχαιοκάπηλο ή στη λαθραία εξαγωγή, έχοντας μάλιστα στην τσέπη την επίσημη εκτίμηση του κράτους. Επειδή όμως ο ιδιώτης που ζητάει να πουλήσει στο Δημόσιο δεν φαίνεται ν' αγαπάει, κατά τεκμήριον, τις παράνομες δουλειές, έχει και κάποιους λόγους να προτιμάει να μείνει το αρχαίο ή το κειμήλιό του στο Μουσείο, όπου μπορεί να το βλέπει και να το δείχνει, αρχίζει το παζάρι με το Δημόσιο. Το Δημόσιο πάλι, που δεν θέλει να χάσει το αρχαίο, δεν είναι και σίγουρο πόσο απεχθάνεται ο ιδιώτης τις παρανομίες, είναι ωστόσο υποχρεωμένος να αγοράσει στο ήμισυ της αξίας, αναγκάζεται να υπερτιμήσει κάπως την αξία του αρχαίου, ώστε το υπερτιμημένο πια ήμισυ να ικανοποιεί τον πωλητή. Η αγοραπωλησία παίρνει αίσιο τέλος. Αίσιο, αλλά κάπως πληθωριστικό. Γιατί η διαδικασία υπερτίμησης αποτελεί προηγούμενο για επόμενες εκτιμήσεις στις συναλλαγές μεταξύ κράτους και κατόχων αρχαίων, ευνοώντας κερδοσκοπίες.

Θίχτηκαν εδώ ενδεικτικά τέσσερα μόνο από τα πολλά προβλήματα της αρχαιολογικής νομοθεσίας που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Φαντάζομαι αρκούν για να φανερίσει ότι δεν είναι δυνατή αναδιοργάνωση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, της Προστασίας των Μνημείων γενικότερα, καθώς και η άρση των τραγελαφικών συναρμοδιοτήτων, χωρίς καινούργια νομοθεσία, που ν' ανταποκρίνεται στη σημερινή πραγματικότητα: τις συγκρούσεις που δημιουργεί η εκτεταμένη ανοικοδόμηση, τις ανεπίτρεπτες διαστάσεις που έχει πάρει η αρχαιοκαπηλία, τα πολύπλοκα προβλήματα στις σχέσεις με τους πολίτες που συνεπάγεται η ανάγκη διατήρησης οικιστικών συνόλων, τις απαιτήσεις της κοινωνίας μας, τέλος, γι' αυτά που θεωρεί ιστορικά μνημεία.

1. Π.Ι. Ζέπου, Ζητήματα από την ισχύουσαν νομοθεσία περί αρχαιοτήτων. Χαριστήριοι ενος Α. Ορλάνδου, τ. Γ', Αθήνα 1966, σ. 198-207.

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Συκράτους 59 - Αθήνα
Τηλ. 52.22.139 - 52.25.888

ΣΤΟ 6ο ΤΕΥΧΟΣ

ΑΛΕΞΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ: Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Α' μέρος). Ένα θέμα που παρουσιάζεται για πρώτη φορά στη χώρα μας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ: (Λέκτορας ΑΣΟΕΕ): Οι δυνατότητες προσέγγισης εργαζόμενων - εργοδοτών στην Ελλάδα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΨΗΛΟΣ: Η διαδοχική ασφάλιση. Πλήρης ανάλυση του θεμού.

ΦΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Πώς η ΑΤΑ μειώνει μισθούς και συντάξεις.

ΒΑΓΓ. ΜΑΡΓΩΝΗΣ (δικηγόρος): Η ναυτεργατική νομοθεσία πρέπει ν' αποστρατιωτικοποιηθεί.

ΚΑΙ

ΤΟ Σ.Κ. ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Στο τεύχος αυτό η **ΕΣΑΚ-Σ** απαντάει σε μια σειρά ερωτημάτων της «Σ.Ε.» ξεκαθαρίζοντας τις θέσεις της για όλα τα σημαντικά θέματα που απασχόλησαν και απασχολούν τον τελευταίο καιρό το συνδικαλιστικό κίνημα και την Εθνική Οικονομία.

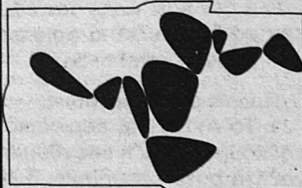
Μη χάσετε ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 6 της Σ.Ε.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ»
ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΣΕΙΡΑ ΝΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΤΡΟΦΕΑΣ - 5
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ» - ΑΘΗΝΑ 1981

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Η «υποβαθμισμένη γλώσσα», ο «πλουραλισμός» και άλλα αμάν, με μια απάντηση στον Γ. Μ. Καλιόρη

Στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού *Η Αριστερά σήμερα* (11, Μάρτ.-Απρ. 1985) ο Γ. Μ. Καλιόρης αναρωτιέται επί έξι σελίδες αν οδηγούμαστε «Προς μια πληβειακή αντίληψη της γλώσσας;» (σ. 44-49). Αφορμή του, η «μονόπλευρη ή ανακριβής» παρουσίαση δύο συνεδρίων για τη γλώσσα (του Υφυπουργείου Νέας Γενιάς στο Ζάππειο, Μάιος 1984, και του ΚΚΕ εσ. στον Μίλωνα, Ιαν. 1985) από το εν λόγω περιοδικό. Και στιγματίζει, στο κείμενο αυτό, τη «μέθοδο του σημειωματογραφικού κλεφτοπολέμου (sic)», η οποία γελοιογραφεί ή παραποιεί τις απόψεις των άλλων, επιδίδεται σε «εύκολη χλεύη και ειρωνεία» και τέλος καταφεύγει στη «ρετσινιά, υπό μορφήν υπαινιγμού ή ετικέτας». «Κάποτε μάλιστα» κορυφώνει την καταγγελία του ο κ. Καλιόρης, «φτάνει σαφώς και στο πιο κακότεχο ψέμα». Και παράδειγμα αυτού του «κάποτε μάλιστα», το *Αντί*. Το οποίο

«χρόνια τώρα έχει ανοίξει τις στήλες του σε γόνιμη συζήτηση για το γλωσσικό (αρνούμενο όμως το ίδιο δικαίωμα στο ΚΚΕ εσ. και μάλιστα χλευάζοντάς το γι' αυτό), αλλά που πολλά από τα δικά του κείμενα (κυρίως σχόλια ή "καπέλα" σε κείμενα ενυπόγραφα) ακολουθούν περίπου αυτή την τακτική. Στο συγκεκριμένο λοιπόν σχόλιο, όπου δεν υπάρχει ούτε μισό επιχείρημα υπέρ της οικείας απόψεως (η οποία, απ' όσο ξέρουμε, δεν έχει ποτέ διατυπωθεί εμπειριστικά μεν και με σαφήνεια), γράφεται ανέμελα ότι "ο κ. Ράμφος σε λαμπρή καθαρεύουσα υπεραμύνεται..." κτλ., χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ότι την ομιλία του την άκουσαν 3.000 άτομα και διαπίστωσαν πως δεν ήταν καθόλου καθαρεύουσα, ότι θα δημοσιευόταν (όπως και έγινε) σε κάποιον εφημερίδα και θα περιλήφθηκε στην έκδοση των πρακτικών, και ότι έτσι το ψέμα θ' αποκαλυφθεί από δέκα μεριές. Αυτό όμως δεν ποτεί καθόλου τον συντάκτη...» κτλ. (σ. 45 στήλη α').

Ο συντάκτης του επίμαχου σχολίου (*Αντί* 280, 1.2.85) παρατηρεί τα ακόλουθα —λίγο κουραστικά, λίγο σχολαστικά, μια και ο κ. Καλιόρης, ακολουθώντας και αυτός μεθόδους «σημειωματογράφου», στριμώχνει σε λίγες αράδες θέματα μεγάλα, τα οποία αποτελούν, κατά ευτυχή σύμπτωση, το οδηγητικό νήμα της Γλωσσοσωτηρίου: ας το ακολουθήσουμε, να βρούμε, άλλη μία φορά, το Μέγα Ψέμα, αυτό που τώρα διάλεξε να κρυφτεί πίσω από το χαρακτηρισμό «το πιο κακότεχο ψέμα», τον οποίο δεν κρατά για τον εαυτό του, παρά τον χαρίζει δεξιά κι αριστερά («ρετσινιά, υπό μορφήν ετικέτας»);).

Πρώτα στα επιμέρους:

1. Το *Αντί* είναι περιοδικό, ενώ το ΚΚΕ εσ. κόμμα —και η υπενθύμιση αυτή δεν αναζητά ούτε εφευρίσκει δικαιολογίες (αν εξάλλου και το *Αντί* έχει εκτιμήσει λάθος τους όρους της «συζήτησης», αυτό δεν απλλάσσει αυτομάτως το ΚΚΕ εσ.). Κι ωστόσο, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι το *Αντί*, ακριβώς με «σχόλια ή καπέλα σε κείμενα ενυπόγραφα», διεκδικεί η συντηρεί, καλά ή κακά, εύστοχα ή άστοχα, έναν κάποιο παρεμβατικό ρόλο. Το ΚΚΕ

«Για μια γόνιμη συζήτηση»;

Στο τεύχος 11 του περιοδικού «*Η Αριστερά σήμερα*» δημοσιεύτηκε άρθρο του Γ. Μ. Καλιόρη με τον τίτλο «Προς μια πληβειακή αντίληψη της γλώσσας;». Στο κείμενό του αυτό ο Γ.Μ.Κ. αναφέρεται, μεταξύ άλλων, σε δύο σχόλια του περιοδικού μας για τον «*Δημόσιο διάλογο για τη γλώσσα*», τον οποίο οργάνωσε το ΚΚΕ εσ., στον Μίλωνα της Νέας Σμύρνης, στις 19 Ιανουαρίου 1985. Τα σχόλια αυτά είχαν δημοσιευτεί στο «*Αντί*», τχ. 279, σ. 42 («*Ο πλουραλιστικός πλουραλισμός του ΚΚΕ Εσωτερικού*»), και τχ. 280, σ. 46 («*Ο Μίλων ομιλήσε*»).

Το «*Αντί*» δημοσιεύει την απάντηση του συντάκτη των δύο σχολίων στα οποία αναφέρεται ο Γ. Μ. Καλιόρης.

εσ., αντίθετα, εν ονόματι ενός άκριτου πλουραλισμού, στον πολιτιστικό τουλάχιστον τομέα αρνείται να αναλάβει τον παρεμβατικό του ρόλο, τον παρεμβατικό ρόλο ενός κόμματος, ιδιαίτερα κομμουνιστικού, ιδιαίτερα ανανεωτικού —όπως έχει άλλωστε τονιστεί συχνά και με διάφορες ευκαιρίες, από τον *Δεκαπενθήμερο Πολίτη* λόγου χάρη, ή από τον Δ. Ν. Μαρωνίτη, στην ίδια αυτή ημερίδα!

Εν πάση περιπτώσει το *Αντί*, λέει ο κ. Καλιόρης, «έχει ανοίξει τις στήλες του σε συζήτηση» το ΚΚΕ εσ. όμως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στον Μίλωνα, διοργάνωσε γυμναστικές επιδείξεις.

Για όσους δεν παρακολούθησαν τον «δημόσιο διάλογο» και για όσους δεν είναι αυτονόητο ότι συνεχές δωδεκάωρο σε γήπεδο, με αντικείμενο το γλωσσικό σε όλους τους τομείς, μέσα από το ευρύ (= πλουραλισμός) φάσμα των εισηγητών και τον (γνωστό βεβαίως από πριν) συσχετισμό δυνάμεων, για όσους λοιπόν αυτά δεν συνιστούν εξ ορισμού υπερθέαμα και ποδόσφαιρο, ας υπενθυμίσουμε την εξής τριμπλα (βλ. και στο σημείωμα του *Αντί* της 1.2.85):

Το μεσημέρι, μπροστά στο κόσμο και περιορισμένο σε αριθμό κοινό των εκπαιδευτικών, ο Γ. Μπαμπινιώτης παρατήρησε σε κάποιον θυμώδη ρητορεύοντα ότι, για να μην υπονομεύει μόνος του τα δίκαια αιτήματα περί επαναφοράς των αρχαίων κτλ., πρέπει να αποσυνδέσει το αίτημα επαναφοράς του πολυτονικού, γιατί το πολυτονικό στη νεοελληνική δεν μπορεί να στηριχτεί επιστημονικά. Το βράδυ, όμως, όταν ο Δ. Σαββόπουλος εξέθετε στο κατάμεστο γήπεδο άπιστευτες επιστημονικοφανείς θεωρίες υπέρ του πολυτονικού (δημοσιευμένες τώρα στη *Λέξη* 44, Μάης '85, σ. 423-431 βλ. και Γ. Η. Χάρης, *Αντί* 280, 1.2.85, σ. 40), ο καθηγητής της γλωσσολογίας Γ. Μπαμπινιώτης (ο οποίος είχε ειρωνευτεί, στο συνέδριο του Υφυπουργείου, την καθηγήτρια Α. Φραγκουδάκη, επειδή χρησιμοποιούσε γλωσσολογικούς όρους χωρίς να είναι γλωσσολόγος!), εισηγητής και σύνεδρος, επιφορτισμένος δηλαδή να υλοποιήσει τον «δημόσιο διάλογο» που σχεδίασε το ΚΚΕ εσ., σηκώθηκε, έπειτα από την εισήγηση του Δ. Σαββόπουλου, για να σχολιάσει την εισήγηση του Δ. Ν. Μαρωνίτη!

Και για να τελειώνουμε, αν είναι δυνατόν, με τις περί πλουραλισμού ευαισθησίες μας: υπάρχουν —και όχι μόνο επειδή πρέπει να υπάρχουν— κάποια όρια, ενδεχομένως όχι απολύτως σαφή, στα οποία απλώνεται πάντοτε η δημοκρατική καλή μας θέληση για διάλογο: πέρα

από τα όρια αυτά εξαντλείται η διάθεση, βεβαίως, και κυρίως η έννοια του διαλόγου. (Και το τεστ είναι απλό: να θυμηθούμε λόγου χάρη, μαζί με το ΚΚΕ εσ., την «ισότιμη» προεκλογική εμφάνιση της ΕΠΕΝ: ή καλύτερα, να σκεφτεί ειδικά το ΚΚΕ εσ. αν θα διοργάνωνε «δημόσιο διάλογο», για το μαρξισμό ας πούμε, με συνέδρους τον Κ. Μητσότακη ή τον Γ. Γεωργαλά —και όχι αν θα μετείχε σε κάποια συζήτηση, στην ΤV π.χ.) Οι διαφωνίες, όπως είναι φυσικό, αφορούν πάντοτε τα όρια αυτά. Να συζητούμε λοιπόν κάθε φορά για συγκεκριμένα πρόσωπα τις διαφορετικές μας εκτιμήσεις, τα διαφορετικά μας όρια λοιπόν, και να μην ιδεολογούμε γενικώς και αοριστως, «πλουραλιστές», λέει, οι μεν και «σταλινικοί» οι δε.

Δεν μπορεί βεβαίως να αρνηθεί κανένας σε κανέναν το δικαίωμα να συζητά: μπορεί όμως να αρνηθεί τις κάθε λογής ακροβατικές μετωνυμίες και ψευδωνυμίες. Έτσι, το πρώτο σχόλιο του *Αντί* σχετικά με τον Μίλωνα (279, 18.1.1985, σ. 42) επισήμια ακριβώς τον (αθώο;) τρόπο με τον οποίο διοργανώθηκε η «ημερίδα», καθώς και την (αθώα;) σύγκυση μεταξύ πλουραλισμού και πολιτικής ανεξιθρησκίας, όπως εκφραζόταν στην επιλογή των εισηγητών.

2. Το σχόλιο της 1ης Φεβρουαρίου 1985 (τεύχος 280) διαχωρίζει (έστω σχηματικά, με τους ποδοσφαιρικούς όρους που καθόρισαν την «ημερίδα») τις εισηγήσεις των Μ. Ανδρόνικου, Δ. Ν. Μαρωνίτη, Μ. Πλωρίτη και Β. Δ. Φόρη από τις εισηγήσεις των Κ. Γεωργουσόπουλου, Γ. Μ. Καλιόρη, Τ. Λιγνάδη, Γ. Μπαμπινιώτη, Στ. Ράμφου και Δ. Σαββόπουλου, και τάσσει με τους πρώτους, καθυστερώντας μάλιστα επί πολύ στην εισήγηση του κ. Μαρωνίτη: υποδηλώνεται λοιπόν με σαφήνεια η «οικεία άποψη» και κάτι παραπάνω από «μισό επιχείρημα», χωρίς να ξιπάζεται ο «σημειωματογράφος» ότι ομιλεί εξ αποκαλύψεως, και μάλιστα σε αλλείες γραμμών, εκτός Ιερουσαλήμ! Τώρα, αν ο κ. Καλιόρης πιστεύει ότι οι παραπάνω εισηγητές, λ.χ., δεν έχουν διατυπώσει «εμπειριστικά μεν και με σαφήνεια» την άποψή τους...

Ας περάσουμε στο «κακότεχο ψέμα», αυτό το «μάλιστα» της καταγγελίας του κ. Καλιόρη, που καλύπτει, όπως είπαμε, το

«μάλιστα» της σταυροφορίας για τη γλώσσα, το νήμα που την οδηγεί ή και την πεδιλώνει:

3. Ο συντάκτης του *Αντί* έμαθε στο σχολείο ότι καθαρεύουσα είναι:

—η (αποκλειστική) χρήση της γενικής -εως: λέξεως, φύσεως, πίστεως κτλ. (αυτό μάλιστα το έμαθε και από τον κ. Καλιόρη, ο οποίος κατακρίνει τον κ. Ράμφο, στις *Παρεμβάσεις*, Αθήνα 1981, σ. 413, ακριβώς γι' αυτή την «ομοιομορφία»!)

—η χρήση της γενικής -ότητος: αποκλειστικότητος, οντότητος, ταυτότητος κτλ., και συνακόλουθα

—η ονομαστική -ότης: ωριότης, προφορικότης, δημιουργικότης κτλ. (βλ. και πάλι Γ. Μ. Καλιόρης, *ό.π.*)

—οι ρηματικοί τύποι: αρνούμεθα, μιμούμεθα, επεβλήθησαν κτλ.

—η σύνταξη του μετέχ με γενική: μετέχει ζωντανής γλωσσικής παραδόσεως ή του πέρα (!) με γενική: πέρα της αρχαίας (...) γραμματείας μας

—η πρόθεση εις: εις το ότι, εις το οποίο κτλ.,

—και πλήθος άλλα στοιχεία, φράσεις και εκφράσεις που υπηρετούν κάποιο ύφος, ύφος όμως καθαρό: αν μη κατ' ουσίαν, εν σχέσει, εν αντιθέσει, ή κακόζηλα υπερβατά κ.ά. σχήματα: αν κρίνουμε από την εν χρήσει τρομοκρατική ή ψυχαναγκαστική διάλεκτο ένα παρελθούσης χρήσεως ιδίωμα· δεν συνδυάζεται με την εκ του φυσικού περιγραφή... κτλ., κτλ.

Αυτά για τη «λαμπρή καθαρεύουσα του κ. Ράμφου» (κι ας πάρουμε πίσω το «λαμπρή», μήπως στεγάζει και το «ύφος», λ.χ. τις ακραίες δυνατότητες εκφράσεως που κατορθώνονται, τη σύσσωμη ανθρωπινή παρουσία, ή την κοσμιότητα αξίας πολιτισμού κτλ.), κι ας μην αντιτάξει ο κ. Καλιόρης τα γνωστά περί μιας ελληνικής γλώσσας, γιατί καλά, μία ελληνική γλώσσα, μα η μία από τις πολλές μορφές της, αυτή που γράφει ο κ. Ράμφος, προσδιορίζεται ειδικότερα ως καθαρεύουσα. Ότι η καθαρεύουσα του κ. Ράμφου διαφέρει από την καθαρεύουσα (με το συμπάθειο!) του Παπαρρηγόπουλου δεν σημαίνει βεβαίως τίποτε της σημερινής *Εστίας* λ.χ. η καθαρεύουσα διαφέρει εξίσου από την καθαρεύουσα της ίδιας εφημερίδας πριν από μία μόλις δεκαετία. Αν ο κ. Καλιόρης νομίζει ότι πρέπει να αλλάξουμε τους συμβατικούς όρους που χρησιμοποιούμε, ας ορίσει και ας ονομάσει ο ίδιος την υβριδική αυτή γλώσσα, που πάντως βρίσκεται αρκετά μακριά και από την «ευρύχωρη» νεοελληνική την οποία πρεσβεύει.

Λεπτομέρειες: Ο συντάκτης του *Αντί* και βέβαια έλαβε υπόψη του ότι η εισήγηση του κ. Ράμφου θα δημοσιευόταν. Και μελέτησε και τη δημοσίευση (*Καθημερινή* 27.1.1985): η εισήγηση έχει «χτενιστεί» σε σημαντική έκταση, έχουν ευπρεπιστεί ατυχείς φράσεις (ελλείψει άλλου τρόπου να συντηρηθεί: τώρα: ελλείψει άλλου τρόπου συντηρήσεως), έχουν αφαιρεθεί πλήθος άλλες, και έχει προστεθεί κείμενο ίσο με το ένα πέμπτο περίπου του συνόλου. Πράγματι, έτσι γίνεται συχνότατα και θεωρείται θεμιτή κάποια αναμόρφωση του κειμένου, κι αυτά τα γνωρίζει ο κ. Καλιόρης· ποια πειστήρια λοιπόν επισείει;

Η αποδελτίωση πάντως περιορίστηκε στο ευπρεπισμένο κείμενο: το υλικό είναι αρκετό και εύγλωττο. Να προσθέσουμε όμως και άλλα, από αυτά που «άκουσαν 3.000 άτομα και διαπίστωσαν...» κτλ, ενώ τώρα έχουν εκδημοκρατιστεί: του ομιλητού, και του Αριστοτέλους (λείπει εντελώς στην *Καθημερινή*), και η συγκέντρωση και η παρέκκλιση κτλ. Και δεν πιστεύουμε πως κάποιος φανατικός ανασυντάκτης, καταπώς εξοργίζεται ο κ. Καλιόρης, μπορεί να διέπραξε τέτοιες «εξομαλύνσεις» γιατί ποιος, τότε, «ευπρέπισε» κατ' αντίθετη φορά το δικό της αίσθημα και το έκαμε: *ίδιον αίσθημα*, και «διόρθωσε» τον μαλλιάρη τονισμό της ανθρωπίνης παρουσίας σε ανθρωπίνης παρουσίας; Και πώς ονομάζεται, επανερχόμαστε, αυτή η γλωσσική μορφή; —Η μαγνητοταινία βρίσκεται στα γραφεία του περιοδικού, δώρο στον γενναίο αναγνώστη που υπομένει ακόμη τέτοιου είδους βαλσάκια.

Αλλά εν πάση περιπτώσει ο κ. Καλιόρης διύλισε κώνωπα. Το σχόλιο έγραφε ότι «ο κ. Ράμφος σε λαμπρή καθαρεύουσα υπεραμύνεται μιας τεχνητής γλώσσας...», δηλαδή της καθαρεύουσας —της «αρχαϊζουσας», ας πούμε, για να συνεννοηθούμε. Σ' αυτό ο κ. Καλιόρης, που διάλεξε να σταθευθεί όχι στο περιεχόμενο μα στο ένδυμα της διαπίστωσης, έχει να αντιτάξει κάτι; Γιατί εδώ βρίσκεται, επαναλαμβάνουμε, το κρυφό (;) νήμα της σταυροφορίας. Και το ήθος της, στο «άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε»: όπου ο ολοτσιταΐδης Υπέρ Καθαρευούσης λόγος ντύνεται ένα μεγάλο άπαπα: «μα τι λέτε που είναι καθαρεύουσα αυτά», κι επιστεγάζεται από τον Μεγάλο Αφορισμό: «δεν υπάρχει κανένας ηλίθιος σ' αυτόν τον τόπο να πιστεύει ότι είναι δυνατό η γλώσσα να γυρίσει πίσω» (Κ. Γεωργουσόπουλος). Μπροστά σε τέτοια κλεισίματα ματιού το επίμαχο σχόλιο κατέληγε σε δύο (ρητορικές) ερωτήσεις: (α) «θα ανακαλέσει ο κ. Γεωργουσόπουλος τον αφορισμό του, ότι δεν υπάρχει κανένας ηλίθιος...» κτλ., και (β) «ως τότε θα υπογράψουμε εμείς ηλίθιοι, αδρανείς ακροατές όλων των ανωτέρω;»

Ναι, απαντά ο κ. Καλιόρης (που διάβασε: «ως τότε...» και νόμισε πως τον ρωτούσαμε) και υποδεικνύει την οδό σωτηρίας: να μιλήσουμε και εμείς «υπεύθυνα, ενυπόγραφα και αναλυτικά, με μελέτες επιστημονικές και βιβλία...» κτλ., στο γύρω γύρω όλοι δηλαδή, όπου «οψάριον εστί» και όχι καθαρεύουσα, που άλλωστε ποιος ηλίθιος τη θέλει πια κοκ.

Όσο για τις ετικέτες και την εύκολη χλεύη, πιστεύει αλήθεια ο κ. Καλιόρης ότι η «δογματοκομποπαγής στρεβλή και βαρβαρόπλαστη δημοτική», η «μαζο-λαϊκοφροσύνη» και πλήθος άλλα, που επανέρχονται με συχνότητα ζηλευτή στα κείμενά του, και συχνά μέσα στο ίδιο κείμενο, δεν είναι ετικέτες; Ή πιστεύει ότι ο «λιπαρός λαϊκισμός» είναι δύσκολη χλεύη; Δύσκολη, γιατί; Έλειψε το λιπος;

HEINRICH VON KLEIST

4 ΝΟΥΒΕΛΕΣ

Ή Μαρκησία του Ο...

Ό σεισμός στη Χιλή

Ό έκθετος

Ή Άγία Καικιλία ή

Ή δύναμη της μουσικής

Ή Αντί πρόλογος

KLEIST Ή Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗ
του Michel Tournier

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ - ΑΘΗΝΑ 1985

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η ΑΔΙΑΧΩΡΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΝΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ
THE KOINONIMOTIA ME TH ANOTEXNIA

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ
ΑΘΗΝΑ 1985

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία

Με αφηγηρία το μυθιστόρημα του Δ. Χατζή «Διπλό βιβλίο» ο συγγραφέας αναζητά τους όρους με τους οποίους η λογοτεχνική μαρτυρία και η κοινωνική σκέψη μπορούν να θεμελιώσουν μια κοινή δημιουργία.

Κυκλοφορούν δύο νέοι τόμοι του **ΑΝΤΙ**
20ος • Α' εξάμηνο 1984 • τεύχη 251-264
21ος • Β' εξάμηνο 1984 • τεύχη 265-277

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΟΥΛΑΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ

Προς Τεύκρον
Εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1984, σελ. 85

Είναι το πρώτο βιβλίο της σκηνοθέτιδας Κούλας Αντωνιάδη, γραμμένο σ' έναν ιδιόμορφο πεζό λόγο. Η προσωπική της ιστορία, μπλέκει ηθελημένα, συχνά εξαφανίζεται κάτω από την ιστορία της πατρίδας της: της Κύπρου. Το κυπριακό τοπίο, οι μύθοι που εκεί γεννήθηκαν, αναδύονται μέσα από την οδύνη της απουσίας και της απώλειας. Η αφήγηση δεν είναι ευθύραμη, αλλά γεμάτη παρεκβάσεις και ονειρικά ξεστρατίσματα. Ο Τεύκρος και η χαμένη Σαλαμίνα — τα δύο σύμβολα/κλειδιά της συγγραφέως — οδηγούν τον αναγνώστη με μια περιήγηση εσωτερικών τοπίων που ανθίστανται στην αποκρυπτογράφηση.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΣΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το άλγος της αφής
Εκδ. Άγρα, Αθήνα 1985, σελ. 29

Μικρό πεζογράφημα που μέσα του βρίσκονται συμπυκνωμένες οι υποθέσεις αρκετών βιβλίων. Μικρές κοφτές φράσεις αναδεικνύουν σπαράγματα εικόνων. Η μνήμη φαλιδισμένη σε πολλές φωτογραφίες απαπειράται επώδυνα να διασώσει πρόσωπα και πράγματα μέσα σε ένα άλμπουμ, που ο συγγραφέας τις περισσότερες φορές αρνείται να σχολιάσει. Λέξεις που αγγίζουν το συγκεκριμένο σχεδόν μονοσήμαντα, ενώ την άλλη στιγμή εκτοξεύονται ποιητικά: μια διαρκής αναμέτρηση του υποκειμένου με το χρόνο και τη φθορά, με τη γραφή και τις δυνατότητές της.

ΜΙΧΑΛΗ Ν. ΡΑΠΤΗ (ΠΑΜΠΛΟ)

Μια ζωή επαναστάτης
Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1985, σελ. 188

Ο Πάμπλο (ψευδώνυμο του Μιχάλη Ράπτη) είναι μια από τις πιο ενδιαφέρουσες φυσιογνωμίες της λεγόμενης άκρας αριστεράς. Επί είκοσι χρόνια Γραμματέας της Δ' Διεθνούς πρωταγωνίστησε σε πολλά από τα γεγονότα που σημάδεψαν το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα από την εποχή του Τρότσκι και του Στάλιν ως τις

μέρες μας. Η αφήγησή του ζωντανή και αποκαλυπτική διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ιδιαίτερα στα κεφάλαια που αναφέρονται στη συνάντηση του Πάμπλο με το Φιντέλ Κάστρο, τον Τσε Γκεβάρα, τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Μπεν Μπέλλα, ενώ σημαντική είναι η μαρτυρία του για τον Μάη του '68, για την Πράγα του Ντούμπτσεκ και για την Αθήνα μετά την Κατοχή.

ΝΙΚΟΥ ΜΑΡΓΑΡΗ

Η Γκόλφω παίζει γκολφ
Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1985, σελ. 211

Ο Νίκος Μάργαρης, καθηγητής και Διευθυντής στον τομέα Οικολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, συγκεντρώσε στο βιβλίο αυτό κείμενα που πρωτοδημοσιεύθηκαν κυρίως στο ΒΗΜΑ και στο ANTI, και τα οποία διατηρούν στο ακέραιο την επικαιρότητά τους, μια και τα προβλήματα που θίγουν παραμένουν δυστυχώς άλυτα. Αναφέρονται στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και το βιασμό της οικολογικής ισορροπίας του, που δημιούργησε η μεταπολεμική αναρχούμενη ανάπτυξη της Ελλάδας, με την κερδοσκοπία των εργολάβων και των βιομηχάνων, την αδιαφορία της κρατικής μηχανής, την έλλειψη μελετών, την αγραμματοσύνη και τον ωχαδερφισμό του νεοέλληνα. Ο Νίκος Μάργαρης κρούει τον κώδωνα του κινδύνου προτείνοντάς μας ύστατες λύσεις. Ο λόγος του δεν έχει την ψυχρότητα πανεπιστημιακών αναλύσεων ούτε την έπαρση ιεροκήρυκα: είναι άμεσος και μαχητικός, συνδυάζει τη γνώση με τη σαφήνεια, τη σοβαρότητα με το χιούμορ. Στο βιβλίο προτάσσεται ένας απλουστικός πρόλογος του Παύλου Μάτεση, ενώ ο Γιάννης Γλέζος αναφέρεται συνοπτικά, στον επιλογό, στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση.

ΔΟΚΙΜΙΑ / ΜΕΛΕΤΕΣ

ΛΟΥΚΙΑΣ Μ. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ

Οικογένεια και παιδί στην Αθήνα
Πρόλογος: Σ. Δοξιάδη
Εκδ. Εστία, Αθήνα 1985, σελ. 268.

Η εργασία αυτή αποσκοπεί να παρουσιάσει στο ευρύ κοινό τα αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας που έγινε στην Αθήνα μεταξύ Μαρτίου και Μαΐου 1983 και εγκαινιάζει τη σειρά των εκδόσεων που προετοιμάζει το «Ίδρυμα Έρευνας για το Παιδί». Το θέμα της έρευνας ήταν «Σχήματα οικογένειας και στάσεις απέναν-

τι στο παιδί» και υποκειμένα της μητέρες ενός τουλάχιστον παιδιού κάτω των 6 ετών.

Το βιβλίο, αν και στηρίζεται στον επιστημονικό λόγο, δεν απευθύνεται μόνο στους «ειδικούς» (κοινωνιολόγους, παιδοψυχολόγους κ.λ.π.), αλλά και στους γονείς που διαθέτουν κάποια καλλιέργεια.

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ

Η σκέψη της δεξιάς σήμερα
Μετ. Εβελίνα Χατζηδάκη
Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1985, σελ. 121

Στο δοκίμιο αυτό, η γνωστή μας συγγραφέας, καταπιάται — με το μαχητικό λόγο της — με την καταγραφή και την παρουσίαση της καταγωγής, της εξέλιξης και του εκφυλισμού της δεξιάς ιδεολογίας, η οποία κατά την άποψη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ — στηρίζεται στις φιλοσοφικές ιδέες των Σπένγκλερ, Μπέρναμ, Τούνμπη κ.ά.

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΚΑΡΓΑΚΟΥ

Αλαλία ήτοι το σύγχρονο γλωσσικό μας πανόραμα
Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1985, σελ. 141

Το βιβλίο περιέχει σειρά δοκιμίων του Σαράντου Καργάκου τα οποία αναφέρονται στην ελληνική γλωσσική πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους.

Η άποψη του συγγραφέα — όπως άλλωστε ο τίτλος του βιβλίου υποδηλώνει — είναι ότι το σύστημα εκπαίδευσης των ελληνοπαίδων, η γλώσσα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η Τύπος, μας οδηγούν σταδιακά σε γλωσσική ένδεια και αφασία. Το μονοτονικό και η κατάργηση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο, αποτελούν τα βασικότερα αίτια αυτού του φαινομένου, επειδή στερούν από το νέο Έλληνα τη δυνατότητα πρόσβασης στην παλαιότερη γραπτή ελληνική παράδοση.

ΘΑΝΑΣΗΣ

ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο βενιζελισμός, Τόμος Α'
(ο βενιζελισμός της ανόρθωσης)
Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985, σελ. 201.

Στην εργασία αυτή επιχειρείται μια συνολική θεώρηση του βενιζελισμού ως κοινωνικοπολιτικού κινήματος καθοριστικού για τη διαμόρφωση και αποκρυστάλλωση του πολιτικού χάρτη για ολόκληρο τον 20ο αιώνα.

Ο συγγραφέας μετά από μια εισαγωγική διερεύνηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών, που κυφορούσαν τη δυνατότητα μιας βαθιάς ανανεωτικής πολιτικής τολμής στο κατώφλι του αιώνα μας και την εμφάνιση ενός χαρακτηριστικού ηγέτη, εξετάζει τη μορφή και τα χαρακτηριστικά του κόμματος των Φιλελευθέρων. Αναλύει την πολιτική του οργάνω-

ση, την κοινωνική του φιλοσοφία, τη γενική κοσμοθεαρία του και τη στελέχωσή του. Αναφέρεται συστηματικά στην επίδραση του αστικού βενιζελικού δυναμισμού για τη χαλιναγώγηση του σοσιαλιστικού και αγροτικού κινήματος στον τόπο μας. Διερευνά τους γενικούς παράγοντες της διάσπασης του έθνους και του διχασμού.

Ο τόμος αυτός, που ακολουθείται από ένα παράρτημα διευρέτων κειμένων της εποχής, συμπληρώνεται μ' ένα μικρό τεύχος με μελέτες του συγγραφέα για το κίνημα του '35, για τον πολιτικό ρόλο του Μεταξά πριν από την 4η Αυγούστου, για την εκλογική γεωγραφία του ΠΑΣΟΚ ως συνέχειας - τομής της βενιζελικής εκλογικής γεωγραφίας και για την Ένωση Κέντρου ως τελευταίας αναλαμπής της βενιζελικής παρατάξεως, που κυφορούσε ωστόσο το σπέρμα της απροστασίας.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ/ΠΟΙΗΣΗ

ΝΙΚΟΥ ΖΕΡΒΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Τα υμνοφόρια και εικοσιένα πυρρίχιοι εξ ουρανού
Εκδ. Αήδρα, Αθήνα 1985, σελ. 121

Η συνέχεια του ιστορικού ελληνικού χώρου και της γλώσσας των κατοίκων του, μέσα από τα αρχαία ερείπια και τις γραφές είναι ο καμβάς της ποιητικής συλλογής του Νίκου Ζερβονικολάκη. Χρησιμοποιώντας ένα μικτό λόγο διαστέλλει το βίωμά του, το συναρτά με την ιστορική μας μνήμη: «Στην πέτρα απάνω του κορμι μας, / τα νονάτα μας και το στήθος / κύλικες, που νερό βροχής θα πέσει. / Και το κεφάλι, / όπου ακούμπησε σκληρό / ανάσες του ήλιου / κι έρωτες ερώτων! / Τύπωση το κορμί μας όλο / κι η πέτρα / πρόσφορο παλιό. / Ξέρι το σίγουρο, ο Φοίβος! / Οι πέτρες / για την ηλικία μας θα πάρουν όρκο. / Και στου ναού του μέρος / υμνοφόρια!»

ΕΚΤΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΗ

Δορυάλωτος
Λευκωσία-Κύπρος, σελ. 129

Πληθωρικός και ρεών λόγος σε μια ποίηση που το υποκειμένο της πάσχει, αφήνεται σ' ένα συγκρατημένο διονυσιασμό, συνομιλεί με το μεσογειακό τοπίο περιστερωμένο κυρίως γύρω από παμπάλαιες λέξεις/κλειδιά: τον ήλιο, τη θάλασσα, το τραγούδι, το αίμα: «Το αίμα νίκησε πάλι / τους αιώνες και τη νύχτα / κάτω από τα δένδρα / μερμινούμε και περιμένουμε / μεγάλη αουσία / ανώνυμα μας απειλεί / στεγνή πάνω στα νερά μας πλησιάσει. / Γράφουμε ονόματα και μορφές / του ήλιου φωνές και απιθανότητες / μας σκαλίζουν μας διασχίζουν μας αναδύουν / και απελπισμένα μας αρνούνται / την υποστήριξη».

ΠΟΣΟ «ΑΝΤΙ-309»;
 ● Καθυστερημένα και ελπίζουμε στη κατανόηση της επιστολογράφου μας —εκλογές, προεκλογική περίοδος κλπ.— δημοσιεύουμε το γράμμα της Ελένης Μπότσογλου. Αναφέρεται στο γνωστό νόμο «αντι-309»:

Αγαπητό Αντι,
 Θα ήθελα να σε συγχαρώ για τα δυο άρθρα που δημοσιεύτηκαν στο τεύχος 284 της 29.3.85, σχετικά με το επωνυμαζόμενο νομοσχέδιο «αντι-309». Αναφέρομαι πιο ειδικά στο άρθρο του κ. Γ. Σωτηρέλη «Πώς αναιρείται η συνταγματική προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας».

Πραγματικά δεν ξέρει κανείς τι να πρωτοθαυμάσει: το θράσος των υπεύθυνων του Υπουργείου Παιδείας που στο όνομα της «ισόρροπης ανάπτυξης» των μαθητών «σε ελεύθερους, υπεύθυνους δημοκρατικούς πολίτες» φιλοδοξούν να επιβάλουν μία και μόνη υποχρεωτική ιδεολογία στα σχολεία; Αν θυμηθούμε ότι στο νόμο 309 που τον εισήγησε ο συντηρητικότερος κ. Ράλλης γίνεται απλά αναφορά στη «θρησκευτική συνειδηση» κι όχι σε μια ορισμένη θρησκεία, θα δούμε ότι ο «αντι-309» μας γυρίζει αποφασιστικά προς τα πίσω, στο Θεοκρατικό Μεσαίωνα.

Αλλά η αδράνεια, η αδιαφορία κι η υποκρισία του λεγόμενου προοδευτικού κόσμου είναι αξιοθαύμαστες. Οι μεν συνδικαλιστι-

κές οργανώσεις των εκπαιδευτικών περιορίστηκαν να ζητήσουν ορισμένες τροποποιήσεις σε θέματα εργασιακού χαρακτήρα ενώ δέχτηκαν τη φιλοσοφία του νομοσχεδίου. Τα δε κόμματα της Αριστεράς, είτε αρκέστηκαν σε κάποιες χλιαρές διαμαρτυρίες (το ΚΚΕ), είτε ισοπέδωσαν το ζήτημα της ελευθερίας της συνείδησης μαθητών και δασκάλων θέτοντάς το στο ίδιο επίπεδο μ' ένα σωρό άλλα, σημαντικά αλλά όχι τόσο καθοριστικά (το ΚΚΕ εσ.).

Τέλος, πολλοί πνευματικοί άνθρωποι με προοδευτική προϊστορία έσπευσαν να το χαιρέτησουν σαν «επαναστατικό!». Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο κ. Α. Βουγιούκας ο οποίος, σε άρθρο του στο «Βήμα» της 10.3.84, με τίτλους «Τι και γιατί αλλάζει στην εκπαίδευση» επαινεί τη δημοκρατικότητα και προοδευτικότητα των σκοπών του νομοσχεδίου και κάνει σα να μη διάβασε τα σχετικά με τη «συνειδητοποίηση της βαθύτερης σημασίας του ορθόδοξου χριστιανικού ήθους» και περί «πίστις προς τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης».

Αλλά το ζήτημα, εκτός από την αντισυνταγματική του πλευρά που τόσο διαφανιστικά ανέπτυξε ο κ. Σωτηρέλης, έχει κυρίως πολιτική σημασία. Κι εδώ η ευθύνη της Αριστεράς είναι το ίδιο βαριά με της κυβέρνησης. Είναι στ' αλήθεια παράδοξο να βλέπει κανείς κόμματα που προσβέβουν το διαλεκτικό υλισμό να μην ανησυχούν μπροστά στην ο-

λομέτωπη επίθεση όσων θέλουν να μας επιβάλουν τη μια και μόνη θρησκεία, τη μια και μόνη θεολογική αντίληψη του κόσμου, σα να ζούσαμε στην εποχή του Βυζαντίου. Κι αναρωτιέται κανείς γιατί;

Μήπως για να μην εναντιωθούν στο θρησκευτικό συναίσθημα της μεγάλης πλειοψηφίας του λαού; Αλλά το είχε τάχα προσβάλει ο κ. Ράλλης με το νόμο του; Όσο για τους μαζικούς φορείς των εκπαιδευτικών, των γονιών και των μαθητών, ούτε που αντιλαμβάνονται ότι η ελευθερία της συνείδησης μπορεί να είναι αίτημα για διεκδίκηση. Τι κι αν ορισμένοι μαθητές δε θέλουν να τους πηγαίνουν σαν τα πρόβατα στην εκκλησία, αν ορισμένοι εκπαιδευτικοί δεν πιστεύουν στο θεό, αν ορισμένοι γονείς δεν είναι πεισμένοι για την ανωτερότητα του «ελληνορθόδοξου ήθους» είτε επειδή είναι καθολικοί, μουσουλμάνοι ή εβραίοι είτε, γιατί απλά δεν πιστεύουν στην ανωτερότητα κάποιου ήθους έναντι των άλλων.

Και βέβαια δεν αρκεί να απαλλάσσονται από τα θρησκευτικά, την προσευχή, τον εκκλησιασμό κάποιιοι «αλλόθρησκοι μαθητές». Διότι το «ελληνορθόδοξο πνεύμα» πρέπει να διαπνέει ολόκληρο το αναλυτικό πρόγραμμα και τα (υποχρεωτικά) σχολικά βιβλία.

Αλήθεια, οι ίδιοι οι χριστιανοί ορθόδοξοι πώς τα δέχονται όλα αυτά; Πώς δέχονται να σέρνονται παιδιά στην εκκλησία με την απειλή του αποσιολόγιου και να «σπάνε πλάκα» στο μάθημα των θρησκευτικών; Γιατί δε ζητάνε μόνοι τους να ξεκαθαρίσει η κατάσταση και να θρησκευούνται ό-

σοι πραγματικά το επιθυμούν; (θα 'ναι σίγουρα οι περισσότεροι).

Σα να μου φαίνεται πως πολλά ζητώ. Στην Ελλάδα οι μειοψηφίες το μόνο που δικαιούνται είναι να σωπαίνουν...

Ελένη Μπότσογλου
 Εκπαιδευτικός

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΩΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

● Σχετικά με επανόρθωση στο τχ. 294 μια σύντομη παρατήρηση: Αγαπητό «αντι», στην επανόρθωση της σελ. 8 του τελευταίου τεύχους σου επισήλασε μια νέα ασυγχώρητη προσωποπαγής αντίληψη κλπ...:

Κατά το Σύνταγμα οι βουλευτές είναι εκπρόσωποι του Έθνους (ούτε καν του Κόμματος) άσχετα σε ποια περιφέρεια εκλέγονται.

Έτσι τα περί Καλούδη είναι λαθεμένα, από συνταγματική άποψη, σε δύο μεριές:

και στο «κομμουνιστές» και στα «του Βόλου άλλοτε, τώρα του Πειραιά».

Άντε γεια!
 Ναπολέων Παπαδόπουλος

ΤΟ ΕΝΕΧΥΡΟΔΑΝΕΙΣΤΗΡΙΟ/ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

● Από το φιλό Θ. Τσουμαλάκο πήραμε το σημείωμα που ακολουθεί και αναφέρεται στις απόψεις του Π. Παλβίου (τχ. 293, στη στήλη ΑΝΑ-ΓΝΩΣΕΙΣ):

Φίλοι του Αντι,
 Θα ήθελα να διατυπώσω κάποιες διαφοροποιήσεις και σκέψεις, για το μυθιστόρημα του κομπιούτερ του Έκο, χωρίς καμιά διάθεση πολεμικής, αλλά μιας άλλης οπτικής σ' ένα πρόβλημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΜΜΟΥΝΑ

Κυκλοφορούν ΙΟΥΝΗ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1985

1. Μπένζαμεν Κοριά: Ο ΕΡΓΑΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ

Η ιστορία της εργασίας, της ταξικής αντιπαλότητας μέσα από την διαμόρφωση των σχέσεων παραγωγής. Από τον Τέλορ μέχρι το Φόρντ - την αλυσίδα παραγωγής και την σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή, το ρολόκι και τον αυτοματισμό. Μια «άλλη ιστορία» της τεχνολογίας και της εργασίας.

2. Δ. Λιβεράτος - Γ. Καραμπελιάς: ΙΟΥΛΙΑΝΑ 1965

Εικοσι χρόνων ιστορία που ανατάραξαν την σύγχρονη ελληνική ιστορία κοιταγμένα μέσα από την κομβική στιγμή μιας παλλαϊκής εξέγερσης - 70 ημερών διαδήλωσης. Από το 1965 ως την χούντα και την μεταπολίτευση μια γραμμή που διαπερνάει και σφραγίζει το «σοσιαλιστικό» παρόν.

3. Μάρσαλ Κόλμαν: ΠΡΩΣΩΠΙΚΟ - ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Ένα βιβλίο μοναδικό που προσπαθεί να συνδέσει προσωπικό και πολιτικό, ελπίζοντας στην αυτονομία τους και όχι στην υπαγωγή του ενός στο άλλο.

Μια άποψη στηγμένη στις εμπειρίες και την προσφορά του γυναικείου κινήματος, των νέων κοινωνικών κινήματων μια άποψη σύνθεσης και ανατροπής των παραδεδομένων ιδεών.

4. Ο.Π.Α. - Ρήξη: ΕΝΟΠΛΗ ΠΑΛΗ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κείμενα και απόψεις μιας δεκαετίας - δημοσιευμένα και αδημοσίευτα. Από το «για στα χέρια τους» για την εκτέλεση του Μάλου το 1976 μέχρι κείμενα κριτικής του 1985. Μια

πορεία απόψεων και ερμηνείας για ένα ζήτημα που διαπερνάει το σύγχρονο κόσμο και το κίνημα.

5. Δημήτρης Λιβεράτος: ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΞΑΓΓΕΛΙΕΣ (το εργατικό κίνημα 1923 - 1927)

Η ιστορία του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα ιδωμένη μέσα από τις κοινωνικές συνθήκες, την οικονομία, τις διαφορετικές απόψεις - τάσεις και διασπάσεις. Παλαιοί πολεμιστές και πρόσφυγες, τα προβλήματα ενός νέου κινήματος.

6. Λένιν, Λούξεμπουργκ, Ράντεκ, Μπορντίγκα, Κούν, Γκόττσε... κλπ.: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ('17 - '23)

Η ιστορία των επαναστατικών αποπειρών στην Ευρώπη. Σπαρτακιστές, Κομμούντα του Μονάχου, Αμβούργο - Ρηνανία, Αυστρία, Ουγγαρία, Βουλγαρία, Ιταλία. Η προσπάθεια επέκτασης της επανάστασης. Ιστορικά, ντυκομμένα, απόψεις και πολεμικές. Μια αγνοητή ιστορία για την ΑΔΥΝΑΤΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ.

7. Μ. Ράπτης, Γ. Καραμπελιάς, Ν. Χρυσόγελος κ.ά.: ΕΝΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Τα πρακτικά συζητήσεων που διεξάχθηκαν μ' αυτό το θέμα στην Αθήνα στα τέλη του 1984. Εισηγήσεις πάνω στα επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη (Ράπτης), τη μετασοσιαλιστική υπόσταση των νέων κινήματων (Καραμπελιάς), την οικολογική αντίληψη (Ν. Χρυσόγελος) και η συζήτηση πάνω σ' αυτά.

19-20

Καζοκάρφι 1985

για ένα αυτόνομο εναλλακτικό επαναστατικό κίνημα

Τουρισμός και Κεφάλαιο

Εργατική Τέξη και ΠΑΣΟΚ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ

«Ο ΛΑΟΣ ΔΕΝ ΞΕΧΝΑ ΤΗ ΣΗΜΑΙΝΑ ΔΕΞΙΑ»

Πληροφορική Ψυχιατρικό Λέρο ΣΧΟΛΙΑ

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ Κρίση του Κράτους

Κατ' αρχήν, ειλικρινά δεν κατανοώ τις μελλοντικές προβλέψεις για μυθιστορήματα του κομπιούτερ κι άλλα συναφή. Εν τέλει η λογοτεχνία πηγαίνει στο χαμό της, στην εξαφάνιση, στο παιχνίδι χωρίς συγκίνηση; Κατά τον κ. Παλυβό έχουμε ένα πρώτο δείγμα αυτής της πορείας. Αλλά η απορία μου παραμένει: Πού λοιπόν, θα πρέπει να πάει; Και πόσο έχει ανάγκη τις αγχιστροφες παρατηρήσεις μας κι ενδοιασμούς στη δυναμική της εξέλιξη στη διαχρονικότητα;

Θέλω, επίσης να παρατηρήσω πως αφού η λογοτεχνία είναι μια ανασύνθεση ποικίλων κωδικών και γλωσσικών εκφράσεων, άρα και η συνάρθρωσή της έγκειται στην αυθεντικότητα και την εμπειρία του συγγραφέα. Έτσι, στην ουσία της η πράξη της γραφής εμπιέχει μια αντίθεση: στα μέχρι τότε κείμενα, στη διάχυτη ιδέα, στην ανωνυμία, τέλος στην απομόνωση. Αλλά, ταυτόχρονα, περιέχει και μια αντίθεση της αντίθεσης (μια κατάφαση δηλαδή). Σύμφωνα με την άποψη του Μ. Κούντερα «οι ιδέες είναι κοινές και οι άνθρωποι τις δανείζονται από το κοινό ενεχυροδανειστήριο». Λοιπόν, η ιστορία της γραφής είναι η ιστορία της αντιγραφής. Όχι, βέβαια, των έργων, αλλά των γλωσσικών εκφράσεων. Αυτά σαν απάντηση για την αντίληψη του Π. Παλυβού πως ο Έκο υπενθυμίζει βασικές ανθρωπιστικές αξίες (προφανώς ελευθερία, δικαιοσύνη, αλληλοσεβασμός), στέλνοντας ένα κοινότυπο μήνυμα. Η ιστορία των ιδεών είναι η ιστορία της επανάληψης. Πάνω σ' αυτές έγραψε ο Ντοστογιέφσκι, ο Μπαλζάκ, ο Βολταίρος και όλοι οι άλλοι, ο καθένας,

βέβαια, ανάλογα με την ταξική του θέση και μέσα στις οικονομικοπολιτικές αντιλήψεις του καιρού του.

Όσον αφορά, τώρα, τον χαρακτηρισμό του Έκο σαν αόρατου μαριονετοπαίκτη, τονίζω πως τελικά γι' αυτό η action-writing του Έκο δύσκολα μπορεί να χαρακτηριστεί «ανάπηρη» —κατά τον Π. Παλυβό— και συγχρόνως τόσο εμπλουτισμένη απ' τα βιώματα, την φαντασία και την προσωπική παρέμβαση του συγγραφέα.

Κλεινοντας τις σκέψεις μου, μπροστά στις επιφυλάξεις, τους δισταγμούς και τις κινδυνολογικές προβλέψεις του κ. Παλυβού, θα έλεγα πως το μήνυμα από έργο σαν το «Όνομα του Ρόδου» είναι αυτή η ανάπλαση μιας πραγματικότητας μη στοιχειοθετημένης σε κανόνες, που δεν χαρακτηρίζεται απόλυτα απ' τους ιστορικούς νόμους, που εν ολίγοις δεν προβλέπεται. Είναι το μήνυμα, ακριβώς, της αποτυχίας του προγραμματισμού και κωδικοποίησης της κοινωνικής πραγματικότητας, λόγω των ποικίλων αντιθέσεων της όχι μόνο οικονομολογικές αλλά και ψυχολογικές. Μπροστά σ' αυτήν την αλήθεια, η μόνη παρέμβασή μας ως είναι η συγκατάθεσή μας σ' ένα σημειολόγο να γράψει, με απόπειρα της Ιστορίας. Και οι δύο δηλαδή, πάνε όπου τις οδηγούν αυτοί που παρεμβαίνουν στο είναι τους. Μόνο που τη λογοτεχνία την οδηγεί, μόνο η τόλμη κι η φαντασία των συγγραφέων της.

Φιλικά

Θανάσης Τσουμαλάκος

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Δημοσίες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Υπευθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις»
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: ..... δολ. 13
ετήσια: ..... δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αv. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: ..... δολ. 15
ετήσια: ..... δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 70
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι

Μεταξύ Σαρτρ
και Άλτουσερ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1982

ΛΟΥΤΣ ΛΑΤΟΥΣΕΡ

Στοιχεία αυτοκρατικής

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1981

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

«ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131
τηλ. 72.29.237

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Μια
ενδιαφέρουσα
συσχέτιση της
πνευματικής
«συνάντησης»
του Σεφέρη με
τον Μακρυγιάννη
δίνει την αφορμή
για μία νέα
ανάγνωση και
επανεγγραφή των
προβληματισμών
του

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑ 1983

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

«ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131
τηλ. 72.29.237

ΕΤΕΒΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31.12.1984

	1984	1983
	(σε χιλιάδες δραχ.)	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
Διαθέσιμα.....	8.438.605,4	7.855.331,5
Δάνεια μέσης και μακράς διάρκειας.....	27.747.334,3	25.486.444,9
Μετοχικές επενδύσεις.....	5.206.577,6	4.808.896,4
Πάγια.....	1.013.060,6	940.318,2
Λοιποί χρεωστικοί λογαριασμοί.....	8.099.926,4	4.465.981,5
	<u>50.505.504,3</u>	<u>43.556.972,5</u>
Λογαριασμοί τάξεως χρεωστικοί.....	10.959.159,0	8.696.290,9
	<u>61.464.663,3</u>	<u>52.253.263,4</u>
ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
Μετοχικό κεφάλαιο.....	1.359.358,2	1.359.358,2
Αποθεματικά.....	4.473.235,4	3.882.735,4
Προβλέψεις.....	3.267.655,5	2.633.644,3
Δανειακά κεφάλαια.....	37.351.174,6	32.329.063,8
Λοιποί πιστωτικοί λογαριασμοί.....	4.054.080,6	3.352.170,8
	<u>50.505.504,3</u>	<u>43.556.972,5</u>
Λογαριασμοί τάξεως πιστωτικοί.....	10.959.159,0	8.696.290,9
	<u>61.464.663,3</u>	<u>52.253.263,4</u>
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ		
Έσοδα από εργασίες.....	6.825.164,8	5.880.043,6
Μείον: Χρηματοοικονομικά έξοδα.....	(4.669.407,1)	(3.782.612,4)
Αποδοχές προσωπικού.....	(323.844,6)	(309.893,1)
Γεν. έξοδα κ.λ.π. Αποσβέσεις.....	(240.905,1)	(169.345,9)
Κέρδη χρήσεως.....	1.591.008,0	1.618.192,2
Υπόλοιπο κερδών προηγ. χρήσεως.....	4,3	20,8
Κέρδη προς διάθεση.....	<u>1.591.012,3</u>	<u>1.618.213,0</u>
ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ		
Αποθεματικά.....	584.849,3	538.130,0
Προβλέψεις.....	660.387,2	567.212,0
Μέρισμα.....	309.631,6	400.255,5
Αμοιβές Δ.Σ.....	1.788,0	1.788,0
Φόρος εισοδήματος.....	34.350,8	110.823,3
Υπόλοιπο σε νέο.....	5,4	4,2
	<u>1.591.012,3</u>	<u>1.618.213,0</u>

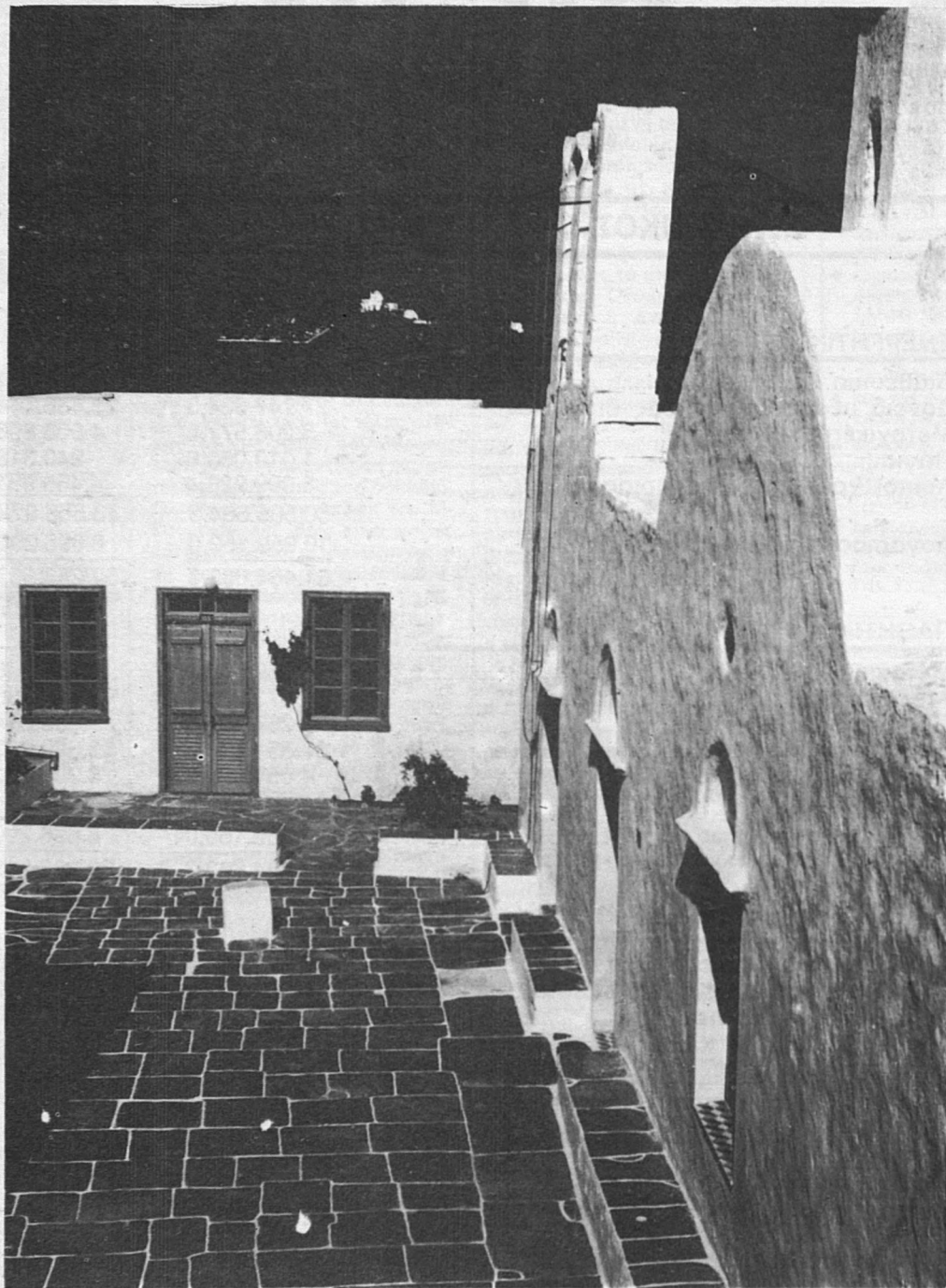
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
Σ. Π. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
Θ.Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ
ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Τ.Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ
ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ
Α.Δ. ΑΝΤΥΠΑΣ

Όπου και αν πάμε

η Ελλάδα μας περιμένει...

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αμερικής 2, Αθήνα, τηλ. 32.23.111